320

GERTI TETZNER

Karen W.

Unul din resorturile permanente ale scrisului — interogația asupra felului cum trebuie trăită viața — devine în *Karen W.* tema însăși a romanului. S-a născut astfel un roman al căutării, un roman care formulează aproape obsesiv întrebarea cum poate fi trăită o viață responsabilă și plenară. *Karen W.* este o carte incomodă, o carte care-l obligă pe cititor la autoanaliză și trezește în el dorința de autoperfecționare.

THOMAS KLEININGER

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

Lei 10

5

GERTI TETZNER Karen W.

1979

GERTI TETZNER

Karen W.

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica : Viorel Popescu. Ilustrația : Alma Rusescu

GLOBUS

Gerti Tetzner

KAREN W.

Traducere de
Marcela Pălănceanu

Prefață de
Thomas Kleininger

EDITURA UNIVERS
București
1979

PREFAȚĂ

PRIN GENEZA LUI și prin locul pe care-l ocupă în literatura Republicii Democrate Germane, romanul *Karen W.* evidențiază atît o cale de acces a unui debutant spre arta scrisului cît și gradul de maturitate atins de proza din țara prietenă în analiza și dezbaterea complexității fenomenelor caracteristice orînduirii socialiste.

Într-un amplu studiu publicat recent în două numere succesive ale revistei „Der Sonntag" intitulat „Observații în legătură cu noua noastră proză", prestigiosul critic și istoric literar Hans Kaufmann consemnează o serie de trăsături noi identificabile în proza anilor 70 din Germania Democrată. Una din cele mai remarcabile o constituie modificarea raportului dintre scriitori și public, modificare ce nu vine din senin ci poate fi observată în cîteva opere importante din prima jumătate a deceniului șase cum ar fi de exemplu *Ole Bienkopp* de Erwin Strittmatter, *Der geteilte Himmel* de Christa Wolf sau în *Aula* de Hermann Kant. În esență, această modificare este centrată pe instaurarea unei relații de egalitate și colaborare între autor și cititor, relație nouă ce-și pune o amprentă hotărîtoare asupra modalităților artistice, a strategiilor compoziționale însăși. Evoluția concepției despre rolul literaturii în societate se datorește înainte de toate muta-

ţiilor fundamentale intervenite în societatea socialistă şi îşi are rădăcinile în contribuţiile teoretice şi operele artistice din anii cincizeci aparţinînd unor scriitori ca Brecht, Becher sau Anna Seghers. Modul de funcţionare al literaturii în societate şi prin aceasta însăşi literatura sînt marcate de dezvoltarea orînduirii socialiste. S-a produs o dublă apropiere între scriitori şi cititori : în epoca socialismului dezvoltat artistul se consideră cetăţean şi participă activ la procesul de edificare a noii orînduiri (în interviuri acordate de scriitori din R.D.G. ei se referă frecvent la prestigiul de care se bucură, la încrederea şi dragostea cu care sînt înconjuraţi de public) ; simultan, datorită procesului educaţional, creşte şi receptivitatea cititorilor, capacitatea lor de a înţelege. Dacă se poate afirma fără riscul de a greşi că publicul a influenţat dintotdeauna într-o oarecare măsură producţia literară — aspiraţia firească a scriitorului spre comunicare fiind o garanţie în acest sens —, în prezent se remarcă, mai ales în ţările socialiste, o accentuare a comenzii sociale. Cititorul revendică o participare activă în procesul de comunicare literară aducînd cu sine experienţa sa de viaţă şi un grad mereu mai ridicat al conştientizării, participă la selecţionarea temelor, doreşte să se regăsească în operele literare. De aici şi pînă la încercarea de a deveni el însuşi creator nu mai este decît un pas.

Scriitorii caută să răspundă prin operele lor la noua situaţie şi aceasta devine vizibil printr-o serie de simptome dintre care Hans Kaufmann enumeră cîteva. Mulţi scriitori revin la teme care au mai fost tratate fie de ei înşişi fie de alţii, cum ar fi fascismul, eliberarea sau epoca postbelică. Această reluare a unei tematici dezbătute anterior conţine implicit sau explicit

un element de polemică faţă de procedeele uzitate în trecut. Un fenomen deosebit de semnificativ îl constituie tendinţa de a scrie o proză în care reprezentarea realităţii să fie acreditată de un autor vizibil în opera literară şi care îşi asumă răspunderea pentru ceea ce relatează sau cel puţin de un personaj apropiat din punct de vedere spiritual de autor. „În felul acesta, scrie Hans Kaufmann, ia naştere o trăsătură pertinentă a prozei mai noi, un amestec specific de autenticitate şi subiectivitate (Christa Wolf vorbeşte de «autenticitate subiectivă») — evident în variante individuale foarte diferite." Printre operele care se înscriu sub acest generic ca *Aula* lui Hermann Kant, *Nachdenken über Crista T.* de Christa Wolf sau *Franziska Linkerhand* de Brigitte Reimann criticul german menţionează şi romanul lui Gerti Tetzner *Karen W.* Celelalte trăsături distinctive ale noii proze din R.D.G. identificate de Hans Kaufmann ca : efortul de a organiza o comunicare şi funcţionare literară deosebită de cea a mijloacelor de comunicare în masă, ponderea crescîndă a fantasticului şi irealului precum şi accentuarea caracterului artistic al prozei alcătuiesc imaginea pasionantă a unei literaturi bine reprezentată prin traduceri în ţara noastră.

Amestecul de autenticitate şi subiectivitate, caracteristică dominantă a romanului *Karen W.* derivă însă nu numai dintr-o participare la climatul general al noii proze din R.D.G. ci este şi o urmare a faptului că este o operă de debut. Geneza acestui roman este în măsură să aprofundeze comprehensiunea cititorului, să-i permită o privire în atelierul de creaţie al tinerei autoare şi să-i înlesnească cunoaşterea unui mod de apropiere de arta scrisului posibil într-o ţară în care se încearcă

de mult timp, uneori cu rezultate remarcabile, stimularea şi îmbogăţirea creaţiei literare prin infuzia unor experienţe de viaţă venite din cele mai diferite domenii.

În anul 1965 Gerti Tetzner, atunci în vîrstă de douăzeci şi nouă de ani, juristă, mama unei fetiţe de cinci ani se adresează printr-o scrisoare Christei Wolf mărturisindu-i : „Înainte de toate mă preocupă de ani de zile observaţia că mulţi oameni tineri (studenţi) pierd în decursul anilor capacitatea de a se entuziasma şi elanul şi că se tîrăsc fără idealuri (setea de cunoaştere, dispreţul pentru mediocritate etc.) prin viaţă. Încerc să scriu despre aceasta..." Începutul unei „povestiri mai ample" proiectată de Gerti Tetzner pe această temă îl alătură scrisorii schiţînd scheletul unei acţiuni care constituie *in nuce* viitorul ei roman rugînd-o pe Christa Wolf, să-i comunice opiniile cu privire la tematică şi capacitatea ei de scriitoare. Această scrisoare constituie începutul unei corespondenţe care se va întinde cu intermitenţe peste mai mulţi ani, permiţînd o cunoaştere aprofundată atît a esteticii lui Christa Wolf cît şi a problemelor cu care s-a văzut confruntată Gerti Tetzner în scrierea romanului ei. Christa Wolf răspunde cu toată sinceritatea declarîndu-se întru totul de acord cu tematica abordată, respingînd însă realizarea artistică şi prevenind-o pe Gerti Tetzner că „ani de zile ne-am mulţumit în literatura noastră cu bunele intenţii. Azi oamenii nu mai citesc asemenea cărţi..." Din schimbul de scrisori care urmează reiese că Tetzner face parte dintr-un cenaclu literar şi că totodată activitatea ei literară este coordonată de lectorul unei edituri. Scrisorile lui Christa Wolf se constituie în pledoarii angajate pentru sinceritate : „Oamenii, aşa cum au devenit ei, trebuie arătaţi cu toată claritatea, nu înfrumuseţaţi de

dorinţele noastre, de bunele noastre intenţii şi mai ales nu de prejudecăţile noastre în legătură cu societatea în care trăim. Trebuie s-o arătăm aşa cum este şi trebuie să ne eliberăm de obsesia că nu avem altceva de făcut decît să ilustrăm o mişcare istorică care în totalitatea ei merge înainte."

În acest punct, corespondenţa este întreruptă pentru a fi reluată după aproape trei ani de Gerti Tetzner. Comandamentele literare formulate de Christa Wolf au îndemnat-o pe Gerti Tetzner să reflecteze mai profund asupra materialului ei şi asupra modalităţilor artistice adecvate, să-l rescrie de zeci de ori căutîndu-i o nouă organizare. În 1968, atît editura cît şi scriitorul Max Walter Schulz confirmă găsirea unui punct de pornire bun dar Gerti Tetzner doreşte să cunoască şi părerea lui Christa Wolf. Între timp Gerti Tetzner începuse să studieze la Institutul de literatură menit să îndrume scriitorii debutanţi. Dificultăţile întîmpinate de tînăra debutantă în scrierea „povestirii" ei, cum continuă să-şi numească viitorul roman, sînt de ordinul subiectivităţii manifestată public, al organizării materialului, dar derivă mai ales din efortul de a judeca echitabil oamenii şi evenimentele. Dificultatea enormă de a pătrunde prin naraţiune de la suprafaţă spre miezul lucrurilor se reliefează cu pregnanţă din scrisorile lui Gerti Tetzner. În această perioadă ea nu se putuse încă hotărî să scrie romanul la persoana întîi. Christa Wolf o îndeamnă : „Vorbiţi ca şi cum aţi sta de vorbă cu dumneavoastră însivă. Şi nu încercaţi să-l convingeţi pe cititor decît de ceea ce credeţi şi dumneavoastră. Gîndiţi-vă că universul pe care-l construiţi nu funcţionează decît dacă o sinceritate lipsită de orice menajamente îi dă coerenţa, cu condiţia, e adevărat, să existe o oarecare maturitate."

Experienţa pe care i-o conferă Institutul (inclusiv o practică de cunoaştere a oamenilor şi realităţilor) îmbinată cu un grad sporit de maturitate o determină pe Gerti Tetzner să reia manuscrisul abandonat pentru jumătate de an. Într-o lungă scrisoare îi semnalează lui Christa Wolf hotărîrea de a-şi încheia „povestirea". Din scrisoarea aceasta rezultă că romanul *Karen W.* are la bază o implicare profundă a autoarei în problemele ţării şi ale oamenilor în mijlocul cărora trăieşte : „Ce pot eu, Gerti Tetzner, de 32 de ani, avînd cîteva cunoştinţe şi puţină experienţă în viaţă, dar fără nici o responsabilitate concretă, să fac ca să contribui într-adevăr cu ceva la «devenirea umană» ?" De la această nobilă scrisoare vor mai trece însă încă şase ani pînă ce „povestirea" se va transforma în roman şi va apărea sub forma în care a suscitat interesul şi adeziunea unor critici atît de avizaţi ca Hans Kaufmann, Klaus Jarmatz şi Klaus Walther pentru a numi numai cîţiva dintre cei care au formulat aprecieri pozitive la adresa romanului *Karen W.*

La prima vedere gestaţia îndelungată a romanului pare să sugereze o incapacitate creatoare a autoarei, în realitate însă procesul dificultuos are motive intrinseci bine întemeiate şi se află la originea a însăşi complexităţii romanului.

Una din explicaţiile pentru gestaţia atît de lungă o furnizează chiar Gerti Tetzner cînd afirmă într-un interviu că a conceput succesiv mai multe variante ale romanului amplasate fie în exclusivitate în mediul juriştilor fie numai la ţară sau alcătuind doar cronica unei căsnicii înainte ca ea să fi găsit forma actuală menită să integreze toate aceste planuri. Care este însă principiul unificator ? Structura artistică elaborată de

autoare chiar în procesul de scriere a romanului explică lunga lui gestaţie şi îi conferă în acelaşi timp dimensiunea care-l face interesant. Modalitatea artistică care conferă romanului *Karen W.* extensivitate spaţială şi temporală constă în nararea la timpul prezent a unor evenimente ce se succed cronologic în primul plan al reprezentării şi intercalarea unor evenimente-cheie din biografia eroinei. Aceste retrospective se nasc firesc din desfăşurarea acţiunii, corespunzător mecanismului memoriei nu se înlănţuie cronologic ci se constituie într-o contrapondere fertilă din punct de vedere artistic faţă de liniaritatea evenimentelor din primul plan al reprezentării. Intercalarea aparent aleatorie a evenimentelor trecute are ca efect binevenit disimularea selecţiei lor riguroase în vederea compunerii prin acumulare lentă a portretului eroinei şi al unor personaje din planul secund al cărţii. Funcţia majoră din punct de vedere estetic a acestor rememorări constă însă în faptul că ele conferă romanului pronunţata sa dimensiune istorică.

Personajul principal Karen Waldau, de profesie juristă, soţia unui profesor universitar de istorie, îşi părăseşte soţul şi revine împreună cu fiica ei de şase ani în satul natal şi se încadrează într-o cooperativă agricolă de producţie, optînd pentru o muncă necalificată foarte grea. Karen are douăzeci şi nouă de ani şi nu este prima dată că încearcă să dea vieţii ei un sens. Ea continuă să-şi iubească soţul dar nu-l mai poate accepta datorită atitudinii sale de compromis apărută o dată cu trecerea vremii. Tînăra femeie a pornit în căutarea locului potrivit în viaţă. Fără a oferi soluţii facile, Gerti Tetzner narează cu un puternic angajament năzuind să surprindă în detaliile sale cele mai

semnificative complexitatea acestui proces de căutare. După o nouă încercare eşuată de a trăi alături de soţul ei, Karen se întoarce iar în sat participînd de data aceasta mult mai activ la viaţa oamenilor în mijlocul cărora trăieşte. Această etapă calitativ nouă din viaţa ei se încheie cu întoarcerea la soţul ei sugerată în finalul romanului.

Unul din resorturile permanente ale scrisului — interogaţia asupra felului cum trebuie trăită viaţa — devine în *Karen W.* tema însăşi a romanului. S-a născut astfel un roman al căutării, un roman care formulează aproape obsesiv întrebarea cum poate fi trăită o viaţă responsabilă şi plenară. *Karen W.* este o carte incomodă, o carte care caută şi provoacă mereu dialogul, o carte care-l obligă pe cititor la autoanaliză şi trezeşte în el dorinţa de autoperfecţionare.

Romanul lui Gerti Tetzner are însă meritul incontestabil de a transgresa problematica pur morală. Întoarsă după o absenţă îndelungată în satul ei natal Karen descoperă uimită amestecul eterogen, coexistenţa uneori tensionată dintre urmele trecutului şi schimbările remarcabile survenite după plecarea ei. Perspectiva caleidoscopică asupra evenimentelor şi oamenilor are un pronunţat caracter epic şi dă naştere unei întrebări de o importanţă capitală şi anume în ce măsură noua orînduire socială a schimbat viaţa oamenilor şi cît a devenit ea de fericită. Analiza socială este aplicată cu o pasionată sete de adevăr raporturilor între necesitatea socială şi aspiraţiile individuale, măsurii în care visele şi proiectele anilor de început ale dezvoltării socialiste s-au transformat în realitate. Astfel Karen Waldau a luat cu însufleţire parte la înfăptuirea cooperativizării în satul natal. Acum ea

realizează că o reformă administrativă nu era suficientă ci că ea trebuie să se asocieze şi cu o modificare în conştiinţa oamenilor, care se produce însă mult mai încet. În timp ce tînărul Werlich s-a adaptat uşor la noile condiţii, devenind chiar preşedintele cooperativei, tatăl său nu mai reuşeşte să se integreze. Problematica morală privind modalitatea de a trăi plenar se transformă pe nesimţite, căpătînd un conţinut istoric, se amplifică, aşa cum arată Hans Kaufmann, într-un bilanţ al întregii dezvoltări parcurse de R.D.G. în ultimii treizeci de ani. În căutările ei eroina se ciocneşte de dialectica progresului istoric. Gerti Tetzner nu se mulţumeşte să înfăţişeze o imagine edulcorată a progresului liniar şi ascendent, ci arată şi implicaţiile uneori dureroase alteori negative ale procesului de înnoire căruia îi este supusă întreaga societate. Bilanţul diferenţiat şi sincer al acestui proces de înnoire nu putea fi conceput decît la capătul unui proces de maturizare parcurs de însăşi autoarea romanului. Astfel, împotriva tuturor aparenţelor, *Karen W.* nu este o operă de început ci un produs finit, rezultatul echilibrat al unui fructuos proces de maturizare.

Principiul unificator este dat de personajul central feminin. Dealtfel romanul scris la persoana întîi nu se supune dogmei distanţei în epică, ci între optica eroinei şi cea a autoarei există de cele mai multe ori o similitudine atît de mare încît romanul are tonul unei mari confesiuni afirmînd un mod subiectiv de a privi lumea.

Pasiunea şi diligenţa interogării precum şi insatisfacţia faţă de o viaţă lipsită de sens constituie trăsăturile hotărîtoare ale eroinei. Dacă acestea sînt combinate cu o mare sensibilitate, pierderea unor iluzii este

inevitabilă. Pierderea iluziilor aduce însă cu sine o aprofundare a înțelegerii realității. Una din calitățile principale ale eroinei constă tocmai în receptivitatea ei, în capacitatea ei de a învăța. În cursul evenimentelor narate în roman, Karen Waldau este în repetate rînduri pusă în fața necesității de a-și revizui unele opinii și judecăți din trecut. În acest context, motivul dreptului și al dreptății își găsesc o pasionantă ilustrare. Una din cauzele care au determinat-o pe Karen să urmeze dreptul îl constituie trecutul de membru al partidului nazist al tatălui ei. Urmînd dreptul ea încearcă să-și descopere propriul drum prin negarea trecutului tatălui ei, dar înțelege mai tîrziu că l-a judecat prea aspru. Un alt moment în care Karen se vede nevoită să-și revizuiască o părere este în raport cu Linda, îndrumătoarea ei de pe vremea stagiaturii, care-i apare acum anchilozată în așezarea mecanică pe primul plan a necesității istorice, indiferent de destinele individuale. Aceste experiențe ale lui Karen Waldau se constituie într-o pledoarie pasionată pentru o atitudine umanistă față de fiecare om în parte. Posibilitatea realizării aspirațiilor individuale în cadrul societății socialiste a fost considerată de critica de specialitate ca fiind miezul întregii problematici a romanului *Karen W.* În mod semnificativ rolul personalității în istorie constituie centrul de greutate în jurul căruia gravitează studiile efectuate de istoricul Peters, individul în raport cu societatea este astfel pus în discuție din alt punct de vedere : bărbatul caută pe cale științifică ceea ce caută soția lui pe cale empirică. Autoarea integrează această dublă căutare în modalitate epico-analitică. „Care e viața pe care o vreau ? Unde e propriul meu tipar ?“ se întreabă Karen. Romanul începe și se sfîrșește cu o plecare, ca o constantă plecările marchează radicalitatea cu care eroina trăiește opțiunea. Faptul că personajul principal își revizuiește unele prejudecăți nu semnifică nici o clipă punerea la îndoială a concepției sale socialiste despre lume, ci dimpotrivă devine o modalitate de afirmare mai conștientă a acestei concepții.

Apare foarte semnificativ faptul că eroina caută răspunsurile la problemele care o frămîntă într-o viață a muncii aspre. Munca în mijlocul oamenilor constituie locul din care Karen își formulează scara de valori pentru aprecierea propriului comportament și al celor din jur. În contextul muncii se articulează destine, se limpezește profilul moral al oamenilor și tot aici începe pentru Karen Waldau procesul de autoexaminare. Personajele principale și multe personaje secundare își găsesc sau își ratează echilibrul uman în măsura în care învață prin muncă să-și armonizeze eul în mod semnificativ cu contextul social.

Dorința autoarei de a evidenția cu sinceritate toate aceste fenomene, de a nu emite judecăți pripite, de a face oamenilor dreptate fără a se erija în judecător suprem, ci dintr-o cunoaștere aprofundată a condițiilor care i-au format, a determinat amplificarea povestirii în roman. Gerti Tetzner răspunde în felul acesta chiar prin scrisul ei la îndemnul pe care-l transmite implicit de a realiza plenar aptitudinile și înclinațiile individuale în cadrul propice creat de dezvoltarea socialismului. Ca o voce distinctă, romanul *Karen W.* intră astfel peste timp într-un dialog sugestiv cu romane atît de importante ca *Ole Bienkopp* și *Nachdenken über Christa T.*

THOMAS KLEININGER

ÎN CAMERĂ MIROASE a praf şi a haine pătrunse de sudoare.

E linişte şi întuneric.

Cînd şi cînd, urcă din stradă un vuiet prelung de camion greu. Sub pat podeaua tresaltă şi ea, abia simţit. Peters se aruncă pe cealaltă parte ; mişcarea şi zgomotul îl supără pînă şi-n somn.

Eu aştept să i se înteţească iar sforăiturile.

Încă din concediu rămîneam aşa în noapte şi aşteptam, ascultînd, din ce în ce mai trează. Azi, în cea dintîi noapte acasă, stau iar întinsă în pat şi aştept. Ce mai aştept ?

Cîndva aveam nevoie de respiraţia lui lîngă mine. Mă adormea chiar şi trecerea lui zvîcnită, de la tonuri joase, nesigure încă, la mici triluri şuierătoare. Cîndva, cînd nu începusem încă să mă gîndesc... Să mă gîndesc de ce şi cum am ajuns aici, şi cum am fi putut fi. Imagini şi gînduri începeau să se învîrtească. Noapte de noapte goneau necontenit în cerc şi mă tîrau după ele în adînc ca nişte vîrtejuri.

Încă din concediu, în mintea mea era un haos. Dar deodată — printre frînturi de fraze în care vocea crainicului punea accentele adormitoare ale comunicatelor obişnuite („agresiunea israeliană este condamnată cu hotărîre") — de-

odată mi-a ajuns la ureche o știre într-adevăr obișnuită : „Furtuni puternice s-au abătut și asupra regiunii Suhl-Mühlhausen. În zona de vest a Turingiei grindina a distrus o parte din recolta de cereale..."

În clipa aceea, vîrtejul s-a oprit. Vîrtejul gîndurilor nu se mai zbătea. Imagini uitate, neatinse de anii care le-au urmat, reînviau pe neașteptate : iarba culcată la pămînt în grădina vecinului Werlich, de pe Dîmbul Morii. În sat, în vale, curge pe locul uliței un rîu galben. Vîrfuri de garduri albe ies din apă în dreptul caselor.

Așezată în albia de rufe înfig o coadă de mătură în patul uliței și plutesc. Trec pe lîngă fereastra bucătăriei familiei Meierhöfer. Pe geam, în locul bărbatului oacheș, scoate capul un vițeluș roșcat. Sus, pe coastă, se trîntește poarta unei curți. În curte, frații Genzel, învrăjbiți pentru moștenire, stau umăr la umăr și curăță nămolul cu lopata, împingîndu-l spre strada Văii...

În fața coastei, alături de grădina lui Werlich de pe Dîmbul Morii, mai e și astăzi casa noastră.

Cu fiecare nouă noapte în care zac trează, casa iese tot mai limpede din umbra copilăriei. Ferestrele ei au trei canaturi. Și obloane verzi, de o parte și de alta. Dalele din pridvor se împletesc în stele albe, stele negre. Întinderi necuprinse se deschid în spatele grădinii.

Și cu fiecare zi irosită în așteptare sînt mai neliniștită decît acum cîteva săptămîni. Viața mea se scurge, tinerețea și puterea care nu se mai întorc se pierd nefolosite...

Fereastra cu perdelele lăsate devine străvezie. Muchia ascuțită a dulapului se desprinde din întuneric. Se zărește chiar și șnurul împletit al lămpii. Peste puține ceasuri, totul se va vedea din nou. Covoarele care înăbușă zgomotele grabei de dimineață. Cravata cu desen vioi sub obrazul zilelor de lucru. Sărutarea cu ochii la ceas — mereu aceeași placă.

Trebuie s-o fac.

Acum, chiar în noaptea asta ! Tot ce are cu adevărat însemnătate a fost de mii de ori cîntărit în gînd.

Hîrtie și creion găsesc pe masa lui de scris.

„Am ajuns rău de tot noi doi. Se pare că tu te simți bine. Eu plec și o iau undeva, în alt fel, de la capăt. Sigur că nu ai nimic împotrivă dacă o scot pe Bettina din tabără, are să stea o vreme cu mine, temperamentul ei te-a călcat întotdeauna pe nervi".

În cursul dimineții de azi are conferința cu oaspeții străini. Am să-i pregătesc micul dejun. Are să-și închipuie că m-au trezit camioanele, că am ieșit să iau puțin aer și că am întîrziat. Are să fie foarte liniștit.

După-amiază, în sfertul lui de oră de odihnă și al țigării, are să găsească biletul de sub scrumieră (o ia întotdeauna cu el de pe masa de fumat la masa de scris). Îi mai rămîn deci oricum o seară și o noapte pînă la conferința următoare.

Praf pretutindeni.

Reviste aruncate lîngă valizele deschise. Scrisori nedesfăcute. Costumele de baie umede în sacoșă. Ar fi trebuit întîi să-i despachetez lu-

crurile și să i le spăl, el e atît de neîndemînatic ! Dar o dată intrată în horă aș fi iar pierdută. Pentru că destulă vreme m-am amăgit cu compromisuri numai ca să pot rămîne aici, cu el.

Munca mea la filatură, de pildă.

Firește, mă așezam la masă cu sentimentul că învățasem și făcusem într-adevăr ceva : apucam cu amîndouă brațele bumbacul brut, îl încărcam într-un cărucior, mă urcam și eu în el, îl îndesam bine cu picioarele și împingeam căruciorul la presa de balotare. Sau stăteam ore în șir lîngă banda de transport ca să desfac cînd și cînd cîlții de vată murdară. Sau căram bobinele pline și aduceam femeilor de la mașini alte bobine goale. Sau cumpăram țigări pentru Otto lunganul. Căci eu nu lucram la o mașină anume, eram muncitoare necalificată, folosită ici și colo unde era nevoie. Nu știusem că acest soi de muncă tot se mai făcea încă — pînă atunci mi se întîmplase doar să mai spun cîte odată : „Îl trimitem în producție să se îndrepte", și consideram astfel problema ca rezolvată.

Înțelegeam acum că intrarea în producție nu însemna prea mare lucru. De cum ieșeam pe ușa unei hale, sentimentul vag al unei activități utile, concrete, se risipea. În fața mea se deschidea o nouă hală, și după ea încă una, în stînga și în dreapta mea alte și alte hale, iar în această enormă și imprevizibilă împletire de mișcări, legate toate, printr-un fir nevăzut, de transformarea unui balot de vată murdară în batiste albe, mișcările mele dintr-o zi lungă și obositoare se pierdeau, păreau fără rost.

Impresia a devenit mai puternică după ce dosarul meu de cadre a trecut prin mîinile maistrului. Licențiată în drept... ? Ia te uită ! Cu salariu de două ori mai mic. La cerere ? Ei, ei... Mai înainte mi se spunea : „Mititico" sau „Karen", „ia fă tu asta, ia repede-te tu pînă colo" — de la caz la caz. Acum mi se spunea corect și literar : „tovarășă Waldau" și „dumneavoastră", mi se dădeau în fiecare zi sarcini precise, cu „poftim" și „mulțumesc" și eram prinsă într-o plasă nevăzută de priviri furișe în care mi se împleticeau mîinile și picioarele. Nu mă mai simțeam la largul meu. Acoperișul halei, tremurînd și el în larma mașinilor, îmi era parcă cu fiecare zi mai aproape de creștet. Oare cerul de deasupra lui era verde, sau albastru ?

Poate că treptat m-aș fi obișnuit. Sau s-ar fi obișnuit ei cu mine. S-ar fi schimbat însă și viața mea, și relațiile mele cu Peters și cu lumea în care trăia el ?

Cînd, căscînd de zor, mă împiedicam la patru și jumătate dimineața de scăunelul din baie se trezea numaidecît și băga capul pe ușă : „Ce prostie ! Treabă în neștire ! Un om de calibrul tău își sistematizează eforturile în jurul unei idei, în căutarea unor sensuri mai profunde, mai subtile dacă vrei ! te rog să-mi explici odată..."

Era tocmai ce nu puteam. I-aș fi putut explica, poate, ce *nu* voiam.

Linia vieții precis trasată, de pildă. Drumul fără surprize, pe care ajungi la o țintă dinainte știută, după ce ai trecut prin stații dinainte cunoscute, întocmai ca într-un tren anume, din care, o dată urcat nu mai cobori și nu tragi nici

măcar semnalul de alarmă. Pe asemenea drum sosea din şase în şase zile întîlnirea lui Peters cu colegii lui. Mă concentram atunci asupra paharelor şi ceştilor goale, zîmbeam ca o gazdă surdă, nu fără să aud totuşi cum degenerau rîsul frumos al lui Peters şi umorul lui mult admirat, — ducîndu-l departe, peste granițe nepermise: „Pe Schenkmann îl fac conferențiar — o ştiu din sursă internă —, şi-a luat doctoratul cu un an mai tîrziu decît mine şi are numai două funcții, deci conferențiar ca prin minune, cum s-ar zice". „Ei bine, ți-au aprobat totuşi pensia, deşi în ultima vreme nu prea te remarci la şedințe şi întruniri, nu prea eşti în formă se vede..." Nu mă mai pot uita la el fără să-i întrezăresc chipul de la aceste întîlniri. Nu mai pot mînca nici măcar o ciupercă fără să mă gîndesc cum — de dragul acestor informații de culise — el care nu poate suferi mirosul ciupercilor, a organizat în timpul concediului o partidă de cules ciuperci împreună cu secretarul Rectorului şi n-a dat nici o atenție încercărilor mele de a găsi amîndoi o altă cale de apropiere. Şi nu mai pot şterge de praf tăblița de pe uşă pe care scrie „Dr. Peters", fără să mă întreb de ce eu, Karen Waldau, mai locuiesc încă aici. Întrebarea mă roade ca o boală. Adună în mine venin — tot ce mănînc capătă un iz amărui.

S-o mai duc aşa zece ani, sau douăzeci ?

Atît şi nimic mai mult ? De ce am plămîni sănătoşi ca să respir ? De ce am ochi pentru toate culorile care ne îmbie ? De ce am urechi pentru toate sunetele vieții ?

Trebuie s-o fac acum, chiar în noaptea asta !

Ghiozdanul Bettinei este în sertarul din stînga.

În lumina mică şi molatică a lămpii de pe noptieră se odihneşte jumătate din chipul lui. Bărbia şi obrajii au un luciu mai întunecat. În somn, buza de sus este puțin împinsă înainte, ca a Bettinei. Vreau să-mi întipăresc fiecare fir de păr şi fiecare cutişoară a obrazului. Văd însă totul ca prin ceață. Simt peste tot atingerea gingaşă şi fără suflare a buzelor lui. Simt pielea lui caldă lîngă pielea mea. Simt mîinile lui uşoare pe spatele meu. Sting lumina.

Respiră adînc şi regulat. Sub pătură, corpul lui stă strîns pe o parte, ca al unui copil încă nenăscut în pîntecul mamei. O căldură familiară urcă din trupul lui. Urcă şi mă învăluie şi umple întreaga încăpere ascunsă în penumbră. Ceva străin şi rece din mine a dictat se vede biletul. Nimic nu-i mai important decît căldura aceasta familiară. Cum de mă pot gîndi să plec aşa, pe neaşteptate. Trebuie să mai stăm cel puțin încă o dată de vorbă. Trebuie să găsesc cuvinte potrivite, cuvinte care să nu rănească...

Cum să-i explic însă lui, gînditorului exact, imboldul acesta confuz, care nu mai poate fi stăpînit fără să mă înăbuş pe mine însămi ? Aş ajunge totuşi fără voie la cuvinte pline de reproşuri şi aş face şi mai grea despărțirea inevitabilă — fără a fi explicat nimic cum trebuie. Şi ce mă fac dacă nici măcar nu ia în seamă vorbele mele şi le alungă cu o sărutare sub care simte foarte bine cum mi se topeşte amărăciu-

nea şi îmi uit tristele experienţe — pentru ca a doua zi ele să se repete ?

De cîte ori n-am umblat în lung şi-n lat prin oraş, sau n-am intrat undeva şi m-am aşezat la o masă, căutînd în minte chipurile lui de odinioară, împodobindu-le cu tot felul de culori şi de calităţi atrăgătoare, deschizîndu-mi astfel un ventil. Şi pînă la urmă eram iar înfrîntă tot de chipul lui de la ştiutele întîlniri.

Trebuie să plec numaidecît, chiar în clipa asta!

I

BETTINA SARE din compartiment înainte ca eu să apuc să-i strîng lucrurile şi să-i spun să fie cu băgare de seamă.

„Mămico, aici miroase a apă de baie !"

Simt de îndată aerul saturat de miros de răşină şi de rouă, de parcă aş fi început să respir abia adineaori.

Aşa se întîmplă cu Bettina.

În tren a jucat cărţi cu un domn. După patru jocuri căzuseră de acord asupra unei vizite la sfîrşit de săptămînă. Îşi dorise întotdeauna un copil ca ea — n-ar putea Bettina să-şi petreacă restul vacanţei împreună cu el şi cu soţia lui ? Locuia în Bad Rhodetal, Aleea Teilor, unsprezece. Bettina pusese însă condiţia să vin şi eu. Îi dau voie deci să mă invite cordial şi pe mine?

Stau lîngă uşa deschisă a compartimentului şi văd rochia albă a Bettinei fulgerînd printre puţinii oameni cu valize de vilegiatură sau cu şacoşe cu cumpărături. Aştept o tresărire din vremuri de demult. Totul e însă altfel decît în poveştile despre întoarcerea acasă. Un gard de scînduri scund şi cafeniu, ca în sute de alte gări. Un singur peron, îngust şi cenuşiu, cu un şir drept de ronduri de petunii, sădite între cauciucuri vechi de automobil. Ce poate spune o tablă veche cu numele gării pe peretele proaspăt tencuit al micii staţii ? Nici un colţ de zid cunoscut, nici un chip familiar, nici spaţiile largi şi pline de aer din copilărie. A dispărut şi ghereta verde de lemn a controlorului de bilete. Nu mai e nici poarta dinspre şi înspre Osthausen. Gardul de scînduri e doar desfăcut într-un loc şi toţi trec pe acolo, ca pe o stradă oarecare. E ca în alte părţi, unde drumurile sfîrşesc abia în trenurile care vin şi pleacă.

Un om îşi agaţă servieta de o scîndură din gard. E o servietă îngustă, un fel de geantă, în care nu încap decît gustarea şi haina subţire de ploaie. Omul îşi sprijină cu grijă bicicleta de gard şi păşeşte fără grabă în lungul peronului. Poartă cămaşă în carouri albastre. De sub clapa servietei lui din piele de viţel — indiferentă la trecerea anilor — iese capătul pompei de bicicletă. E un om oarecare. Eu ştiu însă că şeful staţiei are să-i ducă după aceea bicicleta în magazia din dreapta sălii de aşteptare. În magazie aşteaptă bicicletele şi motocicletele celor din schimbul de dimineaţă. Nici una nu-i legată. Numai pompele lipsesc, sînt azi greu de găsit. Şi în grămada de ghidoane şi de spiţe văd sclipind acum capacul soneriei mele — modestul gard cafeniu capătă deodată culoarea humei, se

înaltă și iată-mă și pe mine în fața lui, mică, cu nasul printre scînduri. Oamenii cu cizme și pantofi lustruiți aveau voie să treacă, ca și mama, prin poarta galbenă de scînduri. Omul cu chipiul roșu le deschidea poarta spre lume. Undeva, dincolo de ea, era orașul, cu muntele de zahăr candel în culoarea chihlimbarului, din care cei mai puternici își rupeau cîte o bucată (numai mama nu era în stare), iar pe șinele de colo stătea, scoțînd aburi pe nări, un sol din orașul acela. Mă aștepta pe mine, iar eu aș fi fost destul de voinică și de îndemînatică pentru muntele de candel. Dar poarta galbenă de scînduri nu se da în lături cu nici un centimetru. Se lumina apoi parcă în ciudă, cînd solul trecea într-un nor de abur, aruncînd raze de soare din ochii ferestrelor. Mai tîrziu, poarta s-a deschis. Omul cu chipiul roșu, care era și acum la locul lui în ghereta verde din spatele porții galbene, mi-a perforat nepăsător biletul. M-am mai uitat o dată peste vîrfurile galbene ale gardului, la fața liniștită a vecinului Werlich, care îmi adusese geamantanul pînă la gară. Chipul lui, mereu tot dincolo de gard, se topea repede în zare ca și, mai apoi, acoperișurile mici și turtite ale caselor de lîngă pădure — totul se pierdea repede în depărtare.

— Mămico, omul acela a spus că are o mie de găini. Le dă mereu făină. Și de aia fac ouă albe.

— Prostii !

— Dacă așa a spus ! Du-te și tu. Eu am pus mîna pe făină !

Lîngă vagonul de bagaje, cam la douăzeci de pași, stă un om în haine decolorate de catifea și cu șapcă. Aruncă într-un cărucior cu două roți saci de hîrtie plini. Fără să-și întrerupă ritmul mișcărilor, trimite spre mine un ușor salut cu capul. Îi răspund la fel. Privirile noastre rămîn o frîntură de secundă prinse una într-alta. Dar poate numai mi se pare. Nici eu, nici el nu ne grăbim să ne salutăm ca foști și viitori vecini. În clipa următoare e prea tîrziu. Îmi dau seama de ezitarea mea, orice cuvînt ar suna acum fals. Nu s-a întrerupt din lucru. Pentru el nu pot fi decît mama fetiței istețe cu care a stat de vorbă adineaori.

Între mine și Paul Werlich nu poate fi deocamdată mai mult... — ...iar varul face cojile albe, vezi tu, îi spun Bettinei, care coboară mînă în mînă cu mine peronul spre șosea.

Nu, nu se uită după noi.

Oare eu aș recunoaște pe vreunul din băieții de odinioară dacă ar apărea deodată lîngă mine cu un copil de mînă ?

Dealtfel, pe vremuri eram voinică și aveam pasul lung, ca de bărbat. Pe atunci nu mi-aș fi înnodat niciodată basmaua în felul femeilor africane.

Cum să descopere cineva acum în mine pe Karen Waldau ?

Cotim după colțul cantonului și intrăm în strada lungă a Văii. Mă întîmpină aceeași priveliște ca în vacanțele de demult : sus, în dreapta, cupa verde-albăstruie a Dîmbului Morii, cu cele două pete roșii ale acoperișurilor

caselor Werlich şi Waldau, pe povîrnişul coastei coboară, în amestecuri de verde, pajişti şi grădini, iar jos, lîngă pîrîu, în lungul străzii pietruite, se înalţă printre pomi acoperişurile de ţiglă şi de ardezie ale caselor din sat. În stînga lor, lanuri galbene urcă lin pînă la pădurea de molid. Toate îşi au locul lor de neclintit în această vale tivită de păduri. Pe pămîntul cunoscut, piciorul găseşte drumul de la sine. Ieşind din strada Văii, urcă printre grădinile de pe coastă pe un drumeag cu iarbă rară, ştiut numai de localnici.

Peste cîteva minunte, pe strada pietruită a Văii trece claxonînd pe lîngă cîţiva vilegiaturişti vecinul Werlich. Căruciorul încărcat pînă sus ţopăie greoi în urma motocicletei uşoare. Nu ne uităm după el. De o parte şi de alta se revarsă peste garduri tufe încărcate de poame. Coacăze roşii şi negre, şi agrişe, prin a căror coajă subţire sticlesc sîmburii fructului. Deasupra lor atîrnă cireşe întunecat-roşii. Zeama lor ni se prelinge cîteodată pe braţe. Şi mă aplec firesc în dreptul fiecărei grădini, la pîndă după picioarele proprietarilor, deşi sînt acum destul de înaltă ca să mă uit peste gard.

Mai sus, între grădini şi pădure, iarba e verde-albăstrie şi fragedă ca şi altădată. Doar haturile lipsesc. Drumul nu se mai cunoaşte, e şi el o parte din păşune. Ne strecurăm pe sub îngrădituri din fire electrice. Iar Bettina întîlneşte pentru prima oară o vacă adevărată. Valul de strigăte şi întrebări cu care îşi însoţeşte rotirile prudente în jurul animalului mi se pare cam fără rost, pentru că eu ştiam cum e o vacă înainte de a şti ce e un tramvai. Şi mă duc iar cu gîndul la timpul şi la întîmplările din trecut şi aştept cu răbdare pînă ce Bettina pipăie, în sfîrşit, pielea şi botul animalului. De azi înainte va avea propriile ei păreri despre o vacă. Iar vaca rumegă leneşă în legea ei, cu ochii pe jumătate închişi, fără să se sinchisească de eveniment.

Casa apare pe neaşteptate. Nu mă mai simt deloc la largul meu. Casa vacanţelor mai avea încă, rînduite două cîte două, ferestrele cu multe geamuri şi cu obloane verzi de lemn de o parte şi de alta. Alături de uşa vopsită în galben şi verde, care se freca de dalele din tindă cînd o deschideai, era o crăpătură în perete. Acolo ne-am ascuns, Günter şi eu, primele noastre bileţele.

Casa de acum, cu cele patru jaluzele — pavăză sigură contra spargerilor — în fiecare din cei patru pereţi dreptunghiulari pare să fi fost strămutată aici dintr-un anost cartier de la periferia vreunui oraş. Tufele de trandafiri şi micile alei prunduite sînt trase parcă cu compasul. Lîngă uşa citadină, perfect lăcuită şi fără clanţă pe dinafară, e prinsă o firmă smălţuită : Dispensar veterinar de stat, Filiala Osthausen.

— Alo? răsună glasul Bettinei, chiar de la intrare. Pentru ea e o casă oarecare. Uşa era numai sprijinită, aşa că a intrat. Nu se aştepta să păşească într-o tindă cu barometru şi oale de pămînt pline cu castraveţi puşi la murat. Nu caută nici o urmă în sala aceea de aşteptare go-

lașă, vopsită în culoarea fildeșului, cu cîteva scaune în jurul pereților.

Prin ferestruica de deasupra platformei scării cade lumina peste treptele ce duc la etaj. Treptele sînt prăfuite. Dar nici un praf nu poate ascunde gaura ovală din lemnul de pe cea de-a patra treaptă. Cînd o lustruiam, îi scoteam totdeauna dopul de ceară pus acolo de mătușa Martha, căci eu voiam să descopăr astfel cîte ceva din întîmplările de pe cealaltă față a lumii. Și deodată dau cu ochii și de fantastica împletitură de stele colorate a dalelor din tindă.

— Alo ? strig eu.

— Daa !

La stînga, dincolo de ușa întredeschisă, un bărbat stă aplecat peste o masă albă și scrie ceva cu o mînă grăbită. În lumina tulbure nu pot vedea mai mult ; miroase pătrunzător a ceva acru și iute. E camera în care plutea mereu în aer o aromă de cafea și de friptură. Era, pe vremuri, odaia noastră de duminică, un fel de lăcaș de cult, și stătea de obicei încuiată.

— Bună ziua, rostesc eu, ușa de la intrare nu era închisă și...

Bărbatul nu-mi răspunde. Ochii mi s-au deprins acum cu lumina scăzută. Pe tăblia mesei se află un cufăraș cu capacul ridicat ; înăuntrul lui sînt rînduite unele într-altele tot felul de flaconașe și cutiuțe. Degetele bărbatului lunecă peste ele, numărîndu-le sau potrivindu-le, se întind apoi în lături pînă la dulapul deschis în perete și scot de acolo — fără ca el să se uite — o cutie de sticlă cu seringi de mai multe mărimi,

așezate în paturi de vată. În tot acest răstimp, mîna cealaltă scrie febril mai departe. Închide apoi carnetul și cufărașul și încuie sertarele biroului.

— Numele meu e Waldau. Am locuit aici cîndva.

Se ridică încet. În timp ce o mînă pune cufărașul la loc, cealaltă se întinde la spate spre jaluzea.

În valul de lumină care năvălește în încăpere se înalță silueta unui bărbat robust, de statură mijlocie.

Soarele mă face să clipesc.

Bărbatul stă în loc și tace.

E limpede că mă măsoară. Stau cu fața spre lumină. Privirea lui pare să se ridice iar și iar spre nemaipomenita basma pe care o port pe cap.

— Steinert. Vă cer scuze.

Îmi întinde mîna.

Bettina ajunge dintr-o mișcare lîngă mine. În timp ce se apleacă ușor înspre ea, îi văd părul brun și fața plină, tinerește deschisă. Bettina îi răspunde pe dată cu un zîmbet. Privirea lui trece de la ea la mine, cîntărindu-ne ; Bettina e cam mare pentru vîrsta ei.

— Să mergem o clipă pînă la mine, propune el.

Ce ton să aleg în această albă impersonalitate a unei case străine ? Am cunoscut pe vremea studenției cîțiva veterinari. Pentru ei, calul era cal și stomacul, stomac. Veterinarul din fața mea e din aceeași familie ? Stă și așteaptă, și zîmbește cu discreție. Ochii i s-au îngustat ca

la un motan în soare, nici măcar culoarea nu li se mai vede. Are sprîncene negre și dese, îmbinate la rădăcina nasului. Totul în făptura lui e puțintel rotunjor și emană liniște și împăcare. Cred că ne vom înțelege bine cu el. Dar, de la bun început, nu trebuie să-l las să facă pe gazda. Nu mă voi duce deci „dincolo la el".

— Sînteți ocupat, n-aș vrea să vă rețin. Doamna Stahnke s-a mutat, după cît văd ?

— Da.

— Casa e acum a dumneavoastră ?

— Nu, eu locuiesc doar în ea.

— Practic nu-i nici o deosebire, nu ?

— Umblu după aprobări pentru fiecare cui din perete. Și trebuie să apelez de fiecare dată la zeci de autorități, căci doamna Stahnke nu se dă ușor bătută — cam asta ar fi deosebirea.

— Casa e deci a doamnei Stahnke ? — întreb eu.

— Nu... o are în păstrare — pentru o nepoată legendară, fiica lui Waldau. Aici însă nu știe nimeni ce s-a întîmplat cu ea. Drept să spun — și zîmbește mult prea confidențial — cred că povestea cu testamentul e cusută cu ață albă. Ani de-a rîndul, bătrînul Waldau nu ne-a lăsat să intrăm în casă. Iar după moartea lui lucrurile urmau să meargă tot așa...

E rîndul meu să zîmbesc, la fel de confidențial.

— Eu sînt într-adevăr nepoata legendară. Locuiți în toată casa ?

— Cele două camere de la mansardă sînt nefolosite, îmi răspunde cu nepăsare.

— Vă supără dacă le folosim noi pentru un timp ?

Întîrzie cu răspunsul. Se gîndește probabil la relațiile lui de pînă acum cu cei din neamul Waldau.

— Dimpotrivă, spune apoi, simplu, dar nu neprietenos. Prezența dumneavoastră mă va scuti desigur de drumurile la doamna Stahnke. Și sper că și de autorități !

Sînt prea ostenită pentru asemenea împunsături. Iar rolul de proprietar e prea ciudat pentru mine. Dau grăbită mîna cu Steinert și vreau să mă retrag. Strîngerea mea de mînă rămîne însă fără răspuns.

— Camerele de la mansardă sînt sigilate, îmi spune. Doamna Stahnke a încuiat în ele mobile și obiecte de gospodărie. Vă rog să-mi arătați legitimația.

Mă întorc instinctiv spre ușă. Mă opresc însă, cu acest Steinert am s-o scot eu la capăt. Arunc o privire plictisită în colțul din dreapta al camerei, unde șade în cușcă o pisică care își ține urechile ciulite, în timp ce medicul veterinar îmi răsfoiește filă cu filă legitimația înainte de a mi-o da înapoi. Îmi mulțumește apoi ca un polițist în exercițiul funcțiunii, cu o înclinare politicoasă a capului (doar că nu duce și mîna la chipiu).

Acum intru eu în acțiune.

— Dacă am înțeles bine, sînteți chiriașul meu. Vreți să-mi arătați legitimația ?

Nu e deloc surprins (proaste obiceiuri trebuie să fi domnit pe aici !). Ba mai are pentru această situație chiar și un surîs amuzat, defel binevoitor. (Poate n-ar fi trebuit totuși să vin încoace.) Bineînțeles, se uită pe furiș la dege-

tele mele. O legitimaţie străină nu se răsfoieşte cu degete neîndemînatice, am experienţă profesională în materie, s-ar părea că nu caut decît semnalmentele oficiale cu privire la culoarea ochilor (castaniu închis) şi viza de vaccin antitetanos (doctorul Steinert e născut în 1935, e divorţat, recăsătorit, are un băiat şi are domiciliul permanent la Bad Rhodetal). Îi mulţumesc şi eu tot ca un poliţist în exerciţiul funcţiunii. Mi-ar plăcea acum mai mult decît orice să încep să rîd din toată inima. Chipul lui nu exprimă însă decît o politeţe rece. Omul acesta sau n-are umor, sau l-a pierdut de cînd e aici. Ce-mi pasă mie !

Ne despărţim, cu o înclinare reciprocă a capului.

Ajunsă sus, împing obloanele în lături.

Pe deasupra streşinii şi a livezii privirea coboară pe Dîmbul Morii, cu veşmîntul lui de grădini, alunecă de-a lungul întinsei văi Osthausen şi peste un ţinut cu valuri domoale, pînă la linia de pîclă viorie a munţilor din nord-estul zării. Ogoare, petece de pădure şi pîlcuri de acoperişuri se aştern ca în palmă dinaintea ochilor. Deşi ogoarele sînt mai mari ca altădată şi mozaicul de pătrăţele colorate a dispărut, întreg ţinutul îmi pare mai puţin larg decît în amintire. Poate pentru că acum cunosc locurile de dincolo de pîcla viorie, şi goana trenurilor şi a maşinilor. Iar în amintire nu era decît verde (pădurea, pomii şi lanurile necoapte), brun (ogoarele şi drumurile după ploaie), roşu (acoperişurile satelor) şi galben (soarele şi grînele

coapte). Acum mi se arată cel puţin douăsprezece tonuri diferite de brun şi de verde, şi asfaltul vînăt, şi portocaliu şi încă alte douăzeci de nuanţe, pe care adineaori, la gară, nu le băgasem de seamă. Iar jos, în vale, Osthausen e acum mai lung şi mai multicolor. Căsuţe de vară urcă în lungul străzii Văii aproape pînă-n gardul de tufe al vecinului Werlich, iar poala de pădure din dreapta grădinii lui e împînzită de acoperişuri mititele şi umbrele de soare multicolore. Dar, deprinsă acum cu atîtea felurite privelişti, locurile ce se întind în faţa ferestrei mele mi se par modeste şi lesne de cuprins într-o privire. Contururile familiare îmi umplu sufletul de o linişte molcomă şi împăcată.

Camera mea îmi pare şi ea mai strîmtă şi mai joasă decît pe vremuri, deşi toate au rămas la locul lor : dulapul alb de lîngă uşă (vopseaua lui a fost totdeauna plesnită în mii de fărîme de mozaic), patul cu tăblia înaltă lipit de peretele mansardat, un vas de sticlă cu tot felul de ierburi pe masa de la geam (sînt oare tot cele de atunci ?), lavoarul cu placă de marmură şi lighean de porţelan.

Scot pînza de pe oglindă. De ce a acoperit-o mătuşa Martha, de parcă aş fi murit, şi de ce a lăsat totuşi camera neschimbată, de parcă ar fi aşteptat întoarcerea mea ?

Din oglindă mă priveşte o femeie necunoscută.

În rama albă de lemn ar trebui să apară un obraz rotund de fată, cu bigudiuri pe frunte. Dormeam cu ele noaptea toată, ca pe un pat

de prund, dar buclele mi se păreau apoi tare frumoase. Şi ochii mei căprui şi mari mi se păreau frumoşi pe atunci, ca şi dinţii, bineînţeles, pe care îi frecam mereu cu sare şi-i arătam ori de cîte ori aveam prilejul.

Ce a mai rămas din obrazul meu de fată ?

Chipul din oglindă e prelung şi smead. Ochii întunecoşi sînt puţin oblici. Poate din cauza liniei subţiri şi negre trase pe marginea pleoapelor (lui Peters îi place). Privirea e rezervată, aproape rece. Poate din cauza felului meu de a mă uita în oglindă. De fapt, eu nu ştiu cum mă uit la oameni şi la lucruri. Ştiu destul de puţin despre mine. Poate că sînt urîtă de-a binelea. Poate că e totuşi ceva de capul meu, dacă ar fi să mă iau după privirile unora. Şi Peters a preferat chipul meu tuturor celorlalte chipuri de femei. De ce oare ? Sînt lucruri despre care nu vorbeşte niciodată. Iar eu aveam întotdeauna atîtea alte lucruri de făcut şi de chibzuit, încît chipul meu făcea parte din mine, ca spatele sau degetele de la picior, şi era iubit aşa cum era, şi gata.

Ce văd ceilalţi în făptura mea ? Mă văd ei oare vreodată aşa cum sînt ? Dar cum sînt ? Am fost altădată altfel ? În ce fel m-am schimbat ? Cum se face că acest medic veterinar mă vede deodată ca pe o proprietăreasă ?

Bettina se cuibăreşte lîngă mine. Pleoapele îi sînt grele după o noapte de nesomn. Desfac patul şi trag zăvorul la uşa dinspre scară. Bettina se lipeşte cu spatele de pieptul meu. S-a culcat pe braţul meu, încolăcită pe o parte. Simte din

creştet pînă în călcîie căldura corpului meu şi adoarme numaidecît, de parcă ar fi acasă.

În faţa ferestrei închise joacă aerul în arşiţa amiezii.

Aici înăuntru e răcoare.

Miroase a răşină, şi a romaniţă, şi a pînză de in. Simt sub bărbie părul cald al Bettinei şi suflarea ei uşoară pe braţul meu.

Trag cu urechea — nu scîrţîie nici un tramvai cînd dă după colţ ? — nu se aude prin tavan muzică de radio ? Dar sus e numai acoperişul. Iar deasupra lui e cerul înalt şi străveziu de vară.

Pocneşte jos o uşă de automobil. Zgomotul motorului se îndepărtează în direcţia satului.

S-a făcut tăcere.

Nu se aude decît respiraţia uşoară a Bettinei.

E linişte.

Cînd am în preajmă pe cineva drag mă simt şi eu acasă — patul, masa şi soba îşi găsesc repede rostul.

Am scăpat de pustietatea tristă a sălilor de aşteptare. De peroanele goale şi de mesele goale. De lumina alb-albastră a neonului. De mirosul fad al berii prelinse din pahare. Neîntreruptul du-te-vino prin uşa batantă îmi arăta mereu că aici toţi nu erau decît în trecere. Către miezul-nopţii, omul cu capul ţuguiat din colţul din dreapta s-a uitat la ceasul lui de mînă, a strîns cărţile de joc de pe masă şi a ieşit împreună cu toţi vecinii lui de masă. În cele din urmă s-a ridicat şi a ieşit şi omul cu cămaşa albastră din faţa mea. Avea o faţă mică şi bla-

jină. Păreau toți să știe încotro merg, erau așteptați, plecau spre căldură și adăpost. Eu însă nu mă clinteam și lăsam să treacă tren după tren. Ce mă aștepta ? Ce o aștepta pe Bettina? Avea iar nevoie de un pat, de o masă, de copii în jurul ei, de un loc unde să fie acasă. Avea și tată, și mamă. Și ne-am bucurat împreună, ani la rînd, de căldură și de siguranță. Cum am putut crede vreodată că alte lucruri sînt mai însemnate pentru mine ? Cum m-am putut lăsa astfel la voia întîmplării, mînată spre necunoscut de nelămurite doruri ? Îmi și cumpărasem biletul de întoarcere. Îl și văzusem pe Peters deschizînd ușa, înalt, cu părul bălai, aplecat ușor înspre mine. I se luminase fața, simțisem căldura încrederii lui depline. Mă văzusem iarăși lînă el. În rochia albă cu cordon roșu, care-i plăcea lui. Venea apoi noaptea. Și la capătul fiecărei zile, încă o noapte, cu respirația lui mereu lîngă mine...

Și mai departe ?

Cîtă vreme se poate trăi din bucuria revederii ?

Dar dacă întoarcerea nu l-ar fi bucurat ? Dacă îmi trîntea pur și simplu ușa în nas ? Unde mai găseam puterea să nu-mi mai pese de tot ce mă adusese înapoi ?

Ce bine că am rezistat totuși pînă acum.

După căldura uscată din ultima săptămînă, plouă de zile în șir. Pămîntul soarbe apa cu lăcomie.

Am cules vișine și am cosit iarba și scaieții din grădină. Bettina a sădit flori de ochiul-boului.

Mireasma ierbii umede și a pămîntului reavăn intră prin ferestrele deschise, în timp ce pregătim pentru noi cele două cămăruțe.

Tai cu fierăstrăul tăblia înaltă a patului și cos perdeluțe de pînză subțire, care se umflă la cea mai ușoară adiere de vînt. Draperiile albastre ale mătușii Martha se preschimbă într-o destul de potrivită cuvertură de divan.

Aud din vreme în vreme, din camera de alături, strigătele de încîntare ale Bettinei. Știu atunci că își încearcă ceva în fața oglinzii, cozile mele de odinioară, sau vreun șorțuleț de pe cînd eram copil.

Mătușa Martha a umplut pînă peste cap camera de oaspeți de alături cu dulapuri, crătiți, scaune împletite și tot felul de lucruri din gospodăria tatii. Visase cîndva să-și petreacă toamna vieții în această casă, cu copiii mei. Acum a renunțat. În dulap, peste teancul de șorțulețe adunate de ea de cînd aveam opt ani, e o listă pe cinci pagini a tuturor obiectelor aflate în casă la moartea tatii. Unele dintre ele sînt șterse de pe listă, cu data cînd au fost vîndute sau dăruite. Mătușa Martha n-a luat cu ea decît lada pictată cu care venise în casă după moartea mamei (și-a împins lada prin cîteva odăi, m-a apucat de umăr și m-a învîrtit în jurul propriei mele axe, spunîndu-mi : „De acum îți sînt un fel de mamă, șorțul ăsta ai să-l porți duminica“). Inventarul e un fel de critică tîrzie a indiferen-

ței mele față de treburile și bunurile tatii. E singura cale prin care își mai putea arăta nemulțumirea. Și el mi se pare, totodată, și un triumf al speranțelor ei înșelate, al satisfacției de a-și fi făcut datoria și de a fi economisit fără preget pînă în cea din urmă clipă. Era foarte tenace. Iar jignirile nu le uita ani la rînd. Pentru că nu i-l prezentasem pe Peters și pentru că nu o poftisem în casa noastră, s-a răzbunat în felul ei : nu m-a înștiințat de boala și de moartea tatii — eu am aflat despre ele mult mai tîrziu, numai din întîmplare.

Ascult șiroirea domoală a ploii.

Oricum, a avut grijă să-mi păstreze camera, gîndesc eu, împăciuitoare. Nimic altceva nu-i mai umplea viața.

— Ia miroase, mămico, e ca la indieni !

Bettina se gîndea la muzeul de etnografie din oraș. Din cutia de țigări cu resturi de chit și fîșii de piele miroase într-adevăr piperat și evocator, ca în magazinele de coloniale de odinioară. E o urmă de miros din atelierul tatii. Lipsește parfumul talașilor proaspeți, care se înfoiau, grămezi de colăcei nenumărați, în jurul ghetelor lui cu șireturi, lipsește mirosul de clei cald pus la topit pe sobița de fier. Bettina însă, așezată pe scîndurile dușumelei, între ciorapii și cămășile tatii, nu știe nimic despre bunicul ei. Pentru ea, el n-a fost niciodată viu. Nici chiar înainte de venirea ei pe lume. Scoate de prin sertare banii vechi pe care i-a strîns degeaba tata. Cîteva hîrtii de o mie de mărci de pe vremea inflației, două gulere tari cu nasturi de sidef — le aruncă iute pe jos, pentru ea ele

nu înseamnă nimic. Descoperă apoi fotografiile cu tot felul de chipuri de la Olimpiada din 1936.

— Ce costume de baie caraghioase, ia te uită ! De ce ridică toți brațul ?

Mă fac că nu aud. Ce ar însemna acum pentru ea lumea bunicului ? Primul cuvînt ar aduce după el încă o sută altele pe care nu le-ar pricepe (nici măcar eu, cu douăzeci și doi de ani mai bătrînă decît ea, n-am putut să înțeleg tot). Și, cine știe, poate că vor rămîne toate dincolo de puterea ei de înțelegere, chiar și după ce va fi crescut. La cei șapte ani ai ei, mînuiește noțiunile matematice — plus, sume sau necunoscute x — ca pe patinele ei cu rotile sau mingile de joc. Se bucură de ce îi oferă viața și nu mai crede că palmele de la cei mai în vîrstă sînt un drept firesc al celui mai tare. La treizeci de ani va avea probabil cel mult un interes indulgent pentru preocupările noastre de acum, și nici măcar atît pentru preocupările de neînțeles ale bunicului. Pentru ea, ele fac parte din istorie.

Îmi dau iar limpede seama că acum am rămas numai eu să am grijă de ea.

Îmi aranjez camera.

Ne-am înscris reglementar la Sfatul popular, ca flotanți pe termen nedefinit. Bettina întreabă rareori de Peters. I-am explicat în tren că a început iar să mă doară capul, că am nevoie de liniște și de aer curat, și i-am povestit cum am stat în spital acum cîțiva ani. S-a hotărît numaidecît să meargă cu mine la Osthausen. În privința lui Peters se mulțumise să audă că el nu are timp. O știa și ea, din proprie experiență. Și

apoi, Bettina trăiește din plin fiecare zi și uită foarte repede ceea ce nu-i lipsește.

Ce va mai fi vom vedea.

Dimineața, Bettina se întîlnește în sat sau la marginea pădurii cu noii ei tovarăși de joacă. Uneori se întoarce abia seara — și cîteodată își aduce prietenii la prînz. Este rumenă și sănătoasă. O retrag de la școala din oraș și o înscriu la școala din Osthausen.

O dată la cîteva zile îmi agăț de bicicletă sacoșa de cumpărături și pedalez la vale, spre magazinul din sat. Oamenii s-au obișnuit cu apariția mea și cu salutul fără pretenții ; ei cred că sîntem venite aici la odihnă.

Cutia mea de scrisori rămîne goală, zi după zi.

La jumătatea lui august comand cărbuni pentru iarnă.

Nu mai am decît șaptezeci de mărci !

2

TREBUIE, ÎNAINTE de toate, să cîștig bani pentru mine și Bettina. Îl pîndesc la o răspîntie, afară din sat, pe Günter, băiatul adoptiv al lui Werlich. Trece pe aici în fiecare dimineață, cînd își face rondul pe motocicletă. Vreau să vorbesc întîi singură cu el, el e președintele.

Salută, înainte de a ajunge în dreptul meu. Nu oprește însă motocicleta (eu sînt aici numai în vizită).

Mă postez în drum.

— Pot să-ți spun cîteva cuvinte ?

Ne privim o clipă. Apoi, fiecare dintre noi se uită la niște mănunchiuri de iarbă de la marginea drumului.

Are aceleași sprîncene blonde și subțiri deasupra pleoapelor cu linie coborîtă, același puf pe obraji, blond pe pielea arămie. Doar fața și bărbia sînt parcă mai osoase. Și încă ceva e altfel pe chipul lui. Ține mîinile pe ghidon, gata parcă să plece imediat mai departe. Firișoarele acelea de pe dosul palmei le atingeam cîndva cu nespusă plăcere.

Nu știu cum ar trebui să fie întîlnirea peste ani cu cea dintîi iubire ; ani la rînd nu m-am gîndit deloc la el. Nici chiar ieri. Dau însă deodată peste firișoarele acelea blonde și iată că îmi pierd cumpătul pentru o clipă. Și totodată mă simt prost, pentru că el — un om străin — cunoaște gustul pielii mele. Aș vrea să mă ascund în spatele unui ton intelectual și rece, dar găsesc că ar fi o neghiobie. Sîntem în oarecare măsură oameni adulți. Am întemeiat fiecare cîte o familie. Îl privesc drept în față, pînă mă liniștesc.

Ce tînără și încrezătoare și neînduplecată eram atunci ! Simt un pic de tristețe, de înduioșare melancolică (ca atunci cînd privești fotografii vechi) — nimic nu se va mai repeta : orice cuvînt era încă nou și plin de înțeles, prima naivă aplecare înspre zvonurile sufletului (ce s-a întîmplat cu mine ?) ; prima sărutare stîngace (care îți taie răsuflarea), dorința supremă era să fim împreună, după aceea urma doar ne-

sfîrşirea unei vieţi fericite, alături unul de altul...

Oare tot aşa s-au păstrat toate şi în amintirea lui ?

Era cu şase ani mai mare.

E trecut de treizeci de ani,

Poate că pentru cea dintîi clipă a revederii nici n-a avut măcar nevoie de vreun smoc de iarbă la margine de drum. Poate că se gîndeşte acum dacă nu cumva cartofii de colo ar trebui scoşi înaintea celor de lîngă pădure. Din filmul despre noi nu am văzut decît genericul, şi o parte din început. Nu ştim ce chip au luat în noi cei zece ani plini de după aceea.

Mă priveşte liniştit şi fără emoţie, pe sub linia coborîtă a pleoapelor.

— Opreşte drăcia aia, strig eu, acoperind zgomotul motorului. Aveţi de lucru pentru mine ?

— Pentru tine ? Aici în sat ?

— De ce nu ?

— Vreau să spun... Pentru moment nu avem nici un post de conducere.

— Cine a vorbit de posturi de conducere ?

— Dar...

— Am fost bolnavă, am nevoie pentru un timp de o muncă normală şi de aer curat.

Mă priveşte gînditor şi tace. Am impresia că pricepe cam ce înseamnă aşa-zisele sfaturi medicale. La drept vorbind, nici nu-mi pasă. Stărui :

— Ei, ce spui ?

— De lucru avem, fireşte.

— Cînd ?

— Cînd vrei.

— Mîine ?

— Mîine, numai că...

— Ce mai e ?

— Te-ai gîndit la ceva anume ?

— Nu. Ce se nimereşte.

— Aşa. Ce se nimereşte.

— Deci, pe mîine.

— Pe mîine.

Ne înroşim amîndoi. Era vechea noastră formulă de despărţire. Nu înţeleg cum de mi-a scăpat.

Ea se născuse chiar la începutul iubirii noastre. Günter avea atunci douăzeci şi doi de ani. Deşi trăisem şi mai înainte gard lîngă gard, nu ne luasem în seamă. Eu am plecat la paisprezece ani şi m-am întors abia după doi ani, în vacanţa de vară. Apoi, în septembrie, Günter venea in fiecare seară cu bicicleta la Bad Rhodetal, iar noaptea făcea drumul înapoi. Vînturi de toamnă măturau şoseaua, suflau viscole — el venea seară de seară ; eram nebuni unul după altul.

Eu rămîneam însă nehotărîtă.

Tatăl lui îşi investise cei mai buni ani într-o construcţie nouă — casă, grajduri şi hambar sub un singur acoperiş, o fermă modernă, care avea să supravieţuiască schimbării vremurilor şi stăpînirilor. Günter se socotea pe atunci moştenitorul ei, iar pe mine mă vedea ca pe viitoarea lui soţie, care fusese şi ea pusă la socoteală cînd se construise totul.

Eu însă mă uitasem cu luare-aminte la mama încă de pe cînd eram mai mică decît Bettina.

Tăierea porcului : la masa întinsă din odaia bună, bărbați necunoscuți mîncau prospătură de purcel și varză călită (sînt oameni de seamă de la oraș, zicea mama). Tata nu mai știa ce să facă de atîta zel. O gonea mereu pe mama, cu castroanele aburinde, spre gurile acelea lacome, plescăitoare și unsuroase. Se auzeau rîsete pline, rîdea și tata, nu mai tare decît ei și, doamne ferește, nu primul. După urechea roșie și lucie a tatii se rezema o țigară de foi pentru apropiata sărbătoare a Paștelui. Părul negru și fin i se lipea mamei de frunte.

Sau cositul fînului : cînd mă trezeam, plecaseră cu toții mai de mult (aveam cîteva pogoane pe lîngă tîmplărie). Se întorceau pe la zece și așteptau pînă se mai domolea arșița. Tata dormea ca să-și întregească somnul întrerupt în timpul nopții. Mama curăța straturile de căpșuni. Înainte de a-l trezi pe tata, trăgea masa în tinda plină de răcoare. Cînd pleca la oraș, îl ruga pe tata să-i dea bani, iar seara îi arăta lista cumpărăturilor. În unele zile ne făcea să fugim din casă pentru că ocăra într-una, furioasă, tot ce vedea în fața ochilor. După două zile era iar zgîrcită la vorbă, blîndă și harnică.

Vorbeam cîteodată cu Günter despre ei (ce-i drept, cam încîlcit, copleșită de doruri nelămurite).

Günter avea la toate un singur răspuns : ei nu se iubeau. Pe dată, totul devenea limpede : *noi* ne iubeam doar.

Uneori îmi aduceam însă aminte că mama fusese cu douăzeci de ani mai tînără decît tata.

Venise de mai sus, de la munte, și se angajase fată în casă la conacul din Osthausen. Era brunetă, avea o frumusețe dulce, lumea spunea că n-ar fi avut nevoie să-l ia pe văduvul Waldau. Dar dacă nu era fericită, de ce nu s-a mai dus nici măcar o dată acasă, în sat, după măritișul ei ? Iar cînd a sosit de la spital știrea morții ei, tata a fost trimis pentru o vreme într-un ospiciu, pentru că speriase lumea cu vorbele ciudate pe care începuse să le rostească deodată de unul singur. Ce știam noi despre felul ei de a iubi și despre ce avusese de îndurat ?

„Dragostea noastră are să fie altfel", spunea Günter.

De ce era atît de sigur ?

Cu tot copilul ei din flori, mama lui avusese mulți pretendenți. Ea îl alesese pe vechilul Werlich, sărac și neînsemnat. Pe atunci știa ceva latină și stenografie, tatăl ei, om cu stare, o pusese să le învețe, cu gîndul că îi vor prinde bine cîndva. Nu peste multă vreme nu mai știa decît semnele pentru plus și minus și sumă. Ceva mai tîrziu a fugit cu un om gras și chel care se vîntura prin sate, după război, cu un rucsac plin de cuie și de tot felul de sîrme și panglici. Unde dispăruse dragostea ei pentru Werlich ?

Și mă gîndeam la viața tuturor femeilor din satul în care mi se încheiase copilăria : cincizeci de ani în care hrăneau porcii, găteau supă și ștergeau nasul copiilor... De ce trebuia să trăiesc și eu la fel, numai pentru că voiam să fiu împreună cu Günter ? El ținea însă la gospo-

dăria tatălui lui și la satul nostru, și nu-și putea închipui pentru noi o viață într-altă parte. De ce li se păreau tuturor toate atît de firești ? La început, Günter nu mi-a dat nici un răspuns.

Mai tîrziu mi-a povestit despre un coleg de școală care fusese în vorbă cîțiva ani cu o fată. Ea era mereu nehotărîtă. Ba nu-i plăcea viitoarea mamă soacră, ba găsea că nu-i frumoasă haina pe care o purta el. Acum așteaptă un copil și duminica viitoare e nunta — și cu asta gata ! În timp ce-mi povestea, Günter avea un zîmbet pe care nu i-l mai văzusem pînă atunci. Mi s-a făcut deodată frică. Simțeam zîmbetul lui ca pe o primejdie. Citeam în el și răceala săteanului care își face tot felul de socoteli și — ca întotdeauna în astfel de clipe — am rămas țeapănă și mută ca un pește, iar Günter nu mi-ar fi putut alunga neîncrederea cu nici o dovadă de iubire din lume. Am început să mă feresc de dezmierdările lui. Duminicile venea din ce în ce mai rar. Iar mai apoi rămîneam ascunsă în spatele ușii încuiate de la intrare și nu îndrăzneam nici să respir cînd mai suna cîteodată.

Dar, să fi fost amintirea începutului nostru de iubire ? Sau acel iulie bogat în soare, cu serile lui lungi și încropite, care te umpleau de duioșie și de dor ? În vacanța de după bacalaureat, dragostea a pus iar stăpînire pe noi. Nu mai era puritatea încrezătoare a primei iubiri. Günter a părăsit-o însă de la o zi la alta pe noua lui prietenă, iar eu m-am simțit deodată eliberată de orice îndoieli și prejudecăți. Știam amîndoi data plecării mele în august și, așa cum se întîmplă uneori la gîndul despărțirii, voiam să plec, nimic nu-mi putea schimba hotărîrea, dar nu voiam să pierd nimic. Mă agățasem de gîtul lui, nebună și îndrăgostită. „Așa, spusese Günter, sau eu, sau orașul universitar." O străveche experiență bărbătească îl făcuse, se vede, s-o spună tocmai într-o asemenea clipă. Mi-am scuturat firele de iarbă de pe rochie și am plecat cu mintea dintr-o dată limpezită.

De atunci, mulți tineri au plecat din Osthausen.

Unul din ei a ajuns marinar pe un vas din Hamburg. Cîteva colege de școală „făcuseră căsătorii bune dincolo", după cum se spune. Altele, mai tinere, au urmat aici tot felul de școli și s-au măritat. De cînd e vorba de fetele sau băieții lor și de cînd învățătura a devenit rentabilă nu mai crede nimeni că a învăța e o sminteală, nimeni nu se mai gîndește la pămînt.

Ciudat. N-au trecut decît doisprezece ani.

Au și trecut doisprezece ani ?

Dacă am noroc, trăiesc șaptezeci de ani, prin urmare mai am numai cam de trei ori pe atît...

Günter e acum președinte.

Oare ce fel de om o fi ?

În dimineața următoare, Bettina și eu ne sculăm devreme ; noul an de școală al Bettinei și prima mea zi de muncă aici în sat încep în același timp.

În ușa bucătăriei apare capul încă adormit al medicului veterinar Steinert. Chiar așa nu-mi

închipuisem folosirea în comun a bucătăriei, e abia trecut de cinci !

În loc de un răspuns, Bettina, dornică de aplauze, se învîrte încoace şi încolo în rochiţa ei galbenă şi îşi ridică graţios cu degetele fustiţa în părţi, pentru ca Steinert să o poată admira în toată lărgimea ei vaporoasă. Steinert mormăie binevoitor. Vrea să închidă uşa. Dă însă cu ochii de picioarele mele, în salopeta albastră a tatii. Aruncă o privire spre uşa deschisă a cuptorului. Acolo sînt cizmele mele noi de cauciuc. Pare deodată foarte treaz. Închide apoi încet uşa.

— Ce spui, Bettina, să merg cu tine o bucată de drum ?

— Doar nu mai sînt copil. Volker şi Kerstin mă aşteaptă pe Strada de Sus.

În dosul perdeluţei de la geamul lui Steinert se mişcă o umbră.

O iau în jos printre păşuni, pe drumul singuratic care coboară de pe creasta Dîmbului Morii — de aici pot vedea ca în palmă satul din vale şi fostul conac, unde se întîlnesc dimineaţa oamenii din cooperativă.

Cei care mă văd primii amuţesc fără sfială chiar la mijlocul frazei. Se întorc apoi toţi spre mine. Sînt cinci bărbaţi şi o mulţime de femei. Ceva mai încolo e un tractor cu remorcă, gata de plecare.

Îmi răspund limpede la salut, puţin prea apăsat totuşi. Simt priviri scrutătoare pe faţă şi pe mîini. Mi se pare că nu sînt de acord cu basmaua şi cu pantalonii mei bărbăteşti. Stau înfiptă în loc şi zîmbesc prosteşte. Liniştea e

stînjenitoare şi eu nu-s în stare să scot o vorbă. Pauza se prelungeşte.

Şi iată că Günter Werlich, pe care abia acum îl zăresc, spune simplu : „Karen e liberă. Vrea să lucreze ceva cot la cot cu voi, n-are ce face toată ziua. Karl, te duci la tarlaua de la Hohenwald, iar după prînz la Roth".

Femeile se ajută între ele la urcarea peste oblonul remorcii.

Mă caţăr şi eu după ele.

Două femei mai vîrstnice îmi fac puţin loc între ele ; cred că sînt bunica Merten şi o refugiată de pe Strada de Sus. Şed ghemuită pe fundul remorcii, rezemată de oblon, între două dosuri de femeie ca între nişte perne şi simt privirile lor pe faţă, braţe, picioare şi pîntece. Nu-mi pun însă nici o întrebare. Îşi continuă fiecare discuţiile din ajun : „... şi Eduard, ăl de era cumnat cu Fritz Wilhelm, punea în iunie totdeauna scaunele sub castani..." „Eduard era văr cu Fritz Wilhelm, nu cumnat..."

Ridic genele. Dau însă îndată peste privirile lor. Nu pot să descopăr cine şade în jurul meu.

Pentru asemenea muncă nu e nevoie de lămuriri. Îţi dai repede seama ce ai de făcut. Cartofii au fost scoşi din lanuri, acum lucesc galbeni şi umezi de rouă printre bulgării de pămînt cărămiziu. Femeile iau cîte un coş din remorcă şi se apleacă peste cîte un şir. Un lanţ lung de femei se formează de la un capăt la altul al cîmpului. Cîţiva bărbaţi trec pe lîngă ele cu tractorul şi răstoarnă în remorcă coşurile încărcate.

Mă alătur şi eu lanţului, undeva la margine.

E o muncă stupidă.

O simt curînd în şale şi în vîrfurile degetelor.

Păstrează toate pasul, ca să nu rămînă în urmă. Coşurile pline sînt numărate. Cine depăşeşte norma primeşte un spor de plată. Frînturi de fraze ajung uneori pînă la capătul unde mă aflu. E vorba de cele mai multe ori de venituri, de prosperitatea sau de decăderea altor oameni. Sau de nenorociri de prin împrejurimi. Sau n-au mai aflat de mult nimic despre cineva şi îşi completează aici cunoştinţele despre viaţa lui. Firele se întind pînă în satele vecine şi chiar pînă în capitala judeţului. Şi uneori sînt toarse mai departe, pînă la copiii copiilor lor.

Aici nimeni nu se pierde fără urmă, aşa cu una cu două.

Cu mine nu stă nimeni de vorbă. Nu simt între noi nici o încordare. Bătrîna Merten, care culege chiar lîngă mine şi nu prea ia parte la taifas, mai întinde cîteodată mîna şi mă ajută. Cînd cineva rămîne în urmă şi bărbaţii trebuie s-o ia înainte şi înapoi la deşertatul coşurilor, le încurcă şi pe celelalte. Coşurile pline nu mai sînt schimbate la timp, ritmul cu care s-au deprins de săptămîni nu mai e acelaşi. Ajutorul bătrînii mă face să mă simt prost. Mă pun cu nădejde la treabă şi nu mai văd şi nu mai aud nimic altceva pînă la pauza de prînz.

Ciudate sînt toate în această cea dintîi pauză la margine de cîmp. Burlica Merten bagă în gură, după fiecare bucăţică de pîine pe care, din cauza dinţilor ei slabi, o cresteaza de mai multe ori în coajă, cîte o felie de măr curăţată. Merele astea le ştiu şi eu. Sînt din soiul Gravenstein, dintr-un pom cu crengile înalte (nici un pom nu era pe atunci prea înalt pentru mine). Mărul n-are ce căuta în gura fără dinţi a bătrînei Merten. Gura ei, mereu amărîtă, îşi are locul în spatele unei porţi roşcate din partea de jos a satului. Chipurilor şi glasurilor de la marginea cîmpului li se alătură acum unele porţi de altădată, bărbaţi şi copii şi nume înscrise cîndva în registrul de socoteli al tatii. Aici sînt însă o Erna, şi o Martha care îşi gustă reciproc castraveţii puşi de ele la murat şi vorbesc despre nepoţi, cînd eu le ştiam doar fete abia răsărite.

Nu sînt pentru prima oară într-o cooperativă. Abia aici, unde am crescut, îmi dau seama însă de un lucru : raporturile ţăranilor între ei au devenit foarte directe şi deschise.

Cartofi, mîini, coş... cartofi, mîini, coş...

În după-amiaza acestei prime zile de muncă nu-mi mai simt decît şalele şi cămaşa udă de sudoare. Soarele dogoreşte pe coastă ca în miezul verii. Le invidiez pe femei pentru genunchii lor flexibili şi nesecata lor poftă de vorbă. Melodia cînd mai tare cînd mai înceată a vorbelor lor e acum pentru mine un acompaniament familiar, ca şi ritmul mîinilor de alături.

În sfîrşit, remorca noastră se hîţînă iar agale pe fundul larg al văii şi coboară spre sat. Soarele a dispărut undeva în spatele nostru. Un vînt uşor poartă pînă la noi mirosul de vrej de cartof veşted şi de brazdă proaspătă. Mai trec uneori pe drum şi oameni veniţi aici la

odihnă, care ne privesc cu bună dispoziție. Mi se par azi nițeluș exotici.

Trecem pe lîngă primele grădini de la marginea satului, cînd Erna mă întreabă :

— Ai și tu grădină ?

— Da.

— Se vede că are grijă de ea bărbatul tău, nu ?

Simt cît de atente sînt toate, deși par să moțăie, după truda zilei. Aud o mulțime de întrebări mute : „Ce te-a adus încoace ?“ „Dacă ești într-adevăr bolnavă, cum zice Bettina, ce cauți nouă ceasuri în lanul de cartofi ?“ „Doar n-o faci din plictiseală, asta să le-o spui altora mai proaste.“

Îmi stă pe limbă un cuvînt tăios : „Lăsați-mă în pace ! Vă descos eu cumva pe voi ?“ Chipurile lor sînt însă obosite și pașnice. De ce caut cîte un alt înțeles în orice întrebare ? Nimeni nu mi-a cerut aici dosarul de cadre sau vreo altă hîrtiuță. Poate că li se întîmplă și lor, ca și mie — mă văd încă așa cum eram pe vremuri : fata tîmplarului Waldau, care era mereu pe undeva la învățătură și care în vacanțele de vară cobora cîteodată în sat cu bicicleta, ca să cumpere pîine. Imaginea de atunci nu se mai potrivește cu mine cea de azi. De ce să nu le trezească deci curiozitatea cît se poate de firească ?

Le spun prin urmare, cu privire la grădină :

— Nu-i aproape nimic în ea. Doar iarbă și copaci bătrîni.

Intrăm în sat.

Femei bătrîne mai șed încă, după obiceiul verii, pe scaune de răchită în fața ușii sau în grădinile din fața casei. Unele se ridică cînd ne văd venind. Se duc pesemne să pună la fiert apa de ceai.

Cobor ultima din remorcă.

Cum se despart aici unii de alții oamenii care au muncit o zi întreagă împreună și care nu se cunosc, dar nici nu-și sînt străini ?

Cei cîțiva bărbați își duc cu un gest scurt degetele la cozorocul șepcii. Femeile se depărtează, singure sau în grupuri mici. Mulțumită și cu picioarele țepene, o iau pe drumul meu printre grădini, pe povîrnișul Dîmbului Morii.

La mine în cameră, Bettina a tras perdelele. Lumina scăzută și răcoarea îmi fac bine. Pe masă e un bilețel : „A fost grozaav. Sînt pînă la șase la Kerstin“.

Toată încordarea de peste zi și senzația de greutate și de amorțeală din spate, mîini și picioare se destramă într-o oboseală minunată.

Cobor la baie.

În coridor mă așteaptă doctorul veterinar Steinert. Ține în mînă o scrisoare.

Scrisul *lui*, în sfîrșit.

Și el se gîndește mereu la noi, m-a înțeles, îmi dă totuși un semn de viață, știam eu !

— Scrisoarea a nimerit din greșeală printre scrisorile oficiale, spune Steinert.

Da, firește ; sub ochii lui bag scrisoarea în buzunarul halatului de baie, de parcă aș primi scrisori în fiecare zi. Steinert se vede că are astăzi însă chef de vorbă. Nu se mișcă din loc și se uită la mîinile și picioarele mele murdare.

Îi mai mulțumesc o dată și dispar în baie, rup de îndată plicul sub care se ascunde scrisul lui ascuțit și ponderat :

„Karen..., unde vrei să ajungi ? Îți dai seama ce riști ? Și de ce acolo și nu aici ? Nu ne mai leagă *nimic* ? Sau îți dă curaj gîndul că pînă acum nici o plecare, a ta sau a mea, nu ne-a despărțit cu adevărat ? Să n-o crezi !

Vremea ideilor fixe a trecut.

P."

Nu mi-a trîntit ușa în nas — aș mai putea încă să mă întorc... Mîinile lui calde, seara, pe aleile parcului. Pielea lui brună, cu părul blond și creț, ieșind din spuma băii. Pielea umedă se întinde cînd o ating ușor. Îmi răspunde la sărut, unde nimerește, în lungul coapsei acoperite. Sînt toată numai așteptare...

Să n-o crezi ! S-a dus vremea ideilor fixe. Ce sigur e !

Întoarse spre spate, mîinile mele umblă la robinete. Curgerea monotonă a apei are ceva mîngîietor.

Întinsă în apa moale și caldă îmi recapăt, în sfîrșit, sentimentul unei zile pline.

„...Dacă poți, Peters, iartă-mi felul în care am făcut-o — n-am fost în stare altfel. Mă întrebi. Ai început iar să-mi pui întrebări ? Ce bine ar fi să pot răspunde cît de cît la fiecare cuvînt al tău ! Mă tem însă că n-am să pot. Deși eu mă întreb mereu de ce s-a schimbat totul pînă într-atît și unde am greșit cumva.

De fiecare dată mi se pare însă că mi-aș pierde mințile dacă aș sfredeli așa, mai departe, fie și numai încă o singură clipă.

Tot ce pot este să-ți dau un răspuns la întrebarea : De ce acolo și nu aici ? Nu te gîndești la încercări ca aceea pe care am făcut-o la filatură, nu-i așa ? Te gîndești la anii de după doctoratul tău. Trăiam atunci pentru tine și pentru Bettina, eram mai supusă decît în toți anii care trecuseră, eram echilibrată, ne căutam mereu, între noi se născuse ceva nou — la asta te gîndești, nu ? De ce nu *așa* ? Crezi oare că am uitat ? Sau că nu vreau să mai țin seama de tot ce a fost pentru că am nevoie să mă afirm și în ochii altora, să obțin succese sau alte lucruri asemănătoare ? Nu. Formulele care susțin că femeia decade ca om între cratiță și mătură și că de fapt nu muncește dacă e numai soție și mamă, pentru că viața ei — văzută din afară — nu aduce nici un profit economic sau calculabil, sînt formule care nu mai au ecou înlăuntrul meu, crede-mă, te rog, nu ele m-au îndemnat, nici chiar dintr-un colț tainic al inimii, nu ele înseamnă «într-alt fel». Și pentru mine anii la care te gîndești au fost cei mai frumoși. Dar poate am greșit și atunci undeva ?

Înainte, în anii în care aveam un țel de urmărit nu făcusem, sau făcusem prea în grabă, atîtea și atîtea lucruri. Voiam să recîștig acum tot ce pierdusem. Chiar și multele nimicuri. Îți amintești cum am învățat toți trei deodată să mîncăm dimineața bine și cu plăcere ? Și cum l-am descoperit deodată pe vecinul nostru Wendler ? (stăteam de trei ani alături). Și cum

am început să văd deodată pe ceilalţi oameni din jurul nostru, vînzătoarea aceea cu patru copii de pildă. N-o mai întrerupeam cînd începea să-mi povestească despre reacţiile diferite ale celor patru copii ai ei, sau despre anumite secrete la tăierea crapilor. Şi cîte pieptănături am schimbat pe atunci pentru tine. (E drept că şi tu ţi-ai dat seama, pe vremea aceea erai foarte atent şi foarte tandru). Şi îmi mai aduc aminte cum am început să mă urc pe rînd în toate tramvaiele, să merg cu ele pînă la capăt, numai aşa ca să privesc oraşul şi din alte laturi şi să stau de vorbă cu oameni pentru care nu eram o funcţie, ci doar un om normal şi curios.

În vremea aceea am scăpat treptat de gîndurile îndreptate mereu spre un ţel. De ce crezi că aş vrea să uit zilele de atunci ?

Ştii că abia atunci am descoperit-o pe Bettina ? Ai să-mi spui că am fost totdeauna o mamă grijulie, că nu i-a lipsit nimic, că îmi păstram zilnic o oră liberă pentru ea. Aşa e. Dar acum nu mai trebuia să mă mai uit la ceas. Învăţam s-o privesc, s-o ascult, şi încercam să nu fiu oricum mai deşteaptă, pentru că eram om mare. Ai observat că tonul nostru de-acasă se schimbase cu timpul ? Nu numai din pricina şederii mele acasă. Bettina mă educa, înţelegi ? Înainte relaţiile dintre ea şi mine erau adesea deformate de grabă, nervozitate, de acte de dresură inevitabile : «Te-ai spălat pe mîini, nu plescăi, hai odată...» Trăiam de multe ori ca şi cum n-ar fi fost lîngă mine. Acuma mă uitam de pildă la ea cînd dansa. Ştii tu ce dansa ? Întîmplări despre ea şi «ceilalţi». Îşi închipuia în

dansul ei că se urcă pe acoperişul unui garaj ca să se uite de acolo de sus la lumea din curte. Sau intra în pădurea plină de taină din spatele locului de joacă. Înţelegi, le dansa doar ! Pentru că nu ajunsese niciodată să le trăiască cu adevărat — o opreau de fiecare dată chemările uriaşilor : «Te-ai spălat pe mîini, nu plescăi, hai odată»... ! Iar cînd eram amîndouă în cada din baie aveam un fel al nostru de a vorbi cu mîinile. Bettina împărţea rolurile : mîna mea, care devenea glasul tău sau al meu, trecea mereu pe lîngă întrebările şi gîndurile Bettinei... De ce nu ţi-am povestit tot ce-ţi spun acum ? Ar fi trebuit s-o fac ! Dar tu erai şi aşa ostenit aproape pînă la epuizare. Şi dealtfel... Am încercat de cîteva ori. Luai atunci o înfăţişare izbitor de trează şi de potrivnică, de parcă ai fi vrut să te aperi de reproşuri. Iar eu ţineam să mă descurc singură, aveai destule altele pe cap. Poate că te-am lipsit astfel de ceva necesar vieţii. Poate că ţi-ar fi făcut şi ţie tot atît de bine cît mi-a făcut mie. Căci felul de a vorbi al copiilor noştri este atît de înviorător prin lipsa lui de etichetă şi de vorbe goale. Numai eu singură n-aş fi găsit în mine puterea de a deveni aşa cum aveai tu nevoie atunci de mine (şi cum voiam eu să fiu !). Am început să îndrăgesc defileul străzii noastre numai de cînd mă obişnuisem să mă uit, împreună cu Bettina, după-amiaza, dacă nu apăreai cumva tu pe după colţ. Cît de schimbătoare era lumina anotimpurilor ! Iarna, încă de după-amiază, cînd blocurile cenuşii de pe laturile străzii păreau să crească, întîlnindu-se, mai rămînea doar

undeva, departe, o pată de cer de nimica toată, plină de gingășie și culoare, un bej dulce, un trandafiriu delicat, portocaliu, roșu-portocaliu, roșu cărămiziu, pînă la violet-portocaliu. «O gaură de lumină în cer», spunea atunci Bettina. Cîteva luni mai tîrziu, fiecare pervaz de fereastră se contura în lumina piezișă și plină a după-amiezei. Prin brațul de cer de deasupra, scăldat în raze, săgetau lăstunii, și aripile lor fulgerau ca un metal poleit. «Dansează dansul săbiilor», spunea Bettina. În clipa aceea mă gîndisem la același lucru — regăseam lîngă ea copilăria mea pierdută. Chiar dacă nu mi-o poți ierta — înțelegi acum că *trebuia* s-o iau cu mine pe Bettina ?

Căci în schimbul unor asemenea clipe aveam și eu de împlinit datoria mea de banalitate zilnică, întreg cortegiul de gătit, spălat și dereticat.

Cînd te auzeam însă urcînd treptele mai multe deodată, cînd deschideai ușa și pricepeam că odaia e luminoasă și caldă așa cum o doriseși tu într-ascuns, și cînd vedeam înflorind pe obrazul tău tandrețea — toate gesturile banale ale zilei căpătau și ele sens.

Pentru zilele acelea frumoase, îți mulțumesc.

Pentru tot ce am descoperit și am trăit numai datorită ție, îți mulțumesc. Și dacă n-am devenit o gîsculiță domestică e și pentru că m-ai lăsat să-ți împărtășesc gîndurile și strădaniile. Atunci. Disertația ta nu fusese încă îngropată în rafturile Bibliotecii germane. Ca răspuns la fragmentele apărute în reviste soseau în fiecare zi scrisori cu proteste furtunoase, sau cu tot atît de furtunoase aprobări. Reacționai la fiecare scrisoare ca un om care primise ceva în dar ! Mai știu încă cum peste zi, cînd băteam la mașină conceptele tale de răspuns nu mă răbda inima să nu strecor în unele dintre ele cîteva întorsături mai bătăioase. Seara le observai însă numaidecît și nu le îngăduiai niciodată. Erai atît de fericit că, datorită ție, gînduri amorțite se puseseră în mișcare. Ședeam în colțul sofalei, cu genunchii strînși sub mine — tu străbăteai camera de la un colț la altul, printre vrafurile tale de cărți, ca un preot tînăr și pur căruia îi vine greu să dojenească pe un păcătos ; în știință, spuneai tu, trebuie să se facă o deosebire strictă între persoanele în dispută și disputa de idei, iar dacă alții nu respectă deosebirea, nu înseamnă nici pe departe că poți să te cobori și tu la nivelul lor... Ce mult mi-au folosit spusele tale !

Și am început să te înțeleg mai bine pe vremea cînd răsfoiam pentru tine, în sala de lectură a Bibliotecii, ziare și reviste din ultimele săptămîni, alcătuind un fel de rezumat pe teme și autori. Viața ta de zi cu zi nu era nici ea mai scutită decît a mea de gesturi aparent neînsemnate. Și cît de frumos a fost cînd întorcîndu-mă odată cu Bettina de la un film-basm, am izbucnit mînioasă : «Judecînd după filmele noastre, mi se pare că printre cei care ne-au condus pînă acum, au fost numai proști și slabi de înger — cum de n-a scăpat poporul mai devreme de niște personaje atît de evident ridicole ?» Ai sărit atunci ca electrizat, ți-ai luat

carnetul de note și stiloul și m-ai pus să povestesc iar totul de la început. «Du-te la toate filmele — mi-ai spus — și privește-le cît mai atent și mai obiectiv cu putință ! Citește cutare și cutare carte ! Du-te să vezi Anna Amalia și ia aminte la toate gîndurile și experiențele ei, care au cît de cît legătură cu gîndurile și experiențele noastre.» Iar cînd am încercat, mai mult în glumă, să mă căznesc cu basme și povestiri în versiunea lor originală, mi-ai pus imediat în față un munte de reviste străine. Mereu se petrecea ceva nou, eram mereu înconjurați de viață și de mișcare. Dar cînd îmi telefonai la prînz : «S-a mai întîmplat ceva ?» (Ca și cum s-ar fi putut întîmpla nemaipomenit de multe, de la ora opt). «Marker e aici lîngă mine. Tocmai spunea că... Mă auzi ? Glasul tău e mai adînc la telefon, cîntă-ne ceva.» — Am cîntat într-adevăr ceva, îți mai aduci aminte ? «Trece poștașul pe-afară, trece și tre-ece... pe lîngă noi» — sau cam așa ceva. Ce încîntător de prostuți eram. Atunci. Sau cum ne desenam reciproc și cum mă supăram de-a binelea de fiecare dată pentru că tot ce părea să vezi la mine era nasul meu prea mare. Iar tu îmi răspundeai : «Cît ești de neștiutoare ! Toate femeile cît de cît im-por-tan-te au avut dintotdeauna nasul mare.»

Da, au fost vremuri frumoase, dar s-au dus.

Crezi tu că n-am încercat și eu să mă agăț de ele ?

Vedeam doar cum continuai să te așezi seara la masa ta de scris, îndemnat de deprinderile

tale de om de știință. Dar linia spatelui tău și bătaia degetelor vorbeau îndeajuns. De șase ori același lucru în fața a șase grupe de studenți — introducere în istorie, referate, analize, proiecte educative, călătorii în interes de serviciu. De unde era să mai ai seara fantezie și forță ? Iar eu, luptam și eu contra gîndului că succesul tău, cu trena lui nesfîrșită de funcții, prelegeri, seminare, comitete și sarcini protocolare, ar putea să te ducă la pieire. Am încercat chiar să mă conving că această renunțare totală era necesară, și scuturam praful de pe manuscrisele începute, cufundîndu-mă cu de două ori mai mult zel în «cercetările mele auxiliare». Tu erai însă prea la capătul puterilor ca să-mi mai răspunzi. Erai doar o simplă prezență. Uneori dădeai abia din cap. De cele mai multe ori căscai. Căscai dimineața, după-amiaza și seara, chiar și după o cafea tare, mîncai iar pe fugă, îți iroseai duminicile, erai din cale afară de nervos, nu suportai zgomotele și evitai orice plecare sau orice pas care te-ar fi putut pune în situații neprevăzute. De ce îți scriu acum despre toate ? O știi și tu doar. Poate mai bine decît mine. Iar eu nu am dreptul să-ți fac nici cel mai mic reproș — armele mele erau atît de slabe. Nu puteam decît să te țin, ca și pînă atunci, departe de nimicurile noastre zilnice, să evit certurile și neînțelegerile, să-ți dau curaj. Cît de puțin era, totuși ! «Mai tîrziu», gîndeam eu. Nu poate fi așa mereu, îmi spuneam, societatea lovește în ea însăși cînd îngăduie ca oameni înzestrați și pregătiți

pentru o muncă pe care o pot face în mod strălucit să se uzeze şi să se fărîme în mii de bucăţele.

Dar zilele treceau una după alta şi nimic nu se schimba.

În clipe de linişte îmi pot explica azi pînă la un punct de ce un om ca tine, sceptic şi independent în gîndire, poate ajunge cu timpul, de pildă în paisprezece zile, să-şi renege propriul lui crez despre educaţie — deşi oamenii şi împrejurările nu s-au schimbat — numai pentru că un nou şef îţi spune că e sau nu e «obiectiv necesar». Împlineşti treizeci de ani. După doctorat nu ai cîştigat nici măcar cît cîştigai înainte ca lăcătuş în uzină. Prima generaţie de după război îşi ia posturile în primire, în mica lume a universitarilor şansele nu sînt prea dese, şi nici un om nu poate trăi numai din spirit şi din pasiuni nobile ; poate că a trebuit să intri în această luptă pentru posturi mai înalte tocmai de dragul posibilităţilor ştiinţifice mai mari.

Sînt explicaţii care nu mă mai ajută, înţelegi ? Nu mai pot trăi din ele.

O dată ce ai ajuns la substanţa lucrurilor e de ajuns să te porţi (conştient sau inconştient) ca un arendaş al înţelepciunii, să nu mai pui întrebări, ci să ai oricînd răspunsuri gata pregătite ; e o naivitate — *e...ism, e-...astic,* e aşa din cutare motiv, e altfel din alt motiv, Bettina nu-i frumos, nu-ţi dau voie... Alesesem cîndva un alt bărbat. Nu se mulţumea cu lozinci pripite, mergea pînă la rădăcina lucrurilor, avea

ceva ce-l deosebea de ceilalţi. Iartă-mă... Nu caut să adun probe, ca la un proces de divorţ, crede-mă, dar eu însămi am greşit în multe. Tu ştii doar ce vreau să spun, nu-i aşa ? Poate că ai avut nevoie, dintr-un motiv oarecare, de acele asigurări pripite ? Poate că le şi credeai ? N-am ştiut-o niciodată. Cînd încercam să vorbesc cu tine, cînd voiam să înlătur prin cuvinte ceea ce se strecurase străin între noi, mă făceai să amuţesc pe loc cu cîte un citat care suna cam aşa : uşor e a da sfaturi cînd nu te doare capul. Iar eu îmi spuneam : mai bine ai grijă să ţii focul mereu aprins, fără să oboseşti. Dar cum ? Cum oare ? Nu-mi mai spuneai, ca altădată, gîndurile tale. Nu mai aveai nevoie să te contrazic, nu mai aveai de fapt nevoie de felul meu de a fi, nu mă pricepeam deloc la diplomaţie. Îndeletnicirile mele zilnice îşi pierduseră sensul, îţi dai seama ? Îmi devenisem străină mie însămi. Uram pînă în cele mai neînsemnate amănunte chiar şi viaţa pe care o duceam — pentru că nu mai era a mea. Uram oamenii din jurul tău. Nu mai vedeam decît urmele pe care le lăsau la tine prezenţa şi obiceiurile lor. Urăsc pînă şi cuvîntul Universitate.

Nu, n-am să scriu mai departe ! Nu sînt în stare să-ţi explic mai bine. Mă înţelegi totuşi ?

Cuvintele nu mai schimbă nimic.

Trebuie să-ţi rămînă însă ceva care să te ţină în viaţă.

Pentru mine nu mai există într-adevăr nici un alt început. Ştiu ce pun în joc.

Karen"

3

MĂ SCOL dis-de-dimineață, am grijă de căldură și provizii pentru noi și pentru casă, mă așez la rînd în lanul de cartofi, mă întorc acasă ruptă de șale și asudată, pregătesc de mîncare, spăl vasele, o cert pe Bettina pentru vreun fleac, apoi îmi pare rău, mă duc lîngă perna ei și o mîngîi ; sîmbăta spăl rufe, duminica o păstrez pentru Bettina...

Subțire, apoi mai tare, plin și prelung, fluieră dincolo de pădure o locomotivă.

Ridic ochii.

Prin fața ferestrei cade legănîndu-se încet o frunză de viță roșie.

În dimineața următoare — Bettina e plecată în excursie cu clasa — pornesc la drum, pe urmele locomotivei. La ieșirea din Rhodetal întreb pe niște muncitori care lucrau la repararea șoselei dacă nu știu pe acolo vreun rîu cu pește, sau vreo pădure cu vînători. Se uită la mine cum se uită de obicei părinții la fiicele lor necoapte încă la minte. Îmi spun apoi că pe acolo nu-i nici un rîu, nici pădure. După ce mă depărtez însă o bucată de drum, unul dintre ei îmi strigă : „Poate ceva ar fi totuși, dar mai sus, spre munte. Dar de pescuit se poate numai dacă ai permis, iar de vînat la fel, și numai dacă ești înscris într-o asociație de vînătoare."

Pădurile de cetină de la munte sînt răcoroase și întunecate, tăcute și atemporale, fără culorile toamnei. Te simți în ele singur, ca într-o odaie cu perdelele lăsate.

Dar pe un perete de piatră sînt agățați doi băiețandri.

Și-au înfipt pînă departe sub și pe lîngă ei cîrligele de fier — peretele de stîncă e al lor. O plăcere uitată — aceea de a răspunde chemării acestor pereți fără cărări și fără ramuri — reînvie. Jumătate din copilărie mi-am petrecut-o în pomi și pe stîncile de grohotiș din Osthausen. „Nu în același timp și mîna și piciorul, băiete, mai la stînga, strașnic, nici nu mi-ar fi dat prin minte !" Mă iau între ei pentru un urcuș. Sus, după unsprezece metri de luptă cu gravitația, văile multicolore se deschid sub noi ca niște imense flori fermecate.

Sorb din plin mirosul de fum și carne friptă care urcă din văile locuite. Aud cîntece de păsări și glasuri de copii, și zgomotele muncii care răzbat din case și de pe drum. Îmi umplu ochii cu culorile de flacără ale ramurilor de frasin și mesteacăn de pe coline, și nările cu aroma tare a frunzișului lor. Iar în ziua următoare o iau pe șosea spre Rhodetal, între scăpărările de lumină ale unui pîrîu zglobiu și limpede de o parte, și vorbele și privirile celor de pe drum care se întorc către mine, pe de altă parte.

Ciudat : tot ce-mi iese în cale în aceste două zile își dezvăluie deodată frumusețea tăinuită pînă atunci. Șerpuind luciu, asfaltul coboară spre vale. Pămînturile se întind umede și sclipitoare sub soarele dimineții. Iarba încărcată de rouă strălucește. Aerul limpede și rece scînteiază. E ca un vin nou și tare ! Îl tragi în piept și simți că ajunge pînă-n tălpi. Iar ele, cu poftă și putere de nedomolit, sînt iar gata să se des-

prindă de pămînt. Omul a fost născut însă fără aripi. Subţire întîi, apoi mai tare şi plin, pornesc să cînt o melodie tărăgănată.

O maşină trece pe lîngă mine şi frînează. Cu cotul stîng în geamul coborît al maşinii, cu capul sprijinit drept de perna din spate şi în gură cu ţigaretul lung de o palmă (ca păstorii din Osthausen), doctorul veterinar Steinert mormăie jovial printre dinţi :

— Aţi scăpat trenul, aşa-i ? Îmi deschide portiera. Poftiţi în salon !

— Înăuntru miroase a benzină. Mai bine merg pe jos.

— Pînă la Rhodetal ? Cincisprezece kilometri... ?

Aruncă pe sub sprîncene o privire iute şi pătrunzătoare spre baticul meu. E cel mai frumos pe care îl am, în tonuri de galben viu, şi e de mătase. L-am legat iar înalt deasupra frunţii.

Nu mă întreabă deloc ce caut aici, în partea de sus a ţinutului.

Pornesc mai departe.

Steinert închide portiera.

Se uită la mine prin oglinda retrovizoare, în timp ce, nehotărît, înaintează cu cîţiva metri, La drept vorbind, nu se face să-ţi laşi vecinul în drum, departe de gară şi de staţia de autobuz.

Căci între timp am devenit nişte vecini normali.

Într-o seară, Bettina a adus un cobai. Negru, semănînd cu un şobolan, adulmeca cu botişorul tăblia albă a biroului lui Steinert. Deasupra lui se aplecau, strîns alăturate, capul Bettinei şi capul lui Steinert. Fiecare mişcare, iute sau şovăitoare a animalului se oglindea pe faţa Bettinei. Steinert o privea. Trăsăturile i se îndulciseră. Păreau însă în acelaşi timp şi gînditoare, cu o umbră de amărăciune.

— Dihania vă roade blocul de reţete, am strigat eu, după ce bătusem de cîteva ori în uşă fără ca ei să mă ia în seamă. Steinert a luat numaidecît animalul de pe birou, dîndu-mi nişte explicaţii cam pripite despre deprinderile de viaţă ale unui cobai.

De atunci Bettina îl chema des pe Steinert. Căci cobaiul ei îşi arăta uneori preferinţele pentru ciucurii de la perne, iar alteori, pentru pantofii de lac. Steinert îi dădea din uşă cîteva sfaturi concise (dacă Bettina era însă singură, stăteau mult timp de vorbă împreună).

Steinert găsise astfel un bun prilej ca să-mi pună pe masă schimbul lui de scrisori cu mătuşa Martha. Mă înfuriasem pe dată.

— Să nu-mi veniţi cu astfel de fleacuri !

De cînd lucrasem la notariat mă săturasem pentru totdeauna de acte cu privire la case. Steinert însă nu se lăsase. Îşi scriau de ani de zile, discutînd despre atelierul tatii. Doctorul voia să instaleze în el o mică staţiune experimentală. Pentru mătuşa Martha, atelierul devenise însă deodată un loc de pelerinaj. Venea în fiecare primăvară, punea să se repare acoperişul, să se vopsească ferestrele. I-am spus lui Steinert, fără să stau pe gînduri :

— Cît trăia tata, mătuşii Martha nu-i păsă dacă-l ploua sau nu în casă. Faceţi ce credeţi că e bine pentru munca dumneavoastră.

Steinert mi-a cerut şi o confirmare scrisă.

De atunci vine şi întreabă ce mai face cobaiul. Aşteaptă să-l poftim pe scaun, bea ceai cu noi. Şi cum se întîmplă uneori între vecini, noi îi cumpărăm de la magazin pîine şi ouă, cînd întîrzie pe drumurile lui, iar el ne aduce de la farmacia din Rhodetal sirop de tuse sau alte doctorii.

Şi iată că privirile noastre se întîlnesc acum în oglinda retrovizoare a maşinii lui de serviciu.

Simt ce gîndeşte : „Fetiţa era de obicei cu ea, poate de aceea ezită. Sau nu ştie cît de lung e drumul. Are să obosească mergînd, sau are să piardă trenul înapoi spre Osthausen, sau cine ştie ce-o mai fi avînd de gînd. Cine nu-i venit aici la odihnă nu are timp de drumeţie. Şi de fapt, femeile nu au timp niciodată".

Văd cum ceva mai jos şoseaua coteşte, intrînd în autostradă. Maşini şi motociclete se perindă neîntrerupt pe lîngă şirul de arbori golaşi, pufnind în aer suflarea lor urît mirositoare.

Înainte ca Steinert să fi întors complet cheia de contact, mă urc în maşină.

Porneşte îndată, ca un bolid.

— Aveţi la îndemînă sticluţa cu săruri ? rîde el larg, fără să-şi scoată ţigaretul dintre dinţi. Maşinile şi motocicletele treapădă în urma noastră. Şoseaua ne aparţine. Vîntul îmi flutură în batic. Steinert îmi aruncă din cînd

în cînd cîte o privire printre pleoapele strînse. Ochii îi cad de fiecare dată peste pomişorul care, la mine în braţe, scoate capul din sacul meu de excursie. Nu spune nimic. Suceşte cu vizibilă plăcere pîrghiile şi butoanele maşinii lui. Zîmbesc, feminin, în sinea mea. Deschid aparatul de radio şi, uneori plutim în valurile muzicii ca pe o apă lină şi abia legănată, alteori maşinuţa noastră mai face cîteva salturi şi zvîrle din roţile de dinapoi ca un mînz zburdalnic. Steinert se uită la puietul din braţele mele :

— La ce o fi bun arţarul ăsta pricăjit ?

— Am să-l plantez în grădină, lîngă magnolie.

Mă priveşte îngîndurat, trage din mucul de ţigară şi se înfăşoară într-un nor de fum. Socoteşte, se vede, cît rămîne un om acolo unde sădeşte un copac. Dar dacă pentru mine copăcelul nu-i decît dorinţa să-mi păstrez aceste două zile, cea de ieri şi cea de azi, să nu le las să se piardă printre multele zile trecute şi viitoare ale vieţii mele de furnică ? Dealtfel n-are decît să gîndească ce vrea, eu cobor curînd, în centru, lîngă parc.

— Opriţi în piaţa din deal ?

Steinert zîmbeşte, cu îngăduinţă masculină ; în piaţa din centrul oraşului se află doar Casa de mode !

Eu însă îl întreb :

— Se poate cumpăra cu cincizeci de mărci vreun aparat de radio ?

— Aş ! Cel mult o rablă de la Gersdorf-Franz. Îl ştiţi ? Din piaţă, la stînga, pe lîngă şcoală, a treia casă la dreapta. De la primărie

sînt trei minute pînă la școală — dar... școala cred că o știți, nu ? N-ați dat aici bacalaureatul ?

— Ba da.

— Ei bine, de ea e vorba ! E nostim — am fost în clasă cu ciclistul Franke, îl cunoașteți ?

— Nu...

Intrăm în Rhodetal, ocolind parcul și cele două turnuri de forme diferite ale castelului.

N-am văzut de zece ani orașul. Steinert, care s-a născut și locuiește aici (o știu din buletinul lui de identitate), are chef de povestit :

— Adevărul e că pe atunci eram pentru prima oară îndrăgostit cu adevărat și nu prea străluceam la școală. La un examen chiar și bătrînul de la Chimie devenise deodată foarte familiar : „Hai, Steinert, adună-ți mințile. De obicei ești mai altfel !“ Știam însă despre sistemul lui periodic exact atît cît știam și despre șireturile de la pantofii bunicii lui. — Dar oricum, ar trebui să-mi amintesc...

— De șireturi ?

— Nu, de dumneavoastră ! Am terminat în '53.

Oprește mașina, dar vorbește mai departe :

— Îl știți doar pe bătrînul de la Chimie, pe Spucker ? Și pe... cum naiba îl chema pe cel nou — Labinek... ?

Am coborît și m-am și îndepărtat cu cîțiva pași. Steinert strigă după mine :

— La unu și jumătate mănînc la Cafeneaua Pieței, dacă vreți să vă întoarceți cu mine la Osthausen...

Asta mai îmi lipsea, să sporovăim despre anii de școală, ca doi pensionari pe o bancă din parc : „O, Doamne, ce frumoos...“ Nu știu dacă se trage din cartierul liniștit al oamenilor cu stare, în partea de vest a orașului, sau din cartierele de locuințe ieftine din preajma celor două fabrici din estul orașului, dar știu că avea aici o casă în care sta, și patul lui, și o mamă care avea grijă să-i gătească ceva cald și să-i spele ciorapii.

Pe ce ton aș putea vorbi de pildă cu Steinert, localnicul, despre magazinul de fierărie de peste drum ? — La cîteva zile comandam acolo chei noi. Obișnuită cu ușile și porțile deschise de la țară, simțeam mania orășenilor de a încuia peste tot ca o jignire personală. Ce aveam eu de încuiat ? Și ca să mă feresc de cine ? Mi se părea stupid că oamenii de la oraș dădeau atîta atenție unor uși ferecate, dar nu băgau de seamă cît de ușor se putea pierde acolo cineva — pentru ei chiar și un om de la fereastra de alături era un străin. Și ciudat, mult mai tîrziu, în orașul cel mare, obișnuită de mult cu încuiatul, roșeam cîteodată fără motiv, cu legătura mare de chei în fața bunurilor mele, ca mătușa Martha în fața dulapurilor ei. Iată acolo, mai jos de a treia casă pe stînga, poarta roasă de vreme, dincolo, arțarul de lîngă baia publică și cele treizeci și două de trepte spre portalul școlii...

Senzații și mirosuri din acei ani de liceu mă pîndesc la fiecare colț. La ce îmi folosește acum ? Nu-mi evoca lucruri prea plăcute. Iar amintirile tîrzii despre lucruri neplăcute capătă

pe nesimțite un iz de melancolie. Acum trebuie să mă tocmesc cu Gersdorf-Franz pentru un radio. Serile de iarnă la Osthausen sînt lungi și izolate de restul lumii cînd încep ninsorile.

Gersdorf-Franz stă ca un monah rotofei și roșu în obraz în spatele tejghelei, atîta timp cît soția lui șade la casă. Soția e chemată însă la telefon chiar la momentul potrivit. Monahul încearcă un joc de priviri nu prea cucernic. N-are decît ! Pentru cartofii pe care-i bagă distrat în gură un an întreg, m-am aplecat eu de sute și sute de ori — bănuții mei sînt astăzi numărați. Vechitura pe care mi-o oferă pînă la urmă are, în tonurile înalte, un glăscior tremurat de bătrînică. Mă tocmesc pentru ea ca o precupeață, cumva am s-o fac eu să nu mai tremure ; să mi-o împacheteze numai.

Rhodetal e dealtfel un frumos orășel de reședință. Coborînd de la parc, pe largi și vechi trepte de piatră, ajungi drept în piața din mijlocul lui. Alteța Sa îi avea astfel mereu sub ochi pe domnii consilieri de la primărie — și mai ales pe domnul consilier financiar. Astăzi e miercuri. Asfaltul pieței este împestrițat de mari umbrele de soare în dungi multicolore, de roșii, de salată verde, de flori albastre, bluze albe pălării galbene de pai. Ce fericire, să hoinărești iar printre oameni și vitrine ispititoare !

Oglinzile din cabinele de probă ale orașului mă cheamă ; în magazinele de confecții încercatul nu costă nimic, deghizarea începe : o doamnă de bună condiție, purtînd un costum tricotat, cu pălărie și mănuși dantelate de culoare indigo, îndoaie brațul ca să-și țină poșeta, e o soție care pare să se întoarcă de la magazinul „Exquisit“ sau „Präsent 20“. Un „ceva anume“ ține puloverul bine întins peste fusta îndrăzneață (pentru ce demonstrații ?) — O femeie cu situație, greu muncită, dorește un costum discret, cu un fular care să-l înviorează, sau cu o mică podoabă la rever ; are ținută, chiar și în furou... (n-am stat și eu cîndva la fel în fața unei oglinzi ?). Și în sfîrșit, o rochiță albă, pentru o femeie cu înfățișare de fată tînără, sau pentru o fată tînără care arată ca o femeie. Cu cîștigul unui culegător de cartofi nu te poți gîndi, firește, la cumpărat. Plăcerea mea de azi în fața oglinzilor de probă rămîne însă aceeași. Pînă acum cunoscusem doar goana prin magazine — printre oameni care goneau ca și mine — după cumpărături dinainte notate, sau mă uitasem la lucruri numai de dragul cumpăratului. Azi gust însă plăcerea de a le privi, fără să mi le doresc. Mă bucur chiar și de o pălăriuță albă și sprințară pe capul unei alte femei. Și în cele din urmă descopăr în prăvălia bătrînului chinez un pieptene de pus în păr pe care nimeni nu-l ia în seamă. Găsesc chiar și o coafeuză, pe care azi setea mea de frumos o molipsește, vrea și ea să vadă cum ar sta unui pieptene aproape japonez într-un păr de culoare închisă. Uită pentru o clipă timpul și planul de încasări și se lasă furată de inspirația mîinilor ei care au harul fanteziei. Preț de o jumătate de ceas își confirmă, ei și mie, splendoarea aproape uitată a meseriei ei. Sigur că ar fi putut cîștiga în tot atîta timp cinci mărci, în

loc de una. Nu poate trăi nimeni numai din splendoare. Dar cîndva, mult mai tîrziu, cînd între două coșuri de cartofi eu am să-mi împing sub basma șuvițele de păr ude de sudoare, iar coafeuza aplecată a zecea oară în acea zi asupra ligheanului are să spele capul vreunei cliente, amintirea acestui pieptene japonez în părul negru va da și mîinilor ei și mîinilor mele mai multă îndemînare și mai multă putere.

Gătită cu pieptenele și ținînd în mîini puietul de arțar și aparatul de radio intru la cîteva minute după ora unu și jumătate în Cafeneaua Pieții.

— Cincizeci de mărci ! strig eu triumfătoare, și pun pachetul cu aparatul de radio între Steinert și jumările lui de ouă.

El, în loc să se uite la pachet, se uită la capul meu. Privesc pe geam afară, mi-e necaz că am venit aici și îi povestesc în cîteva fraze grăbite cum m-am tocmit pentru radio.

Steinert scoate printre dinți, cu întîrziere, un ușor fluierat admirativ. A priceput :

— Se vede că Frieda nu era în magazin ?

— A lipsit un timp.

— Se cunoaște că ați avut o mătușă econoamă. Ia desfaceți-l să-l văd ! Și bagă ștecherul în priza din perete, lîngă masă.

— N-ați învățat nimic de la mătușa Martha ! Peste trei zile drăcia asta e mută ca mormîntul. Haideți cu mine ! Kurt, mă întorc imediat.

Chelnerul ridică un deget în semn că a înțeles. Steinert apucă radioul sub braț. Pe mine mă așază în mașină și o ia din loc.

— Franz, îi spune călugărului durduliu, i-ai împachetat doamnei din greșeală un alt aparat, lampa e stricată.

Urmează un schimb de „dragul meu Franz“ și „dragul meu Dieter“. Apoi Steinert, înainte de a-și lua, cu un alt radio sub braț, rămas-bun de la Franz și Frieda, vrea să știe ce mai face un oarecare Waldemar.

— Foarte bine, radiază Frieda.

Afară, îl întreb :

— Cine mai e și Waldemar ?

— Cîinele lor. Îl călcase o mașină, mi-au trebuit vreo două ceasuri să-l cîrpesc peste tot.

Cotește deodată la dreapta și mă întreabă :

— Suportați vederea sîngelui ?

— Cred că da. De ce ?

— Cînd se întoarce Bettina ?

— De ce ?

Cu cotul drept sprijinit de spătarul banchetei Steinert s-a întors spre mine cu întreg trunchiul :

— Mai am de operat o vacă. De două ceasuri încheiate aștept să-mi vină asistenta. Vă încumetați la o asemenea treabă ?

— Să operăm o vacă... Cred că glumiți !

— Da, sau nu ? stăruie el cu nerăbdare.

— Nu știu. Ce-aș avea de făcut ?

— Să mă ajutați, să-i spălați pielea, să radeți locul, să prindeți cu pense marginile rănii. Vă explic eu acolo tot, e tare urgent.

În copilărie am văzut de cîteva ori în sat astfel de lucruri.

— De încercat am să încerc, dar dacă iese prost...

Steinert nu-mi mai răspunde. A și pus mîinile pe volan și pornește iar cu toată viteza. Îi aduc aminte de jumările neplătite.

— Mi le pune Kurt la socoteală data viitoare, spune el. Pare însă că se gîndește la altceva și că a și uitat de prezența mea. La observația mea insinuantă : „Aici sînteți într-adevăr o personalitate“ nu reacționează defel, tonul de azi-dimineață e nepotrivit în împrejurarea de acum. Concentrîndu-se asupra celor ce are de făcut, Steinert a devenit altul : nici o mișcare de prisos, nici un ceremonial de salut cînd ajungem, doar indicații scurte și precise. Omul acesta este departe de a fi blajin — el ordonă. Și mie.

A explicat rostul fiecărei mișcări. Animalul a înghițit o dată cu nutrețul niște cuie, sau poate sîrmă. Boala aceasta de după război e astăzi rară. Tot mai ucide însă, dacă particulele străine se îndreaptă către inimă. Vaca valorează două mii cinci sute de mărci, fără a mai vorbi de truda fără preț cu care a fost crescută și de laptele pe care l-ar mai putea da — spune Steinert ; stăpînii ei se bizuie acum pe noi doi...

În timp ce țin cu pensele rana deschisă și mă uit drept la Steinert, simt concentrarea cu care pipăie, căutînd, de parcă aș umbla eu însămi prin viscere. În timp ce caută, privirile lui trec oarbe peste lucruri și peste mine, ochii lui sînt acum în vîrful degetelor. Obrazul lui îmi apare pentru prima oară concentrat și grav, închis în sine. E ciudat, dar înțeleg deodată limbajul ne-

știut al jumătăților de cuvinte și al mișcărilor capului. (Ține mai sus marginea din stînga... parcă ar fi niște piroane, nu... Să sperăm că nu s-a perforat încă nimic ? — Nu te enerva, mai încerc o dată...) Nu-i timpul să țin seama de emanațiile din corpul animalului și de tot ce mai e sub pielea vacii. Am uitat și de încordarea de pe fețele celor doi țărani din spatele nostru, care la început îmi înțepenea brațele și spatele, am devenit de la sine o părticică din concentrarea cu care lucrează Steinert.

Abia într-un tîrziu îmi dau seama că vaca a stat tot timpul nemișcată, cu ochii întunecoși și fără expresie ațintiți spre iesle. Dacă durerea ar fi străpuns-o și s-ar fi zbătut în plină operație ? Simt deodată duhoarea măruntaielor și mirosul tare de eter și văd urme de sînge pînă sus pe brațul dezgolit al lui Steinert, iar Steinert ridică o clipă ochii de pe cusătură și îmi spune cu un glas pe care-l aud numai eu : „Pe coridor, a doua ușă pe dreapta“.

Respirăm apoi amîndoi ușurați în timp ce strîngem instrumentele.

La cafeaua la care ne invită gazdele, nevoia de comunicare, zăgăzuită pînă atunci, reapare. Steinert s-a tolănit pe canapea, e printre ai lui, rîde mult și tare, mănîncă mult și își însușește odată cu sticla de vinars care trece din mînă în mînă, anecdote, glume, noutăți din sat și discuții întrerupte la ultima vizită, povestind și el alături de ceilalți.

Vreau s-o ajut între timp pe stăpîna casei.

— Vă rog nu vă ridicați, doamnă doctor, protestează ea.

— Eu nu sînt...

— Încă mai învață, îmi taie Steinert vorba, între două glume.

Ridică toți paharul pentru mine și îmi urează succes la examene. E minunat să te afli printre asemenea oameni, după ce ai terminat cu bine o treabă neobișnuită.

Prin fereastra deschisă, soarele după-amiezii cade pieziș peste masa mare și plină. Toată lumea șade comod și fără grijă. Miroase a cafea și a țigări și a castraveți murați, puși în oale de pămînt, după ușa deschisă a tindei. În fața ferestrei ard culorile daliilor. Nevasta fermierului îmi arată grădina.

— Are și ea grădină, strigă Steinert peste umăr, de la fereastră. Femeia vine numaidecît cu o sapă și scoate, pentru mine, jumătate din cele mai mari și mai strălucitor albastre flori de pintenul cocoșului.

Steinert le așază mai tîrziu lîngă puietul de arțar.

— De azi înainte puteți debarca aici oricînd, spune el, făcînd cu ochiul, *mie* nu-mi mai dăruiesc nimic.

Nici un cuvînt mai mult despre operație și despre felul cum m-am descurcat.

Îmi place că nu rostește cuvinte mieroase. Și îmi place cum cască fără jenă, pentru că e obosit — conduce doar și tace, pentru că nu are chef de vorbă. Ne purtăm acum unul față de celălalt foarte firesc și degajat.

Steinert cască mereu în timpul lungului nostru drum de întoarcere prin ținut. Facem un scurt popas după Rhodetal, ca să bem un ceai.

E un local în care am fost mai demult, ne întîlneam deseori aici cei din clasa noastră. Îi spun și lui Steinert :

— Colo, în fața oglinzii din stînga de la garderobă, un filfizon spilcuit o săruta pe Irene Hentschel la încheietura mîinii. Mîna ei atîrna ca o floare... Iar el a început atunci să-i sărute și fiecare unghie lăcuită — spectacolul era nesuferit.

— Cînd a fost asta ? Lui Steinert i-a pierit brusc somnul.

— La sfîrșitul clasei a zecea, cred. Irene era de fapt vedeta noastră.

— Știu, răspunde Steinert. Dealtfel filfizonul spilcuit eram eu. Nu-i nevoie să roșiți. Îmi tundeam și îmi periam sprîncenele la fiecare sfîrșit de săptămînă, adevărul e că nu prea eram la înălțime pe vremea aceea.

— Irene era foarte frumoasă, schimb eu vorba.

Iar el era pe atunci mult mai slab, mai ales la față, și avea un mers de indian, nu l-am recunoscut deloc. Cum o fi ajuns să opereze vaci ?

— Irene era într-adevăr drăguță, spune Steinert, mai ales de la talie în jos. Avea o fustă impresionantă. Buzunarele aveau exact rotunjimea șoldurilor, încăpeau în ele tot felul de lucruri. De pildă, bursa unei colege de clasă.

Ne privim ochi în ochi.

Știe deci în ce împrejurări mi-au devenit cunoscute pe vremuri numele și chipul. Poate că știa și azi-dimineață ; mi s-a părut chiar de la bun început că urmărea ceva anume. Poate că a știut mereu. Ei și ? Îi spun de-a dreptul :

— De ce m-ai lăsat la ananghie dacă știai că nu eu furasem bursa ?

Ține între palme paharul din care urcă aburii ceaiului și soarbe cu înghițituri mici, așa cum face seara, la masa noastră din Osthausen. Nu se grăbește să-mi răspundă.

— Drept să spun... Nici dumneata nu prea ai fost atunci la înălțime. Vrei lămîia mea ? Mie nu-mi place ceaiul dulce-acrișor. — Așa-i. De ce nu te-ai apărat atunci ? Așteptam s-o faci ! Adică, la drept vorbind... Mă gîndeam atunci, firește, și la Irene... Îmi spuneam, că totul s-ar rezolva de la sine dacă ai respinge acuzația și ai face un tărăboi cum se cuvine. Dar n-ai făcut nimic ! Polițiștii au plecat, iar dumneata umblai ca năucită. Te rog să nu te superi, dar îmi păreai destul de prostuță și de neajutorată — la vremea aceea. De ce nu te-ai apărat, nu înțeleg !

— Nici n-ai putea înțelege. Tatăl dumitale era cel mai renumit internist din oraș. Ești căsătorit cu Irene ?

— Nu ! Dar ce amestec au tații aici ? Dealtfel, tatăl dumitale era și el cunoscut și stimat ca tîmplar la Osthausen.

La ce bun să mai vorbim acum despre acele vremi îndepărtate ? Au trecut zece ani de atunci. Trăim azi, vom trăi mîine și în zilele ce vor veni.

Alături se dansează. Se aude bateria, se aude hîrșîit de picioare, și din cînd în cînd, o ghitară electrică. Comand vin. Steinert rămîne la ceaiul lui.

Tăcem amîndoi, fiecare închis în sine.

Steinert a căzut pe gînduri, mai aruncă din vreme în vreme cîte o privire în jur. Mă întreb dacă n-ar avea acum ceva mai bun de făcut — pe lîngă noi se perindă fete cu picioare frumoase și bronzate.

La masa alăturată se ceartă o pereche de vîrstă mijlocie. Au fețele aprinse de alcool. Ceilalți clienți din apropiere sînt vizibil amuzați de detaliile lipsite de discreție ale acestei agitate vieți casnice. Steinert face o strîmbătură. Par să-i displacă astfel de manifestări.

De ce nu pleacă oare în fiecare seară acasă, la ai lui ? Cei cincisprezece kilometri dintre Osthausen și Rhodetal ar fi o nimica toată pentru el.

Cum a fost crescut ? Cu foarte multă grijă ? Îi spun deodată, fără nici o legătură :

— Știi că am fost închisă o dată la poliție, ca femeie de moravuri ușoare ?

Se uită la mine fără să înțeleagă.

— Da, cred că eram în clasa a zecea, sau trecusem poate într-a unsprezecea, povestesc eu mai departe pe un ton firesc de conversație. Aveam cam șaisprezece ani. Era pe atunci în spatele serei un fag bătrîn și frumos, cu coroana plîngătoare. Ramurile lui groase se aplecau jur împrejur, pînă în iarbă. Sub ele era umbră și tăcere, ca într-o biserică. Oricum, într-o dimi-

neață m-au descoperit acolo un polițist și cîinele lui. Gazdele mele făceau scandal în casă, după ce se închideau cîrciumile. Eu mă duceam să dorm mai departe sub fag, aveam uneori curs abia de la zece. Era pe atunci o vară foarte caldă, chiar din primele ceasuri ale dimineții. Pe măsură ce povesteam, polițistul zîmbea tot mai batjocoritor. Și atunci nu i-am mai spus nimic. N-aveam nici o legitimație la mine, se înțelege. De la poliție pînă unde stăteam eu, a mers tot timpul cu cîinele pe lîngă mine. Cu legitimația mea în față, a umplut o fișă întreagă. Mi-a mai pus apoi niște întrebări urîte, mai ales despre părinți și despre un prieten. Tata spusese mai de mult că mă port în asemenea împrejurări ca un bou pe care ai încerca să-l ciupești de corn... Polițistul și-a dat și el seama. Le-a trezit pe gazde. Și atunci, s-a lămurit. După o beție ca aceea nu te mai puteai înțelege cu ei vreme de treisprezece sau cincisprezece ceasuri. După ce mi-a spus în grabă că ar trebui să schimb camera, polițistul s-a făcut nevăzut.

Steinert îmi toarnă vin în pahar.

— Și ? S-a mai întors ?

— Nu. N-avea pentru ce, cum se spune. Camera, ce-i drept, n-am schimbat-o, era bună și foarte ieftină, dar în parc nu m-am mai lăsat prinsă. Îmi legam lucrurile într-o bocceluță, le țineam cu o mînă deasupra capului, și înotam în întuneric peste eleșteul din parc. Îl văzusem pe Jean Marais făcînd așa într-un film. Pe

insula de pe eleșteul cu lebede n-a mai dat nimeni vreodată peste mine.

Steinert și-a pus amîndouă brațele pe masă și se apleacă cu pieptul peste ele.

— Și iarna ?

— Iarna... eram cîteodată cam fără inspirație. Aș putea spune chiar : „năucită“.

Oare își dă seama, după felul cum zîmbesc, că nu iau cuvîntul în serios și că el e de fapt cel care l-a folosit ?

Se reazemă de spătarul scaunului și aruncă apoi din pupilele mărite o privire întreprinzătoare :

— Tocmai mă gîndesc că n-ai primit încă onorariul de asistentă...

— Friptură cu multe ciuperci, spun eu fără ocol. Mirosul ei mi-a trecut de multe ori pe sub nas de cînd stăm aici. Cele două zile de aventură mi-au golit însă punga, mărunțișul care a mai rămas îmi trebuie mîine pentru Bettina.

Steinert dă comanda :

— Și încă o dată același vin pentru doamna.

4

ÎN PRIMĂVARA anului 1960 am fost pentru ultima oară printre săteni.

În interes de serviciu și din proprie dorință. Nu făceam pe atunci nici o deosebire între ele. După ceasurile de lucru din orășelul bolovănos, capitală de raion, veneau să mă ia ca să merg din sat în sat („numaidecît, în opt minute vine mașina !“). Peste cîteva săptămîni ajunsesem să

cunosc cel puţin o sută de ţărani, toate şoselele comunale, primăriile şi cîrciumile din raion.

Eram încă stagiară la notariat şi nu aveam nici măcar drept de semnătură. Colegul meu era însă de mai multe săptămîni pe drumuri cu un grup de propagandişti, iar eu încercam să mă descurc singură în treburile lui şi în viitoarele mele sarcini. Vrînd-nevrînd trebuise să accept hotărîrea comisiei speciale şi să mă aşez, printre tot felul de acte de proprietate, pe scaunul de notar. Apoi rămasă pe picioarele mele, munca — împotriva aşteptărilor — îmi făcea totuşi plăcere. Nu mă lăsam lesne înhămată la jug de superiori. Preferam să plec fără şofer şi zicalele lui. Mă simţeam aşa mai puternică, mai inventivă, mai stăpînă pe mine. Dealtfel, mă simţeam în general bine pe atunci. Sîmbătă seara, cînd Peters venea cu bicicleta din oraşul lui universitar şi îşi încununa avertismentele săptămînale cu citate din „Sfaturi pentru viitoarele mame", îi răspundeam cu vorbe de-ale bunicii, care născuse doisprezece copii şi îngropase zece, şi dansase o polcă în ziua cînd împlinea nouăzeci de ani. Luna a şasea e mai bună decît oricare — spuneam eu — săptămîna trecută la un bal al cooperativizării, un agronom îmi făcuse chiar şi o cerere în căsătorie. Peters nu părea însă deloc liniştit, ba dimpotrivă. Deschideam atunci „Sfaturile" lui, mă ungeam cu cremă pe piept şi pe pîntece şi mă purtam pînă seara ca un mieluşel. Abia a doua zi dimineaţă era convins şi Peters că luna a şasea e mai bună decît oricare alta şi pleca fluierînd pe bicicletă către

oraşul lui universitar. Iar eu mă bucuram mai departe de zilele acelea neobişnuite, în care nici măcar un singur ceas nu avea gustul fad al plictisului.

În birourile cooperativelor din sate ne strigam unii altora, apăsîndu-le altfel decît de obicei, nume şi cifre. Mi se dăduse în mînă o hîrtie. Un om de prin partea locului mă însoţise pînă în dreptul unei porţi închise. Mai departe trebuia să mă descurc singură.

În spatele porţii cineva chema un dulău la lanţ. Poarta se deschisese numai de un lat de palmă. Un notar era de fapt un domn mai vîrstnic şi cu experienţă, cu pălărie şi cu gînduri cinstite, căruia îi puteai arăta fără grijă extrasul de cont. Eu aveam însă douăzeci şi doi de ani. În ochii proprietarului curţii eram o intrusă, sau o manevră rafinată.

Odată ajunşi în odaia cea bună, a început turnatul în pahare. Băuturi tari, fireşte. Nu pot să sufăr vinarsul şi nici alte băuturi de soiul lui, nu-mi place decît vinul. Bun prilej pentru bătrîn şi feciorii lui să mai aducă încă o sticlă de vinars. În afaceri e nevoie de încredere şi un păhărel în plus apropie oamenii, iar noi închinăm în cinstea numirii dumneavoastră la o vîrstă atît de tînără, domnişoară notar ! Brusca lor schimbare de atitudine a declanşat, în ultima clipă, semnalul meu de alarmă. Am scos îndată nişte tomuri groase, pe care le purtam întotdeauna cu mine, pentru orice eventualitate. Făceau bună impresie pe faţa de masă din muşama a bătrînului. L-am pus apoi să umble prin toată

casa după tot felul de hîrtii și acte ; nu mai rămăsese pe masă nici un pic de loc pentru vreun pahar.

După două ceasuri descoperisem, în sfîrșit, de ce își amintise stăpînul casei tocmai în seara aceea de simbriile pe care le datora fiilor lui : voia să facă din proprietatea lui mare alte trei mai mici, și-n plus, o întovărășire pro forma cu cumnatul lui din sat. I-am spus-o de la obraz, tocmai cînd vorbea mai cu foc. A schimbat imediat placa : „De cînd nu-i voie s-o faci ? Ce lege hotărăște cine cu cine se întovărășește ? Să i-o arăt eu, negru pe alb !"

O băgasem pe mînecă. De o asemenea lege nu fusese încă vorba în Germania. Am luat-o la galop, în gînd, printre cele două mii de paragrafe de care nu se putuseră atinge nici anii plini de evenimente ai acestui secol, și nici măcar ultimii cincisprezece ani. Trebuia să știi să jonglezi cu ele ca un artist. Poftiți : încălcarea „bunelor moravuri" a „credinței și fidelității"... Către dimineață ajunsesem în sfîrșit la un compromis „onorabil pentru zilele noastre". Bătrînul nu bănuise că și eu moștenisem de la strămoșii mei țărani aceeași îndărătnicie ca a lui.

„Sînteți a naibii de șireată", mi-a spus el.

„Mulțumesc la fel", i-am spus eu.

După ce am ieșit nu m-am mai simțit însă bine. Nu numai din cauza băuturii. Să învingi un om meschin cu propriile lui legi meschine era o victorie îndoielnică. Compromisuri cu oameni ca mătușa Martha ! Ce avea să se mai întîmple a doua zi, peste cîteva zile, luna viitoare ?

Marile și micile noastre idealuri nu erau oare știrbite astfel chiar la început, sau poate chiar denaturate, eforturile noastre mai aveau vreun sens ? Mi se părea în noaptea aceea că oamenii sînt împărțiți în două grupe : unii, o minoritate, se străduiau cu inima curată să facă mai plină de omenie viața de pe acest pămînt. Dar peste tot ce gîndeau și împlineau ei se aruncau deîndată ceilalți, tăind și potrivind pe măsura lor, cu aceleași cuțite dintotdeauna, lacome să apuce. Cu semnătura bătrînului în buzunar, pe ulița aceea de țară, la ceas de noapte, mă simțeam înșelată — parcă renegasem în schimbul ei un lucru de mare preț. Ca să-mi revin, mi-am recitat numaidecît materia de examen din ultimul an cu privire la rolul maselor populare, cîteva pagini din notițele de la prelegeri despre spontaneitate și rolul conștiinței, plus cele patru principii fundamentale ale dialecticii. Nu vă lăsați copleșiți de greutățile începutului !

În biroul de la primărie mi-am venit repede în fire. Mă așteptaseră toată noaptea și se gîndiseră nu o dată, între timp, la povestea cu vulpea și rățușca. Și atunci, dimineața la patru, cifra o sută a fost rostită de parcă nu aveam să mai trăim nicicînd un ceas ca acela (căci procentajul cooperativelor din ținut se stabilea în fiecare seară, ca la un cartier general, orice altă muncă nu mai avea însemnătate). Sută la sută — era tot una cu „victoria deplină". M-au ridicat cu scaun cu tot și m-au așezat pe tăblia biroului plin de hîrtii.

M-a cuprins atunci un fel de beție. Un mod de producție secular, preschimbat în doar cî-

teva săptămîni ! Se petreceau în această țară lucruri nemaiauzite, iar eu luam parte la ele ! Mi-am pus pur și simplu gîndurile în cîntec, așa cum îmi treceau prin minte, și am început un dans frenetic, acolo pe birou, iar toți cei din jurul meu — tați de familie, nedormiți și cam amețiți ca și mine — tropăiau și ei...

Mai tîrziu, nevoită să mă ocup de testamente și declarații de renunțare la religie și de ipoteci, mă gîndeam cu romantică nostalgie la acele săptămîni pline de cuvinte tari, de fum de țigară, de goana mașinii pe drumuri de țară, de prietenii și dușmănii neașteptate, de un istovitor amalgam de citate pro și contra, de acea stare de exaltare și, mai ales, de așteptarea unor schimbări senzaționale la sate — după asemenea început. Dacă se întîmpla să întîlnesc vreun tovarăș de pe atunci, ne zîmbeam unul altuia cu îngăduință, uneori chiar cu puțină tristețe ; nici unul n-a mai pomenit vreodată de acea ultimă noapte de euforie.

E a doua lună de cînd merg la cîmp, cot la cot cu țăranii din Osthausen.

Ca și ei, îmi pun brațul pe șale cînd mă îndrept din mijloc. Mînuiesc furcile ca și ei și folosesc bricegele lor cînd mănînc la marginea lanului. Unii îmi dau să gust din castraveciorii puși de ei la murat. Alții șușotesc în spatele meu. Eu aud numai ce vreau să aud, și mă simt bine în toamna asta lungă ca o vară tîrzie, în care frunzele se odihnesc liniștite și luminoase la pămînt, ca pentru vecie.

Dimineață după dimineață se ridică din răcoarea nopții, din lumina zorilor, din cețuri plutitoare, același peisaj larg întins, atît de familiar. Seară de seară, zările coboară apoi iar spre mine. Și printre ele, legănîndu-se fără grabă, trece spre sat remorca noastră. Nu mai pot vedea decît chipurile din fața mea. Descopăr în ele o blîndețe surprinzătoare, și liniște. Ce simt și ce gîndesc cînd tac astfel ? O asemenea aplecare asupra propriei ființe n-am întîlnit decît în sălile de concert, sau la recitaluri de poezie. Femeile din această remorcă nu au însă timp de concerte și de poezie. Înainte de venirea lor la cîmp, au avut de hrănit vaca, porcul și celelalte animale ale casei, au făcut lista de cumpărături, au trimis copiii la grădiniță, după ce le-au pus șorțuri curate. Iar seara mai pregătesc pentru copiii, bărbații și părinții lor o cină caldă, controlează lecțiile copiilor — în măsura în care o mai pot scoate la capăt cu învățătura lor de la școala din sat — și cînd nu se mai descurcă cu x sau y, îi dojenesc pentru cîte o pată de cerneală, ca nu cumva să creadă copiii că mama nu mai are grijă de ei. În cele din urmă, adorm într-un fotoliu, în fața televizorului, cu o cusătură în mînă. Și nu sînt ele și vrednice iubite pentru bărbații lor ? Ce simt și ce gîndesc oare în minutele acelea de liniște, în drum spre casă, cînd tac într-un fel atît de neobișnuit ?

Chiar și pe fața bunicii Merten, al cărei profil îl am toată ziua alături, nasul e parcă mai puțin ascuțit în clipele acelea. Bunica Merten e

de mult pensionară. Se urcă însă în fiecare dimineață în remorca gata de plecare și se face că nu aude aluziile la contul ei de economii. La munca cîmpului rămîne adesea în urmă. Cei din dreapta și din stînga o mai ajută din cînd în cînd. Ea rămîne totuși în urmă, pentru că nu lasă necules nici un cartof pe care îl trec cu vederea celelalte, grăbite și stînd de vorbă. Chiar și atunci cînd noi pășim peste lanuri în căutarea unui loc de odihnă, mîinile ei nu contenesc să strîngă și să arunce în poală cîte ceva. În ceasul acela de amurg îi văd pentru prima oară ochii și mîinile odihnindu-se. Mîinile ei sînt puțintel încovoiate, cu încheieturile îngroșate. Dau impresia că sînt țepene și greoaie. Au lunecat oare cîndva, ușoare, prin păr, au fost oare mîngîiate vreodată ?

Într-o bună dimineață, în grădina dezgolită, micile căpățîni de varză de Bruxelles sînt înghețate tun. Iarba acoperită de brumă trosnește surd sub tălpi. Ușile și ferestrele căsuțelor de vară de pe Dîmbul Morii se zăvoresc; amatorii de natură se retrag în jurul sobelor.

În aceeași dimineață, la împărțirea lucrărilor, Günter Werlich mă trece cu vederea. Eu mă cațăr ca de obicei peste oblonul remorcii. Seara mă dau jos din ea cu mișcări încete și mă bag numaidecît în pat. Abia după două ceasuri mi se încălzesc și mîinile și picioarele. Bettina îmi aduce între timp termosul lui Steinert, plin cu ceai, și își descarcă sufletul, povestindu-mi ce a făcut peste zi (Steinert a poftit-o la o cină și

a făcut focul la noi în sobă, ca și cum eu aș fi fost plecată).

— Și tu ? întreabă Bettina, ca în fiecare seară.

Despre ziua care a trecut eu știu doar un singur lucru : frigul umed care ți se lipește ceasuri la rînd de pantaloni, de mîneci, de umeri, te poate doborî pînă într-atît încît să te facă să plîngi în neștire, fără să-ți mai pese de privirile celorlalți.

În seri ca acestea adorm iar tîrziu.

Îmi închipui că sînt în camera lui Peters. Ce face oare acum ? La ce se gîndește ? Și nu trece mult și iată-mă așezată în colțul canapelei, sub lumina dulce a lampadarului. La stînga e soba caldă. În dreapta, din profil, linia cunoscută a spatelui lui, în puloverul roșu. La masa de scris, sub un alt cerc de lumină, se simțea prea departe și atunci își aducea cărțile pe măsuță, lîngă mine. Îi plăcea să lucreze seara tîrziu. Nu mai suna telefonul, nici soneria de la intrare, nu se mai trîntea nici o ușă. Tăcerea adîncă și catifelată din jur îl ajuta să se concentreze și îi da aripi fanteziei. Ne citeam uneori unul altuia cîteva pagini, pentru a-l face și pe celălalt să simtă emoția pe care i-o stîrnea vreun pasaj din carte. Iar alteori mă fura somnul și el mă învelea ; nici el nici eu nu voiam să ne ducem singuri la culcare...

Ia te uită ! Ce bun și sigur pare de la distanță un asemenea colțișor. Văzut de la oraș, și satul de aici apare ca un loc așezat și sigur. De îndată ce lucrurile devin cît de cît mai complicate, privirea se îndreaptă iar spre depăr-

țări, înfrumusețînd realitatea. Așa se întîmplă mereu cu mine ! Caut să ocolesc consecințele unei hotărîri luate, nu accept orbește neajunsurile și vreau să-mi păstrez ici și colo cîte un strop de frumusețe...

Apoi iar : dimineața — îngheț, la prînz — ploaie și noroi, seara — brumă.

Steinert are de vaccinat un număr mare de vite, caută o asistentă, ar putea chiar să mă și plătească, și poate că după un timp aș face treaba cu plăcere... Mi-o spune în timp ce stă pe vine, împreună cu Bettina, lîngă cobai. Vrea să mă țină pe lîngă sobă. Nu prea crede că am să rezist pînă la capăt. Se vede că a băgat de seamă că șovăi pînă-n ultima clipă dimineața, înainte de a pleca. Duce însă cineva vreo sobiță la cîmp pentru femeile din sat ? Corpul lor îndură la fel de greu munca pe care o facem, iar seara mai au în jurul mesei și o familie numeroasă, care trebuie să mănînce. Atîta vreme cît bunica Merten nu se dă bătută nu trebuie să mă las nici eu.

Bunica Merten e prezentă și azi, în a cincea zi de vreme rea, deși remorca noastră e plină acum numai pe jumătate, iar Günter Werlich se face că nu ne vede, nici pe ea nici pe mine, cînd împarte sarcinile. În fiecare dimineață se așază lîngă mine un maldăr de șaluri și veșminte, din care se mai văd doar doi ochi, un nas și niște jumătăți de degete. Bunica nu poartă mănuși de protecție din cauciuc (ca noi), ci manșete împletite și fîșii de șorici în jurul fiecărei încheieturi de deget. Și în fiecare dimineață scoate dintre veșmintele ei o jachetă de lînă neagră sau vreo broboadă ciudată și mi-o aruncă fără o vorbă peste genunchi. Pun pe mine fără o vorbă tot ce-mi dă (și miros ca dulapul de haine al mătușii Martha). Între noi nu e posibil vreun gest de mulțumire — cît e ziua de lungă privirea bătrînei declară război lumii întregi. Cînd vecina ei din dreapta sau eu mai întindem mîna pînă în stratul ei, trece ea în locul nostru. Ritmul respirației ei șuierătoare e atunci același cu ritmul mîinilor ei (apucă, mai jos de frunze, cîte o sfeclă în fiecare mînă, una la stînga, alta la dreapta, inspiră, le smulge învîrtindu-le, expiră în timp ce le pune una lîngă alta și ne reluăm apoi locul în rînd (ea în dreapta, eu, în stînga) ; roșul vînăt al nasului și al degetelor ei face loc pentru scurtă vreme unui roșu sîngeriu. Dar după primul ropot de ploaie accesele ei de tuse astmatică rămîn undeva în urmă. Ele se preschimbă în mustrări fără de număr de îndată ce vreuna dintre femei își potrivește pe cap gluga de ploaie și o ia pe drumul către sat : „muieruști, fandosite, trîntorițe, femei de nimic..." O aștept apoi lîngă remorcă pînă în ultima clipă, gata s-o ajut să se urce. Ea o ia însă pe de lături, fără să se uite la mîna mea întinsă. „Nu te necăji, așa-i ea", îmi spune Merten, băiatul ei, și dă drumul la tractor. Bodogăneala nearticulată a mamei lui se aude în urma noastră pe drumul spre casă, pe care ea îl face singură și pe jos, peste cîmpul plin de noroi. Tușește și ocărăște într-una, mergînd după remorcă. Nimeni nu

pare s-o ia în seamă. „Are să se îmbolnăvească", șoptesc eu ca pentru mine. De alături, bătrînul Henneberg îmi șoptește la rîndul lui : „Cîndva, de mult, n-avea decît două mîini și o ladă veche de acasă. Iar bărbatul ei, care mi-a fost coleg de școală, n-avea decît o casă din lut și pămînt în arendă. După zece ani de căsnicie — aveau și patru copii — tot bătrînul, tatăl lui, împărțea duminica banii de buzunar și hotăra cînd să se apuce toți de treabă dimineața și cînd să se oprească seara. Și-au făcut apoi casă din piatră și grajduri, au cumpărat pămînt și mașini, au pierdut treizeci de mii de mărci la sfîrșitul războiului, au făcut un rost în lume celor șase copii — ia să văd cine ar mai fi în stare ! Și acuma ? Șura se dărîmă, grajdurile-s goale..." Tusea și bolboroseala tot mai răsună în urma noastră... Aud parcă pasul agitat al mătușii Martha izbind sacadat în trepte, iar dedesubt, în bucătărie, glasul ei dogit încercînd zadarnic să se lupte cu sorbiturile încăpățînate ale tatii, care își mănîncă supa în tăcere.

În dimineața următoare, bunica Merten n-a mai venit.

Acum sîntem numai nouă.

Și rămînem nouă pînă la urmă, ca și cum ar fi limpede pentru toți că un singur „dezertor" acum ar face să se ducă totul de rîpă. Vremea ne chinuie mai puțin decît în ultima săptămînă (așa cum cea de-a zecea zi a unei perioade neobișnuit de geroase din timpul iernii pare mai puțin tăioasă decît prima). Și apoi, purtăm

mînecuțe impermeabile, ca precupețele de pește, și am mai învățat și o sumedenie de alte trucuri.

Ce ne supără însă e o nervozitate ascunsă, fără formă precisă.

Nu-mi dau seama de unde vine.

Abia am terminat de mîncat, cînd Henneberg arată, cu un gest mustrător, spre sud-vest, unde iar se desprind din creștetul munților nori repezi de ploaie. N-apucă să spună nimic, pentru că i-o ia altcineva înainte : „Aici nu comanzi tu !" „De cînd mă știu n-am lăsat să se strice nici o sfeclă", răspunde Henneberg, răstit. Atît a fost de ajuns ca să se repeadă toți la el, cu vorbe de ocară fără nici un rost.

Locul pe care lucrăm azi a fost cîndva a lui Henneberg. Sfecla e aici mai frumoasă decît în lanurile din jur. Henneberg n-a precupețit nici munca, nici îngrășămintele, și a îmbunătățit, în cîteva decenii, pămîntul de mai proastă calitate. Acum, la bătrînețe, se vede nevoit să lase pentru prima oară pradă iernii recolta de pe aceste lanuri. Iar la sfîrșitul anului împărțeala se face dintr-o singură oală, și cei leneși mănîncă și ei tot din oala celor harnici... Aș vrea să-i spun un cuvînt de mîngîiere lui Henneberg. Dar ce nelalocul lor ar fi cuvintele ! Caut să lucrez mai repede decît ieri și alaltăieri... Gîlceava mă ajunge însă mereu din urmă. Erna Meink repetă niște îndemnuri mobilizatoare apărute în ziarul de ieri. Și iată că deodată sînt toate de aceeași părere : „Stau cu fundul la sobă și se gîndesc și se întrec care mai de care

să scoată cifre şi sfecle pe nas !" E vorba de combina de recoltat sfeclă care stă nefolosită la marginea cîmpului. Taie sfecla sau prea de sus, sau prea de jos, şi o amestecă cu pietre şi noroi. Nici un ţăran nu poate da cu conştiinţa împăcată asemenea nutreţ la vite. Ziarul nu se leagă de constructorii şi de furnizorii acestor maşini, ci de ţăranii din Osthausen, care lasă maşinile la marginea cîmpului şi recoltează sfecla „ca strămoşii lor de acum o sută de ani". De ce n-am terminat însă de cules ? Timp de şase săptămîni am strîns cu mîna cartofii de pe lanurile nesfîrşite („ca acum o sută de ani"), pentru că la oraş nu cumpăra nimeni pentru iarnă cartofii culeşi cu combina, care aveau coaja zgîriată şi tăieturi şi ar fi putrezit curînd... Gazetarii ăştia ar trebui să vină încoace, să stea o săptămînă în noroi !

— Daţi-o încolo, spun eu (cum se spune pe aici cînd vrei să împaci pe cineva). Glasurile puse pe gîlceavă amuţesc. Se uită toţi la mine, plini de speranţă. (Pînă acum nu m-am amestecat niciodată în certurile lor). — Primele maşini n-au fost niciodată bine puse la punct, spun eu, nici primele automobile, dar peste zece ani...

Nu ajung mai departe.

— Aşaa ? Spune-le asta vitelor ! Nu cumva mănînci în iarna asta pîinea pe care or s-o coacă abia peste zece ani ? Eşti şi tu deci una dintre ei, strigă Erna Meink. Se reped toţi la mine. Îşi pot vărsa în sfîrşit necazul pe cineva de la oraş. Repetă acum toate clevetirile din

ultimele săptămîni pe socoteala mea, e vorba printre altele, chiar şi de medicul veterinar. Günter Werlich apare ca din pămînt. În zarva neostoită, n-a mai auzit nimeni zbîrnîitul motocicletei lui.

— Stă şi ea în noroi ca şi voi ! Sau poate nu ?

Furia lor se îndreaptă acum spre Günter, întruchiparea tuturor forurilor de conducere :

— De ce nu te-ai uitat mai înainte la maşini ? Cu ai cui bani le-ai plătit ? De ce la vremea asta tîrzie, cei din Bergleben nu se mai tîrîie pe cîmp, ca noi ? La ce mai primeşti leafă ?

Günter le răspunde pe acelaşi ton :

— De ce n-ai făcut una, de ce n-ai făcut alta... Ce, eu sînt Dumnezeu ? Ia te uită ! Voi de ce n-aţi deschis gura cînd trebuia ? Staţi totdeauna ca o turmă de oi. Şi fiindcă cel din frunte dă din cap, daţi cu toţii ! Am votat sau nu pentru maşini ?

Se ceartă între ei, cu vinele de la gît umflate. Nimeni nu-şi mai înţelege propriile-i cuvinte. Günter Werlich încalecă pe motocicletă şi pleacă în zbîrnîit de motor, evitînd astfel, în ultima clipă, rostirea unor cuvinte grele pe care nimeni nu le-ar putea uita.

Muncesc tot restul zilei ca şi cum aş fi singură răspunzătoare de cele opt hectare care au mai rămas. Iată unde au dus deci aşteptările noastre din anul '60 ! Cu cîtă uşurinţă am împărţit uneori speranţe şi promisiuni. Ţinta principală era semnătura pe hîrtie. Ne urcam

apoi în maşina noastră de serviciu şi o luam la sănătoasa...

După un timp, Günter Werlich se întoarce, cu ceai fierbinte şi cu vinars şi cu o pînză de cort pe care să se aşeze oamenii. Împreună cu Merten, tractoristul, aruncă în camion sfecla culeasă azi. Deschide apoi sticla de vinars care trece din mînă în mînă, şi ne spune să nu ne mai facem inimă rea, munca de anul ăsta şi aşa s-a terminat. Ne încălzim mîinile la focul de tulpini de cartofi. Spiritele s-au liniştit. Femeile discută de zor dacă e bine sau nu să dai bărbaţilor mîncare încălzită. Prin urmare, aseară a fost iar „dincolo" una din emisiunile-concurs, atît de agreate. Sînt astfel întotdeauna informată despre programul de televiziune din seara precedentă. Dacă examinatorul ar fi stat măcar o zi aici, în lanurile de sfeclă, sigur că i-ar fi dat prin minte alte întrebări !

— Ce ne mai aşteaptă ? întreabă bătrînul Henneberg pe Günter Werlich, căruia îi spusese doar cu un sfert de oră în urmă că e un „porc leneş".

— Nu sîntem decît oameni, îi spune Günter.

Abia acum îmi dau seama că în afară de Günter şi Merten tractoristul, numai oamenii mai vîrstnici au rezistat pînă la urmă. Erna Meink îmi întinde paharul ei plin cu vinars.

În timpul ultimului nostru drum spre casă, fiecare dintre noi alunecă — începînd de la capăt — mai înspre mijloc, ca să-şi încălzească umerii alături de cei ai vecinilor. Ne-am ascuns gurile în şaluri şi broboade, liniştea s-a aşter-

nut pe toate chipurile. Lanurile de sfeclă rămîn definitiv în urma noastră.

Cafeniul gras al cîmpurilor arate, din care răsar ici şi colo tufe desfrunzite şi şiruri de copaci, se întinde pînă departe. De ce mi se părea altădată pustie şi apăsătoare natura golaşă de noiembrie ? Pămîntul e aici, în jurul meu, mare, curat şi limpede. Şi-a făcut datoria. Şi-a pierdut formele şi culorile exuberante şi — sub norii groşi şi cenuşii — se pregăteşte de odihna lui bine meritată. Iar coasta de colo nu e numai pămîntie. Săptămîni la rînd am răscolit cu mîinile scoarţa ei de lut, am mirosit-o şi am blestemat-o, iar acuma se întinde sub cer, mare, afînată şi netedă ; întreg întinsul cafeniu al împrejurimilor e al meu.

Peste cîteva zile spăl jacheta de lînă neagră şi mă duc să cumpăr sirop de tuse.

Bunica Merten stă la băiatul ei, tractoristul. El are şase copii şi o casă mică cu etaj în partea din vale a satului.

Bettina vine cu mine. Prietena ei, Kerstin Merten, ne primeşte în pridvor şi ne conduce pe scara îngustă, pînă la etaj.

Înfăşurată în multe jachete de lînă, bunica Merten zace în pat. Fără broboadă, faţa ei cu nasul ascuţit sub şuviţele subţiri de păr cărunt pare dezgolită şi la fel de neajutorată ca şi mîinile ei grele, strîmbe şi negre peste cearşaful alb.

— Bună, doamnă Merten, am adus jacheta.

Nu se uită la mine şi nu-mi răspunde la salut.

Poate că vizita mea nu-i face plăcere, eu sînt tînără și sănătoasă, iar ea zace bolnavă. Stau cu ochii plecați și nu-mi găsesc locul. Sigur că așteaptă să plec. Ar trebui să plec.

Kerstin, fetița de opt ani, blondă, vioaie, cu ochi limpezi, îmi ia jacheta din mînă și trage un scaun lîngă pat. Pun siropul adus de mine pe măsuța de noapte. În cele din urmă îmi vine în minte nelipsita formulă din spitale : o întreb cum se simte.

Bunica Merten începe numaidecît să tușească și să se vaite, cu aceeași voce ascuțită cu care bodogănea fără încetare la munca cîmpului : „De-aș muri, de-aș muri odată..." Chipul ei cu nas ascuțit se lățește deodată, obrajii devin rumeni, parcă o am în față pe mătușa Martha. Numai gura cu colțurile lăsate rămîne aceeași și rostește, jeluindu-se pe același ton țipător : „Ai risipit la cărți o grămadă de bere și treizeci de pfunzi de pere pergamute, cincisprezece kilograme ! Și podoaba ta de fată n-are în cap decît nerozii, iar n-a frecat scara ! Și eu cu ce mă aleg ? Nu mă aleg nici măcar cu cît negru sub unghie ! Da, da, da, fă binele ca să afli răul, de ce oi mai trăi eu oare pe lume..."

În seara aceea descoperisem curcubeul. Descoperirea mea mi se părea mai importantă decît spălatul fără noimă al scărilor. Din totdeauna îmi plăcuseră norii. Mai ales cei albi și luminoși, care pluteau liberi și fără grijă peste Pămînt. Aș fi vrut și eu să fiu acolo sus și să plutesc împreună cu ei. Și într-o bună zi mi-au aruncat de sus o punte de curcubeu. De acolo,

din înălțimi, aveam să văd toți oamenii care trăiau pe lume. Și aveam să-i cunosc curînd pe toți, căci pluteam destul de jos și puteam să le prind chiar și gîndurile care își luau toate zborul în aer. Iar mai apoi... Poate că aveam să nimicesc cu un fulger toate făpturile lacome și certărețe, mai ales pe mătușa Martha. Pentru toți ceilalți aș fi trimis însă ploaie la nevoie, o ploaie lină și frumoasă, care te face să adormi atît de bine. Iar acolo unde locuiau oameni veseli și plini de duioșie mi-aș fi aruncat și eu curcubeul pînă la ei și aș fi rămas să trăiesc acolo, poate la o familie cu mulți copii și cu o bunică, care știa toate tainele lumii... Dar oricît am încercat, în vara aceea n-am dat niciodată de locul unde începea puntea de curcubeu. Cum îl vedeam că se ridică, sclipitor, de pe pajiștea din fundul grădinii, alergam spre el. Cînd ajungeam însă acolo, curcubeul meu alunecase mult mai departe, dincolo de munte, iar după o clipă se făcea nevăzut (de parcă m-ar fi îndemnat să-l caut, să merg mai departe după el, să plec de acolo). Acasă, în văicărelile mătușii Martha și sub privirile ei jalnice, mă simțeam rea și nerecunoscătoare și frecam podelele ca apucată. Ea avea dreptate : eram un copil îndărătnic, cumplit de leneș și cu capul plin de gărgăuni, iar binele pe lumea asta e răsplătit cu răul. Nu făcuse ea o casă din Sodoma și Gomora noastră ? După intrarea ei în urma multicolorei lăzi albastre (pe care o împinsese cu zgomot prin toate camerele) nu fusese nevoie decît de o săptămînă pentru ca murdăria adu-

nată între dale să dispară, fiecare raft din dulap primise cîte o etichetă (șorțuri pentru duminică după-masă, ciorapi pentru Crăciun și Paști). Și, după multă vreme, fusesem iar îmbăiată, baia era un lucru minunat. Iar în patul proaspăt înfățat îmi pusese o sticlă cu apă caldă... Ce gînduri josnice, s-o ucid pe mătușa Martha cu un fulger ! Scoteam atunci din lemnul treptelor murdăria care s-ar fi adunat în cîteva luni... Dar pe mătușa Martha n-o puteai mulțumi niciodată. În preajma ei, munca se preschimba într-un balaur, abia îi tăiai un cap că îi și creștea altul — iar învingătorul balaurului nu primea nici o răsplată. Nu era îmbrățișat cu bunătate, nu era încurajat cu nici un cuvînt de laudă. Zelul meu se potolea repede. Nu-mi aducea nimic.

Seara, în patul alb, cald și moale, mă băteau tot felul de gînduri. Voiam să plec ! Dar acolo, pe întuneric, plecarea mi se părea urîtă — mătușa îmi pregătise doar patul acela alb, moale și cald. Am născocit atunci cîteva încercări, ca un fel de ultimă șansă. M-am băgat în pat, spunînd că mă doare gîtul, pentru că la căpătîiul copiilor bolnavi stau tați sau mame... Mătușa Martha m-a înfășurat într-un șal, mi-a pus din belșug de mîncare pe măsuța de noapte și s-a dus să sape grădina, așa cum își pusese în gînd pentru ziua aceea. A doua zi, vaca noastră a fătat un vițel. Mătușa Martha a stat lîngă ea o zi și două nopți fără întrerupere, lăsînd deoparte ordinea și toate celelalte treburi — vaca valora două mii de mărci, zicea ea.

M-am hotărît atunci să văd cum e dacă mor. Voiam să sar de la fereastra podului în grădina din față, așa ca să trec chiar prin dreptul ferestrei de la bucătărie, în timpul mesei de prînz, firește. Și ca să-mi ating scopul m-am apucat să învăț de la băieți strigătul de luptă al indienilor. Voiam să-l folosesc în cădere, cînd ajungeam la fereastra bucătăriei. Îmi închipuiam cum aveau să sară de la masă tata și mătușa Martha... Zăceam întinsă... A încetat din viață în urma unui tragic accident, fetița noastră mult iubită, singurul copil, singura speranță... Mătușa Martha plîngea, ștergîndu-și nasul cu șorțul. Tatii îi tremurau sprîncenele groase... Așa le trebuia ! Bine le făcusem ! „Ah, de-ar mai fi printre noi, chiar dacă nu prețuia două mii de mărci“... Aveau apoi să înșire tot ce ar fi vrut să facă dacă aș fi fost iar lîngă ei. Iar eu aveam să țin bine minte tot. Și după ce s-ar fi istovit de atîta plîns, m-aș fi sculat și le-aș fi spus : „Ei, hai să încercăm ! Dar vai de voi dacă ați mințit !“

Totuși, stînd acolo sus, la fereastră, în timp ce-mi înfășuram picioarele în cîrpe (nu plouase de mult și pămîntul era cu siguranță tare), mi s-a părut că înălțimea era cam mare. Cine știe, poate că nici nu te puteai încrede în poveste. Mă gîndeam că nici mama nu se mai trezise după ce murise. Dacă rămîneam și eu moartă și nu mă mai făceam niciodată mare ? Mi-am desfășurat cîrpele de pe picioare și am coborît la masă.

Din ziua aceea n-am mai venit acasă decît la masă și la culcare. Umblam numai cu băieții (fetelor nu le stătea mintea decît la rochii de păpuși și la funde pentru codițe). Iar de Crăciun n-am mai jucat pe scena școlii nici Cenușăreasa, nici vreo altă prințesă care nu făcea altceva ziua toată decît să zîmbească și să stea cu ochii plecați. Voiam să fiu de acum înainte vrăjitoare, cotoroanță, bandit și haiduc !

Bettina și Kerstin stau la fereastră și chicotesc.

Le arunc o privire mustrătoare. De ce nu are Kerstin grijă de bunica ei ? Dacă sînt pe lume ființe care au timp una pentru alta, ele nu pot fi decît bunici și nepoței — de ce nu stau de vorbă împreună, ca bunică și nepoată ? (Ce mult mi-am dorit totdeauna o bunică !).

Degetele strîmbe și țepene se mișcă într-una, fără rost, peste cearșaful alb, fără să se oprească. Sînt oare aceleași degete care acum cîteva săptămîni apucau cu nerăbdare tulpinele de sfeclă, aruncîndu-le într-o parte, în ritmul propriei respirații ? Ce umilitoare e bătrînețea ! O văd deodată pe mătușa Martha zăcînd astfel, singură, colo sus în satul ei de munte, iar eu stau în casa noastră caldă, sînt sănătoasă și tînără... Bărbatul i-a murit în război. Apoi zeci de ani n-a mai avut pe nimeni, n-a avut decît grijile gospodăriei, sub acoperișuri străine, unde munca se înzecea, ca un balaur cu multe capete, și unde lauda și gingășia nu erau la preț, numai banul... Oricum ar fi fost, e greu la bătrînețe, am să-i scriu o scrisoare. Ce știam eu pe atunci de truda pe care o cere un copil ! Și ce știu eu despre felul ei de a iubi ? Și cum să deprinzi pe alții cu bucuria și cum să le dai căldură cînd tu însuți nu ai avut parte de ele ? Am să-i scriu, fără doar și poate !

Îi aduc bunicii Merten ceai din cuptorul sobei, caut zahăr candel în adîncurile fără fund ale dulapului de rufe (e stivuită în el rufăria de pat pentru încă alți cincizeci de ani), îi pun toate la îndemînă. Nu se atinge însă de nimic. Se lasă în voia dorului ei de moarte — iar eu mă aflu lîngă ea, tînără și sănătoasă și nu sînt bună la nimic.

Văicăreala ei stridentă se întrerupe deodată !

Kerstin vine cu farfuria de supă cu tăiței. Pune farfuria pe masă, scoate un strigăt și se repede la fereastră.

— Ninge ! Bettina, ia te uită !

Copiii deschid gălăgioși fereastra și încearcă să prindă în palme cei dintîi fulgi ai anului.

— Trage — se vaietă un glas în spatele nostru.

Închid fereastra și, de bucurie, țin strîns lîngă mine pe Kerstin și Bettina. Îndată după masă o să pornim împreună. Afară e frig și nu bate vîntul, poate că are să se aștearnă zăpada.

— Iar nu-i sărată, bombăne glasul din spate.

Copiii dau buzna în pod după săniuțe.

— Kerstin, saaarea ! strigă bunica Merten în urma lor, îndărătnică ca un copil.

Kerstin rămîne o clipă locului, în pragul ușii. Schimbă cu Bettina o privire complice,

plină de indulgență (ca doi înțelepți), scoate din buzunarul șorțului o solniță, mi-o dă mie și iese din cameră cu demnitate.

Las bunicii Merten solnița lîngă supă și mă duc după copii.

5

CÎND DESCHID dimineața obloanele, primul lucru pe care îmi cad ochii e un acoperiș prelung, roșu deschis, cam la cincizeci de pași în josul colinei.

Așa se întîmplă de luni de zile.

Uneori, printre coroanele desfrunzite ale copacilor grădinii care se întinde de la fereastra mea pînă la acoperișul acela, trece pata de lumină a unei basmale colorate.

O șapcă rotundă cu cozoroc n-am zărit încă pe acolo niciodată. Paul Werlich își începe zilnic munca înainte de răsăritul soarelui (aud cîteodată zăngănitul bidoanelor lui de apă), iar barăcile lui cu păsări sînt mai la vale, ascunse privirii de acoperișul cel lung ; de drumul care duce la vale și pe care trec dimineața cînd plec la lucru, le desparte un gard viu, de înălțimea unui om. Cine vrea să afle cum trăiește Werlich trebuie să caute să dea ochii cu el.

Eu, de cînd m-am întors de la Osthausen, m-am ferit s-o fac.

— Mămico, tu nu ții la mătușa Lina ?

— Care mătușa Lina ?

— Cea de-alături.

— De unde ai scos-o ?

— Fiindcă nu te duci niciodată la ea.

— Nu prea am timp, știi...

— Mătușa Lina zice că duminica ai timp.

— Duminica e pentru noi două, știi doar.

— Atunci mergem amîndouă ?

— Ia ascultă, Bettina... Cum de te-ai gîndit tocmai la doamna Werlich ?

— Fiindcă îmi place !

Abia acum îmi dau seama că Bettina mi-a vorbit cîteodată de o „mătușă Lina".

— De fapt, de unde o cunoști ?

— Eram în grădină, și ea era tot în grădină. Culegea mere. Purta niște ochelari tare nostimi. Cînd și cînd venea Prinț la scara ei...

— Prinț ?

— Cîinele, bineînțeles. Mătușa Lina arunca mereu cîte ceva pe jos, iar el se repezea să îmbuce, dar bucățile mele de pîine nu le-a luat !

— Ei, și după aceea ?

— A doua zi m-am dus la ea, în bucătărie.

— Ai dat așa buzna... ?

— Am dat, firește, bună-ziua. I-am spus că mă cheamă Bettina, că am venit să-i fac o vizită și am întrebat-o de ce cîinele ei se întinde la pămînt cînd mănîncă, dacă face și ea la fel, de ce poartă în grădină ochelari, că pomii sînt doar destul de mari... Mi-a povestit că dă de mîncare copilașilor de la creșă. Are niște obrăjori roșii tare hazlii.

— Nu mi-ai pomenit niciodată de ea, Bettina.

— Mătuşa Lina spune că altădată mîncai totdeauna la ea, tu o cunoşti de mult şi nici tu nu mi-ai spus nimic.

— E adevărat.

— Vezi, *tu* de ce nu mi-ai spus ?

— E mult de atunci, Bettina, iar eu îi cunosc de mult pe ceilalţi oameni de aici, nici n-aş putea vorbi atîta despre toţi.

— Da' mătuşa Lina spune că la ceilalţi nici nu te duceai.

— Şi asta-i adevărat... Nu prea ne iubeam.

— De ce ?

— Tu nu poţi încă să înţelegi. Am putea invita însă pe mătuşa Lina să vină o dată la noi, dacă ţii la ea atît. Ce-ai zice de duminică ?

Cînd se întoarce, după ce a transmis mesajul, îmi spune :

— Mătuşa Lina a zis că unchiul Paul trebuie să plece duminică undeva, aşa că să ne ducem noi duminica viitoare la ea, la unsprezece. Ce ai, mămico ?

— Mătuşa Lina a stat mult pe gînduri ?

— Niţel.

— Cum arăta la faţă ?

— Aşa... Ştii, închide aproape de tot un ochi, iar cu celălalt se uită un pic veselă şi un pic supărată, ca şi cum m-ar prinde cu minciuna.

— Şi... unchiul Paul ?

— El n-a zis nimic. Ştii, el e cel care dă făină la găini, ca să facă ouă albe.

— Nu era în bucătărie ?

— Ba da.

— Cum arăta la faţă ?

— ...nu trebuie să te necăjeşti din cauza lui, mămico, cîteodată e morocănos, atunci tace într-una şi citeşte cînd mănîncă.

— Nu prea ţii la el, aşa-i ?

— Nu !

— De ce nu ?

— Spune uneori cîte ceva vesel, dar el nu-i vesel deloc.

— Bettina, nu toţi oamenii pot fi mereu veseli.

— Ce ştii tu, spune Bettina.

Cît de diferite sîntem ! Pe mine m-au atras întotdeauna oamenii tăcuţi, niţel misterioşi, mă atrăgea Paul Werlich, mai ales... Mă tem cumva că Bettina ar putea deveni prea uşuratică, superficială ? Îmi şi stau oare poveţele pe limbă ? Ce motive ar avea Bettina să găsească plăcută faţa osoasă a lui Werlich, care nici în anii tinereţii n-avea umbră de umor sau de bunătate, sau alte trăsături asemănătoare ce atrag de obicei pe copii ? Ce înseamnă de fapt „cît de diferite sîntem"... ? Nu se ascunde oare în aceste cuvinte ceva din superioritatea dispreţuitoare a omului mai în vîrstă, pe care eu însămi am urît-o atît întotdeauna ? E cumva mult mai bine şi de dorit tot ce am făcut sau mai fac eu încă ? Dar timpul în care îţi trăieşti copilăria ? Dar felul de a fi al prietenilor... ? De ce mă atrăgea, de pildă, atunci, mai ales Werlich, şi de ce fug de el azi ? Cînd e vorba de Bettina sau de mine, pot eu hotărî în această privinţă la fel de uşor ca în privinţa normelor ieftine, obişnuite ?

Mă gîndesc în primul rînd la vorbele ciudate care umblau pe seama lui Paul Werlich... „Să trăiești ușă-n ușă cu porcii, halal germani!“ spusese la masă mătușa Martha, rîzînd într-un fel destul de neplăcut. (Clădirea aceea nouă, prima de după război, făcuse senzație la Osthausen.) În timp ce-mi sorbeam cu lingura supa searbădă, mi se părea că aud, după gaura cheii, cum adulmecă și cum grohăie porcii; trebuia neapărat să-i văd cu ochii mei!

N-am văzut mai întîi decît niște oameni care săpau șanțuri în pajiștile de pe Dîmbul Morii. M-am învîrtit ceasuri în șir prin preajma lor, dar nimeni nu m-a luat în seamă, cu atît mai puțin Werlich. Își împingea roaba plină de pămînt gălbui înspre marginea pădurii, iar cînd m-am așezat eu acolo, a venit pînă lîngă mine. A întors mînerele roabei drept în sus. Pămîntul luneca de-a lungul peretelui înclinat al roabei. Paul Werlich și-a lăsat de cîteva ori spre spate trunchiul lung și noduros, privind dincolo de mine pe sub cozorocul șepcii lui rotunde. Încetineala cu care își deșerta roaba era atît de jignitoare, încît m-am făcut și eu că nu-l văd.

Dar cu cît casa creștea, cu atît mă învîrteam și eu mai pe aproape în jurul ei. Iar după ce au pus toată lemnăria și se vedea acoperișul și împărțirea camerelor și a grajdurilor și am înțeles că porcii n-aveau să grohăie la ușa bucătăriei, mă așezam în fiecare zi, după ce veneam de la școală, pe bîrna care trebuia să devină pragul casei. Cîteodată, oamenii mă trimiteau la prăvălie, după cuie mici. Arătam pe atunci pirpirie, ca o fetiță de opt ani. Eram însă isteață, ca la cei zece ani pe care îi aveam — luam din atelierul tatii cuiele tăiate, de la care rămăsese floarea, și le aduceam cu salutări de la negustor, care le cerea să nu uite băutura, mai ales berea, ca fiind cea mai bună. Bărbații mă primiseră în rîndurile lor. Werlich nu înțelegea însă că o făceam numai pentru el, își vedea de treabă mai departe, tăcut, în ciudații lui pantaloni pentru cizme, pe care nu-i mai purta nimeni prin partea locului. Între zidurile neterminate, felinarul lui ardea pînă noaptea tîrziu. Voiam să știu mai ales de ce — în timp ce oamenii umpleau locurile goale dintre grinzi cu mortar și cărămizi — el scria ceva pe o hîrtie groasă, o făcea sul, o lega, o băga într-o oală de pămînt și o dădea oamenilor s-o zidească printre pietre, fără să-i pese de privirile pe care și le aruncau între ei zidarii.

Într-o seară — mătușa Martha robotise iar prea mult prin bucătărie, sub odaia mea — am coborît în sfîrșit treptele pe furiș, fără ca nimeni să mă vadă. M-am luat după lumina felinarului lui Werlich.

Felinarul atîrna de o grindă negeluită din tavan. L-am luat din cui. Conul lui de lumină a început să se legene. Werlich și-a ridicat privirea. Iar eu am îndreptat felinarul spre el luminînd toate colțurile din care aduna resturi de scînduri și șipci și le lega în mănunchiuri de lemn pentru foc.

Abia tîrziu — cînd se oprise ca să fumeze o ţigară — s-a tras ceva mai în lături, ca să-mi facă loc lîngă el.

Şedeam amîndoi pe pragul provizoriu al casei, de-a curmezişul pe coasta Dîmbului Morii. Mirosea a fîn cosit de curînd şi a grădini proaspăt stropite, aerul era blînd, uşor de respirat. Din Osthausen, care se întindea sub noi, în vale, ca o mare umbră viorie, clipeau ici şi colo, deasupra cîtorva porţi, lumini alburii — singurele lumini pe străzile fără felinare. La mică distanţă în jurul lor se distingeau siluete de copaci, creste de acoperişuri, dar încolo nu se mai vedea nimic. Lumina de la cîteva ferestre punea ici şi colo pete portocalii, fără contur. Răspîndeau un sentiment de tihnă şi siguranţă. Cînd Werlich trăgea din ţigară, chipul i se aprindea. Răsărea pentru o clipă din întuneric, ca o vedenie, fără liniile şi detaliile lui severe, lăsîndu-ţi impresia că e recules, gînditor şi atît de apropiat, încît îţi dădea curaj.

Să fi văzut sau să fi simţit eu oare cu adevărat astfel la zece ani ? N-au intrat cumva iar în joc timpul, şi distanţa, şi aplecarea mea de nebiruit spre sentimental ? De ce să credem însă că ele falsifică întotdeauna amintirea ? Nu e cu putinţă să retrăiesc mai intens azi ceea ce era atunci un sentiment încă neînchegat ? Căci impresia stranie că ne crescuseră deodată limbi şi urechi neobişnuite, care, de teama unor gesturi sau cuvinte grăbite, sau a altor lucruri zgomotoase rămîneau ascunse peste zi, trebuie să se fi născut totuşi în seara aceea de început

de vară. Cum altfel aş fi putut găsi atunci primul cuvînt potrivit...

— Vecine Werlich ?

— Hm ?

— Ce scrisori zideşti în pereţi ?

— Nu-s scrisori. Mesaje.

— Mesaje... Ce-i aia ?

— Ei, de pildă... ştiri, ceva important pe care să-l afle cineva.

— Da' le poţi trimite cu poşta.

— Dacă nu ştii însă cine are nevoie de ele, sau nici măcar dacă le vrea cineva, ci doreşti doar să fie aşa, pricepi...

A tras cu sete cîteva fumuri repezi, şi a vorbit apoi mai departe, fără să-l mai întreb : — De mult, cînd oamenii ridicau un castel sau o biserică, sau o casă tare frumoasă, zideau la temelia lor hîrtii ca astea. Scriau pe ele în ce an au clădit, care rege sau om al bisericii sau neguţător a plătit pietrele, cîţi oameni şi cîte pămînturi stăpînea, şi tot ce mai avea însemnătate pe-atunci. Mai scriau cîteodată şi numele celui care plănuise clădirea... Şi cînd oamenii aceia nu mai erau, castelele şi bisericile şi casele lor tot mai stăteau în picioare. Se putea vedea din ele cum trăiau şi cum locuiau oamenii care le făcuseră. Şi cînd după ani şi ani se dărîmau şi zidurile, mai rămîneau mesajele puse în ele, şi ceilalţi tot mai puteau afla cîte ceva despre ei. Poate că mesajele le erau astfel întrucîtva de folos oamenilor de mai tîrziu.

— De unde le ştii pe toate ?

— Am citit prin cărţi. Cînd eram ca tine. Iar mai tîrziu, şi în război, am şi văzut chiar cîteodată.

— Da'... casa ta are să fie un castel sau o casă tare frumoasă ?

— Nu. O casă ţărănească.

— Şi ce lucruri de seamă scrii acolo ?

S-a sculat de la locul lui şi s-a dus undeva înlăuntrul casei. Pe pardoseala de pămînt paşii erau fără zgomot. Werlich luase felinarul cu el. Raza lui nu se vedea nicăieri.

Am aşteptat mult. Din vale, dinspre Osthausen, răzbătea la răstimpuri lătrat leneş de cîine şi, dacă ascultam cu atenţie, auzeam cînd şi cînd, undeva, dincolo de pădure tremurul unui tractor.

— Vecine Werlich... ?

— Mai încet, fetiţo, că te prinde mătuşa.

Ţinea lanterna deasupra unui pumn de hîrtii. Erau scrise cu cerneală neagră, cu litere bogat împodobite. Nu puteam citi scrierea aceea cu înflorituri.

Mi-a citit Werlich :

„Doi iunie una mie nouă sute patruzeci şi şapte. Ieri am primit de la un orăşean un lexicon în douăzeci de volume pentru doi pfunzi de slănină. Am treizeci şi şase de ani. Prea multe nu mai pot să învăţ. Nu pot să fac săpături, nici să mai studiez. Am o familie şi pe vremuri nesigure trebuie să am o existenţă asigurată, cine ştie ce are să mai vină. Dar dacă mă uit prin cărţi aflu şi eu cîte ceva. Azi a venit iar Gottschalk, de la Construcţii. N-aveam aprobarea. Mi-a spus însă că are s-o obţină el. A luat cu el un jambon şi două bucăţi de tobă. Cît a stat aici a băut două sticle de ţuică, de patruzeci şi opt mărci fiecare. Am terminat planşeele.

Cincisprezece iunie. Treizeci şi trei de grade. N-am isprăvit hornul. De unde iau stinghiile de lemn pentru schelă ?

Şaptesprezece iunie. Emmi s-a îmbolnăvit din cauza ridicatului, stă la pat. A muncit cot la cot cu mine în gospodărie. Cînd va fi gata casa are să doarmă în fiecare după-amiază, pe legea mea !

Astă-noapte am furat lemn pentru hornuri. A trebuit să aştept pînă după miezul nopţii, pentru că în faţa pădurii e cîrciuma. Cîrciumarul a spus că el nu-i bogat, dar măcar e cinstit. Cînd veneam cu prăjinile mele pe poteca din pădure am văzut-o pe nevasta lui Grünewald. Scotea copaci tineri din tufăriş, unde îi tăia bărbatul ei. Cînd au ieşit însă amîndoi şi au vrut să-şi care lemnele acasă, ele nu mai erau. Le luase cîrciumarul. Preşedintele cooperativei de treierat a spus că pot să aştept şi eu ca toţi ceilalţi. Dar eu nu am şură ca ei. Plouă într-una. Dorm în fiecare noapte pe căpiţa de grîu. Am nevoie de el pentru ţiglele din acoperiş. Bag acum bine de seamă cine mi-e prieten. O să vedeţi voi ! Băiatul creşte. Într-o bună zi..."

Ce lege misterioasă mă face să-mi amintesc deodată de cuvinte, situaţii, chipuri, mirosuri şi simţăminte pe care ani de-a rîndul le uitasem, sau le crezusem uitate ? Îmi răsună deodată în

ureche chiar și felul lui Werlich de a înghiți puțin consoanele și sfîrșitul cuvintelor și de a marca fiecare punct, oprindu-se cu conștiinciozitate. Și amănuntul, odată reînviat, aduce după el alte cuvinte, situații, chipuri, mirosuri și simțăminte de atunci, pe care le gonisem de mult din memoria mea, cu un categoric „lichidat". Aud deodată iarăși pasul iute și sacadat al mătușii Martha pe trepte și simt iar îndemnul spre mișcarea devenită un reflex : cartea împinsă sub dulap și praful șters cu sfințenie... Dar m-am oprit deodată, pentru prima oară. Nu, am să rămîn mai departe așezată pe podea și am s-o privesc în sfîrșit pe mătușa Martha drept în față, fără să mă mai simt vinovată. De data asta n-ai să-mi mai iei cartea ? De acum n-am să te mai las să-mi faci una ca asta !

Werlich n-are aici nici un amestec ? Au venit toate de la sine ? Ani de zile îmi socotisem copilăria și adolescența orînduite o dată pentru totdeauna sub una și aceeași formulă. Mai e valabilă versiunea, chiar și pentru Bettina ? Din ce sursă s-a alimentat imboldul născut în mine, cînd zi după zi în jurul meu nu se făcea altceva decît se hrăneau vitele, se gătea supă, se mai cumpăra o vacă, se mai punea o hîrtie de o sută lîngă celelalte, iar toate aspirațiile mai înalte se toceau curînd ?

Colegi de școală, prieteni, oameni de o vîrstă cu mine... ? Sigur, ne cățăram împreună pe pereți de stîncă și în copaci care aveau faima că nu te poți urca în ei. Dar să fi vorbit cu adevărat, să fi vorbit cu limbile acelea diferite și să fi

ascultat cu urechile acelea diferite, ca în seara aceea, pe pragul ușii lui Werlich ? „Ia te uită, se vede că nu mai ești în toate mințile", mi-ar fi spus ei.

Dar învățătoarea Tiedtmann ? Înțelegea totuși unele lucruri pe care nu le poți vedea, nici auzi, nici atinge cu ușurință. Și mi-a netezit drumul spre liceu. Da, e adevărat. Dar în duminica aceea de Rusalii a greșit. Era duminica de Rusalii a anului 1951.

În ziua aceea am avut ceva mai mult de făcut decît să mă împotrivesc unei ființe ca mătușa Martha, căci ei ședeau numai în profil în timp ce discutau vrute și nevrute despre mine, de parcă ar fi vorbit în ebraică. „Timpurile sînt prielnice", spunea învățătoarea Tiedtmann (cînd urmase la gimnaziu, cursurile nu erau încă gratuite), și am băgat pentru prima oară de seamă că își comenta spusele cu sprîncenele ei frumoase și subțiri (o făcea, dealtfel, foarte cu înțeles) și, pentru prima oară, chipul ei nu mi-a mai părut frumos. Tatii i-a trebuit un timp pînă să înțeleagă, apoi i-a răspuns : „Să vorbim deci deschis..." Învățămîntul politic nu-i convenea — „fata să-și ia gîndul de la el !" Iar învățătoarea Tiedtmann, aceeași care ne predica evanghelia lumii noi și răsplătise pe cei credincioși cu note mari și cu recomandări pentru liceu, l-a contrazis discret și cu tact ! „Sînt și acolo profesori cumsecade..." Și ședea mai departe tot în profil și vorbea parcă tot în ebraică.

M-am sculat atunci de la masa lor, rostind ! „Eu mă duc chiar și fără semnătură !"

După cîteva clipe eram sus, în camera mea, îngrozită de ce făcusem și de urmările probabile ale unui asemenea ton, gata să vărs lacrimi de căință și cu totul descumpănită, în timp ce de jos, în plină tihnă duminicală, se auzea clinchetul ceștilor de cafea.

Vecinul Werlich !

S-a lăsat îndeajuns de greu pînă să-mi promită că are să mă ajute. Mi-a spus întîi : „Te întorci acum acasă. Peste trei zile vii iar. Nu mai devreme. Iar atunci ai să-mi spui de ce vrei să te duci la școala aceea."

Prin urmare, și el...

Tăcere !

Tăcere acasă. Tăcere la școală. Iar între ele, dorința umilitoare de a vorbi în sfîrșit, dorința să vorbească în sfîrșit cineva cu mine, indiferent cu ce preț.

Apoi obiecțiile : nimeni din Osthausen nu mai plecase pînă acum la școli, cu atît mai puțin o fată... Ei și ? De ce să nu fiu eu, tocmai eu, prima ? Să dezgrop mesaje sau să le las în urma mea ? Nu ! Ce-mi păsa mie de niște necunoscuți care trăiseră înaintea mea sau aveau să trăiască după mine ? Eu trăiam acum, și trăiam printre oameni care făceau ani la rînd aceleași gesturi ale muncii, și vorbeau de trecut și despre tot felul de întîmplări din sat, de unde nu plecau niciodată, sau numai pentru scurtă vreme, cînd aveau vreo treabă, în timp ce viața cea adevărată se desfășura undeva, fără mine. Iar fetele de aici munceau în gospodăria părinților și apoi în cea a bărbaților lor, mulțumindu-se să hrănească porcii și să facă de mîncare, în timp ce undeva, alte femei vindecau boli. Iar bărbații se mai apucau cîteodată să discute politică, peste gardul grădinii sau stînd la cîrciumă, în timp ce undeva, într-altă parte, alți bărbați dădeau bătălii hotărîtoare. Voiam să plec ! Voiam să plec ! Voiam să văd toate satele și toate orașele de peste lanțul nostru de munți. Voiam să întîlnesc oameni din țări multe, să le învăț limba, să le înțeleg gîndurile. Voiam să mă alătur unui grup de partizani dintr-o țară fără libertate. Să devin, într-altă parte, tovarășa de viață a unui om excepțional. Și dacă m-aș fi întors vreodată în sat, aș fi făcut-o numai după ce aș fi scris cel puțin o piesă de teatru care să-i abată pe toți de la vechile lor deprinderi. Sau să construiesc în sate drumuri asfaltate. Trebuia neapărat să fac ceva important, ceva care să se vadă, înainte de a fi împlinit douăzeci și cinci, sau chiar treizeci de ani ! Căci anii care mai îmi rămîneau după aceea erau numai un apendice fără vlagă, odată cu ei începea și coborîșul.

Toate acestea i le-am aruncat lui Werlich drept în față, după trecerea celor trei zile de răgaz. El s-a uitat un timp la mine cu atenție. Făptura mea avea încă peste tot neîmplinirea tinereții. Am simțit că mă aprind la față, îmi ardeau obrajii, nasul, urechile. Am ținut însă piept privirii lui cercetătoare cu o gravitate aproape solemnă (care pe un adult poate sau să-l miște, sau să-l înveselească).

Paul Werlich mi-a spus : „Încearcă !"

Cînd şi-a pus în cele din urmă şi tata semnătura pe cererea mea de înscriere la liceu, m-am repezit pe scări în jos de parcă văzusem o minune, gata să-i arăt într-o sută de feluri ataşamentul meu filial şi să-i mulţumesc cum n-o făcusem niciodată. Mi-a aruncat o singură privire de adevărată încuviinţare... A rămas însă mai departe la bancul lui de tîmplărie şi trăgea într-una la rîndea, trăgea fără să se mai oprească.

„Lasă-l să rîndeluiască, mi-a spus Werlich, socot că tu ţi-ai făcut un program. Şi nu care cumva să nu mergi pînă la capăt !"

Werlich mi-a dus cufărul la gară. Pe drum nu mi-a dat sfaturi. Nici pe peron nu m-a bătut pe umeri, cu un ultim îndemn, aşa cum e obiceiul. Mi-a strîns scurt mîna şi s-a întors s-o ia înspre sat. Eu am plecat liniştită, cu sentimentul că nu e cine ştie ce să fii primul copil din Osthausen care va traduce texte latine într-o şcoală de la oraş.

Ca şi cum de texte latine ar fi fost vorba !

Chiar din a doua săptămînă de şcoală am fost, din întîmplare, martoră la o remarcă pe care dirigintele clasei mele a făcut-o directorului, ca să-l orienteze : „Tatăl ei a intrat în prevederile deznazificării". Apăruse astfel ceva care mă deosebea de ceilalţi colegi de clasă, în alt fel decît o făcea puţina mea pricepere în desluşirea textelor de limbi străine, sau rochiţa mea cenuşie, mereu aceeaşi.

Pînă atunci, războiul şi nazismul fuseseră pentru mine (ca pentru cei mai mulţi copii de prin părţile noastre) noţiuni pe care cei mari le

foloseau, dar pe care eu nu le legam de nici o imagine, de nici un sentiment, ele erau deci departe de mine şi nu mă mai priveau deloc. Ca şi cărţile de istorie — interesante, puţin paradoxale, dar fără nici o legătură cu mine. Am început deci să-mi umplu paginile cărţilor cu însemnări marginale, ca un fel de jurnal zilnic. Am început să-mi aleg lecturile şi filmele şi mi-am dat seama deodată că spectacolul zecilor de mii de oameni adunaţi într-o piaţă vastă, strigînd cu toţii „Heil" — cu ecouri ca într-o biserică — spre omul cu gesturi dezordonate şi evident iresponsabil de la tribună, nu mai putea însemna pentru mine doar o fenomenală punere în scenă, ca pînă atunci. Am început să caut, printre zecile de mii de oameni, chipuri omeneşti : care dintre ele era al lui ? Scene din filme şi cărţi au început deodată să se lege de misterioasele călătorii de după război ale tatii şi pe care eu, copil de nouă ani, aproape nici nu le luasem în seamă. Ele se mai legau şi de ciudatele plimbări pe care le făcea seara pe cîmp mătuşa Martha (lua cu ea bidoane de lapte pline cu supă, pentru că tata se ascundea acolo, înainte de proces), şi de drumurile ei de după aceea la oraş, cu cîrnaţi şi conserve de casă (şi tot ce-i mai plăcea tatii să mănînce), ca şi de barba neobişnuită a tatii după întoarcerea lui şi de tăcerea lor în plină ceartă, cînd eu, copilul, intram în bucătărie.

Am plecat la Osthausen, am intrat în bucătărie şi fără bună ziua, fără nici o pregătire, l-am întrebat : „Tată, de ce ai fost pedepsit ?"

S-a sculat şi a ieşit (mai văd şi azi vîrfurile tremurătoare ale mustăţii lui puţin pe oală). Mătuşa Martha mi-a tras o palmă. Fără comentarii. Nu mai fusesem lovită niciodată. Cu sînge rece, mi-am continuat ancheta... Paul Werlich !

Dar în loc să-mi dea un răspuns, mi-a ocolit întrebarea cu un val de vorbe : că cei mici plătesc pînă la urmă oalele sparte, că nu-i totul atît de simplu...

„Încetează !" i-am spus. În glasul meu apăruse un ton nou. Am început să-l privesc cu atenţie pe Werlich. Mi-am dat pentru prima oară seama că era trecut de patruzeci de ani, am început să socotesc în gînd... M-a cuprins deodată graba. La despărţire, ne-am ferit unul de altul privirile, aşa cum făceam cîndva, tare de demult.

Mai departe ! La tribunalul care îl condamnase !

„A sprijinit activ naţional-socialismul." — „I se retrag pe viaţă toate drepturile civile." Restul era secret profesional. Fapte şi imagini concrete am găsit însă în cărţi şi filme, ca şi în propria-mi fantezie : steaua galbenă pe care o purtau evreii, lagărele de concentrare, turme de vite arzînd în Rusia... Toată viaţa mea n-ar fi fost de ajuns ca să pot spăla această ruşine !

De acum înainte aveam să întîmpin şi să trăiesc fiecare nouă zi cu conştiinţa acestor fapte. Fiecare zi. Fiecare săptămînă. Luni şi ani de zile.

Mai întîi, cei patru ani.

Era ca un fel de ispăşire, să fac lucruri demne de cinste în spiritul cel nou.

Înainte de orice, trebuia să mă dezic de el — cu fapta. În vacanţa dintre bacalaureat şi începutul studiilor, am venit din nou acasă. Pentru ultima oară. Nu aşteptam nimic de seamă de la aceste „zile de tranziţie". Trebuia doar să pun la punct unele lucruri, pe care — sentimentală şi inconsecventă, cum am fost la urma urmei întotdeauna — le lăsasem timp de patru ani nelămurite încă.

În acea ultimă zi de vacanţă stăteam, aşadar, sprijinită de vechiul meu trunchi de copac, pe coasta Dîmbului Morii. Orînduisem ce aveam de orînduit : mă despărţisem definitiv de Günter, fiul lui Werlich. Îl înştiinţasem pe tata, la masă, fără comentarii, ce specialitate îmi alesesem. A înţeles el oare, de ce tocmai Dreptul ? Da, înţelesese, tresărise atît de tare, încît supa i se vărsase peste marginea farfuriei.

Îmi împachetasem toate lucrurile la care ţineam. Sosise clipa să-mi iau rămas bun pentru totdeauna de la locurile copilăriei mele. Despărţirea era fără întoarcere.

Şi cum stăteam acolo, m-am simţit iar sentimentală — aproape inconsecventă. La picioarele mele, valea Osthausen strîngea în ea treptat umbrele albăstrii ale nopţii, care urcau încet în lungul trunchiurilor de cetină şi de pomi roditori. Toate liniile şi culorile ştiute de peste zi se topeau în zare : mişcările oamenilor pe uliţa satului, marginea hornurilor, verdele pomilor şi galbenul cîmpurilor, şi, în cele din urmă, micul gard viu din jurul gospodăriei lui Werlich. Raza de lumină de la fereastra bucătăriei lui devenea

mai lucie, sporind impresia de siguranță pe care o împrăștia așezarea. Era ultima imagine din Osthausen pe care aveam s-o duc a doua zi cu mine în orașul universitar.

— Cald astăzi. Parcă abia începe vara, spusese deodată Paul Werlich. Și, fără să-l fi poftit, se așezase lîngă mine în iarbă.

N-am reacționat cu nici un gest, cu nici un cuvînt.

Într-un tîrziu, spusese iar :

— Au stropit jos grădinile, simți ?

Da, simțeam. Iar în răstimpuri lătra jos în vale un cîine, în spatele pădurii se auzea de foarte departe bătaia unui tractor, Werlich avea să-și aprindă curînd o țigară, iar eu, iritată, am întrebat deodată :

— Ce se mai scrie azi în cronici pentru urmași ?

— Hm. Ce să se scrie ? Poate despre copilărie, care are un miros deosebit și o culoare deosebită. Nimeni nu trebuie să le uite. Și speranțele ei sînt deosebite. Iar cînd cineva le pierde... Ce are să se întîmple cu cei care se grăbesc să pună altceva în locul lor ?

— Foarte frumos, am spus. Ai scos-o din calendarele tale vechi ? Eu aș avea o propunere mai bună : „Eu, Paul Werlich, am acum patruzeci și cinci de ani. Acesta este ultimul meu mesaj". Iată ce-ai putea scrie.

Werlich tăcea.

— „Eu, Paul Werlich — ai putea spune mai departe — sînt acum proprietarul unei gospodării proprii, al unei soții proprii, al unui fiu propriu, al unor vite și mașini proprii. Toți sărănocii se duc azi la colectivă. Eu însă am să rămîn pînă la sfîrșitul zilelor mele posesor de lucruri proprii — iar cînd eu n-am să mai fiu, are să fie fiul meu. Curînd are să se însoare și are să aducă în familie brațe de muncă proaspete. Era cît p-aci să ia o fată care a făcut liceul. Ea m-ar fi putut ajuta la socoteli, la sfîrșit de lună. Păcat însă..."

— N-aș scrie „păcat", m-a întrerupt Werlich agitat. Aș scrie „Slavă Domnului. Era o femeie aiurită și încăpățînată. Mînca în fiecare zi pîine, dar nu știa de unde vine. Se credea însă tare deșteaptă ! Mai ales cînd era vorba de lucruri la care nu se pricepea..."

— „Păcat, am urmat eu netulburată, că și-a dat seama la timp ce fel de om eram. A fost o vreme cînd îi povesteam cîteodată istorioare înduioșătoare. Omul nu e numai ce vedem noi din el pe dinafară — i-am spus eu odată —, omul mai are și gînduri, și năzuinți. Pe ele trebuie să le cauți, i-am spus eu, privirile ei au devenit încrezătoare, venea la mine ca la spovedanie. N-o să mă credeți, oameni buni, dar îmi spunea tot, t-o-t... Deși nu era decît o fetiță, mult mai tînără decît mine. Aș fi curios să știu ce voia de la mine. N-aș fi curios din cale afară, ci doar atît cît după o greșeală de calcul : cum a izbutit să afle ce puțin îmi păsa de tot ce-mi spunea ? Cam asta ar fi tot ! Eu, Paul Werlich, la patruzeci și cinci de ani, sînt azi proprietar al fermei mele, al soției mele, al fiului meu, al vitelor și al mașinilor mele, și așa voi fi în veci de veci. Amin."

— Mucoasă nerușinată ! m-a apostrofat Werlich cu glas stins, căutîndu-și cu greu cuvintele.

— Foarte convingător. Alte argumente n-ai găsit, nu-i așa ? Nici n-ai avea unde să le cauți. Lîngă Leningrad e o colonie, acolo nu se mai folosesc bani. Dar aici ? La tine-n sat nu-i nici măcar o cooperativă. Iar în tot raionul numai zece la sută, un procent caraghios.

— Sînt vinovat eu, Paul Werlich, care am cinci hectare ?

— Da, i-am spus.

— Mult îmi pasă mie de tine, mucoaso !

— Tata e de vină că orașele noastre au fost făcute praf, dădui eu zor mai departe. Werlich a sărit de la locul lui și s-a mistuit în întuneric. Am strigat după el :

— Și tu ! Tu și alții ca tine sînteți și acuma iar de vină ! De vină că totul..., că totul merge atît de încet ! Că...

— Da' grozavă ai mai ajuns, la cei optsprezece ani ai tăi, a fost răspunsul, ca un ecou venind de departe, mocnind de ură.

— Nu ! i-am strigat. Nu vreau să fiu grozavă ! Nu vreau să greșesc față de istorie ! Nu vreau să fiu lașă, ca voi ! Nu-mi pasă de nici o căscioară și nici de clienții tîmplăriei ! Am să..., vreau să...

Azi, după doisprezece ani, m-am deprins cu întrebările Bettinei și cu părerile ei asupra lucrurilor. Mi-am pierdut în schimb rapiditatea și siguranța propriilor opinii. Iar printre altele am cunoscut între timp gustul înfrîngerilor și chiar

al rușinii (mi-e rușine, de pildă, de ultima mea întîlnire cu Paul Werlich). Și peste toate, mai sînt și lașă ? Cum am putut trăi patru luni în tăcere, ca cei care se dușmăneau odinioară pentru pămînt și moșteniri ? Nu mai sînt în stare să-mi recunosc erorile, nici ambițiile ?

Încep deodată să aștept cu nerăbdare vizita pe care o vom face. Doresc deodată să vină, cît mai repede, duminica. Sînt gata să-mi cer scuze, sînt gata să le mărturisesc prietenia mea fără rezerve. Am să le spun că eram tînără și fără experiență, duritatea nu-mi stătea în fire — dar am fost aspră și cu mine însămi, am vrut totdeauna numai ce era mai bun... Voisem..., am vrut... Dar acum... Mă cuprinde o adevărată manie de autoflagelare. Aștept să pot vorbi, în sfîrșit, iar cu adevărat, cu limbile acelea neobișnuite...

— Poftiți înăuntru !

E glasul Linei Werlich. Vioi și vesel cum a fost de cînd îl știu.

Lina s-a oprit într-un dreptunghi de lumină, între bucătărie și tindă (eu mă mai uit încă la hrisoavele lui Werlich, puse în ramă pe pereții tindei). Ține în mîna întinsă în lături un capac de cratiță picurînd, cotul celuilalt braț, îndoit, e proptit după clanța ușii, pe lîngă care ne îndeamnă, din priviri, să trecem — Bettina și eu.

Lina Werlich e o femeie în anii maturității. N-a avut niciodată vîrsta mea, n-a fost niciodată într-o situație ca a mea. În timpul războiului, pe lîngă munca ei pe moșia din Osthausen, mai avea grijă și de cei cîțiva frați mai mici. Bă-

ieţii şi bărbaţii care ar fi fost potriviţi pentru ea nu s-au mai întors din război. Fata mereu plină de voioşie şi care la petreceri era mereu poftită la dans s-a preschimbat pe nesimţite într-o mamă care nu mai era tînără, fără să fi ajuns să aibă ea însăşi copii (oricît ar semăna între ele biografiile fetelor de dinainte de război). Scundă şi îndesată, trecută de patruzeci de ani, cu părul brun împărţit de o cărare la mijloc, sub care obrazul ei era modelat în linii delicate, ca al Madonelor, însă cu pielea aspră, şi cu firea aparent lipsită de blîndeţe — aşa şi-a făcut intrarea la începutul anilor cincizeci, ca a doua soţie a lui Paul Werlich, în casa aproape terminată de pe Dîmbul Morii (iar odată cu venirea ei au mai apărut tot felul de acareturi şi de acoperişuri mărunţele), şi tot aşa stă şi azi în faţa mea :

— Ce bine că aţi venit. Spală cartofii din oală, Karen, de raţă am eu grijă.

Şi fără să răsufle, se întoarce spre Bettina :

— Poţi să pui masa.

Iar aplecată la urechea ei, îi şopteşte :

— După farfurii e ceva pentru tine !

Şi cu asta ceremonia de primire s-a încheiat.

Răsună zăngănit de linguri, se aude sfîrîit de friptură — zgomote obişnuite ale bucătăriei. Cade cînd şi cînd, de o parte sau de alta, cîte o întrebare despre sănătate, aşa, într-o doară, căci gîndurile Linei sînt la foi de dafin şi la bulion.

Nu se aud oare paşii unui bărbat în camera de alături ? Sau pe scară ? Cuvintele, tonul şi gesturile reîntîlnirii noastre sînt gata pregătite, de mai multe zile. Acum însă, în bucătăria clară

şi curată, plină de sunetele vieţii de fiecare zi, nu mai sînt în stare decît să fac şi eu cîte ceva pentru prînzul pe care îl vom lua împreună şi să pîndesc, furnicată de nelinişte, zgomotele de afară. Nu mai ştiu nici măcar prima frază, menită să dea sens şi greutate revederii noastre, care se petrece în sfîrşit.

— Bettina, cheamă-l pe unchiul Werlich la masă, spune Lina.

Cu cît caut mai înfrigurată, cu atît mai rău mi se învălmăşesc gîndurile şi simţirile, în care mă trudisem să pun ordine ; despre cuvintele pe care le potrivisem nici nu mai vorbesc.

— Ai crescut, Karen.

Plinuţă şi rumenită de căldura plitei, Lina Werlich şade în faţa mea pe scaunul de bucătărie. Fruntea îngustă, cu cărarea dreaptă la mijloc, e chiar sub privirea mea. O las să lunece mai jos, încet, peste bretelele călcate cu grijă ale şorţului, mai departe, în lungul braţelor matern pline, pînă la mîinile Linei care, mari şi gata să cuprindă, se odihnesc deasupra şorţului curat. Sînt sigură că ele aduc rînduială şi folos acolo unde se apucă de treabă. Şi asta nu-i puţin. Copilaşilor de la creşă trebuie să le meargă bine sub oblăduirea ei.

— Da, am mai îmbătrînit, spun eu după o vreme. Tu nu ?

Şedem faţă în faţă. Ne dăm seama că ne privim cu prietenie. Dar simţim şi distanţa care desparte chipurile noastre.

— Vino să-ţi arăt casa, spune Lina repede.

Zăbovesc îndelung în fiecare cameră. Mă uit cu atenția cuvenită la garniturile de mobilă din anii cincizeci, împodobite cu glastre de flori și șervețele, la fotoliile acoperite cu huse. Lina a strîns aici ani de zile, piesă cu piesă, tot ce primesc de obicei ca zestre la nuntă fiicele de țăran.

— Foarte frumoase, o asigur eu.

Deasupra mașinii de cusut a Linei atîrnă o fotografie înrămată a lui Günter Werlich. E o fotografie din ultimii lui ani de școală. Pe atunci mama lui nu fugise încă cu chelul acela gras, care colinda după război satele cu tot felul de panglicuțe și nimicuri. De ce nu pune pe perete o fotografie a lui Günter de mai tîrziu ? Mă uit la toate mobilele și pe toți pereții. Peste tot, fotografii de copii. Un băiețaș cu trotineta. Un copilaș șezînd în cărucior. Sînt copiii lui Günter Werlich.

— Bărbatul tău are camera lui ? o întreb.

În camera lui Werlich mai atîrnă și azi calendare cu reproduceri de peisaje exotice și de ruine sub un soare crud, fără arbori, sau verdeață în jur. Pe tăblia mesei de scris sînt așezate în ordine teancuri de reviste cu capete pestrițe de găini. Mai sînt și cîteva foi scrise de mînă, puse cu grijă una peste alta. Încolo, nimic personal. Nimic care să amintească de fiu sau de nepoți. „Soția mea, fiul meu"..., tocmai de la mine a trebuit să audă asemenea vorbe !

— Unchiul Werlich nu aude, strigă Bettina încă de afară.

— Nu-i nimic. Noi o să începem, hotărăște Lina, și pune pe masă tigaia aburindă.

Ocolesc masa întinsă, trec prin spălătoria alăturată și mă duc la grajduri.

De după un grilaj de fier se vîntură un porc. Cîțiva saci de hîrtie plini stau risipiți prin preajmă. Într-un colț al grajdului de vite gol zace un morman de morcovi spălați. E pentru prima oară că văd într-o gospodărie țărănească grajduri goale, neatinse. Au o goliciune stranie și par fără rost, cu ieslele lor prăfuite. Nu mă pot opri însă acum la asemenea impresii. În mijlocul șurii, pe o leasă, e pus la îndemînă nutreț moale. Lopata a rămas înfiptă în grămada începută și ușa șurii e dată de perete.

Se văd de aici cele patru barăci lungi, așezate de-a curmezișul colinei și pe care gardul viu le ascunde dinspre stradă, iar în spatele ferestrelor mari, cu multe ochiuri, se mișcă — pete albe și strălucitoare — găinile. Totul poate fi cuprins dintr-o privire. Lîngă prima baracă așteaptă o roabă. În ea, găleți goale. Îndărătul ușii închise, pe o lungime de mai multe iesle, e o îmbulzeală deasă de dosuri și cozi de găini.

Mă îndrept într-acolo. Tălpile pantofilor mei clefăie în zăpada umedă. Aerul e limpede și rece. Din hornurile satului din vale, fumul se înalță drept în sus.

Și iată-mă, deodată, în fața lui Paul Werlich.

Șade în spatele primei barăci — rezemat de peretele dinspre sud — în soarele slab al amiezii. Șade cu profilul întors spre mine, cu picioarele depărtate, odihnindu-se, cu coatele sprijinite pe genunchi. Taie felii dintr-o bucată de slănină, înfige în ele vîrful briceagului și le

bagă în gură ; şi în timp ce începe să mestece încet, curăţă de coajă pîinea.

Chipul lui mi se pare mai colţuros decît oricînd. Seamănă, în încremenirea lui severă, cu o sculptură în lemn.

Mă îndrept către el.

După mişcarea ochilor, înţeleg că-mi urmăreşte paşii. Nu face însă nici un gest...

Mă opresc din drum şi aştept. Nu face nici un gest.

Stau în loc şi mă uit cum şade liniştit mai departe, cu profilul lui în linii ascuţite, cu mişcarea netulburată a fălcilor, şi văd coloanele de fum care se ridică drepte peste acoperişurile satului din vale şi peste acoperişul prelung de aici de sus ; între ele îl văd pe Werlich, şi în jurul lui zăpada curată şi barăcile trainice, care au şi început să poarte urmele unei folosiri mai îndelungate, înăuntru e licărul alb al găinilor, care se înghesuie în preajma ieslelor. Tot ce văd mi se pare atît de sigur, atît de obişnuit şi neavînd deloc nevoie de atenţia mea. Şi neavînd nici o legătură cu scuzele mele dinainte pregătite !

Spun, în cele din urmă :

— Bună, Paul, ce mai faci ?

— Vezi şi tu.

Face cu braţul o mişcare largă, care poate însemna orice, fără să-şi mute privirea sau să-şi schimbe poziţia.

Pun mîna pe o ladă de ouă goală, o întorc cu gura în jos şi mă aşez lîngă el, fără să mă fi poftit.

A terminat tocmai de mîncat. Se scoală. Poartă pantaloni de cizme şi jachetă, ca totdeauna, şi o şapcă de culoare nelămurită. Şi pasul lui e tot acelaşi, lung, puţin legănat.

Am rămas singură lîngă peretele barăcii, îi aud mersul, aud zgomotele muncii lui, din ce în ce mai depărtate. A ajuns în şură. Lasă găleţile jos. Se aude apa curgînd. Mînerele bidoanelor se lovesc de pereţii lor de aluminiu, zgomote limpezi ale vredniciei. Apoi roata roabei începe să geamă. E tot mai aproape.

— Ai treabă, nu glumă, spun eu (cîteva mii de găini, cred). În timp ce Werlich curăţă castronaşele şi le umple cu apă proaspătă, eu trag pînă aproape de el unul din bidoanele pline cu apă.

Iar Werlich îmi spune :

— Ai venit cu trenul de dimineaţă ?

O spune în treacăt, fără să ridice sau să coboare glasul şi fără să-şi întrerupă fluxul îndeletnicirilor obişnuite.

Deschid gura. Nu am însă la îndemînă nici un răspuns la această întrebare. Nu sînt în stare să găsesc nici un cuvînt. Simt numai fierbinţeala care porneşte dinlăuntru şi năvăleşte în obrajii gata să plesnească.

Mă văd pe mine, cu bidonul de apă al lui Werlich, stînd între găinile lui, ca pe o fiinţă necunoscută (sau pe care aş prefera să n-o cunosc). Sentimentală... Dacă ar fi numai atît. Dar e vorba de o persoană înfumurată care, după o ignorare atît de îndelungată, se întoarce pe neaşteptate, e cuprinsă spontan de ataşament, îşi

amintește întrucîtva de cei lăsați în urmă și își închipuie că e deajuns să-și arate, cu zece ani mai tîrziu, sentimentele și dovezile de afecțiune, pentru a fi primită cu brațele deschise. Să fi încercat cineva să se poarte astfel cu mine !

Ce știu eu de fapt despre Werlich, care a trecut între timp de cincizeci de ani și a devenit specialistul cooperativei în creșterea păsărilor (o treabă la care nu se gîndea nimeni acum zece ani). Ce știu eu despre gîndurile și sentimentele lui, acum în clipa de față, cînd am venit la el, ca să-i spun prostește : „Ce mai faci ?" și „Ai de lucru, nu glumă". Văd doar că își mănîncă pîinea și slănina chiar înainte de prînz, prin urmare nu ține nici acum seama de rînduiala statornicită de Lina.

Aș vrea să plec cît mai repede de aici.

Nu poți fugi însă și de adevăr.

Îi spun :

— Soția ta ne așteaptă cu masa.

Nici un răspuns.

— La revedere, spun eu.

Nu răspunde nici acum.

Nu mai spun nimic și intru în casă.

6

ORI DE CÎTE ORI mă gîndesc cum am fost respinsă, mă cuprinde nemulțumirea.

Și mă gîndesc în fiecare zi. Pentru că acoperișul și gardul viu al lui Werlich sînt zilnic în fața ferestrei mele, iar eu stau la fereastră ziua

întreagă ; pentru că la Osthausen anul de muncă s-a încheiat. Din ce o să trăim peste iarnă, Bettina și eu ?

Mulți bărbați din cooperativă pleacă dimineața cu autobuzul la fabrica de cauciuc din Rhodetal. S-au deprins s-o facă din iarna trecută, căci pînă la primăvară nu-i nimic de lucru în brigada agricolă.

Femeile s-au retras, cu coșurile lor de lucru și jachetele pe jumătate împletite, îndărătul nămeților care ajung pînă la pervazul ferestrei. O dată cu ele, toată viața satului pare să se fi ascuns în bucătării și în odăi. Cîte o flecăreală la magazin sau la brutărie face și mai puternică impresia de monotonie și de uniformitate a scurgerii zilelor.

De fapt, nu mă plictisesc. Pot să cos, să tricotez și să fac o mie de treburi. În plus, învăț pe Bettina și pe prietena ei Kerstin să schieze, citesc mult și ascult tot felul de noutăți la radio. Îndată ce mă depărtez însă de bucuriile și suferințele neobișnuite ale unui roman, sau mă întorc din lungi plimbări pe schiuri (purtînd încă în obraz căldura sănătoasă a sîngelui și în toate fibrele senzația de forță și mișcare), mă izbește neplăcut încremenirea stoică a ușilor dulapului și a tăbliilor patului. Iar după ce se culcă Bettina aud, dincolo de glasurile neobosite care vin din lume prin eter, sunetul înăbușit al tăcerii de moarte din preajma mea. Uneori mă trezesc noaptea, din îmbrățișări visate. Simt încă pielea lui fierbinte lipită de trupul meu, degetele lui ușoare îmi mîngîie încă spatele —

și mult timp nu-mi pot găsi locul aici, în vecinătatea tăbliei patului și a dulapului din copilărie. Mă duc apoi la fereastră. Oare el cum o duce ? Mai citește cîteodată scrisoarea mea, sau a și dat totul uitării ? El nu-i aplecat, ca mine, spre visare, el trece mai repede și mai definitiv peste astfel de lucruri. Îmi afund privirile în limpezimea vastă și lipsită de poezie a nopții de afară : e rece, infinită, și ciudat de ireală. Nu se vede nici măcar roșul acoperișurilor. Nu se aude nici zbîrnîitul din ce în ce mai tare al vreunui motor pe strada Văii. Numai alb și liniște pretutindeni. Au pierit oare toate sunetele și culorile ultimelor luni ?

Cred că de vină pentru aceste stări e faptul că nu fac nimic.

La porțile uzinelor și ale instituțiilor sînt peste tot, bine puse la vedere, afișe cu oferte de serviciu. Aș putea găsi cel puțin douăzeci de ocupații felurite. Nu mi-am dorit eu mai de mult să colind lumea, să văd și să cunosc cît mai multe, să nu trăiesc restrîns și mărginit, între un scop și altul ? De ce nu mă bucur acum ? — Purtarea lui Werlich față de mine nu-mi dă pace.

Werlich are drept la două ajutoare. Nu vrea însă nici unul. Iar pe mine se face mereu că nu mă vede cînd mă opresc la poarta lui. De ce să mă duc la el, ca o cerșetoare ? Îi cer lui Günter Werlich să-mi dea o repartiție în scris pentru tatăl lui.

Günter mă previne că Werlich nu se dezlipește de ceasul lui de buzunar, pe care-l poartă

agățat la butonieră, cu cadranul în afară, și îmi spune că n-am să pot rezista multă vreme. Și apoi, zi de zi unul și același lucru, să pregătesc hrana (va trebui să deschid zeci de cutii cu pește stricat și să le amestec în hrana păsărilor), să măsor cu grijă porțiile și să le împart prin barăci, după un program strict și rigid. „Nu-i o muncă pentru tine, Karen“, îmi spune el. Îmi semnează totuși repartiția.

Mă duc cu ea la Werlich. El continuă să nu mă bage în seamă, într-o muțenie îndărătnică, care cu timpul mi se pare ridicol de rigidă și de aceea, din ce în ce mai puțin jignitoare. Pînă la urmă, descopăr singură ce și de ce am de făcut. Iar seara, Steinert îmi explică pentru ce se prepară cutare sau cutare amestec de hrană și îmi vorbește despre semnele posibile de boală de care trebuie să am grijă. Werlich îmi urmărește fiecare mișcare și se uită mereu la ceas (s-ar bucura, cu siguranță, să-mi poată dovedi lipsa de pricepere). Dar dacă viața vecinului Werlich n-ar avea acum alt scop decît să numere furnici, eu aș fi o perfectă numărătoare de furnici.

Într-o dimineață, îi spune soției lui, Lina, care ne aduce ceai fierbinte : „Trebuie să economisim nutrețul uscat, să dăm mai mulți morcovi ! Două părți la trei părți“. Lina dă din cap, mă privește cu înțeles și coboară în sat să pregătească de mîncare pentru copilașii de la creșă. Werlich îmi arată deci pe această cale ce am de făcut.

Iar într-o altă dimineață găsesc agățat de mînerul roabei un sîngerete de casă (care îmi plăcea tare mult pe vremuri).

Apoi, într-o a treia zi, Steinert vrea să mă ia la plimbare cu mașina prin împrejurimi. Vecinul Werlich ne arată însă ceasul lui de buzunar prins la butonieră : „Ziua de lucru se termină peste un ceas și jumătate".

— Nu ți-a dăruit și el un buchet de pintenul cocoșului ? îmi șoptește Steinert la plecare. În adîncul sufletului eu rămîn însă amorțită și inertă. După deschiderea cîtorva cutii de pește urît mirositoare, după spălarea a zeci și zeci de castroane și după trecerea neîntreruptă de la frig la căldura prăfuită a barăcilor, vorbim între noi ca oameni care muncesc cot la cot. Dar încolo ? Am impresia că sub dictatura acestui ritm găinăresc mă preschimb cu încetul eu însămi într-o găină. Vecinul Werlich pune însă în fiecare mișcare o dăruire aproape religioasă. Se ocupă de găini așa cum se ocupa înainte, din zori și pînă seară, de construcția casei. Nu mai are într-adevăr nici un mesaj ? Sau nu mai sînt eu destinatarul dorit ? Nu întreabă nimic... Nu spune nimic...

Cîteodată cutreier cu Steinert prin sate.

Uneori ne ducem seara amîndoi la birtul din sat. Iar alteori mă duc singură, urmărită de clevetirile femeilor, căci pe aici o femeie care se respectă nu se duce singură la birt. Bărbații se poartă însă altfel. Mă cheamă, cînd mă văd cerînd țigări la tejghea. Iar eu mă simt bine printre ei. Vorbim în serile acelea despre multe :

boli, prosperitatea și decăderea altora, ridicarea de grajduri noi, hrana vitelor, rezultate la fotbal, ultima spargere la banca din Düsseldorf, accidente și intrigi amoroase pe o rază de zece kilometri. Cînd se ceartă, eu stau deoparte. Dacă știi să pleci la timp, asemenea seri îți rămîn netulburate.

Căci ceaiul de fiecare seară, după încheierea lucrului (singură cu Steinert, lîngă soba mea caldă) mă face în ultimul timp să nu mă mai simt la largul meu. Ceva nu mai e cum a fost. Din seara zilei în care am operat amîndoi, în privirea lui a apărut ceva. Mă simt mereu observată, analizată, ca la un interogatoriu. Încep atunci să îndrug verzi și uscate ca să-mi alung stînjeneala... Mai bine mă duc să trăncănesc alături de alți oameni !

Cel mai bine e însă peste zi, la săniuș, printre copii.

Se apropie Crăciunul. În sat se fac pregătiri de parcă toate magazinele din țară s-ar închide pentru totdeauna începînd de la 25 decembrie, iar Bettina nu mai vorbește nici ea decît de darurile de Crăciun. Își amintește deodată de camera ei de păpuși, care a rămas la oraș, la Peters. Și ține deodată să meargă duminică dimineața la cinema cu tatăl ei. Ce curios — luni de zile abia a pomenit de Peters. Simte oare nevoia să aibă de sărbători un tată și daruri pe care eu nu i le pot cumpăra acum ?

Ceva nu mai e cum a fost.

E ceva care nu are nici chip, nici înfățișare concretă, dar pe care eu îl simt cînd ici, cînd

colo, dîndu-mi tîrcoale, mereu mai aproape.

La ce să mă aştept ?

Mai întîi la un zgomot de motor necunoscut, care urcă spre casa noastră.

Steinert ridică şi el imediat capul. Împinge şi împiedică sub toarta găleţii ultima buturugă de lemn şi porneşte spre uşa magaziei. Trec repede pe lîngă el şi ies în curte (poate au venit musafiri de ziua Bettinei) ?

În grădina din faţa casei au apărut două femei tinere.

Una dintre ele poartă o pălărie roşie, cu borul foarte mare ; pare să se fi născut cu ea, căci se armonizează cu statura ei înaltă şi dreaptă şi cu pieliţa brună a feţei, la fel de firesc ca părul în jurul frunţii altor oameni. S-au oprit pe cărarea troienită a grădinii. În privirea atentă şi nemişcată a femeii înalte mă văd pe mine şi pe Steinert, ca într-o oglindă. Steinert poartă pantaloni de catifea umflaţi la genunchi, iar eu un halat de lucru, avem amîndoi cîte o găleată de cărbuni în mînă şi stăm paşnici laolaltă, ca o pereche foarte potrivită.

Zîmbesc spontan înspre femeia cea înaltă.

Ea îmi răspunde mută la salut. Cu o înclinare abia schiţată a capului, foarte reţinută. Se uită mai ales la Steinert. Iar el pune jos găleţile şi izbucneşte dintr-o dată în strigăte frenetice de bun-venit, alergînd de colo pînă colo.

Ce i-o fi venit ?

Faţa lui pendulează între cele două femei. Apucînd o clipă cu dreapta mîna întinsă a femeii mai scunde, ia cu stînga sacoşa din mîna

femeii înalte. Gest obişnuit şi familiar. E oare soţia lui ? Stă liniştită în tot acest răstimp şi-l priveşte drept în faţă. El vorbeşte, vorbeşte. Ea îi încheie, fără o vorbă, ultimul nasture de la cămaşă, deasupra deschizăturii puloverului. Aşadar, e soţia lui.

Ei şi ? De ce această agitaţie nefirească ?

Între ei şi mine se întinde zăpada afînată care acoperă curtea. De la magazie la uşa casei e o pîrtie făcută cu lopata. O iau pe pîrtie, ducîndu-mă spre ei. Aş dori să-i spun soţiei lui : „Straşnic curaj mai aveţi să veniţi la ţară cu asemenea pălărie. Îmi aduceţi aminte de o cunoscută din Polonia, la care ţin mult". Înfăţişarea ei păstrează însă mai departe o rezervă încordată. Cine ştie ce-o fi povestit Steinert acasă. Abia cînd se apropie, colţurile gurii i se ridică în sfîrşit (are o gură mare, arcuită, foarte frumoasă după mine — atît cît mă pricep eu, ca femeie). Surîsul acesta prudent parcă ar vrea să arate că a scăpat de o îngrijorare. Îşi scoate mănuşa venind spre mine, deşi mîna mea e mînjită de la găleata cu cărbuni. E într-adevăr foarte frumoasă. Mai ales prin mişcările ei line şi prin chipul ei calm. De ce nu mi-am închipuit niciodată alături de Steinert o femeie ca ea ?

— Iar ea e Irene — vă cunoaşteţi doar, spune Steinert, lîngă mine.

Şi iată-mă deodată împresurată de mici strigăte de încîntare, bine cunoscute :

— Karen ! Cine ar fi crezut ? De ce n-ai venit la mine mai de mult ? Ia să te văd... Priviri negre şi iuţi mă cercetează, întîrzie pe galoşii

tatii, se ridică grăbite spre părul meu strîns la repezeală. — Ei, doamne — ești aproape uluitoare ! Bine te-am găsit, draga mea. Îmi scutură îndelung încheietura curată a mîinii, care-mi flutură prin aer, ca lipsită de oase. Între timp, îi explică doamnei Steinert : La școală eram nedespărțite. Și întorcîndu-se iar spre mine : Nu-i așa ?

— Da, da, sigur, recunosc eu.

Iar mă adaptez prea greu. Pentru mine, vocea aceasta zglobie e încă a unei Irene cu plete lungi, care își sublinia pînă și în mers blonda asemănare cu Marina Vlady. Iar ochii ei neastîmpărați erau pe atunci mai curînd înguști și ușor oblici. Acum par mari și rotunzi. Am dealtfel impresia că am mai văzut încă de multe ori părul acesta buclat și închis la culoare deasupra mantoului pufos de culoare deschisă și fața delicată și îngrijită dintre ele două. Ce-i drept, nu acum zece ani.

— Ședeam în aceeași bancă, constat eu cu întîrziere, mirată de acest adevăr. Și, întorcîndu-mă spre doamna Steinert : — Știți, Irene era vedeta noastră. Nu avea numai cea mai frumoasă legănare din șolduri ci și cea mai perfectă pronunție la engleză !

— Nu, draga mea ! La limbi erai tu cea mai tare. De ce te renegi singură ? Se spune că ai devenit între timp o juristă capabilă, aproape uluitoare, e adevărat ? Cu cele mai frumoase perspective ! Nu ți-am prezis eu ? Ți-am spus eu că ești născută pentru o carieră, nu-i așa ?

— S-ar putea. Tu cum o duci ?

Bine, să batem de trei ori în lemn ; locuiau acum pe strada Rathenau, în partea de vest a orașului, bărbatul ei preluase cabinetul bătrînului Brehme, care în 1960...

Aș vrea s-o întreb pe Irene de copii. Simt însă tot timpul, dintr-o parte, privirile cercetătoare ale soților Steinert. Mai ales privirile ei, foarte atente. Steinert mă privește altfel — e greu de spus cum. Radiază înspre mine căldură, de parcă ar vrea să mă ajute într-ascuns. De ce se teme ? De fapt, eu de ce stau aici și trăncănesc ? Musafirii au venit la Steinert.

În clipa aceea, vine în goană cu sania, pe aleea grădinii, Bettina.

— Mămico, unchiule Steinert, am învățat să mă dau pe burtă de-a îndăratelea ! Și, din plin avînt, ne și demonstrează figura ei cea nouă.

Steinert se interesează de amănunte. Bettina încearcă să-l facă să priceapă cum fuge muntele sub ea cînd alunecă așa cu săniuța.

— S-ar putea să iasă prost, fetița mea. N-ai cum să vezi la spate încotro fuge muntele, spune el, încă aplecat asupra ei.

Și în clipa aceea observ schimbul de priviri dintre Irene și doamna Steinert. Le prezint una alteia pe Bettina și pe cele două doamne. Bettina dă cuminte mîna. Vine lîngă mine, așteptînd. În mica pauză survenită, se aude glasul Irenei.

— Tanti e profesoară. Are un băiat cît tine de mare.

— Mie nu mi-ai spus nimic, se adresează Bettina, gînditoare, lui Steinert. Se uită la el

cu privirea ei limpede și deschisă. Apoi la soția lui. Cred că îi este la fel de greu ca și mie să-și închipuie că Steinert are o familie. Între timp, Irene vorbește mai departe :

— Să știi că Uwe e tare silitor. Cum era și tatăl lui pe vremuri. Cred că și tu înveți bine la școală, nu ?

— Merge, spune Bettina, șovăind.

— La ce ești mai slabă ? întreabă soția lui Steinert, cu un zîmbet dinainte îngăduitor.

Bettina tace. Simt cum începe să se încordeze pe dinăuntru. Tace provocator de îndelung. În cele din urmă se uită drept la doamna Steinert și întreabă :

— Dar dumneavoastră ?

Peste capul Bettinei, doamna Steinert contemplă nepăsătoare curtea.

Să o pun acum pe Bettina să-și ceară scuze, sau s-o îndepărtez sub un pretext oarecare ? Știu că atunci cînd e obraznică, reacționează de cele mai multe ori inconștient, pentru că percepe cu un instinct sigur ceea ce e esențial în oameni, sau situații — și mai cu seamă inflexiunile disprețuitoare ale adulților. S-o cert deci pentru sinceritatea ei, s-o dresez conform răspînditelor reguli de joc ale prefăcătoriei ?

— Du, te rog, lemnele sus, Bettina. Poți să mai stai un ceas afară, îi spun. Iar cînd știu că nu mă mai aude :

— Nu i-o luați în nume de rău, a spus-o într-adevăr cu naivitate. Nici noi nu ne dezvăluim bucuroși slăbiciunile față de oameni pe care abia îi cunoaștem, nu-i așa ?

Doamna Steinert tace. Fruntea ei frumos boltită nu trădează nici un gînd. Apoi spune liniștită bărbatului ei :

— E frig aici afară. Și înainte de a-mi da mîna își scoate iar mănușa, pe cînd Irene ridică, cu un gest familiar, numai brațul, într-un gest abia schițat :

— Pe curînd !

Mă duc să închid șopronul.

Cînd mă întorc iar spre casă, ochii mi se opresc drept pe fața lui Steinert, rămas lîngă ușă. Privirea lui e îndreptată spre mine, adîncă, brună și gravă, plină de tandrețe neprefăcută, și mi se răspîndește în toată ființa ca ceva gingaș și dulce, și toate simțurile se apleacă și ele asupra inimii, luînd aminte la ceva frumos, care se depărtează încet...

Ușa casei s-a închis în urma lui.

Iar eu stau pe loc, scăldată încă în acea privire.

Iau apoi gălețile, bîjbîi prin tindă, pe scară, mă așez pe pat. *Asta* a fost tot timpul ? Nici curiozitate, nici camaraderie sau joc de artificii, ci *asta*. Se mai poate întîmpla deci oricui, chiar și după treizeci de ani ? De ce nu mi-am dat seama pînă acum ? Totul mi se părea la el atît din cale afară de rațional și de la locul lui. Dar eu ? La mine nu-i vorba chiar de nimic ? Mă simt cuprinsă de o tristețe ușoară, pentru că totul rămîne atît de dulce, de duios și de liniștit. Nu așa era *atunci :* ce neastîmpăr aveam în toată ființa auzind alături, în camera gazdei,

vocea puţin tărăgănată a lui Peters, în timp ce nu-mi luam ochii de la uşă, iar mîinile nu-mi erau în stare de nici o treabă, ca şi cum el nu plecase de trei minute, ci de trei ani ! De ce nu eşti *tu* acum aici, privindu-mă astfel ?

Jos, în tindă, se izbesc uşi. Paşi iuţi umblă între baie şi bucătărie.

Cum s-o fi simţind acum Steinert între cele două femei ? Şi dacă soţia lui aflase de mult, înaintea mea ? Cum de-au venit aşa deodată ? Cît de echilibrat e totul în făptura ei, te linişteşte — nu, n-are cum să ştie. Mă duc la oglinda de la lavoar. Ce vede şi ce-şi închipuie el despre mine ? Eu am umblat pe aici mereu murdară şi zgribulită. Şi la drept vorbind... Îmi eşti drag, chirurgule care operezi vaci. Iar eu m-am simţit totdeauna mai bine alături de bărbaţi decît de femei. Prietenele erau mai susceptibile sau chiar interesate. Ţin la tine cu adevărat. Dar nu-mi pot face nici o iluzie, pentru că totul rămîne atît de calm, mă înţelegi ?

Cum o s-o ducem noi doi de acum înainte sub acelaşi acoperiş ? Nu vreau între noi nici minciuni, nici pereţi nevăzuţi.

Jos, în baie, se aud acum două glasuri de femei. Se aude şi apa curgînd. Glasurile se însufleţesc parcă. Cuvinte răzleţe străbat prin gura de aerisire... „fără scandal... degetul pe rană...".

E vocea zglobie a Irenei. Răspunsul doamnei Steinert nu se mai înţelege.

Mă apropii de gura de aerisire din perete. „...cred că nu e... genul lui." Vocea doamnei Steinert şovăie, e nesigură. Ce a putut s-o schimbe atît de repede ? La afirmaţia hotărîtă a Irenei — „Ştii prea puţin despre el ! Avea şi înainte oarecare preferinţe pentru ce e comun ! — la această intervenţie a Irenei deci, soţia lui Steinert reacţionează însă cu o surprinzătoare lipsă de hotărîre : „Şi ce i-aş putea spune ei ? Am ceva la mînă ? Nici nu m-ar lua în seamă, cred".

Încep în sfîrşit să înţeleg ce pun la cale, acolo jos ; deschid căpăcelul gurii de aerisire. Se aude apa clipocind. Zgomotul ei liniştitor se împleteşte cu vorbele iuţi şi fără astîmpăr ale Irenei : „Te cred, te cred... De obicei eşti mai energică ! Acum eşti aici ! Parcă văd că n-ai să faci nimic, te întorci acasă şi te tîngui mai departe : nu vrea să mai ştie de mine, pe băiat îl ceartă mereu, îşi neglijează prietenii... Tu n-ai însă nimic la mînă, sărăcuţa ! Dar cum se învîrtea în jurul copilului ei ? Şi cum o mai priveşte ! Eşti oarbă — sau ce ? Ascultă-mă pe mine, se culcă de mult împreună ! Degeaba nu stă ea aici de atîta vreme... Lasă plînsul ! Fă ceva ! Sînt situaţii în care femeia are totdeauna un cuvînt de spus, mai ales o femeie ca tine... Doamne Sfinte, dă-te cu apă rece pe faţă, uite aici, în stînga, fardul de pe pleoapă..."

Se aude o vreme numai clipocitul apei. Apoi, vocea doamnei Steinert, surdă, abia înţeleasă : „...nu cred... Oricum, nu la ea.... ca să mă rog..." Vîjîitul apei amuţeşte. După aceea, foarte clar :

„De hotărîrea lui depinde tot, el trebuie să aleagă, dacă într-adevăr... Să mă fandosesc ca o femeie oarecare ?“

Tăcere.

Şi deodată, cu o patimă de care n-aş fi crezut-o în stare : „E bărbatul meu ! Din cauza mea şi-a lăsat prima nevastă, acum e al meu !“

„Spune-i-o lui, nu mie“, răspunde Irene impasibilă. Clanţa uşii scîrţîie. Se vede că ţine întredeschisă un timp uşa dinspre tindă înainte de a o închide la loc, căci şi după uşoara bufnitură vocea ei vine tot din baie.

„Bine deci. Ai să fii curînd directoare şi mai ştiu eu ce, dar în astfel de lucruri eşti mai nepricepută decît elevele tale. Eu sînt prietena ta. Am s-o invit. Din partea mea, chiar şi mai des, dacă e nevoie. O să sărbătorim revederea. Sigur că e drăguţă şi încîntătoare, dar puţin prea cultă pentru galoşii ei ! Tu ai să-ţi pui armura cea mai feminină cu putinţă, şi pe dinafară şi pe dinăuntru, ai înţeles ? Şi ai să te aşezi în faţa ei, fireşte. Iar Dieter între voi. Orice bărbat reacţionează întîi ca bărbat, draga mea, pariez pe ce vrei că va fi înfrîntă. Lui să nu-i faci însă reproşuri şi nici să nu-i ţii predici, ai înţeles ? Lasă-mă pe mine să fac ce ştiu eu...“

Închid capacul gurii de aerisire.

Ce-i de făcut ? E într-adevăr cu putinţă ca o femeie să nu se schimbe în zece ani deloc, nici chiar după ce a trăit zi de zi alături de un bărbat ? Şi de ce se încredinţează doamna Steinert pe ea şi dragostea ei, tocmai intervenţiilor îndoielnice ale Irenei ?

De ce, de ce... Te întrebi cu atîta răceală şi uşurinţă numai cînd tu personal n-ai nici un amestec. Dar cînd te simţi nefericită şi adînc jignită... În loc să mă mir de soţia lui Steinert, ar trebui să mă mir de mine însămi : cînd, încrezătoare, m-am aşezat atunci în banca întîi, între fata dentistului şi a contabilului din oraş, nu m-a luat de fapt Irene cam tot aşa sub aripa ei ? (Pentru ca să mă umilească apoi mai adînc decît o făcuse vreodată mătuşa Martha pînă atunci). Cum de a reuşit ? Ce naiba se întîmplase cu mine oare ?

Poate că era din cauza condiţiilor diferite în care eu şi ea luasem startul. „Cuuum ? Dumneata nu ştii ce e HCl ? Domnişoară Marquardt, explică te rog elevei Waldau... „Acid clorhidric, fireşte, domnule doctor“. „Waldau, scoală-te în picioare ! Care sînt proprietăţile acidului clorhidric ? Cuum, n-a făcut deloc chimie şi îndrăzneşte să apară în faţa mea !“

Chiar şi numai interogatoriile de acest fel mă umileau. Şi unde mai pui jocul plictisit al fetelor de dentist cu lanţurile lor de aur zornăitor, care nu se găseau de cumpărat în magazinele din oraş şi care, în clasa noastră, stabileau o ierarhie a rangurilor. Nu erau nicăieri pe acolo fete ca mine ? — Şi apoi în sfîrşit, prima voce de înţeles în acel haos : „Lasă-l pe chimist să trăncănească, fă şi tu ca mine“... Era vocea Irenei, care şedea mereu în dreapta mea. Mi-era atît de dor de glasuri prieteneşti. Şi m-am luat după ea, cu bucurie, orbeşte, orfană pe jumă-

tate cum eram, copil de muncitor sadea, deprinsă cu vorbirea mea de la ţară şi Queen[1] în clasa mea, cum spuneam noi pe atunci. Ce importanţă avea că şi ea îşi procura rochiile de mătase de „dincolo“ ? O fată ca ea avea fireşte alte cerinţe şi alte îndatoriri decît cei de teapa noastră... Scria formulele chimice subţire de tot, cu un creion subţire, pe podul palmei. Doctorul în chimie se uita la pleoapele ei nevinovat plecate şi însoţea cu exclamaţii încurajatoare refacerea şovăitoare a formulelor lui. Eu însă, în naivitatea mea greoaie de şcolăriţă de la ţară, buchiseam, vezi bine, cu atîta încrîncenare scrierea din palmă, încît pînă şi Irene roşea... Aşa eram eu şi pace. Dacă nu aram totul temeinic şi la rînd şi trudnic ca un cal de povară, nu-mi încolţea nici o sămînţă. Pînă la urmă, am izbutit şi eu, în felul meu. Admiraţia mea pentru talentul Irenei de a aranja şi improviza a rămas însă de neclintit. Eram mîndră de ea, era o fată ca mine, care ştia să-i înfrîngă pe ceilalţi cu propriile lor arme.

Pînă ce s-a întîmplat să mă lovească cu aceleaşi arme şi pe mine.

Era la începutul clasei a unsprezecea.

Începusem să mă gîndesc la posibilităţile şi dorinţele noastre de după bacalaureat. Pentru mine nu mai încăpea nici o îndoială : aveam să mă duc undeva, unde putea să mai înceapă o revoluţie *adevărată,* unde poporul trebuia să mai lupte pentru casă şi pîine şi unde nu se flecărea, ca în clasa noastră, despre lanţuri au-

[1] Regină (engl.).

rite şi modele de rochii. Studiasem tot timpul cu ardoare limbile străine. Mi se propusese să plec în Bulgaria, împreună cu o colegă dintr-o clasă paralelă, să urmăm cursuri de economia mării. Mi-ar fi plăcut mai mult medicina, de medici era nevoie peste tot în lume — mai ales acolo unde luptau partizanii. Poate că nici economia mării nu era rea. Trebuia să stăm întîi într-un oraş de pe coastă şi să facem cînd şi cînd practică pe vapoare, în drumurile lor pe mări. Hennig, dirigintele clasei, îmi spusese că deocamdată nu existau pentru mine alte posibilităţi. Fie deci şi aşa. Era şi acesta un început. La urma urmei, toate continentele erau înconjurate de mări şi oceane.

Şi tocmai atunci am fost chemată la noul nostru director.

Am coborît săltînd treptele largi ale şcolii şi am intrat fără teamă în biroul lui. Poate că găsise totuşi altceva în afară de economia mării, se spunea despre el că era plin de zel şi de energie.

Şedea la capătul covorului roşu şi s-a făcut că nu vede mîna mea întinsă. Pentru o clipă, am rămas descumpănită. Dirigintele Hennig (lîngă un bărbat necunoscut, în colţul cu fotolii din stînga), lovea însă încurajator podeaua cu piciorul lui de lemn. Mişcarea era liniştitoare şi mi-a redat încrederea. Trebuie să ştiţi că piciorul lui de lemn răsuna zilnic prin casa scării, cu izbituri autoritare, pline de autoironie, ca şi cum Hennig şi l-ar fi pus anume în acest scop. I-ar fi fost greu să atragă atunci în alt fel

atenţia asupra lui. Îşi dăduse examenele în mare grabă, şi la traducerile din limba rusă făcea în textul german mai multe greşeli decît unii dintre elevii lui mai pricepuţi. Ţineam la Hennig, era dintre cei ca mine, şi am luat-o de îndată pe lîngă covorul roşu pornind înspre el. Directorul Labinek a făcut însă un semn cu mîna, spre canapeaua de piele neagră din dreapta. Canapeaua fusese adusă din camera de audienţe a castelului din oraş. M-am aşezat pe muchia din faţă, dar am alunecat numaidecît spre spate, în căuşul scobit acolo după aşezarea atîtor generaţii de supuşi — eram drept în faţa lui Labinek.

— ...statul nostru vă acordă o bursă de şaizeci şi cinci de mărci. Cum foloseşti dumneata însă această cucerire istorică ? În loc să profiţi de condiţiile bune de internat ale şcolii celei noi... pe scurt : scăzînd douăzeci de mărci pentru chirie, mai rămîn patruzeci şi cinci pentru toată luna. Pentru un om de teapa dumitale...

— Tovarăşe director ! strigase Hennig.

N-am mai ascultat mai departe. Tovarăşul director mă confunda, se vede, cu cineva (nici nu era de mirare în şcoala aceea imensă). Hennig avea desigur să lămurească tot. Dădeam ochi pentru prima oară cu zelul vrednic de laudă al noului director, şi mă uitam, în timp ce vorbea, la gura lui veştedă, parcă destrămată, şi la vîna care i se zbătea în stînga, pe gîtul lung şi subţire şi mă gîndeam : „...omul ăsta n-o duce uşor aici, trebuie să-i fac munca mai puţin grea, e şi el unul dintre ai mei..."

— Sîntem nevoiţi să cerem ajutorul tovarăşilor din organele de anchetă. Am apărat această şcoală împotriva tuturor atacurilor reacţiunii. Şi tocmai o membră a Uniunii tineretului liber german îi terfeleşte onoarea...

Mirată, m-am întors atunci la stînga, spre colţul cu fotolii, unde şedea Hennig. De ce tăcea într-una ? Bărbatul necunoscut de lîngă el, profitînd de o clipă în care Labinek se oprise să răsufle, mi-a explicat scurt şi cu răceală despre ce era vorba : unei eleve din clasa mea i se furase întreaga bursă, iar portmoneul ei gol fusese găsit apoi de Irene la toaletă, de unde tocmai ieşisem *eu*. Spusele Irenei erau în toate privinţele convingătoare, el ar fi dorit să-mi pună cîteva întrebări în legătură cu cele întîmplate... Înainte de a-mi veni în fire şi de a-mi putea aduna gîndurile ca să le orînduiesc în cuvinte legate între ele, dirigintele Hennig emise părerea că s-ar putea tot atît de bine ca Irene însăşi...

— Exclus ! l-a întrerupt directorul. Irene Hentschel e fată de muncitori ! Şi în plus, dintr-o familie de oameni aşezaţi, şi secretară pe clasă a organizaţiei Tineretului Liber German. Mama ei (ca dealtfel toţi părinţii copiilor din clasă) a luat atitudine şi şi-a exprimat indignarea cu privire la acest caz, precum şi solidaritatea cu tatăl elevei păgubite... Scurt şi cuprinzător : de ce n-a venit încă nimeni de acolo, de la Osthausen... e numai la cincisprezece kilometri ! Şi am cumva de gînd să neg că umblu noaptea singură prin parc ?... Dar, lăsînd la o

parte trecutul destul de dubios al tatălui elevei Waldau, e vorba aici de un caz tipic...

Din clipa aceea n-am mai ştiut nimic.

Mă uitam ţintă, ca hipnotizată, la artera de pe gîtul întins al lui Labinek : sîngele curgea prin ea în valuri repezi şi voioase, mîinile mi s-au îndreptat de la sine într-acolo...

Dirigintele Hennig şi poliţistul au respins mai tîrziu, în declaraţii similare, ca neadevărată afirmaţia lui Labinek că aş fi ridicat mîna asupra lui, şi prin urmare împotriva autorităţii publice. Ei au fost de părere că sînt, după cît şi-au putut da seama, o fire sensibilă şi impulsivă, predispusă la gesturi spontane, care ar putea fi greşit interpretate.

Cam de asemenea natură erau pe atunci aranjamentele Irenei.

Şi eu singură îi pusesem armele în mînă, pentru că îi destăinuisem fără reţinere totul despre mine, despre viaţa mea lăuntrică şi despre cea din afară. Dealtfel, Irene nu era atît de mioapă încît să întoarcă pentru totdeauna spatele celor învinşi. A fost prima care m-a întîmpinat (purta încă bluza Tineretului Liber German) la ieşirea din biroul directorului :

— Draga mea Karen, cît de rău îmi pare de această oribilă întîmplare ! Dar ce să-i faci, poliţiei n-ai voie să-i ascunzi nimic...

Fireşte că am vrut să-i ard pe loc o palmă zdravănă. Dar cavalerul şi trubadurul ei de atunci, Steinert (fiul celebrului internist), s-a vîrît între noi.

Oricum, nu m-au dat afară din şcoală.

În săptămînile acelea de interogatorii, declaraţii şi contradeclaraţii mi-a venit, cred, ideea să studiez ce am studiat mai apoi. Plecarea în străinătate mi se părea acum o dezertare. Nu aveam dreptul s-o primesc. Locul meu era aici, în ţara aceasta, unde eram fiica lui Waldau şi unde trebuia să rămîn pe o poziţie unanim respectată : avocaţii şi judecătorii ieşeau totdeauna biruitori din luptele lor pentru dreptate (în filmele pe care le văzusem).

Nu mi-am ratat atunci dintr-o răzvrătire care mă tulbura în adîncul fiinţei, şi o mai face poate şi azi, şansa de a alege conform preferinţelor şi înclinaţiilor mele ?

Pacea interioară depinde însă numai de profesiune ? Cîţi oameni nu-şi pot alege meseria preferată, fără să fie totuşi mereu în goană după ei înşişi. Nu, explicaţia e prea simplă.

Pînă la întîmplarea de atunci, oamenii se împărţeau pentru mine în comunişti şi necomunişti. Comuniştii — oameni ca mine — voiau toţi acelaşi lucru. Se vedea după cuvintele, sau cămăşile lor, sau după organizaţiile din care făceau parte. Pentru mine, fiecare cuvînt din cărţi sau din orele de clasă era la fel de neîndoielnic pe cît e pentru un creştin cuvîntul evangheliei. Dar cum mai puteam pune laolaltă, de aceeaşi parte, pe Labinek, pe Hennig, pe Irene şi pe mine ?

Am înţeles eu atunci aşa cum trebuia cea dintîi contradicţie pe care o întîlneam între vorbe şi fapte ? Sau am fost numai victima jignirii ce mi se adusese ?

În primul rînd, am refuzat cu străşnicie să cer scuze directorului pentru „purtarea mea incompatibilă“ (nu-şi schimbase părerea, cu toate declaraţiile lui Hennig). Şi cu nici un preţ n-aş mai fi rămas nici o zi măcar în aceeaşi bancă cu Irene, ca să-i suport solicitudinea prietenească, rămasă neclintită ! Unde m-ar fi dus asemenea jumătate de măsură ?

N-aveau decît să mă dea afară ! Eram tînără şi sănătoasă şi puteam să fac o mie de lucruri şi fără această ridicolă diplomă de bacalaureat. Omul trebuie să trăiască larg şi curat, cu aripile nefrînte ! Prin urmare, aveam să-i arunc lui Labinek petecul de hîrtie în obraz, s-o pălmuiesc pe Irene cum s-ar fi cuvenit şi să plec de la şcoală !

Dar dirigintele Hennig avea darul teribil de molipsitor de a te readuce la realitate... Să fac o muncă oarecare sau să-l iau pe Günter Werlich, (ori pe altul) cu gospodărie cu tot, şi să hrănesc porcii şi să şterg nasul la copii vreme de cincizeci de ani... ? Orice terchea-berchea mi-ar fi putut lega de picioare trecutul tatii, iar cei ca Labinek şi Irene s-ar fi lăfăit pe locul meu.

Căci cine eram eu, la drept vorbind ?

Îmi spălam rufele în lighean, îmi aşterneam apăsat pe certificate numele Curt Waldau, cu iniţiala C, la fel ca pe bonurile de meşteşugar ale tatii (oficial eram încă minoră), nu mîncam decît de două ori pe lună o masă caldă şi învăţasem în sfîrşit să folosesc formulele matematice şi chimice şi chiar limbile străine. Asta era

tot. Privite din afară, nu însemnau nimic. Orice fată oarecare putea face la fel.

În combinaţia lui specifică de jargon şi germană literară, dirigintele Hennig îmi ţinea mereu lecţii : „Fetiţo, musai să fii mai isteaţă ! Orice secătură îşi bate joc de sufleţelul tău. Musai să faci ceva, pricepi ? Visul despre o viaţă nepătată, sau cum îţi mai place ţie să-i spui, e una. Condiţiile reale şi propria ta piele sînt alta, îţi dai tu seama, fetiţo ?“

Şi în cele din urmă mi-am dat şi eu seama, atunci.

Mi-am dat seama prea curînd de multe lucruri, pentru care nu optasem cu adevărat eu însămi. De fapt, îngăduisem totuşi unor oameni ca Irene sau Labinek să hotărască în ce mă priveа, prin simplul fapt că nu eram capabilă, faţă de ei, decît de reacţii care se băteau cap în cap : sau să-i iau de gît, cuprinsă de o furie oarbă, şi, explodînd, să scap de ce mă apăsa, indiferent de ce s-ar fi întîmplat după aceea — sau să-mi calc pe inimă, şi să nu încalc normele lor de conduită, amăgindu-mi cu speranţa pentru mai tîrziu adînca mea nevoie lăuntrică de tihnă alături de oameni, nevoia mea de încredere şi de puritate ; în definitiv, aveam încă în faţă marele mister care e viaţa.

Prin urmare, de vină n-au fost numai necazurile tatii şi împrejurările de atunci, cum i-am spus nu de mult lui Steinert, acordîndu-mi astfel mie însămi prea uşor absolvirea — de vină a fost propria mea slăbiciune.

Iar acum ?

Să-mi arborez frumoasa mea rochie de casă și pieptenele aproape japonez, să pun de ceai, s-o aștept cît mai nepăsătoare pe Irene și să-i dovedesc că „asociala" nu mai stă cu ea în aceeași bancă, făcînd-o, poate, să se simtă prost ? Pentru a avea apoi satisfacția unei comportări superioare ? La ce bun ? Au toate acestea vreo legătură cu viața mea ? Nici măcar Steinert n-ar avea nimic de cîștigat. Și el va trebui să se descurce singur, așa cum mă descurc eu. Mă aflu aici, amestecată în întîmplări străine — și Peters e dincolo. Iar mai tîrziu am să încerc să mă conving probabil o dată mai mult că „timpurile" ne-au despărțit unul de celălalt. Dar dacă acum așteaptă — ca și mine ? Și dacă eu, la plecare, am fost la fel de oarbă ca atunci, pe banca școlii, lîngă Irene, și am trecut cu vederea alte șanse posibile pentru noi, pe care poate acuma le-aș vedea ? Și dacă între timp ne-am schimbat *amîndoi* ? Dar eu mă las tîrîtă aici în noi aventuri ! Și pînă la urmă o să obosim poate amîndoi de atîta așteptare și o să ne pierdem pentru *totdeauna*, fără să fi fost cu adevărat stăpîni pe hotărîrea luată. Din cauza slăbiciunii mele... Cu ochii închiși, îi simt aievea mîinile lungi și ușoare, și gura care îmi mîngîie obrajii, și răsuflarea întretăiată de emoție, simt cît de mult sînt legată de el și cît de cu totul e lîngă mine și cum deodată nimic nu ne mai desparte și ne dăruim unul altuia fără nici o stavilă, chiar și el, cel închis și tainic... Cîte nu se pot întîmpla într-o jumătate de an !

Plec la el, la oraș.

Mă duc la gară să văd ce trenuri am și să-mi iau bilete.

În fața ușii de la baie, mă prinde totuși Irene.

— Tocmai voiam să te invit la o ceașcă de ceai, dragă...

— Scuză-mă, o întrerup eu numaidecît, sînt foarte grăbită. Salutări doamnei și domnului Steinert. Și încă ceva : ai copii ?

— Cum ? Sigur, da, de ce ?

— ... așa.

De fapt, de ce vreau să știu ? Un rest de credință copilărească mă face să cred că *orice* femeie se schimbă temeinic prin venirea unui copil ?

Prin urmare, poartă acum ochii rotunzi, nu oblici. Iar la mantoul pufos de culoare deschisă și bine croit poartă părul închis și cîrlionțat : e o doamnă cu aspect romantic — afabil. Tipul Marina Vlady nu are ce căuta îndărătul firmei de pe o casă din strada Rathenau, unde se află vilele din Rhodetal și de unde lumea nu se mută cu una cu două. Cum izbutește să-și rînduiască viața mereu sub alte drapele — chiar și sub cel al soților Steinert ? Și ce părere vor avea despre ea copiii ei, cînd vor fi mari ? Poate ar fi trebuit să mă duc pe la ea. Dar acum nu mai am timp s-o fac ; ne dăm mîna, grăbite.

În duminica asta nu mai pleacă nici un tren spre el.

În dimineața următoare, în cutia de scrisori e o carte poștală pentru Bettina : „...în parc e acum zăpadă. Să știi că ți-am reparat sania..."

Nici un cuvînt pentru mine.

Poate că aşteaptă.

Poate însă că o aşteaptă numai pe Bettina şi între noi totul e sfîrşit şi mort... Sau poate are să mă întîmpine cu o mină triumfătoare, sau are să înceapă să socotească negustoreşte, dîndu-şi numai lui dreptate, sau, cine ştie, are să-şi întindă braţele într-o mişcare atotiertătoare : veniţi la mine, voi cei pocăiţi, care vreţi să păşiţi pe calea cea bună... Au trecut patru luni de cînd am primit scrisoarea, de atunci s-au putut întîmpla multe ! Dacă, dacă — orice e cu putinţă ! Am oare de ales ? Trebuie să simt eu singură dacă şi el a stat de multe ori treaz în noapte. Mereu, mereu trebuie să ţinem seama de ceva.

Steinert nu se mai arată. Îi las un bilet în care îl rog să nu mai facă foc la noi în sobă şi îi doresc să fie liber de sărbători (ce altceva s-ar putea spune, fără să te prefaci ?).

Ne luăm rămas bun de la Lina şi Paul Werlich.

Lina spune :

— Bine faci. Crăciunul se serbează acasă.

Werlich nu scoate o vorbă. În afară de găinile lui, pare să nu mai ştie de nimic altceva.

7

— TĂTICULE !

El nu vede cum tresar la ţipătul ei de bucurie. Cu ochii închişi, o ţine pe Bettina strîns lipită

de el. Bettina îl sărută din toate părţile, cu mici şi spontane sărutări de bucurie, iar el îi întinde toate laturile feţei şi ţine ochii tot închişi şi arată palid şi foarte fericit. N-am văzut niciodată pe chipul lui atîta uitare de sine între braţele Bettinei, şi doar e tatăl ei de atîta vreme. Au purtat, în ei tot timpul simţirea de acum ? Sau ea a răsărit aşa deodată ? De ce n-au simţit şi înainte unul lipsa celuilalt ?

Rămîn în picioare, pe pragul uşii de la intrare, lîngă geanta mea de voiaj.

Deschide ochii şi o aşază încet pe Bettina pe podea. Se apleacă nesigur spre mine. Mă pipăie, şovăind, cu privirea, căutînd parcă ceva. Nu-mi scot mîinile din buzunare. Stau ca pironită ! Simt deodată în adîncul fiinţei o teamă de neînţeles şi de neînfrînt la gîndul atingerii de pielea lui.

Ce s-a întîmplat cu mine ?

În faţa mea, la un braţ depărtare se află statura lui înaltă, viguroasă, atît de bine cunoscută mie. E aplecată spre mine. Şi gura lui puternică. Şi ochii lui verzi şi gînditori, care par uneori foarte limpezi, iar alteori întunecaţi şi de nepătruns. Acum mă privesc cu atenţie, aproape bănuitori. În adîncul lor sînt gînduri şi simţiri necunoscute. Întreg chipul lui nedormit nu exprimă decît nedumerire, neîncredere aproape. Nu pot s-ajung pînă la el. Prin ce a trecut oare între timp ?

Îmi dau seama că am putut să trăiesc luni la rînd fără el şi că l-am uitat adesea cu totul.

Şi dorul meu subit ? De cine mi-era dor ?

Îmi scot mîinile din buzunare. Zîmbetul lui e nesigur. Ne dăm repede unul altuia mîna.

Bettina a venit lîngă noi şi ne urmăreşte fiecare mişcare. Rămîne o clipă nehotărîtă. O ia apoi deodată la fugă, deschide toate uşile de perete, intră în goană prin toate camerele, atinge toate obiectele, ia un măr de pe masa din camera de zi, descoperă în sfîrşit în camera ei odaia păpuşilor, îngenunchează în faţa ei şi fără să-şi scoată haina, începe să se joace.

Stau ca pierdută în coridorul vast, scăldat în lumina zilei, între toate camerele spaţioase din jur.

Mă conduce, ca o gazdă, în camera de zi şi îmi oferă un scaun. E locul meu obişnuit de la masă. Am însă impresia că nu-s aici la mine acasă. Cineva a aliniat cu grijă marginile scaunelor, în aşteptarea unor oaspeţi foarte iubitori de ordine. Eu tulbur ordinea. Aş prefera să mă aşez acum pe o bancă în parc, sau la o masă de cofetărie, în faţa lui (ca pe vremuri, cînd nu aveam încă scaunele noastre).

Stă îndelung în faţa mea, într-un pulover negru pe care nu-l ştiu, frecîndu-şi coatele şi încercînd să surîdă.

— Îţi fac un ceai ? Eşti obosită după drum... Despărţit numai de lărgimea coridorului, glasul lui curge calm şi plin prin uşa deschisă. — Era destul de cald în tren ? Bine că n-aţi plecat ieri, ieri trenul vostru a avut trei sferturi de oră întîrziere...

Iată-l, în sfîrşit, pe cel la care mă gîndeam ; n-ar spune niciodată că a aşteptat, şi nici la cîte

trenuri care intră în gară, totdeauna trebuie să descopăr singură ce se petrece cu el.

O streaşină se clatină în faţa ferestrei. Afară aleargă vîntul peste străzile pustii. Mă sprijin cu spatele de perna moale şi mă las cuprinsă de căldura camerei, ca de braţele lui. E minunat să fii aşteptată într-o cameră caldă şi tratată cu ceai ! Strig şi eu, peste coridor :

— Azi au curăţat zăpada de peste tot !

El vorbeşte mai departe despre viscolul din ultimele zile şi despre o ciocnire între un tramvai şi un camion, la două staţii de casă... Toate cuvintele sînt acum fără însemnătate. Eu mă las pătrunsă doar de glasul lui adînc, puţin tărăgănat. Din partea mea, n-are decît să vorbească despre moarte, sau despre naşterea Pămîntului, eu aud în perindarea vorbelor, bucuria lui ascunsă că acum sînt aici. Sorb în mine cu nesaţ cîntecul legănat, tainic şi atît de cunoscut al glasului lui. Vorbeşte-mi mai departe ! Aruncă-mi o punte...

În clipa aceea zăresc crizantema galbenă. E pusă în sticla de vin cu etichetă neagră, pe care am băut-o în prima noastră noapte de dragoste. (O păstrasem de atunci în dulap.) A aşezat-o în faţa locului meu de la masă — el a mărturisit primul, fără să ştie cum am să răspund, că i-a fost dor ! Înţeleg acum tot, ca şi cum aş fi fost de faţă : şi-a petrecut tot timpul în camera lui de lucru, sau în vreo bibliotecă, venind în locuinţa lipsită de viaţă numai ca să doarmă ; în ultimele zile a pus pe cineva să facă curat. Cînd

are să vină lîngă mine cu ceaşca de ceai, am să-mi alunec degetele sub palmele lui...

Nu se poate însă.

Mi-e necaz pe mine, dar nu se poate. Eu am plecat, iar el mă primeşte fără un reproş şi fără să triumfe cu înfumurare. Oare eu, dacă ar fi plecat el, aş fi fost în stare să mă port tot aşa ? Nu ştiu. Degeaba mi-o tot spun. Cum stă acum şi fumează şi tace privindu-mă cu ochii lui luminoşi şi gînditori, nu ştiu chiar nimic despre el. Aş putea să-mi strecor degetele la fel de bine sub palmele unui bărbat complet necunoscut dintr-un restaurant. Sînt supărată pe mine însămi şi îmi dau seama cît de grea a fost adesea pentru el viaţa împreună cu mine. Cu o altă femeie ar fi trăit mai liniştit. Gîndurile nu ajută însă la nimic. Eu sînt aşa cum sînt. Şi nu m-am sculat aşa, într-o doară, de la această masă şi am plecat un pic, în timp ce el a rămas mai departe la masa noastră, iar eu m-am întors acum şi mă aşez fără multă vorbă pe locul cald din faţa lui...

— Am luat o gîscă, spune el, ca să rupă tăcerea noastră crescîndă.

— Da, fireşte.

Peste două zile e Crăciunul. Acum încep eu să înşir cu sîrg ce am adus noi. Lipsesc legumele. Chibzuim împreună ce mai trebuie într-o familie pentru sărbători.

— Cel mai bine e să mă duc chiar acum, mîine e închis, spune el, şi îşi stinge ţigara în scrumieră şi pleacă zorit. E ceva nou la el. Altădată prefera să facă orice în casă, numai să nu se ducă după cumpărături, mai ales în ajun de sărbătoare.

Umblu în ciorapi pe parchet, printre toate picioarele de scaune şi glastrele de flori, mari cît nişte căldări. Aici am trăit eu... Unde oare ? Între acest perete-bibliotecă şi fotoliile adînci luate de la cine ştie ce expoziţie de mobilă, am mîncat şi am primit vizite ; orice tînără femeie ar fi putut trăi aici. Unde sînt eu ? Măcar în dormitor... Nu, paturile acoperite cu grijă şi preşul fără noimă din faţa lor sînt ale unui cuplu aşezat, nu ale noastre. Pentru cine şi pentru ce veşnicii am strîns în jurul nostru toate aceste fleacuri ? Pentru oaspeţi? Pentru Bettina? Bettina are în camera ei tot ce-i trebuie şi-i place. Şi Peters? El trăieşte de ani de zile aici, în camera de lucru. E mai mult o sală decît o cameră. Pereţii sînt de jur-împrejur plini pînă în tavan de cărţi, globuri vechi, hărţi, pietre. Masa de scris mare, în formă de potcoavă, e încărcată de vrafuri de hîrtie scrisă sau tipărită. Pardoseala e plină de teancuri de ziare. Între ele, un culoar liber, o diagonală de la uşă pînă la masa de scris, în care s-a deprins să păşească încolo şi încoace în timp ce lucrează. Oriunde şi cu oricine am fi locuit, cei cîţiva metri pătraţi din jurul lui arătau peste tot aproape la fel. De ce l-am învinuit de autorenegare ? Pe mine ar fi trebuit să mă învinuiesc, căci doar eu adunasem din magazinele oraşului mobilierul la modă, de

care nici eu, nici el n-aveam nevoie (un pat şi o masă sînt uşor de pus oriunde).

Naiba ştie ce se întîmplase atunci cu mine. Cînd Peters se întoarce de la cumpărături, ordinea stînjenitoare a muchiilor de scaun şi a glastrelor cu flori nu mai există. Îşi dă seama numaidecît şi spune în treacăt: „Bine". S-a aşezat picior peste picior, fumează şi tace.

În faţa mea, pe masă, stă întinsă una din mîinile lui lungi,, atît de cunoscute mie. Masa rămîne însă cu mulţi kilometri mai lungă decît braţele mele. Nu pot să mă împotrivesc. O încordare nemărturisită ne ţine departe unul de altul. Orice gest pe care l-aş face acum ar fi pripit şi nesincer.

Din camera copiilor pătrunde pînă la noi vocea Bettinei. Joacă, pe rînd, rolul mamei, al tatălui şi al copilului. Gura lui Peters e atentă şi înduioşată. Încep să vorbesc despre şcoala din Osthausen, despre năzbîtiile Bettinei şi despre ce am mai învăţat, mulţumită ei. Greşit! Peters se lasă imediat spre spate, cu un aer distant.

O strig pe Bettina. I-o fi foame.

— De ce nu ţi-ai scos încă haina şi pantofii? — mă răstesc eu. Tresare din tot trupul. (La mine ar fi trebuit să strig). Se uită nedumerită de la mine la el, pleacă cu paşi mărunţi, se întoarce la jumătate de drum:

— Aici unde sînt pantofii de casă?

El şi eu sărim amîndoi deodată şi răscolim alături unul de altul în dulapul de pantofi, de

parcă mîntuirea noastră ar atîrna acum de pantofii de casă ai Bettinei.

Între timp, cocoţată pe tocurile unor papucei liliachii, vine Bettina din camera lui de lucru:

— Mămico, ăştia-s noi? Îmi faci şi mie cadou o pereche de Crăciun?

Pantofiori care nu-s ai mei — în camera lui de lucru...

Rămîn mult prea mult cu ochii ţintă la papuceii străini.

Ce naivă sînt! Să-mi închipui că el aşteaptă...

Să-mi închipui că un bărbat ca el nu poate găsi uşor pe cineva care să mă înlocuiască. Între timp s-a şi instalat aici cineva. Liliachii. Tocmai liliachii! Ca într-un film dulceag. Nu ştiu deloc de ce am fost atît de încrezută şi de convinsă şi de ce nu m-am gîndit nici o clipă la o asemenea posibilitate. Femeile geloase sînt oribile! Am spus-o deseori, cînd nu era vorba de mine. Acum însă astfel de maxime nu-mi sînt de nici un folos. De ce nu mi-a trecut niciodată prin minte, în lunga şi nesigura jumătate de an, gîndul că şi pe noi ne-ar putea ameninţa cîndva primejdia din această parte?

Bettina tropăie mai departe în sus şi în jos prin coridor şi cerşeşte:

— Îmi dai şi mie o pereche ca ei, nu-i aşa, mămico...

Încerc, cît mai calmă cu putinţă, să-l rog pe Peters dintr-o privire să spună totuşi ceva pentru Bettina.

Nu spune nimic. Răspunde deschis şi fără umbră de vinovăţie privirii mele. Sînt impre-

sionată de mîndria lui. Tocmai mîndria aceasta am iubit-o întotdeauna şi o revendicam pentru mine. Nu sîntem unul pentru altul preoţi, faţă de care trebuie să ne spovedim — şi nici bunul propriu al celuilalt. Cam aşa suna jurămîntul nostru. Iniţiat de mine însămi (după practica mea în procesele de divorţ). Menirea lui era să ne ferească de meschinăria unei vieţi conformiste. Iar acum nu sînt în stare să accept jocul deschis al sentimentelor, pentru care pledasem cîndva, pentru că l-a jucat *el,* şi, pentru prima oară, — împotriva mea. Dacă ar fi fost însă invers ? Ce s-ar fi întîmplat cu mine dacă m-aş fi sculat într-o bună dimineaţă şi n-aş mai fi găsit de la el decît un bilet prin care se lepăda de mine ; şi n-aş mai fi avut apoi în jurul meu decît tăcerea, şi o casă lipsită de viaţă...

— Pune pantofiorii la loc de unde i-ai luat, îi spun Bettinei, sînt ai femeii care a făcut aici curat pentru tăticu.

— Mîine o să cumpărăm din oraş alţii mai frumoşi, spune el repede, o ia pe Bettina în braţe şi o strînge tare la pieptul lui. Bettina profită de ocazie. Dă glas tuturor dorinţelor la care o convinsesem să renunţe. — Sigur, bineînţeles, o asigură Peters într-una.

— Tăticule, tu nici n-asculţi !

— Cum să n-ascult, mîine dimineaţă pornim la drum.

Seara ne uităm la televizor.

Nu pot scăpa de ideea fixă că papucii au lipăit în du-te-vino între camera de lucru şi baie. Femeia aceasta a fost pentru el numai o băutură tare ? Sau a fost ceea ce eu n-am să pot fi niciodată (pentru că eu nu sînt toate femeile din lume) ? N-ar fi trebuit să vin ! Dorul e mai uşor de învins decît sentimentul amar că eşti uşor de înlocuit, chiar şi pe lîngă omul care ţi-e cel mai apropiat din lume. Fireşte, ai şi tu mîndria ta. Dar de fapt ea nu-ţi slujeşte decît drept cîrjă... Dar sticla de vin cu crizantema galbenă ? De ce mă uit mereu numai la pantofiorii străini de ieri sau de alaltăieri şi nu văd frumuseţea şi prospeţimea florii pe care a pus-o azi aici pentru mine ? E galbenă — culoarea mea cea mai dragă. Dacă există ceva de care pot fi sigură e că în iubirea lui n-au existat nicicînd fraze, sau calcule, sau subterfugii josnice.

Mîna în care îşi ţine ţigara e sprijinită pe marginea fotoliului meu. De cîte ori o duce la gură, îşi întoarce faţa spre mine. De îndată ce îmi mişc ochii, trage grabnic din ţigară şi priveşte ca vrăjit spre televizor, unde, într-o vilă englezească cu multe flori, un bărbat ameninţă din nu ştiu ce motive cu revolverul pe un alt bărbat. Peters cască de mai multe ori cu gura închisă.

Mă duc la baie.

Altădată ne duceam seara împreună la baie şi ne istoriseam acolo tot ce se adunase peste zi şi nu avea ce căuta în nopţile noastre. Mă dezbrac şi mă culc pe întuneric. Patul are un miros stătut, ca şi întreaga cameră. N-a mai fost

folosit și aerisit de mult. Am acum impresia că m-am întors acasă după lungă vreme ; patul e minunat de cald.

Peste cîtva timp, intră el, îmbrăcat de noapte și se culcă.

Nu facem amîndoi nici o mișcare.

Îl aud cum respiră, adînc și regulat. E culcat pe o parte, cu fața spre mine. O căldură familiară urcă din trupul lui. Urcă și mă învăluie și umple toată încăperea întunecată din jurul nostru. Dacă mă atinge acum...

Nu face nici o mișcare.

În cele din urmă îmi spune :

— Somn ușor. În prima noapte trebuie să visezi frumos.

Îi fac aceeași urare și încerc să respir și eu regulat, în timp ce gîndesc : plecarea mea din vară se vede că l-a supărat mai mult decît orice pînă acum. Sau poate nu mai simte nimic pentru mine ? Floarea din sticla de vin e poate doar un gest amabil, întîmplător chiar, ar fi pus-o poate acolo și pentru un alt oaspete drag. Eu însă, cu aplecarea mea spre credulitate, i-am atribuit nu știu ce semnificație. Cum mai poate fi sigur în iubire, la miez de iarnă, ceva ce s-a pierdut aproape în lungul verii ?

Cam după vreo două ceasuri se sprijină într-un cot și se apleacă spre mine. Îmi miroase părul. Țin ochii închiși și respir foarte egal.

Într-un tîrziu, adorm și eu.

Dimineața, paturile calde sînt desfăcute. Căciulițele, puloverele și ghetele Bettinei și ale mele sînt risipite peste tot. Peters taie pîine, eu fierb ouă — gesturile noastre de odinioară

revin firesc. Bettina a tras pînă în mijlocul coridorului suportul de umbrele și execută în jurul lui, pe patine cu rotile, opturi și cercuri. Peters, pe care orice fel de zgomot îi calcă pe nervi, pune aparatul de radio mai tare cînd recunoaște în mișcările Bettinei ritmul muzicii. De mult nu m-am simțit atît de bine și atît de vioaie ca azi.

Apoi — în timp ce stăm toți trei pentru prima oară iar laolaltă în jurul mesei, în zvonuri voioase de tacîmuri și guri, iar Peters, sub focul de artificii al ghidușiilor Bettinei își aruncă de fiecare dată spre spate capul cu gîtul vînjos, rîzînd în hohote, și eu mă uit la dinții lui puternici, cu marginea fin zimțuită, și la părul lui blond și creț din deschizătura cămășii cadrilate și la mișcările lui firești, fără agitația pe care o dă sentimentul vinovăției, și la gestul cu care îmi întinde sarea, atingîndu-mi degetele ca din întîmplare — mi se face atît de teamă să nu-l pierd, încît toate celelalte griji se topesc și dispar. Cît de fricoasă mă face întotdeauna lipsa de încredere ! Nu-mi pasă ce s-a întîmplat sau ce are să se mai întîmple ! Acuma — așa cum e în fața mea — îl iubesc și îl doresc și n-am să mă ascund !

Bettina termină prima de mîncat. O trimit la o vecină, după mirodenii pentru gîsca de Crăciun.

El, sub privirea mea, pune pîinea jos și încetează să mai mestece. Se scoală încet de pe scaun. Eu am și ajuns la el și m-am strîns toată în brațele lui, iar gurile noastre se lipesc una de alta ca la primul nostru sărut, cu ani în urmă.

Cînd îmi dă drumul, șovăind, mă las să alunec spre spate și mă așez pe scaun. Îmi pune capul în căușul palmei lui, își apropie buzele de linia îndoită a gîtului și urcă apoi tot mai sus pe gît și peste toată fața, iar eu încep tocmai acum să plîng, nu mă pot stăpîni, lacrimile izvorăsc pur și simplu din mine, împotriva dorinței mele, după încordarea de neîndurat din ultimele zile.

8

TRUPURILE NOASTRE veniseră de la polul masculin și de la polul feminin al lumii și nu se cunoșteau între ele. Nu se cunoșteau nici măcar pe ele însele.

Pe bărbații întîlniți înainte de Peters îi văzusem mișcîndu-se dimineața plini de vanitate masculină satisfăcută. Păreau să fie convinși că după noaptea petrecută împreună, femeia trebuia să se simtă la fel de încîntată ca și ei. Nu știam încă pe atunci că își acopereau, sub pieptul umflat, propria lor nesiguranță. Și de aceea îmi ascundeam dimineața dezamăgirea ca pe o lipsă de feminitate. În cărți și în filme femeile erau doar totdeauna fericite după aceea.

Abia treptat — grație propriei experiențe și prietenelor și subtextelor din procesele de divorț — am ajuns să descopăr că nu te puteai bizui în această privință pe cărți și filme. Multe femei se ridicau dezamăgite din culcușul lor de dragoste, încercînd totuși să ascundă această

realitate pentru că nu voiau să treacă drept frigide.

Peters avea douăzeci și doi de ani și era un bărbat normal de vîrsta lui.

În aceste lucruri însă a fost chiar de la început ca un seismograf.

Și de aceea și prima noastră dimineață a fost altfel. Simțise că nu ne întîlnisem. A rămas liniștit și tandru și curios : cine ești tu ? N-am simțit nici un gust fad. N-am simțit nimic nici din superioritatea indulgentă pe care o încercasem uneori față de bărbat după prima noapte și pe care o ascunsesem întotdeauna. Am rămas, ca și el tandră și gata de descoperiri : și tu cine ești ?

Iar într-una din nopți am devenit cu adevărat femeia lui.

Îmi amintesc și acuma întocmai de dimineața următoare — era o duminică de decembrie, cu geamurile înghețate. Am deschis ochii. Fereastra se umplea sub privirile mele de o lumină roșie-aurie. Dulapul de haine cafeniu devenise portocaliu, iar masa albă se făcuse galbenă. Am închis iar încet ochii și am stat așa întinsă multă vreme fără să mă mișc, ascultînd.

Alături de mine era întinsă cealaltă jumătate a corpului meu, caldă, destinsă. De ce respira însă într-un alt ritm ? Degetul meu de la picior s-a apropiat de celălalt deget. Nici un răspuns. Mi-am ținut răsuflarea. Lîngă mine cineva sforăia ușor mai departe — la un alt pol al pămîntului.

M-am agățat atunci de Peters de parcă ar fi vrut să mă alunge.

El s-a trezit, a murmurat ceva nedeslușit cu glas duios, a închis ochii și n-a mai avut nevoie de nici o punte pînă la mine ; ne-am iubit în cea dintîi dimineață ca oameni care s-au regăsit și ca oameni care se despart — totul începea abia atunci.

Mă simțeam plină pînă în vîrful firelor de păr de duioșie și căldură, și de o bucurie adîncă, de neasemuit. Așa avea să fie mereu de acum înainte, azi, mîine, poimîine ? Și toată duioșia și căldura din mine se revărsau spre el și ne învăluiau pe amîndoi, așa cum atmosfera învăluie Pămîntul : nici un frig nu pătrundea din afară, iar fiecare gest și fiecare privire pornite de la noi în afară aveau să fie de azi înainte pline de culoare. Pe oricîte străzi diferite ar fi trecut în acele zile unul din noi, el rămînea mereu prezent pentru celălalt, în învelișul nostru comun. Dacă eram la coafor, el mă privea peste umăr de la celălalt capăt al orașului, potrivea ici o buclă, netezea dincolo alta. Îi auzeam glasul chiar și în mijlocul celor mai aprinse discuții din seminare (De ce te înverșunezi atît pentru lucruri fără importanță ?), amuțeam pe neașteptate, puneam mîna pe brațul adversarului, îi explicam că încăpățînarea te face cîteodată mărginit și inflexibil, și îi ceream să ne mai gîndim o dată împreună. Tot ce era meschin mă părăsise dintr-o dată — ca prin farmec.

Lumea avea un sunet nou.

Dar după cea de-a treia dimineață au venit alte cincizeci, apoi încă două sute. De fiecare dată (și din ce în ce mai mult), vraja se risipea, ne depărtam unul de celălalt, bucuria se irosea din pricina monotoniei, a obișnuinței și a goanei după treburile zilnice...

...și din pricină că ne cunoșteam unul pe altul.

Pielea lui are un gust ușor amar, părul lui din spate și din barbă e mai moale decît la tîmple, și degetul lui mare de la picior e cu aproape doi centimetri mai lung decît celelalte ; iar pe mine mă place cel mai mult nesfioasă și inventivă și cu talia de cuprins într-un singur braț.

Și cînd se avîntă apoi în planuri și vise mari, desenînd cu un picior mici cercuri meditative, știu că totul a fost ca o mîncare și ca o băutură obișnuite.

Dacă tace însă îndelung și ține ochii închiși, dornic încă de mîngîieri lungi și duioase, știu că a fost ca o sărbătoare rară.

Iar cînd se aruncă în îmbrățișări ca într-o baie după arșița prăfuită a drumului, știu că e încordat la culme și nervos după o dispută serioasă sau după o supărare oarecare, cu care vine de afară ; nu-și lasă atunci nici o clipă de răgaz, vrea să scape de tot ce-l apasă, caută la mine înțelegere, confirmare, împotrivire și cade în sfîrșit în somn ca un istovit de moarte. Iar după astfel de nopți sare dimineața din pat drept în picioare, își ia cu el mîncarea la masa de lucru și eu îl aud apoi cum umblă dintr-un colț într-altul al camerei, printre vrafurile lui

de cărţi şi ziare, fluierînd un crîmpei de melodie, certînd pe cineva, aprobînd pe altcineva.

Credeam că în opt ani îi descoperisem, din creştet şi pînă în tălpi, fiecare cută a pielii şi a sufletului. Şi bizuindu-mă pe ceea ce ştiam, m-am întors acasă, la trupul atît de cunoscut mie.

Iată însă că ceea ce ştiam despre el face ca nedumerirea mea să fie şi mai mare, căci trupul cunoscut aparţine unui om necunoscut. Nu mai lasă pe nimeni să ne treacă pragul, nu stă la masa de lucru, nu citeşte nici un rînd, are o sticlă de coniac lîngă piciorul mesei, mănîncă izbitor de încet şi cu plăcere ca niciodată pînă acum, şade totdeauna în faţa mea, privindu-mă cum mănînc, îmi urmăreşte de fapt fiecare gest şi fiecare expresie, e mereu în preajma mea, la bucătărie sau pe stradă, îmi atinge umărul sau altă parte a corpului, iar eu simt încordarea imensă de sub pielea lui.

De îndată ce Bettina trînteşte după ea uşa de la intrare, mă ia în braţe.

Şi parcă ne-am regăsi iar pentru prima oară de la întîlnirea noastră la polul lui masculin şi la polul meu feminin, aducînd cu noi toată foamea celor la fel cu noi, nu numai pe cea a unei biete jumătăţi de an. Pielea lui mă acoperă de parcă ar vrea să se preschimbe într-a mea, gura lui mă caută şi mă soarbe, tot ce simte, tot extazul lui trece în fiinţa mea. Ne întoarcem însă mereu în trupuri diferite, cu simţiri şi gînduri proprii. Foamea noastră nu poate fi po-

tolită. Bucuria elementară a prezenţei şi apropierii celuilalt o amorţeşte numai pentru un timp.

Aproape tot aşa a fost atunci, la începutul iubirii noastre, şi după naşterea Bettinei, şi mai tîrziu, în primele săptămîni cînd nu mai lucram şi cînd socoteam fiecare zi doar ca pe o pregătire a serii şi a întoarcerii acasă a lui Peters.

Ca în această săptămînă de Crăciun nu fusese însă niciodată. În mîngîierile noastre de acum se împletesc şi trăirile noastre comune şi amintirile de odinioară despre el şi despre mine. Şi de aceea simt cu atît mai mult ce e nou la el, dar dobîndit fără mine.

Şi iată-ne aşadar mereu iar despărţiţi de trăiri şi gînduri din ultimele luni şi pe care le ascundem unul de altul.

— Peters ?

— Da ?

— Cum mirosea în casă cît am lipsit eu ?

— Nu mirosea deloc. Se vede că aveam guturai.

— Aha ! Peters ?

— Da ?

— Oare... liliachiul îmi vine bine ? Adică un pulover liliachiu.

— Nu ! Liliachiul nu-ţi vine bine.

— De ce să nu-mi stea bine ? Sînt doar brunetă, nu palidă...

— Pentru că... Nu depinde de culoarea părului.

— Atunci de ce depinde ?

— De... de felul... Iar eu nu pot să sufăr liliachiul ! Nu-i de ajuns ?

— Ba da. Sigur... Peters ?

— Da, ce mai e ? (După tonul lui, aud că zîmbeşte).

— Mă... gîndeam la glicina liliachie din faţa ferestrei tale. Dacă nu poţi să suferi liliachiul...

— Glicina am scos-o.

— Cum ? Aşa de repede ? Doar ai plantat-o singur ! De ce-ai mai adus-o pînă acasă ?

— Pe atunci nu prea ştiam nici eu, dar aşa e în dialectică... Aveam un fel de slăbiciune tainică pentru acomodabil şi decorativ — înţelegi ?

— Îmi dau osteneală, spun eu, cît mai calmă cu putinţă.

— Acum însă nu-mi mai place ! Nu pot suferi prea multă vreme în preajma mea asemenea ramuri leneşe, au prea puţină vigoare şi spontaneitate, nu-s în stare decît să se întindă şi să se caţăre mereu pe pereţi şi tulpini străine... Şi apoi...

— Da ? Şi apoi ? stărui eu.

— Nimic altceva.

— Aha.

Ştie foarte bine ce aştept. Nu o spune însă. Iar eu nu am ce face. Nu a folosit niciodată cuvinte cînd eu le aşteptam, nu e dintre acei care îşi pun sufletul pe tavă.

Femeia a fost aşadar una din firile acelea mereu blînde, care îi plăceau cîndva de mult, înainte de a mă cunoaşte. Dar el nu mai e ca înainte. De ce nu mă mulţumesc cu atît ? De ce nu-i respect încercarea ca pe ceva ce-i aparţine

numai lui ? Hotărîsem doar să nu ne revendicăm unul altuia fiecare ungher din fiinţa celuilalt, să nu ne facem spovedanii grele, să nu vărsăm lacrimi în braţe iertător deschise, nu voiam nici absolvire, nici jurăminte solemne, care să promită că vom ocoli încă din faşă toate ispitele vieţii, ceea ce ar fi fost totuna cu a trăi numai cu un plămîn sau cu a juca teatru unul faţă de altul. Asta vreau eu oare ? Sigur că nu, eu vreau ceea ce vrea şi el : mereu noi căutări, mereu alte taine în fiinţa celuilalt, noi hotărîri. Să fim izvoare mereu proaspete — chiar şi cu riscul de a ne pierde unul de altul ; totul depinde în primul rînd de noi. Altfel nu ne-am plictisi oare reciproc ?

Ce vreau acum de la el ? Simt dintr-o dată nevoia să-mi declare sus şi tare că mă preferă pe mine, mereu tocmai pe mine din o mie de femei posibile ? Dacă n-aş fi simţit-o în ultimele zile, ar fi mai bine să plec.

Prin urmare ?

Fie că trăim aşa sau altfel, am nevoie să ştiu că nu un capriciu sau o pasiune trecătoare l-a făcut să împartă cu cineva ceea ce s-a născut datorită numai nouă şi ne aparţine numai nouă, pentru că a devenit o parte din fiinţa lui şi a mea. Altfel m-aş simţi uşor de înlocuit. Şi nu m-aş putea resemna, căci atunci am fi putut trăi aşa, la întîmplare, chiar de la început, fără cea mai mică osteneală.

— Peters ?

— Fii cuminte... hai !

Certitudinea pe care o caut nu e de găsit. Poate că nici nu există, poate că cineva intră într-o nouă experiență de viață fără să se împartă — cu sau fără voia lui. Oare o altă femeie n-ar primi prin Peters și ceva de la mine ?

Trebuie să mă țin bine ! Să nu ne pierdem iar unul de altul !

Știu numai că *acum* nu mă împarte cu nimic și cu nimeni.

— Karen ?

— Da ?

— De ce stăteai așa în ușă ?

— Cum *așa* ?

— Așa... intangibilă — dacă , tot veniseși înapoi.

— Îmi era teamă de clipa cea dintîi. Tu rămăseseși aici, mi-era teamă... de un anumit surîs.

— Și... dacă l-aș fi avut ?

— De ce să mai vorbim, nu te-ai purtat ca un triumfător.

— Dar dacă ?

— ...nu știu.

— Ba știi. Ai știut-o încă înainte de a deschide ușa.

— Aș fi plecat iar.

Tace. Tace foarte multă vreme, zăcînd nemișcat.

Într-un tîrziu, îmi spune :

— Cîndva am fost și eu prea... sigur. Nu mai băgam de seamă că erai cu mine, și nici cum erai. Cînd e vorba de o femeie, nimic nu-i atît de important ca o conviețuire adevărată, îți

dai seama ? Altfel totul rămîne un simplu joc. Dai mereu înapoi cînd e vorba de dăruire totală sau de încredere totală, nu iei niciodată asupra ta partea celuilalt. Numai între tine și mine dăruirea a fost fără condiții.

Asta voia să spună adineauri ?

Încerc să-mi închipui că e tot singur aici, iar eu dincolo și că fiecare dintre noi duce poate o altă viață, care nu mai poate fi întoarsă din drum. Cît de ușor ne-am fi putut pierde pentru totdeauna ! Mă aplec asupra lui și îl sărut orbește.

După miezul nopții aduce coniac și castraveciori cu muștar din pivniță. Eu prăjesc două șnițele piperate, mari cît farfuria.

Pleoapele se închid tîrziu.

Mîngîierile sînt lungi și tandre, și fiecare știe unde și cînd le dorește în taină celălalt.

În noaptea aceea am aflat pentru prima oară : cunoașterea reciprocă nu înseamnă întotdeauna destrămarea iluziilor și tocirea simțămintelor. Ea poate fi și fericirea reîntîlnirii cu un peisaj știut, în care te simți acasă și la adăpost, liber și deplin descătușat, și în care faci descoperiri mai fin nuanțate decît la prima întîlnire amețitoare.

Și de aici, noi încîntări.

Ieșim din casă. Pe coaja umedă și golașă a teilor sclipește un reflex al soarelui palid de iarnă, pentru prima oară în opt ani. Copacii și zidurile au fiecare cîte un chip. Ei știu totul despre oamenii care trăiesc aici și trec zilnic prin fața lor, m-au văzut plecînd atunci, în lu-

mina tulbure a dimineţii, şi îmi fac acum cu ochiul : „Ei, draga mea, să ştii că ai avut noroc, nouăzeci şi nouă din o sută de plecări sfîrşesc altfel". Simt în stînga căldura lui, în dreapta, căldura Bettinei, şi în suflet bucuria încercată în copilărie, cînd ajunsă în sfîrşit în vîrful unui trunchi de plop fără ramuri, puteam privi de sus pînă departe în zare.

Altă dată sîntem în drum spre prietenul nostru Marker. Fără Bettina ; pe stradă se strecoară acum adesea la mijloc, între noi, şi uneori mă priveşte dintr-o parte, lung şi cercetător. Sîntem, aşadar, singuri. Încerc un joc al nostru de mai demult (cînd voiam să aflu ceva despre mine, de la el) : îi atrag atenţia asupra unor femei pe care le întîlnim şi care îmi plac. Se uită la fiecare dintre ele cu atenţie şi seriozitate, surîde apoi uşor şi, pe sub pleoapele pe jumătate închise, îşi coboară de la înălţimea lui privirea spre mine, criticînd cu convingere : asta are umeri prea înguşti, aceea e prea palidă, asta are mişcări prea repezite, aceea e prea grasă, asta are o faţă care nu spune nimic. Eu îi ascult cuvintele ca pe litera evangheliei, aruncîndu-mi între timp singură priviri furişe, pînă ce el nu mai rezistă şi izbucneşte în rîs, cu capul dat pe spate şi strîngîndu-mă lîngă el din mers. Mă înroşesc iar ca o fată de şaptesprezece ani, surprinsă cochetînd cu oglinda. Rîd apoi şi eu. Ce importanţă mai are dacă sînt grasă, sau şchioapă, sau cocoşată ! Şi ce importanţă mai au acum scaunele

aşezate cu muchiile strict aliniate sau toate celelalte piese de decor din jurul nostru !

Din noi şi din viaţa noastră nu s-a consumat încă aproape nimic.

Totul începe abia acum.

9

DE CE AM TRĂIT mereu unul lîngă altul, timp de opt ani, în chip atît de precar şi de obositor ?

De ce n-am trăit de la început — şi niciodată pentru multă vreme — ca în această săptămînă de Crăciun ?

Am avut odată sentimentul începutului. De ce nu l-am putut păstra ?

Totul depinde probabil de speranţele, de posibilităţile şi de limitele pe care le-am adus cu noi la prima noastră întîlnire, oricît de diferite fuseseră vieţile noastre pînă atunci.

Căci ce ne poate explica cuvîntul căruia îi spunem iubire ?

Iubirea lui Günter Werlich însemna să fim împreună în pat şi la treburile fermei.

Stefko, de la care am învăţat în tabăra de vară din Bulgaria, cîntece şi dezmierdări, voia să preia cabinetul medical al unei rude din Elveţia şi să guste împreună cu mine, în siguranţa omului neutru (care nu se lasă implicat în nici una din problemele unei lumi divizate de contradicţii) din toate plăcerile acestei lumi.

Iar înainte de Peters îl cunoscusem pe Martin, cu doisprezece ani mai mare decît mine, avocat. Pentru el, iubirea împlinită însemna mai ales comunitatea de muncă și viața casnică în mijlocul copiilor și al nepoților.

Nu l-am iubit pe fiecare dintre ei, și n-am căutat și n-am primit de la ei, în diferite feluri, căldură și siguranță ? De ce n-am trăit opt ani împreună cu unul din ei ?

De fiecare dată, cum reușeam să aflu și să cristalizez ce puteam și ce nu puteam obține de la el, relațiile noastre se plafonau, se uniformizau, iar eu începeam să casc într-ascuns. Iubirea nu cerea mai mult ? Și viața nu dădea mai mult ? Cu neputință ! Dacă m-aș fi legat de un bărbat m-aș fi simțit pornită pe un drum pe care aveam să lunec inevitabil mai departe, pînă la cimitir, iar toate celelalte orizonturi ale vieții și ale dragostei păreau să se închidă pentru totdeauna.

A fi împreună — înainte țelul oricărui dor — însemna întotdeauna sfîrșitul lui.

Aceasta era experiența mea de viață cînd l-am întîlnit pe Peters.

Neobișnuită a fost chiar și prima noastră întîlnire, la un concert. Pentru că îmi plăceau muzica de pian și vechile corale, dar nu mă duceam la concerte niciodată. Mă deranja ambianța țeapănă a cravatelor și a rochiilor de mătase și murmurul surd din pauze. Cu muzica îmi plăcea să fiu singură. Mai voiam s-o și fredonez cînd îmi venea chef s-o fac. Și s-o as-

cult tolănită pe canapea, în pantaloni comozi, cu ceai și frișcă și tot felul de bunătăți așezate pe o măsuță în fața mea.

Și tocmai la concertul *acela* mă luaseră niște prieteni. Cu cîteva săptămîni înainte murise un dirijor celebru de la noi. Nu știam că orchestra lui cînta în seara aceea pentru el. Dar dacă tot eram acolo, hotărîsem să nu iau în seamă atmosfera funebră și să ascult, ca acasă, numai muzica.

Muzicienii, în fracuri negre, erau așezați, ca de obicei, în semicerc. La mijloc, pupitrul dirijorului era gol. Cînd toate instrumentele au început deodată să cînte în aceeași clipă, ca la un semn nevăzut, n-am mai putut privi podiumul rămas gol. Ceva de neînțeles se petrecea cu mine : mi se părea, treptat, că eu cunosc de mult pe fiecare membru al orchestrei și pe dirijorul lor nevăzut ; ba simțeam chiar că fac și eu parte dintre ei ; ani și ani la rînd, el căutase să-mi explice și mie sensul cutărui sau cutărui acord. Încercasem uneori în prezența lui sentimentul rar că nu mai interpretam o muzică ce izvorîse din adîncurile altui om și fusese transpusă apoi anevoie pe hîrtie, ci că de sub arcușurile noastre picurau de la sine sunetele propriei noastre vieți, bucuriile, amărăciunile și dorurile noastre. Numai el știuse să ne facă să cîntăm astfel. Acum vom rămîne însă pentru vecie executanți sîrguincioși, dar fără rezonanță. — Deodată însă, fată-n față cu pupitrul gol, scînteia s-ar aprinde iar ; sunetele nu s-ar mai prelinge de

sub arcușul violoncelului, ci s-ar înălța de-a dreptul din mine... — Un dor insuportabil de mare după ceva nedefinit amenința să-mi spargă pieptul : muncisem zi după zi, scăpasem de indiferența satului și de umilințele din timpul liceului, eram studentă cu cele mai bune perspective de viitor și nu duceam lipsă de prieteni și cunoscuți. Toate mi se păreau însă, în clipele acelea, sărăcăcioase și reci și lipsite de un sens mai adînc. O viață de furnică. Ar fi trebuit să am măcar un copil, ceva cald și viu. Sau un singur om căruia să-i pot mărturisi fără sfială și fără primejdie gîndurile și simțirile mele cele mai ascunse și la care să găsesc ecou sau împotrivire. Ce însemnau toți cei pe care îi cunoșteam ! Nici un om nu era pentru mine de neînlocuit și pentru nici unul dintre ei existența mea nu avea o valoare unică.

Am simțit atunci o privire din stînga.

Mi-am dat abia mai tîrziu seama că era privirea unui bărbat. Am deslușit mai întîi, în adîncul ochilor luminoși și larg deschiși numai aceeași foame de a trăi pe care o simțeam și eu. Parcă ar fi vrut să absoarbă în ea toate culorile și formele din jur și să-și confirme astfel propria ei vitalitate.

Nu știu dacă ne-am privit atît de pierduți multă vreme, sau numai o clipă.

Am tresărit brusc, amîndoi deodată. Orchestra se ridicase și dispărea în culise. Oamenii din jurul nostru se sculaseră și ieșeau în tăcere.

Ne-am coborît ochii, prinși parcă asupra unui fapt necuviincios, și am plecat grăbiți, fiecare într-altă parte.

În dimineața următoare ședeam pe locul meu în sala de curs, la fel ca în ziua care trecuse. De la catedra din față se analizau mai departe caracteristicile proceselor-verbale în caz de omucidere sau pruncucidere, ca și cum între timp nimic nu se întîmplase. Mîna îmi luneca la fel ca de obicei peste paginile caietului de note, dar ochii mei rătăceau pe străzile orașului : cel cu picioare lungi de colo... ? Nu, *el* se ține mai drept ! Și cum arată oare cînd rîde ? Ce fel sună glasul lui ? Cu ce se îndeletnicește ? Acum, în clipa asta... ? Nu-mi venea în minte nimic ce i s-ar fi putut potrivi. Mi-am închipuit, în cele din urmă, că e într-o cafenea, așezat în fața ușii, așteptînd, și că eu am să intru cu adevărat pe ușa aceea și am să mă așez simplu la masa lui. Și ori de cîte ori vedeam anunțat cîte un concert pe coloanele de afișaj, îmi imaginam cum rămînea el în picioare, în fața de tot, pînă la apariția dirijorului, cercetînd cu privirea toate rîndurile din sală, iar ușa din fața lui se deschidea chiar în ultima clipă... Nu mă duceam însă la nici o cafenea și la nici un concert. Poate că întîmplarea din seara aceea nu fusese decît o închipuire ?

Dacă exista cu adevărat un hazard neverosimil, el avea să se repete, în ciuda faptului că în orașul nostru trăiau cîteva sute de mii de oameni care nu se întîlneau niciodată.

Şi el s-a repetat !

Ce-i drept, în cu totul altfel de împrejurări decît cele visate de mine.

În fiecare miercuri conferenţia în cel mai mare amfiteatru din oraş un profesor de germanistică. În cele două ceasuri ale prelegerii lui, sălile de curs şi de seminar ale celorlalte facultăţi se depopulau. Toate contramăsurile luate de conferenţiari sau de conducerea organizaţiilor de tineret rămîneau fără efect. În pauzele de joi, prietenii se strîngeau în grupuri, comentînd cu feţele extaziate figurile de stil ale acestui profesor celebru. Oare ce descoperiri făceau acolo, la care eu nu luam parte ?

Şi de aceea, într-o miercuri urcam şi eu scara largă de piatră spre amfiteatrul cu pricina.

În faţa mea urca un lungan, cu părul blond răsfirat pînă la guler. Spatele lui îngust era îmbrăcat într-un palton strîmt, cu şliţ mare, de prin anii treizeci. La fiecare nouă treaptă, cele două jumătăţi ale paltonului păreau că vor să-şi ia zborul, dar se întorceau mereu în banala lor poziţie de plecare. Mă fascina vădita demnitate şi stăpînire de sine cu care purta acel monstruos palton. Ce fel de chip avea oare ?

— Cît e ceasul ? am întrebat-o destul de tare pe prietena mea Margit, care urca lîngă mine.

— Aproape zece. De ce ?

— Mă mir că mai umblă încă liliecii.

A întors îndată capul, după presupuşii lilieci, mi-a văzut privirea îndreptată spre pulpanele hainei lui, a înţeles şi a reacţionat prompt :

— Unde sînt bufniţe, mai sînt şi lilieci !

Altă dată mi-aş fi ieşit binişor din fire. Atunci am tăcut, surprinsă : pe deasupra umărului paltonului din faţa mea apăruseră ochii cenuşii-verzui pe care îi uitasem.

Ne-am recunoscut într-o străfulgerare.

În aceeaşi clipă s-a strecurat printre umerii celor din faţa lui, iar eu am cotit pe dată la stînga, spre garderobă. Gîndul că într-o scurtă clipă de uitare de sine dezvăluisem fără o vorbă acestui om cu desăvîrşire străin cele mai ascunse simţiri ale mele îmi devenise brusc de neîndurat.

— Pe unde ai umblat atîta ? s-a repezit la mine Margit, în amfiteatru, peste capetele celor din faţa ei. Lîngă ea mai rămăsese liberă o porţiune de treaptă din culoarul de mijloc. Grăbită şi stîngace, m-am căţărat peste umeri şi picioare, pînă la Margit — şi m-am uitat pe furiş în jur.

Şedea ceva mai încolo, în spatele meu. Sub părul blond şi des, o faţă prelungă şi palidă, cu o mustaţă blondă, care izbea între toate feţele acelea bine rase. Tocmai se uita şi el pe furiş în jur. M-am pitit după umerii lui Margit.

Iar apoi m-am lăsat şi eu furată de vraja glasului adînc şi frumos modulat al prearenumitului care ne vorbea de la catedră : ...„din nou sub oblăduirea magului, sus în munţi, la sa-

natoriu. Venise între timp iarna. Tînărul nostru erou se plimbă în galoşi eleganţi între cei doi profesori ai săi, care, în grija lor pentru sănătatea spirituală a protejatului lor, se iau iar la ceartă. Să intrăm deci fără umbră de sfială în discuţia lor..."

Mă căznisem, anume pentru aceste prelegeri, să ajung pînă la ultima pagină a voluminoasei cărţi. Sensul multor pasaje nu mi se limpezise încă nici după ce o citisem toată.

Cu cărţile umblam de obicei ca şi cu alte obiecte de uz casnic, mese sau scaune de pildă: tăiam la dimensiunile care îmi conveneau picioarele prea lungi sau prea scurte şi dam jos cu fierăstrăul suprafeţele sau ornamentele de prisos.

Nu reuşisem să fac la fel şi cu cartea de care vă vorbesc. Mi se întîmpla pentru prima oară. Sanatoriul cu oamenii lui avuţi, care mîncau într-una, se plimbau şi reflectau asupra lor şi asupra lumii, rămăsese în întregul lui mult prea departe de mine.

Acolo însă, la auzul glasului care curgea melodios de la catedră, simţeam şi eu în nări aerul limpede de iarnă, vedeam drumul acoperit de zăpada moale şi curată de-a curmezişul muntelui şi pe el, pe cei trei oameni care înţepau zăpada cu bastoanele lor de munte şi le înălţau apoi repede spre cer ca pentru un pas de paradă. Vedeam, deasupra pelerinei ca o rasă monahală, obrazul ascuţit şi osos al celui din stînga, vedeam cum îi ieşeau din gura subţire, ca nişte săgeţi, cuvintele „ordine“ şi „radical“, zburînd spre cel din dreapta, care le prindea în pledul lui galben-cadrilat şi arunca la rîndu-i, cu gesturi iuţi şi patetice şi cu o uşurinţă aproape copilărească, cuvinte ca „libertate“ şi „egalité“ — iar între ei, întorcîndu-se cînd într-o parte, cînd într-alta, vedeam chipul palidului fiu de burghez, în galoşii lui eleganţi.

Încercam să iau parte la aceste dueluri verbale folosindu-mă de experienţa şi de priceperea mea. Nu reuşeam însă. Combatanţii străbăteau în lung şi în lat timpuri şi locuri care nu pătrunseseră în sfera mea de experienţă. Abia înţelesesem atitudinea lor diferită faţă de moarte, de violenţă sau artă, că şi săriseră la dreptul medieval sau la lojile francmasonice. Mă cuprinsese ameţeala în faţa acestui nestăvilit joc al ideilor, şi a imensei cantităţi de erudiţie, renunţasem să mai am vreo părere proprie, mergeam pur şi simplu o dată cu ei, capul meu se mişca şi el de colo colo între profesorii fiului de burghez.

În spatele meu tuşise cineva.

Am tresărit. Ultimul lucru pe care l-am mai văzut a fost gura deschisă a tînărului fiu de burghez, şi apoi pe mine, o fată din Osthausen, la mijlocul secolului XX, care urmărea cu gura căscată spectacolul înfiripat din cuvinte şi încerca să hotărască ce e bine şi ce e rău (aici jos, în vale).

Privirea mea s-a îndreptat spre sursa glasului care curgea melodios.

Şi în timp ce omul cu păr cărunt şi ochelari fără ramă se aşeza alături de catedră, uşor familiar şi sigur de captarea bunăvoinţei, cu braţul drept abia sprijinit şi cu privirea visătoare, desfătat parcă de lectura unui text accesibil numai unor iniţiaţi, mi-am amintit deodată de bătrînul meu profesor de latină din Bad Rhodetal. Întocmai aşa arăta şi el cînd descria orînduirea militară a romanilor în războiul cu galii, în clipa întoarcerii mele din biroul directorului, după interogatoriul cu privire la portmoneul furat.

Am căutat în spatele meu, mai la o parte, chipul *lui*.

Privea, cu ochii îngustaţi spre un punct imaginar de pe peretele din faţă — urmărea şi el se vede textul închipuit.

Sau se gîndea poate la cu totul altceva ?

În pauză ne-am adunat cu toţii în jurul caloriferului, pe coridor. Chipuri încîntate. „Să nu credeţi că aveţi din naştere darul cugetării, căutaţi să asimilaţi şi să prelucraţi..." rumega Margit un citat al profesorului. Căpătase dintr-o dată tonul lui nazal şi aceeaşi particularitate de a lega uşor tărăgănat cuvintele : „Cîtă superioritate spirituală în fiecare frază !"

Cum sta în faţa mea, cu acea neobişnuită strălucire în ochi, şi fără să mă vadă, mi se părea mai străină decît oricînd. Părinţii ei lucrau ca vatmani, în diferite schimburi. După cursuri trebuia să aibă grijă de cei patru fraţi mai mici. Abia seara ajungea să se pregătească pentru seminarii. Cînd să se mai ocupe şi de cărţi ca cea discutată ? Totuşi, de ce nu ne-am fi „iluzionat" şi noi că „puteam cugeta" la multe, prin însăşi firea noastră ?

— Da de unde ! am ripostat eu, mai tare decît era nevoie. Dumnealor sînt foarte la adăpost colo sus, în aerul lor pur de sanatoriu. Nici nu-i greu să facă pe deştepţii ! Iar muritorii de rînd de aici din vale îşi pot mînji între timp degetele venind în contact cu viaţa... Sau poate unul dintre domnii aceia a pus şi el vreodată umărul la o treabă ? Mă rog !

Simţeam, cu toată supărarea mea crescîndă, că împotrivirea mea agresivă nu convingea pe nimeni — nici măcar pe mine. Dar nu eram în stare nici să-mi reţin sentimentele şi cuvintele pînă ce ele ar fi devenit argumente logice, pe care să le folosesc cu superioritatea convingerii ; conştiinţa neputinţei mele mi-a aprins şi mai tare mînia : Oricum, băieţaşul de burghezi a cerut pînă la urmă să plece pe front, la kaizer, iar restul omenirii intrase la ananghie şi nici măcar nu s-a ales cu ceva de pe urma conflictului de idei de colo de sus. Iată la ce a dus zborul spiritului spre înălţimi — tipic pentru Germania !

Am amuţit dintr-o dată. De la o depărtare de numai cîţiva paşi, privirea *lui* îşi croia drum spre mine.

Tăcea, în timp ce grupul din jurul lui discuta nu mai puțin animat decît noi. Mi se părea că privirea lui căta totodată înăuntru, punîndu-mă parcă alături de o imagine din amintire, de o viziune...

N-am mai răspuns la nici unul dintre violentele proteste din stînga și dreapta. „Numai inferioritatea ta spirituală te face să fii atît de mărginită !“ Am reacționat la atacul lui Margit tot atît de puțin ca și la zîmbetul înțelept al profesorului, care sta nu departe de noi. N-avea decît să fie sau nu înțelept, să nu fie deloc vanitos, sau dimpotrivă, ce-mi păsa mie ! Tot ce spusesem, numai pentru *el* spusesem, ca și cum i-aș fi cerut să-mi arate cine e.

El însă nu mi-a răspuns.

Stătea la cîțiva pași și se uita la un păianjen care, pornit de la muchia de sus a gratiilor de lemn din fața caloriferului, cobora pe firul lui. În cele din urmă, a apucat între degetul mare și arătător firul subțire ca un fir de păr și a întins încet brațul. Respingătorul animal, cu picioare strîmbe și subțiri a plutit o clipă nemișcat în aer și s-a cățărat apoi prudent pe degetele lui lungi și înguste, în timp ce el urmărea, cu vizibilă curiozitate, ordinea în care animalul își mișca picioarele. În clipa aceea îl uram.

Mă uram și pe mine.

Mă uram pentru că îmi dădusem seama cît de exclusiv mă ocupasem pînă atunci de cumpărături raționale și de periatul fustelor, și de noi

cărți de istorie și de legislație, de hotărîri de partid și de alte lucruri de fiecare zi.

Iar acum îmi dădeam seama cîte lucruri necercetate mă așteptau încă dincolo de lumea mea obișnuită. Ce n-aș fi dat în clipa aceea „să pot intra fără umbră de sfială în disputa lor !“

I-am spus lui Margit :

— Poate ai dreptate că sînt mărginită. Dar *tu* ai priceput tot ?

A roșit și a tăcut.

M-am uitat la chipurile din dreapta și din stînga ei. Cîțiva își căutau cuvintele, alții tăceau.

Și o liniște deplină a pus stăpînire pe mine :
— Cînd dibui încă tu însuți și cînd nu poți veni cu ceva de la tine și... împrumuți gîndurile altcuiva... nu înseamnă să te renegi pe tine însuți ?

— Tu, cu îndărătnicia ta de la țară ! mi-a strigat Margit, întorcîndu-se în amfiteatru.

M-am uitat înspre el.

Era tot acolo, aproape, între prietenii lui. Rîdea. Rîzînd, își lăsase capul pe spate, și șirul lui de dinți puternici lucea pe sub mustață, iar pe fața lui se putea vedea că se amuza de ceva hazliu.

Nu-mi dăduse nici un semn de recunoaștere : mă simțeam trădată — și foarte singură. Nu voiam să-l mai văd niciodată !

Cu haina pe braț mi-am croit drum printre vorbele și fețele aprinse și am coborît repede pe lîngă balustrada veche de lemn.

Venise primăvara.

O lumină nouă şi noi culori şi aventuri mă făcuseră să uit cu desăvîrşire visul despre privirea verde-cenuşie de departe.

Se făcuse iar frig şi bătea vîntul — abia scăpasem de gripa toamnei — cînd deschizînd într-o dimineaţă uşa facultăţii mele, clanţa s-a împiedicat de umeri şi braţe străine. Din avizier mi-a sărit drept în ochi caricatura unui profil cu o mustaţă peste măsură de mare. Profilul *lui !* Toate trăirile mele concrete dintr-o jumătate de an s-au topit într-o clipă, ca un vis.

Mi-am făcut loc, fără menajamente, printre umerii şi braţele celorlalţi. În avizier, scrise cu litere de mînă roşii, negre şi albastre, cuvintele „Trăiască" şi „Jos" erau ca nişte strigăte. Iar sub profilul lui, întrebarea năucitoare : „Ce altceva e de aşteptat de la oameni ca el decît contrarevoluţia ? !"

Cuvintele m-au lovit ca o salvă de gloanţe. Am văzut pe dată comunişti aruncaţi în stradă de la ferestrele etajului trei, oameni spînzuraţi de felinare şi la porţile caselor, ca pe fotografiile venite cu un an în urmă din Ungaria. *El* — să facă una ca *asta ?*

Căutam explicaţii pe feţele din jurul meu. Margit şi-a croit atunci drum spre mine :

— Bine că ai venit, tocmai trebuia să vin să te iau. Şedinţă extraordinară !

— Ce se întîmplă aici ?

Mi-a arătat în tăcere cîteva benzi subţiri de hîrtie tipărită, lipite în avizier şi pe care nu le

văzusem : „Dacă ar fi să dăm crezare formulelor magice ale politicienilor şi sociologilor, ar însemna că o dată cu înlăturarea războaielor şi a lipsurilor materiale am făcut tot ce era mai important. Eu cred că revoluţiile atîtor veacuri nu s-au încheiat o dată cu prefacerile sociale. Lucrul cel mai important începe abia după aceea : eliberarea omului ca personalitate !"

Oare ce voia să spună ?

Margit a întins degetul spre alte rînduri tipărite :

„Să privim în jur, fără prejudecăţi ! Orizontul nostru spiritual se aseamănă cu cel al papagalilor. În loc să învăţăm să mînuim independent ideile, repetăm părerile altora despre ele, interpretăm în loc să ne dezvoltăm gîndirea proprie, eliminăm fără multă vorbă ce nu ne convine şi pretindem totuşi că avem o opinie asupra a tot şi toate..."

Iar pe o a treia bandă lipită :

„Ne asigurăm reciproc, de dimineaţă pînă seara cît de grozavi sîntem, pentru că nu mai suferim de foame şi de frig şi nu mai sîntem izgoniţi din amfiteatre. Astfel nu schimbăm însă lumea în care trăim, ci o justificăm doar... Unde e oare idealul nostru despre crearea unui om cu desăvîrşire nou ? Vom îngădui ca şi revoluţia aceasta, după izbînda ei, să fie mai prejos în practică decît în proiecte ?"

M-am uitat nedumerită la Margit : aşa era *el ?*

În timp ce urcam împreună treptele spre sala de şedinţe, Margit mi-a furnizat la repe-

zeală nişte „date". Acest Peters scrisese astfel de „bancuri", şi altele asemănătoare, într-o revistă ştiinţifică publicată de studenţi şi difuzată pe la toate facultăţile. Ea, Margit, făcuse prostia să ia singură revista de la el şi s-o vîndă mai departe, pentru că titlurile nu lăsau să se presupună „aşa ceva".

Şedinţa fusese oarecum pregătită de discuţiile zilnice în faţa avizierului şi n-a durat nici zece minute.

La ieşirea din sală eram „reprezentanta studenţilor" într-o procedură de exmatriculare, ce urma să fie deschisă împotriva lui Peters „de forurile universitare în drept, cu participarea unor organizaţii de masă".

Toate cuvintele şi frînturile de fraze se strînseseră în mine de-a valma şi se loveau acum unele de altele, ca pietrele între care lipseşte mortarul.

— Dar...

— Citeşte articolul! Nu mai e timp de vorbă, trebuie să trecem la fapte.

Nedormită şi sîngerînd parcă pe dinăuntru din pricina cuvintelor prea grăbit înghiţite ale articolului scris de el, mă aflam în dimineaţa următoare pe ultima treaptă a facultăţii lui, printre cîţiva băieţi şi fete, cînd pe primele trepte din josul scării au început să fîlfîie inconfundabilele pulpane.

Urca repede. Sîngele a început să-mi bată tare pînă în tîmple, mi se părea că toţi îl vedeau şi îl auzeau, căci în jurul meu se făcuse

tăcere deplină — numai gurile se mişcau mai departe.

Ajunsese pe ultimele trepte. A salutat înspre întreg grupul şi s-a oprit la cîţiva paşi mai încolo, cu spatele la fereastră.

Din grupul nostru s-a desprins un mărunţel agil, cu umerii largi şi păr ţepos, ca un arici. Nu deschisese pînă atunci gura. Acum se îndrepta în pas vioi de dans către fereastră. Braţele lui îndoite în faţă m-au făcut să-mi recapăt îndată auzul:

— Aş prefera să te...

Înalt, slab, şi plin de demnitate, Peters sta în faţa lui, în paltonul lui monstruos, cu ochii mijiţi şi cu mustaţa blondă şi gorkiană întinsă ca pentru adulmecat; nu şi-a luat mîinile din buzunare.

— Interesant argument, a spus el doar. Şi unde ţi-e măciuca?

Părul de arici s-a repezit, oprindu-se la numai trei centimetri distanţă de el. În clipa aceea am fost chemaţi de după uşa marcată de o tăbliţă.

Am respirat adînc, aşteptînd.

Deşi nu mă număram printre cei ce caută cu orice preţ liniştea, aş fi vrut mai mult decît oricînd să mă strecor afară, mică şi liberă ca un şoarece. Acolo înăuntru avea să i se întîmple ceva. Şi după provocatoarea lui enunţare de teze făcută în mod public, nu puteam dori să împiedic nimic. În ce fel de ţară şi în ce fel de timpuri trăiam eu oare? Mă vedeam mereu implicată pro sau contra în ceva şi orice opţiune a mea afecta şi partea pentru care nu

optasem. Nu exista oare nicăieri un Da rotund şi plin ? Nici măcar în iubire ?

Peters rămăsese în tot acest timp lîngă uşa deschisă. Mă lăsase ostentativ să trec înainte, oprindu-se să se uite la o hartă de pe peretele opus, ca şi cum ar fi putut vedea ceva de la distanţa aceea.

Ne-am scos paltoanele, ne-am tras cîte un scaun.

El se şi aşezase. Paltonul îi era încheiat neglijent, ca între două staţii, în tramvai. Privirea lui examina repede şi concentrat fiecare chip din încăpere.

Nu-i terminase încă pe toţi, cînd mărunţelul cu păr ca un arici se şi porni, de parcă „problema" n-ar fi trebuit luată în mînă de domnul cu ochelari din capul mesei şi care se prezentase drept dr. Bitterlich şi reprezentant al decanului bolnav, ci de el însuşi, Martin Marker, absolvent al facultăţii muncitoreşti, fost muncitor în construcţii, în prezent student în primul semestru la facultatea lui Peters :

— De ce să lungim vorba ? Să meargă în producţie ! Să înveţe întîi să muncească şi să recupereze bursa de care şi-a bătut joc !

Dr. Bitterlich a bătut cu degetul în masă.

Invitaţii erau datori întîi să asculte ! Afară de aceasta, ei nu aveau decît vot consultativ, era limpede ? A repetat apoi fără nici o infloritură ideile din articolul lui Peters, ca şi cum ar fi făcut o introducere la o discuţie de seminar obişnuită. Arunca din cînd în cînd cîte

o privire spre Peters, cerîndu-i o eventuală corectură sau completare. Peters da din cap, rostea ici şi colo cîte o frază sau un cuvînt, însoţite de fiecare dată de gesturi apăsate ale mîinilor lui lungi şi flexibile, deznădăjduite parcă de neputinţa cuvintelor.

Referirile făcute cu răceală de dr. Bitterlich la ani şi evenimente trecute dintr-o ţară sau alta, citate de Peters în articolul lui, pentru a găsi exemple concludente, mi-au decontractat creierul şi muşchii. Vedeam iar privirea extaziată a Margitei îndreptată, în pauza de atunci a prelegerii, spre o îndepărtată „superioritate spirituală", auzeam protestele mele mînioase şi pocnetul din palme al Margitei cînd vorbise, cu o zi înainte, despre „aşa ceva" şi tăcerea mea buimăcită şi am înţeles că Peters încerca să facă mai mult decît ceea ce făceam noi. Nu mai era vorba de o dată sau de o formulare anumită, el pornise să înfăptuiască ceva. Ce-l adusese aici ? Încotro mergea şi unde voia să ajungă ? Luasem nu numai o dată parte la proceduri de exmatriculare şi ridicam mîna la vot fără să şovăi. Fie că era vorba de data aceasta de un vot consultativ sau chiar de un vot neoficial, mă întrebam acum pentru prima oară — în legătură cu el — de ce ? şi pentru ce ? şi pentru prima oară voiam să răspund altfel decît cu acuzaţii, cu palme scandalizat împreunate, cu un vot categoric sau sfios.

Vocea doctorului Bitterlich se stinsese între timp, după un semn de întrebare.

Mîinile lui Peters se alăturaseră ca două păsări întoarse la cuib :

— ...încă mai dinainte. Dar după prelegerile profesorului Götz, în semestrul de primăvară, mi-am dat seama că nu e vorba numai de o problemă a mea şi că ea trebuie discutată public !

— Între un gînditor german şi optsprezece milioane de papagali ? a întrebat Martin Marker pe tonul copilului şugubăţ din anumite glume.

Proteste şi aprobări vehemente, pe care, bătînd cu degetul în masă, zadarnic încerca dr. Bitterlich să le stăvilească, sau să le grupeze în jurul „miezului problemei".

Peters şi-a întors chipul concentrat la stînga şi la dreapta, cu atenţie, dar fără emoţie vizibilă. Ce îl făcea să rămînă calm ? Nu-l tulburau dureros lumea din jurul nostru, copiii flămînzi din America de Sud sau cei fără adăpost din India — nu făceau şi ei parte din lumea noastră interioară şi înconjurătoare ? Prin urmare, nu desfiinţasem încă suferinţele existenţei. Mai ales războaiele ! Şi nu-l neliniştea, de pildă, vocile venite prin radio din afara graniţelor noastre, care foloseau cuvintele limbii noastre, dar vorbeau totuşi altfel decît noi ?

Cu tot schimbul violent de păreri, auzise totuşi întrebările mele intens gîndite şi mi-a răspuns pe dată, ca şi cum ar mai fi răspuns acestor întrebări de multe ori pînă atunci :

— Dacă ne preocupă numai denaturarea posibilă a unor teze propuse, într-o bună zi ne vom dezobişnui de a mai întreba şi de a mai gîndi

— şi putem fi siguri că istoriei n-are să-i mai pese de noi ! Şi, adresîndu-se tuturor celor de la masă : Rolul meu ca viitor om de ştiinţă nu e de a decanta şi de a agita — sînt destui alţii care să o facă.

Martin Marker a şuierat printre dinţi. Dr. Bitterlich s-a folosit iar de deget pentru restabilirea ordinii. Peters a continuat, ridicînd glasul : Eu trebuie să-mi dau seama care sînt problemele pe care le avem noi, *aici*, şi să contribui la rezolvarea lor. E o datorie de la care nu mă absolvă conştiinţa foamei din America de Sud !

Satisfăcut, dr. Bitterlich a constatat că se ajunsese la „miezul problemei". Şi a mai ţinut o cuvîntare lungă şi rece despre etică şi răspunderea omului de ştiinţă, presărată cu digresiuni în istoria fizicii (îi tremurau în acest timp vîrfurile degetelor de la mîna dreaptă). Intervenţia lui obiectivă a avut darul să convingă.

Şi totuşi, pînă la terminarea şedinţei, Peters nu s-a abătut nici cu o iotă de la atitudinea lui, deşi nu se putea să nu-şi dea seama de consecinţele ei asupra studiilor lui viitoare.

Sub această impresie, am început să mă îndoiesc de mine. Nu mă foloseam oare de acest „în jurul nostru" ca de un paravan pentru comoditatea sau incapacitatea mea de a concepe ceva original, ceva ce nu se mai făcuse, în folosul ţării mele ?

Bătuse cineva la uşă. Dr. Bitterlich era chemat afară.

O scurtă pauză.

Pe coridor, părere unanimă : exmatriculare.

Eu găseam însă că locul lui era mai departe printre noi. De ce n-ar fi fost, în felul lui, şi altora la fel de necesar cum îmi devenise mie — tocmai pentru că punea alte întrebări decît cele puse de cei ca mine ?

Dr. Bitterlich s-a întors cu cravata strîmbată de la locul ei.

Scurt şi grav, ne-a anunţat :

— Din cauza articolului pus în discuţie, s-a ajuns la manifestaţii îndoielnice de simpatie. Din faţa facultăţii de medicină a pornit o coloană de demonstranţi în direcţia centrului oraşului. Demonstranţii poartă pancarte cu inscripţiile: „Libertate personalităţii!", „Cerem schimbul liber de păreri !" şi „În colivii cu papagalii!". Participanţii la şedinţa noastră sînt rugaţi să părăsească sala.

Ajunşi în stradă, ne-am încolonat numaidecît şi am pornit, sub conducerea lui Marker, spre Facultatea de medicină.

Săptămîni după aceea îmi mai apărea încă pe neaşteptate în faţa ochilor, printre paragrafele din Dreptul roman sau din cutele fustei pe care o periam, chipul lui Peters — chipul lui din clipa aceea mută de după comunicarea lui Bitterlich ; părea, de fiecare dată, că se desfigurează şi încremeneşte ; şi asta de mai multe ori pe zi.

Uneori, mergînd spre casă, o luam la fugă pe ultima sută de metri — dar camera mea era goală.

Speranţa mea nebunească mă împingea să mă duc la cinema, la cafeneaua din colţ, unde se spunea că obişnuiau să stea foştii redactori ai

revistei, la cantină, de la o masă la alta. N-am întîlnit nicăieri pe vreunul dintre prietenii care fuseseră cu el la prelegerea de atunci.

În cele din urmă, mi-a venit în gînd că odată cu exemplarele din revistă îi dăduse lui Margit probabil şi adresa lui.

Margit a aruncat-o în foc chiar în faţa mea. Trebuia să fiu apărată de mine însămi — credea ea — pentru că nu mai aveam nici un dram de mîndrie.

Vorbele ei n-au rămas fără efect. Pudoarea feminină, înnăscută şi veche de cînd lumea, mă făcea mereu să mă întorc din faţa Secretariatului fostei lui facultăţi şi să renunţ la adresa lui. Pînă cînd s-a încuibat în mine ideea fixă că acolo în oraş treceam mereu unul pe lîngă altul fără să ne vedem, că vom ajunge pînă la urmă undeva unde vom aduce un salariu în casă, vom întemeia o familie şi într-o bună zi vom muri, fără să fi aflat unul despre altul mai mult decît ştiam acum — prin urmare, aproape nimic. Şi toate astea numai din cauza unei mîndrii prosteşti ? De ce să facă numai bărbatul primul pas ? Orice s-ar fi întîmplat, trebuia să încerc.

Slăbit şi foarte palid şi neras de cel puţin opt zile, sta în dosul baricadei uşii lui de la intrare, ţinîndu-şi halatul închis la gît. Era ţeapăn ca un stîlp. De aşteptare sau de dor nici nu putea fi vorba.

— Eşti bolnav, am constatat eu, fără să fie nevoie.

— Nu !

Cu fiecare fibră îi simţeam acum împotrivirea, ba chiar animozitatea, faţă de mine. Poate se

simţea prost că îl vedeam într-o astfel de stare. Gazda mea obişnuia să spună : „Bărbaţii bolnavi se poartă ca nişte copii prost crescuţi, nu cumva să te laşi intimidată, să faci ce e de făcut". Prin urmare, m-am îndreptat pur şi simplu spre el. Iar el m-a lăsat să intru, fără să spună nimic, şi m-a poftit, fără să spună nimic, pe o canapea cu arcurile stricate, acoperită pe jumătate cu un aşternut răscolit. El a rămas în picioare, rezemat de uşă, cu braţele încrucişate. Era slab şi prăpădit să-i plîngi de milă. Părea acum să nu-i mai pese că îi lipseau toţi nasturii de la pijama, şi că i se vedea părul creţ şi blond de pe piept. A repetat, rece şi dispreţuitor, gestul mut înspre canapea. Eu am rămas însă, ca şi el, în picioare.

— Ai fost la doctor ? Sînt sigură că n-ai mîncat. Mă duc să iau repede ceva...

— Nu !

Simţeam că mă podideşte plînsul. Am aruncat o privire prin cameră şi am spus cu hotărîre :

— Gazda ta e o şleampătă !

A stat, parcă, o clipă pe gînduri, apoi mi-a răspuns, ca în glumă, pe acelaşi ton :

— Pe mine nu mă deranjează !

— Cine stă aici în dreapta ?

— Un domn în vîrstă. De la teatru.

— Aha. Şi dincolo ?

— Un domn cu trei cîini.

— Prin urmare, gazda ta mănîncă de pe urma a trei bărbaţi neglijenţi, care beau trei luni la rînd din una şi aceeaşi ceaşcă murdară...

— Eu am spălat-o acum douăzeci şi trei de zile şi jumătate. Glasul îi era şi mai ironic decît înfăţişarea.

— ...şi care se mulţumesc cu canapele fără arcuri în loc de paturi, am continuat eu încordată.

— Nu poate toată lumea să fie inimoasă ca tine !

Mi-am dat seama că mă punea în categoria celor care pîrleau pe alţii la soarele propriei lor perfecţiuni şi le puneau apoi plasturi, căutînd să-i convingă că pielea are nevoie de asemenea medicaţii. Avea însă o scuză : îi era cu adevărat rău — nu numai trupeşte —, aşa că mi-am adunat toată voinţa ca să mă ţin tare. Dar îmi şi dădeau lacrimile, făcîndu-mă de rîs, şi toate intenţiile mele se duceau de rîpă.

Mi-am recăpătat stăpînirea de sine cu ajutorul unor cuvinte caraghioase :

— Prin urmare, te cheamă Fritz... Cum îl chema oare pe tatăl tău ?

— Friedrich.

— Şi pe bunicul tău ?

— Wilhelm.

— Aha. Eu am să-ţi spun Peters, dacă n-ai nimic împotrivă. Ba, în prostia mea, am încercat chiar să fiu spirituală : A existat cîndva vreo personalitate în istoria ta ?

— În afară de mine, nu. Gata interogatoriul?

— Ia te uită, interogatoriu ! Pentru asta nu sînt eu omul potrivit.

N-am mai ştiut ce să spun mai departe.

— Aşaaa... ? a spus el doar.

Pusesem mîna pe clanţă, dar m-am întors dintr-o dată. Era ca în copilărie, cînd mă lovea cineva mai puternic la trup decît mine : mă cuprindea o furie oarbă şi mă repezeam cu foarfeca sau cu ce îmi cădea în mînă, la cel ce mă jignise...

— Tu... tu... Ce fel de om eşti tu ! Ai să-mi spui acuma în trei cuvinte ce înseamnă acest obraznic aşaaa ! Şi dacă nu-l retragi numaidecît...

Abia atunci am simţit că mă apucase de încheietura ridicată a mîinii. M-am smuls din încleştare. Eram atît de aproape, încît vedeam aşchiile verzi care sticleau în pupilele lui cenuşii şi am înţeles că neîncrederea aceea iremediabilă avea să învenineze orice cuvînt pe care l-am mai fi rostit. N-ar fi trebuit să vin.

Atît de puţină putere avea viziunea celei dintîi întîlniri ?

Poate că fusese prima lui mare înfrîngere. Poate fusese crescut cu foarte multă grijă, poate...

Sau sufletul lui pierise încă de pe cînd era copil, în anii de deznădejde de după război — venea doar dintr-un oraş mare — şi nu mai avea decît scăpărări ale inteligenţei ? Ieşea abia acum la iveală firea lui cea adevărată ?

Pe atunci nu ştiam încă ceea ce am aflat despre el abia treptat :

Cînd eu citeam la Bad Rhodetal scrisoarea mătuşii Martha (cererea de capitulare, după primul meu eşec la liceu), Peters şi tatăl lui cumpăraseră o servietă de piele, cu cărţile şi caietele necesare pentru clasa a IX-a.

Tatăl lui fusese întîi lăcătuş, apoi maistru, în aceeaşi întreprindere. Ţinea la o viaţă sigură şi ordonată şi condiţionase frecventarea liceului, dorită de băiatul lui, de învăţarea unei meserii.

Peters mersese la şcoală încă de la cinci ani şi se remarcase în ultimele clase ale şcolii primare prin mintea lui înceată şi greoaie. Saltul lui brusc la mînuirea îndemînatică, aproape facilă, a ideilor şi formulelor, îi inspirase părintelui lui mai curînd neîncredere decît siguranţă. Văzuse doar destul de des că în viaţă asemenea schimbări fulgerătoare se preschimbau tot atît de fulgerător în reversul lor. De aceea, după părerea lui, omul trebuia să-şi asigure o existenţă independentă de capriciile norocului, să înveţe o meserie de nădejde, de pildă.

Şi aşa s-a întîmplat ca Peters să înceapă să lucreze în secţia învecinată cu cea a tatălui lui, sub privirea lui necruţătoare. El însă a trecut toate probele necesare cu un an înaintea celorlalţi ucenici şi a fost primit, în mod excepţional, încă de la cincisprezece ani, într-un liceu din oraşul lui.

În timp ce, la Bad Rhodetal, eu îmi notam seara cheltuielile zilnice de o marcă şi douăzeci şi opt în „Registrul de menaj K.W.", Peters îşi studia mîinile. Nu le spălase de douăzeci şi trei de zile ca să vadă în ce ordine se depunea pe ele murdăria ; şi îşi nota zilnic observaţiile.

Peters tatăl s-a prezentat la directorul şcolii : ce trăsnăi — drăcia dracului — îi învăţa şcoala asta a unui stat nou pe elevii ei ? Fiul lui, pe care el, cu sacrificii materiale l-a trimis aici la

învățătură, ba se apuca să strîngă pietre fără folos, ba umbla prin secte religioase sau prin cenacluri literare, instala telescoape pe casă fără să se gîndească la țiglele greu de procurat, detuna prin cameră cu substanțe chimice și se cățăra — după cum îi ajunsese la ureche, pe tăbliile paturilor de la cămin, chiar sub ochii profesorului ! Neghiobul de tată n-avea decît să plătească !

Ajuns aici, a tras aer în piept, pentru necazul lui cel mai mare : De ce nu se pregătea băiatul lui, acolo, la școală, pentru studii universitare ca lumea în loc să bată apa-n piuă ?

Directorul i-a arătat cataloagele, cu toate notele și observațiile elogioase. Mă rog, școala nu-și neglija cîtuși de puțin îndatoririle. Toate celelalte erau însă de bună seamă îndatoririle părinților.

La îndemnurile părintești de a-și folosi cum trebuie darurile, Peters a răspuns însă cu citate greu de înțeles din „Faust", pe care îl purta mereu cu el, în format de buzunar, ca pe un catehism. Tatăl și-a simțit vizată lipsa de pricepere la asemenea lucruri savante și și-a certat fiul, spunîndu-i că e un „intelectual înfumurat", care a uitat de unde se trage. Fiul a ieșit din cameră fără să răspundă.

De atunci, tatăl lui n-a mai avut nici cum să-l mustre, nici cum să-l îndemne, pentru că băiatul pleca de fiecare dată fără să scoată o vorbă; era peste putință să te cerți cu el !

Toate astea nu le știam încă. Nu cunoșteam încă nici principiul lui „Să te îndoiești de

toate" și nu știam nici măcar, în clipa aceea în care stăteam față în față în camera lui, că el — student în anul doi la Istorie — oscila încă într-ascuns între istorie, germanistică, artă teatrală, chimie sau filozofie, și că se temea să se fixeze prea de timpuriu. Și pentru că nu știam nimic despre el, mi-am spus că văzusem pînă acum, în spatele fiecărui gest și fiecărui cuvînt al lui, un neastîmpăr, o disponibilitate de viață nealterată, numai pentru că *voisem* eu să le văd... Mi-am adus aminte însă atunci cum fusesem eu însămi mereu lovită din cauza neîncrederii adînc înrădăcinate. Nu renunțam oare la noi înșine dacă nu o alungam ?

Ce puteam face însă acolo, în camera lui, în fața răcelii lui umilitoare ? Și chiar dacă am fi putut să ne alungăm neîncrederea de astă dată! Nu trăiam oare într-o vreme care dădea zilnic naștere la alte neîncrederi ? Un vecin, pe care-l cunoșteai și pe care te bizuiai de douăzeci de ani, dispărea peste noapte pentru totdeauna în vest, într-o altă lume. Și chiar noi între noi, nu ne dădeam mereu prilejuri de neîncredere ? Soțiile înșelate și interesate, de pildă, își aduceau soții înapoi în patul conjugal cu ajutorul organizațiilor de partid, iar urechi licențioase se plecau mereu nesățioase, sub paravanul moralei, asupra celor mai intime secrete... Ce aș fi putut spune eu unor experiențe cotidiene de acest fel ?

Încredere !

Mereu și totdeauna, sinceritatea cea mai deplină și încrederea !

Cine să o facă, dacă nu îndrăgostiții ?

Era încă atît de aproape de mine, încît ne puteam citi în ochi adevărul fiecărui cuvînt.

Sosise clipa în care trebuia să fiu eu însămi, chiar dacă mă trădam sau chiar dacă îl pierdeam înainte ca iubirea noastră să fi început cu adevărat.

— Eu... eu am venit pentru că... mi-era dor... și cînd colo s-a întîmplat așa. Da... Ce voiam să spun ? Mustața ta mi-a plăcut din prima clipă... Și cum rîzi. Cum te poți lăsa așa ?... Nu ți-a fost deloc frică. Înseamnă că ce faci tu e pentru tine tare serios și tare de preț — chiar și acuma, pe scurt... vreau să spun, experiența asta... Uite ! Ai abia douăzeci și unu de ani și ești cu siguranță dotat pentru știință. Vrei să te dai bătut pentru totdeauna din cauză că lucrurile nu merg în ordinea lor obișnuită ? Eu aș... Vrei să spui că mie mi-e ușor să vorbesc. Da, da. Acuma plec. Rămîi cu bine. Să lucrezi într-o întreprindere, nu-i o nenorocire. Și eu lucrez în vacanță într-o țesătorie. Seara mai poți face o mulțime de lucruri... Dacă ai avea familie și copii, dar așa...

Parcă eram bunica lui — m-am zăpăcit de tot și am zbughit-o numaidecît pe ușă, alergînd pe scări și pînă la tramvai, cu singura dorință să nu mai văd și să nu mai aud nimic.

În timp ce urcam apoi spre camera mea treptele ultimului din cele patru etaje, l-am văzut sus, rezemat de ușă, în picioare. De sub pantalon i se vedea de cîteva degete pijamaua.

Venise cu un taxi.

10

— LA MULȚI ANI tuturor ! strigă profesorul Belfing.

Stă în picioare, pe un scaun tapisat de culoare cărămizie și ține în mînă paharul scînteietor de șampanie.

Coboară cu ușurință — nici un strop nu sare peste buza șlefuită — și atinge delicat paharul de cel al soției lui. O sărutare grăbită pe gură (ca o pereche căsătorită, dimineața, înainte de a pleca la lucru).

Belfing ia acum doamnele la rînd. Clinchet de pahare, un sărut pe obraz de la gazdă — La mulți ani, doamnă... !

Vine apoi rîndul bărbaților, al colaboratorilor lui. — Un an plin de succese, Fritz !

— La fel și ție, Waldemar !

Puloverul lung și alb al lui Peters se strecoară printre ceilalți pînă la mine. Paharul l-a lăsat pe undeva ; cu mine nu ciocnește acum. Mie nu-mi spune acum nimic. Cuprinde între mîinile lui reci obrajii mei înfierbîntați de vin, și ne sărutăm ca sub un copac cînd în jur cade ploaia. Cînd deschid ochii, sînt ca pe o scenă, în fața pupilei mari și negre a sălii de spectacol. Pun repede mîna pe un pahar. Puloverul alb al lui Peters alunecă mai departe, spre dreapta, iar pupila aceea mare, care face de fapt parte din obrazul doamnei Belfing, a dispărut. Altădată gesturile de tandrețe de față cu alții îl făceau pe Peters să se simtă prost. Umerii lui sînt acum mai largi.

Ne ducem pe balcon, la Belfing și la ceilalți. Sclipiri albe de scîntei, pocnete, șuier prelung de artificii care se desfac în globuri verzi, și roșii, și galbene peste acoperișuri și se sting într-o cădere arcuită.

Simt de fiecare dată dorința să mă urc și eu cu ele deasupra acoperișurilor orașului și să mă uit departe, departe, pe întinsul țării cu drumurile ei nesfîrșite. Mă sprijin de spatele lui Peters. Și o zăresc iar pe soția lui Belfing. E singură în cameră, după ușa deschisă a balconului, umple repede unul după altul trei pahare cu șampanie și le toarnă pe gîtul dat spre spate, fără să se vadă însă cum le înghite. Mișcarea seamănă cu a bețivilor din teatrele de păpuși. Închid ochii. În fața mea plutește deodată, ieșit dintr-o rochie neagră și strîmtă, gîtul alb al doamnei Belfing. E un gît lung, și suplu, și neted. Iar între fuiorul de păr negru de pe ceafă și cercelul lung și sclipitor, se așază mereu buzele țuguiate ale lui Belfing, nepăsător față de public... Da de unde... așa a fost la ultimul revelion ! Atunci era căsătorită cu Belfing numai de o lună, a treia lui soție. Iar eu mă simțeam ca un om care se uită pe gaura cheii, și parcă eram și mai ștearsă și mai fără rost cînd îi auzeam rîsul ușor și adînc. (Renunțase, pentru iubirea ei, la doi copii pentru că Belfing nu ținea la copii și nici nu avea timp pentru ei ; fostul ei soț era însă nebun după copii și îi luase la el, în noua lui căsnicie.) De atunci a trecut însă un an întreg. Mi se pare că am băut prea repede.

— Hai să dansăm, Karen !

Peters e parcă astăzi alt om. Dansează din șolduri, cu o mișcare care îi leagănă trunchiul și urcă în brațe și în încheieturi. N-are nici un pic de grăsime. Mi-ar plăcea să fiu acum singură cu el. Uneori închide ochii în timpul dansului. I se citește atunci pe chip un dor nedefinit (aș vrea atunci să plec cu el, pe drumurile fără de sfîrșit de afară). Iar alteori, dansul lui e ca noaptea. Mă dau la o parte și îl privesc. Soția lui Marker vine și ea și începe să danseze. Apoi soția lui Willmers, și încă cineva care n-a fost anul trecut. Cel mai frumos dansează însă Peters, și, cîteodată, soția lui Marker. E mică, slabă și brună și își scutură umerii ca o țigancă. Sînt în stare să mă uit ceasuri în șir la oameni care știu să improvizeze la baterie sau în dans.

Îi duc lui Marker, în locul soției lui, o farfurie cu sandvișuri și salate în camera de alături, unde stă ghemuit pe covor de la începutul serii și discută într-una ; acum vorbește cu Belfing, directorul lui de la Institut. Văzînd că mă apropii, Belfing îmi zîmbește cu buze rotunjite :

— Karen, dansăm și noi ?

Marker însă îl trage fără jenă de mîneca cămășii :

— Cum adică ? Vreau să știu dacă e da, sau nu !

— Ei, grăsunule ! îi strig eu lui Marker. Uite ce-ți trimite soția ta, și dealtfel azi e revelionul!

Aș putea vorbi la fel de bine cu pereții. Marker se uită țintă mai departe la obrazul lui Belfing, ca și cum de răspunsul pe care i l-ar da ar depinde anii imediat următori ai existenței

sale, dar întinde între timp mîna și spre farfuria cu sandvișuri. E un obicei al lui de cînd se știe : cînd vrea ceva și crede că are dreptate, lasă capul în pămînt ca un bou și trage înainte, fără să-i pese de ce i se strigă din stînga sau din dreapta. Ridic din umeri și surînd și eu lui Belfing — patima de a dezbate e la Marker fără leac.

Toate încep să se învîrtească... Nu mai sînt deprinsă cu dansul, cu băutura, cu gălăgia neîntrerupte... Doamnă Belfing, care e ușa... ?

Mă prinde de braț și merge cu mine. N-am fost niciodată atît de aproape de profilul ei alb.

— Ce ochi frumoși aveți, îi spun eu spontan. Își coboară pleoapa grea, ca un drapel în bernă. Linia neagră de la rădăcina genelor e trasă cu grijă de o mînă experimentată, iar deasupra ei a întins fard verzui de pleoape. Grija cu care s-a fardat ca totdeauna face să pară și mai trist drapelul negru al genelor plecate. Sînt lucruri pe care nici cea mai meticuloasă grijă din lume nu le poate ascunde, îmi spun eu cu tristețe, în timp ce pășesc peste o mochetă roșie și lungă, clătinîndu-mă între pereții coridorului.

Doamna Belfing mă așteaptă la ușa camerei și mă ia cu ea în bucătărie. Bem amîndouă cîte o ceașcă de mocca.

Pune apă de cafea pentru ceilalți, îmi dă o tavă în mînă și începe să vorbească, cu vioiciunea distrată cu care încerci să treci peste introduceri inevitabile, despre clienții ciudați și despre mărfurile noi sosite în magazinul ei, și despre una și alta, privindu-mă cu coada ochiului ca să

vadă cum reacționez. Pe cît se vede, m-a ales iar pentru confidențe, ca la revelionul de anul trecut, deși nu ne împrietenisem nici înainte, nici după aceea și nu ne întîlneam decît în foaierul teatrului sau la festivități ca cea de azi. De ce vor de obicei femeile să vorbească cu terțe persoane despre asemenea griji ? Mai lasă oare ceva din ele pe „niște umeri mai largi“, făcînd astfel mai ușoară — sau evitînd — luarea unei hotărîri proprii ? Intuiește poate că nu am fost plecată timp de jumătate de an numai pentru că mi-ar fi făcut plăcere și mă consideră deci drept o confidentă competentă în materie ? Nu, dragă doamnă Belfing. Singură trebuie să-ți găsești calea. Eu sînt cît se poate de nepotrivită pentru sfaturi în istorii de alcov străine și socotesc că orice persoană din afară e de prisos în asemenea treburi. Îmi fac de lucru, umplînd tava cu cești și dispar ca și cum n-aș fi priceput nimic.

În camera cea mare s-au așezat între timp cu toții în cerc — ținîndu-și față în față picioarele încălțate numai în ciorapi (parchetul a fost dat de curînd la rindea, și dealtfel e mai plăcut așa).

S-au format cîteva grupuri care discută gălăgios între ele.

Spre care să mă îndrept ?

Peters e undeva în afara cercului, cu Marker și Belfing. Se adresează pe rînd cînd unuia cînd altuia, de fiecare dată celui ce pare mai furios. Pe Belfing nu l-am văzut niciodată atît de scos din fire. De obicei, e amabilitatea întruchipată. E la fel de agreat de oamenii cei mai diverși din

Institutul lui. Mie asta mi s-a părut totdeauna suspect. Nu-l văd însă decît de revelion, pe la festivităţi şi în foaierul teatrului. În definitiv, Peters lucrează de ani de zile cu el. Belfing fusese conducătorul lucrării lui de doctorat, şi amîndoi mai aveau şi azi o părere foarte bună unul despre celălalt. Ceea ce nu schimbă cu nimic faptul că acum nu mă pot uita mai mult de trei secunde la rînd la Belfing, la buzele lui agitate, la felul cum îşi aruncă înapoi părul lung şi la grija cu care îşi măsoară gesturile. Poate că de vină e cafeaua soţiei lui, care mi-a mai limpezit mintea. Ce au de împărţit cei trei tocmai în noaptea de revelion ? Mi-ar plăcea să mă alătur lor şi să trag şi eu cu urechea, ca o soţie — ştiu prea puţin despre oamenii din jurul lui Peters. Dar fireşte că nu se poate.

Am să mă alătur totuşi grupului din jurul lui Willmers. Aici cel puţin mai şi rîd din cînd în cînd...

— ...ce-ţi spun : dacă Mehnert ajunge conferenţiar înaintea mea, îmi dau demisia ! Are două publicaţii mai puţin decît mine... Geißler, de la Berlin, se pare că va fi numit profesor plin — ce părere ai ? Cine dă mai tare cu gura... (Se vede că tot nu m-am trezit. Asta a spus-o la ultimul revelion... Nu, la ultimul revelion Willmers voia să-şi dea demisia dacă Mehnert ar fi primit înaintea lui contractul cu privire la pensionare, pentru că Mehnert avea numai treizeci şi trei de ani, iar el, Willmers, treizeci şi cinci.)

— A ajuns departe datorită fustelor ! rezumă fără să stea pe gînduri soţia lui Willmers. Actuala e, după cît se spune, fata unuia din Comitetul central. E a *patra !* Iar pe prima a părăsit-o cu copii cu tot... De mi-ar ieşi mie ăsta o dată în cale !

Aruncă o privire dintr-o parte înspre soţul ei. Acesta îşi contemplă vîrful fluturînd al ciorapului, pe lîngă paharul de bowle. (La ultimul revelion, soţia lui, reporter la un ziar local, întîlnise la o recepţie pe cunoscutul reporter al televiziunii, Grundorf, care, în paranteză fiind spus, avea iar o aventură, o studentă tinerică de tot, iar ea îl forfecase, afirmînd că un asemenea dezmăţat ar fi trebuit să intre pe mîna ei, a doamnei Willmers. Se uitase şi atunci spre soţul ei. Pe vremea aceea, el nu îndrăznea încă să-şi mişte vîrful ciorapului, ci şi-a umplut doar repede paharul de bowle. Ce-i drept, la ultimul revelion nu fusese încă propus conferenţiar. Nu avea pe atunci nici măcar contractul de pensie de vîrstă...)

Am să mă aşez dincolo, lîngă soţii Bitterlich. Doamna Bitterlich, antrenoare de înot, vine întotdeauna cu fel de fel de noutăţi de prin alte ţări.

— ...da, da, mîncarea e într-adevăr multă şi ieftină, dar textilele... N-au nici un fel de perdele ! Şi ce salarii ! Un medic are în medie optzeci de ruble, asta înseamnă două sute cincizeci şi cinci de mărci ! ! ! Iar ca să ştiţi, aspiranţii de la noi au o sută douăzeci de ruble...

— Aşadar, iar ne-au îmbrobodit cu ceva, comentează bărbatul ei, pe un ton veninos şi nelalocul lui. Să trimitem acolo pe tinerii înlocuitori, care şi aşa fac pe grozavii !

Soția lui încearcă să îndrepte lucrurile :

— În știință se pare însă că au făcut acolo într-adevăr progrese !

(Prin acolo înțelege, vezi bine, Uniunea Sovietică.) Soțul ei, care obținuse foarte lesne titlul de doctor, grație unei teme pe atunci de actualitate, dar care nu fusese încă numit profesor, deși nu refuzase în cei nouă ani de serviciu nici o sarcină și nici nu dăduse vreun motiv de nemulțumire, e azi mai slab decît fusese, fumează tare mult și repede, poartă o pereche de ochelari noi cu rame negre și se vede că și-a pierdut, o dată cu însușirea lui de odinioară de a vedea obiectiv, și simțul măsurii, deși obișnuiește, ca și mai înainte, să bată cu degetul în masă pentru a se face auzit :

— Progrese în știință ? Nu se văd încă, dragă! Unde se dezvoltă un nou sistem economic ? În R.D.G. ! Unde e agricultura cea mai înaintată ? În R.D.G. ! Pentru mine, comunismul depinde încă de buna mea stare materială !

— Nu-i adevărat ! Uiți structurile proprietății, intervine cu glas tare în discuție dr. Willmers din grupul de alături. Tema îi interesează acum pe toți cei din jurul covorului. Nu se mai poate auzi ca lumea nici un cuvînt. Pînă ce vocea lui Belfing le acoperă deodată pe toate celelalte :

— După opinia mea, ideea de comunism e privită adesea prea static. Poate că pentru ei acolo e comunism ceea ce pentru noi aici e abia socialism, poporul nostru e pretențios, are alte veleități — iată un cîmp larg de studiu pentru știință...

Belfing începe să vorbească despre tot felul de particularități naționale, ajunge „la polonezi" și în cele din urmă „la francezi" (adică la comuniștii francezi)... În acest punct al discuției e întrerupt de Willmers, care le prevede „ălora" că o să-și rupă gîtul dacă vor merge tot așa mai departe, ca și italienilor, dealtfel... (La ultimul revelion s-a vorbit, o dată ajunși aici, și de numărul tot mai mare de medalii cucerite de sportivii din R.D.G., într-o bună zi ei vor...)

Nu m-am așezat încă.

Să mă așez undeva ca o gazdă surdomută și să împart ceștile cu cafea — și să țin astfel măcar locul doamnei Belfing cît timp își spală cu lacrimi, în bucătărie, fardul de pe pleoape ?

Sau să mă arunc printre ei cu floreta în mînă, ca să alung posomoreala ce-i cuprinde, înainte de a se aduna ca o otravă în toate gîndurile și sentimentele ? Ca și cum aș ști să mînuiesc floreta cînd e vorba de asemenea teme ! Și cu ce drept aș face-o, ce aș aduce în schimb — o flecăreală în locul altei flecăreli ?

Mă refugiez pe balcon, îmi umplu plămînii cu aer și mă gîndesc la birtul din Osthausen și la toate discuțiile noastre despre nunți și despre decese. Mi se face dor de șoseaua din Osthausen pe care am mers împreună cu Steinert, și de întinderile scăldate în lumină de o parte și de cealaltă și de muzica ce ne însoțea, și îmi aduc aminte că mașinuța noastră sălta din roțile de dinapoi, ca un mînz. Cînd mă întorc iar spre cei

ce şed în cerc pe parchet, întrevăd, dincolo de chipul înfierbîntat şi de rama neagră a ochelarilor lui Bitterlich, zîmbetul lui larg de gazdă primitoare, deasupra unui tacîm de peşte cu tije lungi. Ne invitase la o enormă ştiucă umplută. Bitterlich se pricepea de minune să gătească şi să mănînce cu plăcere — vinul, florile şi buna dispoziţie nu lipseau de la masa lui — şi îi era drag să fie înconjurat de oaspeţi ; la ospeţele lui duminicale luau parte şi toţi camarazii de joacă ai celor patru copii ai lui, iar pentru ei pregătea cîte o porţie suplimentară de îngheţată cu fructe. Şi duminicile acestea erau singurele lui zile libere. Schimbă asta însă cu ceva chipul lui pe care-l văd acum, sau cuvintele pe care le aud ? Amintirile frumoase şi dorinţa mea n-au nici o putere, chipul şi vorbele lui îmi rămîn în ochi şi în urechi *aşa*, şi nu altfel ! De ce stau oare aici ca hipnotizată şi îmi pierd timpul ? Se schimbă *astfel* ceva ? Nu reacţionez iar ca atunci, faţă de Labinek şi de Irene, în loc să mă gîndesc la propria mea viaţă ? Mă folosesc şi acum de comportarea celorlalţi ca de o justificare pentru mine însămi ? Unde-i Peters ?

Peters stă lîngă Belfing şi îmi face un semn spre bucata de covor liberă de lîngă el. Plecăm ? îl întreb eu, cu o privire. Ce mai poate să urmeze ? El mă cheamă şi mai insistent spre petecul de covor liber. Mă aşez, lipită strîns de el. Prin mînecă îi simt căldura, dar nu-i simt şi apropierea. Îmi întinde o ceaşcă de cafea de la mijlocul covorului. Îşi soarbe cafeaua cu ochii

închişi. Arată istovit şi pare că nu vede şi nu aude nimic.

Din dreapta, se aşază în cerc şi soţia lui Marker.

— Lasă-i să trăncănească, zice ea, văzîndu-mi faţa.

— O, noi deştepţii de germani, nu mă pot stăpîni eu.

— Lasă-i să trăncănească ! Povesteşte-mi despre Bettina !

Eu îi vorbesc despre Bettina. Ea îmi povesteşte despre băieţii ei, apoi despre prietenii lor şi în cele din urmă despre copiii din clasa ei. Aş dori să fie ea învăţătoarea Bettinei, ele două s-ar înţelege. Marker s-a aşezat în spatele nostru şi bombăne de unul singur, iar cînd Willmers începe să spună că învăţămîntul nostru e fără pereche, îl întrerupe netulburat :

— Bea, lunganule ! Ca să-şi lungească şi copiii tăi gîtul şi să poată vedea tot atît de departe ca şi tine !

Se scoală apoi amîndoi deodată. Dăm mîna cu toţi la rînd.

Cînd ajungem la Willmers, soţia lui mă întreabă, pe ton de reporter :

— Aud că aţi fost la ţară, să vă odihniţi. Cum mai e viaţa prin satele noastre ?

— Bună, răspund eu cît pot mai amabil. Şi au, mai cu seamă, peste tot perdele la ferestre.

Belfing zîmbeşte. Doamna Willmers îmi strînge mîna prieteneşte, cred că nu şi-a dat seama de nimic, iar Peters mai strigă o dată pe deasupra capetelor :

— Drum bun pînă acasă la toată lumea !

— Bravo, îmi spune în şoaptă Marker la ieşire. Dar lîngă mine. Peters tace şi îmi ocoleşte privirea.

În noaptea aceea nu ne-am regăsit.

Numai trupurile noastre se întîlniseră.

Dragostea noastră devine iar o obişnuinţă ca mîncarea şi băutura — sau înstrăinarea dintre noi vine de altundeva ?

Aştept vorbele lui ca pe un descîntec. Le-am găsit eu însă pe ale mele ? Şoptesc, nesigură, spre locul de alături :

— Săptămîna trecută a fost totuşi altfel, nu-i aşa ?

— E normal, observă Peters, căscînd. Dacă ar fi în fiecare zi duminică, n-am mai avea sărbători — totul trece spune Heraklit.

— Nu-mi pasă de ce spune Heraklit.

Peters a şi început să respire regulat, a adormit.

E obosit de moarte pentru că a dansat, a băut şi a vorbit, e foarte firesc, ce altceva ar putea fi ?

Totul e normal !

A trecut şi săptămîna Crăciunului.

Peste opt zile, Bettina începe şcoala.

Marţi, miercuri, joi...

Au trecut şi sărbătorile iubirii. Iubirea e la fel cu celelalte ritualuri de fiecare zi. Dacă în fiecare zi ar fi duminică, n-ar mai fi sărbători — totul trece, spune Heraklit... După asemenea explicaţii sîntem mai fericiţi ? Cumpăr un alt vin, îmi cumpăr alte bluze, port alte pieptănături. Mă ajută tot atît de puţin ca o frecţie pe un picior de lemn.

Schimbarea o aduc cu ele zilele.

Ale mele sînt deocamdată aşa: dimineaţa, sărutarea lui pe obraz, între ultima înghiţitură de cafea şi deschisul uşii. Apoi un şir de treburi pînă se face după-amiază. Şi parcă fiecare gest şi ascultarea plină de neastîmpăr cu urechea plecată înspre afară mă apropie de întoarcerea lui Peters.

Cum sînt zilele lui nu o ştiu încă. Nu văd decît urma lor pe chipul lui. Zîmbetul nu-i poate ascunde paloarea ca de ceară. În grija mea de a nu mai repeta greşeli din anul trecut, îl întîmpin ca o oarbă şi mă dau apoi deoparte. Răbdare, mai ales răbdare ! Necazurile adevărate are să le împartă cu mine, căci noi aveam formula noastră : să nu-ţi descarci toate micile nemulţumiri în capul celuilalt, ca într-o ladă de gunoi, numai ce e într-adevăr important aparţine amîndurora, iar bucuriile şi visurile erau şi ele ale amîndurora. Osteneala aceasta din ceasurile de seară nu mi-e necunoscută. Aşa veneam şi eu cîndva de la lucru. Ne întindeam atunci amîndoi în tăcere şi închideam ochii. După un sfert de ceas, învioraţi, porneam la grădiniţă, după cumpărături, sau spre masa de scris.

Dar acum e un ceas de cînd s-a întors şi încă n-a ieşit din camera lui.

Mă duc la el, cu paşi fără zgomot : stă întins pe canapea, cu căciula şi paltonul, cu picioarele zvîrlite în lături, şi pe obrazul lui palid pleoa-

pele pe care le ridică îndată, sînt albe-albăstrii. Înainte de a putea să se ridice, i-am şi descheiat paltonul şi mă strecor şi eu în el, pînă ce simt că trupul lui se lipeşte destins şi îmbunat de trupul meu.

— Eşti, în sfîrşit, aici seara, murmură el, şi eu ce-ţi mai aduc ? Numai resturi din mine.

— Stai liniştit.

După încă o jumătate de oră, în care stă aşa destins şi tăcut lîngă mine, îl întreb, împotriva tuturor intenţiilor mele :

— S-a întîmplat ceva ? Eu sînt seara foarte vioaie. Ce să fac cu vioiciunea dacă tu nu ai nevoie de ea ? Poate putem face ceva amîndoi ?

— Nu, nu poţi să faci nimic, tracasările obişnuite...

Sare iute de pe canapea, zîmbeşte, îşi scoate paltonul, începe să fluiere, mă întreabă ce-am făcut toată ziua şi dacă am chef să merg la vechiul nostru cinematograf.

— Dacă nu eşti prea obosit... ?

Bea cafea la cină. În timpul filmului, îşi pleacă ochii spre genunchi, apoi aţipeşte de-a binelea. În drum spre casă, vorbeşte într-una despre un film japonez. Frazele repezi scot şi mai limpede în evidenţă greutatea neobişnuită a mersului şi a mişcării braţelor — ca şi cum viaţa din el s-ar stinge tot mai mult cu fiecare ceas.

Iar a doua zi dimineaţă, din nou sărutarea lui pe obraz, între ultima înghiţitură de cafea şi deschisul uşii.

Mă duc cu gîndul la alte zile din trecut: prelegeri, seminare — de şase ori acelaşi lucru în faţa a şase grupe diferite — şedinţe, bîrfeli, eforturi de avansare în sistemul de caste al învăţămîntului universitar, cu oameni ca Willmers şi Bitterlich în jurul lui ; sînt lucruri care îi macină puterile, fireşte. De unde ia altele noi ? Din el însuşi ? Dar Marker sau Belfing ? Dar eu ? Nu mă las eu tîrîtă într-o viaţă de furnică dacă nu văd rostul îndeletnicirilor mele ? În seara asta ar trebui să-mi vorbească şi despre „tracasările obişnuite", dacă-mi spune doar că sînt „normale" nu-mi explică şi nu rezolvă nimic !

Dar pe uşă intră azi un alt Peters : mă sărută pe obraz, îşi pune căciula şi paltonul în cui şi porneşte spre televizor, frecîndu-şi palmele. E telejurnalul. Întîi, ştirea senzaţională că vaca Frieda de la C.A.P. cutare a „întrecut-o pe vaca Marta cu atîţia litri de lapte" ; camera de luat vederi se mută de pe ugerul plin, în coridorul lung unde un mulgător în halat vărgat, călcat proaspăt, şi cizme lustruite, vine înspre noi. Pauză. Lungă recepţie guvernamentală, cu masă lungă şi discursuri lungi. Pauză. Interviu la laminor : trei oameni spun altfel acelaşi lucru, în limbaj de şedinţă, în graiul din Erzgebirge şi în cel din Riesa...

— Nemaipomenit de interesant, observ eu cu nevinovăţie în timp ce strîng masa. Peters începe atunci să laude, ca o persoană din prezidiu, informaţiile în general, în special şi în amănunt. Şi-a recăpătat umorul, gîndesc eu, şi

încep să glumesc la rîndul meu. El începe să se agite, dar nu în glumă. Tăcere. Înstrăinare. Să nu le las să crească !

— Aş putea să-ţi traduc nişte articole, ai vreunul la tine ?

Îi trebuie timp ca să poată trece la altă temă, se ridică în cele din urmă, aduce un teanc de reviste, caută nişte rînduri, sortează, a închis de mult televizorul, ridică brusc capul.

— Ce-am tot trăncănit adineauri ? Am avut o şedinţă de patru ore, îţi dai seama...

Acum am să pot face ceva !

Îi pot inspira idei noi. Ca pe vremuri. Are să se aşeze iar sub cercul de lumină al lămpii de pe birou, în timp ce eu, din colţul canapelei am să întorc foşnind paginile dicţionarelor. Şi văzînd spatele puloverului roşu aplecat peste hîrtie, timpurile acelea trecute de mult vor căpăta viaţă şi culoare şi în paginile cărţilor mele.

Dar în seara următoare vine acasă iar un alt Peters. La observaţia Bettinei : „Azi plescăi *tu,* tăticule !", răspunde răstit, de parcă i-ar fi tăgăduit cineva putinţa de a gîndi ştiinţific. Aici poate să plescăie cît îi place, tocmai asemenea poveţe îi mai lipseau. Îi răspund şi eu, tot răstit, să nu mai strige astfel. Privirea Bettinei se mută de la unul la celălalt şi se apleacă fără o vorbă asupra farfuriei. Peters se scuză. Eu mă scuz. După un timp, Peters e iar destins şi volubil :

— Redacţia lui Belfing caută o traducătoare permanentă, cu plata în acord, mi se pare că ar fi ceva nimerit pentru tine !

S-ar putea.

A doua zi mă uit la orarul lui săptămînal de pe masa de lucru. Joia şi vinerea are cursuri. Ieri după-amiază deci. Starea lui de iritare vine din sala de curs ? Colo, pe raft, articole traduse mai de mult şi neprelucrate aşteaptă alături de manuscrisele unor lucrări începute. Stau, şi unele şi altele, sub praful lunilor ce au trecut. La ce lucrează acum ? Pe masa de scris nu văd decît teancuri de ziare, planuri de seminar, rapoarte. Şi... scrisul meu, subliniat cu roşu : „...să-şi renege, în cuprinsul a paisprezece zile, propriul lui crez despre educaţie, deşi... Împlineşti treizeci de ani... ca un arendaş al înţelepciunii... urăsc pînă în cele mai neînsemnate amănunte viaţa pe care o ducem... Urăsc pînă şi cuvîntul Uni..." Cum mă mai pot gîndi că are să-mi spună acum tot ce-l doare ! Memoria lui e mai trainică decît a mea. Trebuie să aflu eu singură ce se petrece. Trebuie să-l fac să înţeleagă că întoarcerea mea nu e un capriciu. Azi e vineri. Are curs în amfiteatrul doi...

Amfiteatrul are ferestre înalte şi înguste, cu geamuri din sticlă ornamentală, care protejează împotriva privirilor din şi înspre stradă. Între rîndurile de bănci, aşezate pe pardoseala netedă din lemn tare, se înalţă, una în spatele celeilalte, două coloane date cu vopsea galbenă de ulei. Mă aşez după cea de-a doua, unde nu pot fi văzută de pe podiumul cu trepte al catedrei.

Acasă, pasul lui lung și rar îl aud încă între ușa de la intrare și cea dintîi treaptă a scării. Aici, salutul studenților — frecarea de podea a mulțimii de picioare și bătaia rituală în tăbliile de lemn — îmi acoperă zgomotul atît de familiar. De aceea, vocea de la catedră mă izbește neașteptat, aducîndu-mă la realitate ca un șuvoi de apă rece. De ce vorbește oare de pe bandă de magnetofon ?

Nu, pe bandă sunetul e mai înfundat, iar tusea ușoară cu care își drege glasul vine într-adevăr de la catedră ! Perioadele construite și articulate cu grijă vin chiar din gura lui. Contradicția dintre dezvoltarea industrială și fărîmițarea în state mici, și alte asemenea lucruri de pe vremea Revoluției de la 1848 în Germania, da, da, da... Cuvintele mă moleșesc, la fel ca litania mașinală a unui preot.

Le rostește într-adevăr *el ?*

Risc o privire de după coloană. Da, colo în față, în spatele catedrei, e el, în picioare, cu ochii plecați într-una peste hîrtii.

Distanța de acum a mai fost o dată între noi. Nu cumva tot în aceeași sală ? Nu, cea de atunci era mai mică, fără stîlpi de susținere în fața mea.

Peters stătea în picioare, pe podium, purta un costum negru, care mă descumpănea.

Eu, într-un costum negru și solemn, ședeam în ultimul rînd.

Între noi doi, o elită de spirite și demnități, foindu-se nestingheriți încolo și încoace și mîzgălind cîte ceva pe blocnotesuri.

Nici una dintre privirile mele conspirative nu putea pătrunde printre ei pînă la Peters.

Omul palid, concentrat și cu înfățișare foarte corectă de pe estrada din fața noastră nu respirase alături de mine de-a lungul nopților, nu cărase cărbuni din pivniță, nu o pusese pe oliță pe Bettina și nici nu stătuse serile, în puloverul lui cu coatele ieșite, la masa de lucru, aruncînd, spre colțul canapelei unde ședeam, cîte un citat spiritual sau paradoxal de prin cărțile lui. Omul acela cu părul blond, tuns cu grijă și cu mustăcioară era o persoană oficială.

Și tot oficiale și în afara vieții mele erau și lucrurile despre care se vorbea : rolul personalităților de seamă în Revoluția franceză, între 1789 și 1794, problemă în care pe el, Peters, îl interesa mai ales influența individualității cîtorva mari oameni asupra procesului istoric, aici la noi în momentul de față... Nume, evenimente, citate din scrisorile unor tineri înflăcărați, de optsprezece sau douăzeci de ani, ba chiar, presărate printre fapte istorice cunoscute, amintiri din copilăria cine știe căror oameni însemnați... Toți oamenii aceia străini din fața mea păreau, după cum se vedea, mai aproape de gîndurile lui Peters decît eram eu : chipurile lor exprimau protest sau aprobare, creioanele le alunecau pe hîrtie, din gura lor porneau cuvinte spre estradă și izbucneau pe negîndite discuții iuți, în timpul cărora mă treceau sudorile și înghețam de frică la gîndul că Peters s-ar putea împotmoli în ele. N-avea astîmpăr mai

ales omul acela înalt și slab cu ochelari, în primul rînd din stînga. Știam că trecea drept un corifeu, venit din afară. Citise lucrarea lui Peters, dar nu-i dăduse un aviz favorabil. O cunoștea deci mai bine decît cei mai mulți din sală și se putuse pregăti pentru acest ceas. Intervenea mereu cu frazele lui dinainte pregătite, după el, candidatul ignorase, în însăși metoda lui de cercetare, teza marxistă conform căreia rolul personalității în istorie este determinat, în primul rînd, de atitudinea ei față de clasele și păturile sociale... Cu cîtă plăcere i-aș fi trimis acelui om o săgeată drept în ceafă. Nu era însă nevoie de asemenea demonstrații de solidaritate cu Peters. El nu avea nevoie de ajutorul nimănui : Cum adică, ignorare ? a întrebat, la rîndul lui, tăios. Ar fi timpul — spunea el — să se presupună în sfîrșit că aceste teze ne sînt cunoscute nouă, istoricilor marxiști, spre a fi scutiți așadar de repetarea lor inutilă și de clătinările din cap în semn de aprobare reciprocă, și spre a ajunge — în sfîrșit ! — pînă la unele aspecte încă nestudiate, cum ar fi de pildă domeniul *subiectiv*, ce-i drept acceptat în general, și în teorie, însă aproape deloc cercetat, al omului și al influenței sale asupra desfășurării istoriei ! Se afla oare acolo, în sală cineva gata să susțină sus și tare că răsturnările aduse de Revoluția rusă din Octombrie s-au datorat numai și numai maselor, și nicidecum uriașei și excepționalei personalități a lui Lenin ? Ce se mai putea spune, deci ? În ceea ce-l privea, el, Peters își îngăduia de aceea să-și îndrepte în

folosul nostru, atenția asupra acestui aspect al istoriei și în acest scop era dator să cerceteze pînă în adîncime ca să descopere toate influențele materiale și spirituale care definesc o personalitate încă înainte de apariția ei în public și care colorează astfel pînă la urmă, în modul acesta indirect, și faptele istoriei ; să revenim deci la francezi... De aci înainte, amănuntele de acest fel n-aveau decît să-mi fie necunoscute ! Peters redevenise, în sfîrșit, omul lîngă care trăisem în ultima vreme. Nimeni dintre cei din sală nu cunoștea aceste „accese", care îl făceau să sară brusc, cu scaun cu tot, de la masa lui de lucru, să-și arunce în grabă paltonul pe umeri și să alerge ceasuri la rînd prin noaptea orașului, reîntorcîndu-se apoi pentru a ciocăni, ca un pianist nebun, pe clapele mașinii lui de scris, ca și cum degetele i s-ar fi străduit, într-o întrecere disperată, să nu rămînă în urma gîndurilor... Eram pe atunci culcată în întuneric, dincolo de peretele camerei lui, și nu-i înțelegeam nebunia. Acum însă înțelegeam ! Toate vorbele și strădaniile lui contradictorii din atîția ani îmi apăreau, acum orînduite într-o căutare tenace a unor idei proprii, inconfundabile, care nu puteau fi traduse în faptă decît de el și de nimeni altul. Înțelegeam acum chiar și alegerea aparent ușuratică a domeniului de studiu: istoria era pentru el numai un material, o viață trăită în care găsea pilde de viață, un continent plin pentru noi de comori încă nefolosite... Voi, corifeilor, împotriviți-vă cum vă taie capul lucrării lui, el va ieși din luptă tot învingător.

Căci tot ce s-ar putea spune împotriva ei, a spus-o, și a contraargumentat-o de sute de ori el însuși. Altfel nu s-ar fi aflat aici ! Peters, omule, care te îndoiești, scepticule. Te iubesc ! Mă auzi ! Nimic și nimeni nu ne va despărți vreodată !

În ceasul acela fericit al înțelegerii, viața mea întreagă a trecut fără rezerve sub steagul lui Peters. Cîte ceasuri își irosise umblînd după cumpărături sau cu aspiratorul ! Și de ce ? Pentru că, de la nașterea Bettinei, mă trimiteau necontenit pe drumuri. Ajunsesem atît de prăpădită, încît era de ajuns o adiere ca să mă dea peste cap. Și de ce ? Pentru că mă credeam de neînlocuit la cele opt testamente sau contracte cu care aveam de furcă zilnic. Nu le putea întocmi în locul meu oricine altcineva care se ocupase o vreme cu paragrafele respective ? Puteau însă, de pildă, educatoarele de la grădiniță sau bătrînelele de prin vecini să țină Bettinei loc de mamă? Din cele douăzeci și patru de ore ale zilei, trăiam împreună cel mult una, și pe aceea de obicei în bucătărie sau la coadă, în fața magazinului de legume. Putea vreo altă ființă să țină locul tovarășei lui Peters, care seara era încă vioi și dornic să-și împărtășească gîndurile, chiar și pe cele care abia începeau să se înfiripe, sau care înmugureau în el ca o promisiune de speranță ? Era, în sfîrșit pe un teren sigur, pe care avea să clădească ceva numai al lui, inconfundabil. De ce nu mă bucuram în sfîrșit și eu din plin de norocul nostru ?

Și iată-mă acum printre studenții lui, așteptînd scăpărarea aceea de care numai el e în stare. Am fost de atîtea ori de față cînd, în timp ce polemiza pentru a ajunge la rădăcina unei idei, se năpustea deodată înainte, în clipa cînd dădea peste cîte o frază obișnuită, aruncînd asupra ei o lumină nouă și aprinzînd pasiunile spiritelor. Camera lui de lucru devenea un cîmp de bătaie, iar sala de curs, un lăcaș al delectării intelectuale. Însuflețirea gîndului îl purta atunci de la un capăt la altul al catedrei și uneori chiar și printre rîndurile de bănci. Se mai întîmpla uneori ca sfîrșitul unei fraze să nu mai corespundă perfect din punct de vedere gramatical cu începutul ei, dar nimeni nu băga de seamă pentru că fiecare idee părea că abia prinsese viață pe punțile nevăzute dintre Peters și toate privirile acelea gînditoare, sceptice, contrariate din fața lui, și nu fusese lipită încă pe hîrtie.

Și iată-mă acum aici, așteptînd zadarnic. Unde-i *el* ?

Siguranța profesională a dascălului din fața mea înăbușă toate glasurile amintirii. Ea ar putea fi tot atît de bine a doctorului Bitterlich, sau a oricărui altuia.

Unde-i *el* ?

Asemenea prelegeri mă scoteau din fire încă de pe cînd eram studentă. Îmi spuneam că profesorului îi era totuna dacă ne avea în fața lui pe noi, sau o sută cinci șoareci sau iepuri dresați, cărora le putea debita programul dinainte stabilit. Aruncam atunci de cele mai multe ori

cîte o mare şi naivă întrebare spre vocea de la catedră, pînă ce apărea în locul ei un om care ne căuta privirea, sau îşi căuta cel puţin măcar cuvintele următoare.

De cine se fereşte Peters ? Îi e teamă de iscoade sau de stagiari printre auditori ? (Ca să fii la catedră trebuie să prezinţi garanţii de securitate, o ştiu.)

Observ că puţin mai într-o parte, în spatele meu, s-a aşezat Willmers. A jucat de multe ori faţă de Peters rolul de arendaş a tot ce e al nostru. A dat însă, în toţi aceşti ani, vreo lucrare ştiinţifică ? N-a scris nici măcar un singur articol. Peters a zis cîndva, fără nici o răutate, că Willmers are nevoie de cuvîntul de ordine al următoarei şedinţe plenare şi că n-a trecut niciodată mai departe de interpretare, asigurare şi ridicare în slăvi, pentru că nu face decît să respecte mereu ultima lozincă. Pe faţă sau într-ascuns — după indicaţie —, e de mult un adversar al grupei de cercetare conduse de Peters.

Se fereşte Peters în ultima vreme de oameni ca el ?

Sau... nu cumva scînteia lui s-a stins ? Nu, îndoindu-mă astfel înseamnă să-l trădez ! Păcat că nu-i pot vedea tot timpul faţa.

Ce se întîmplă însă cu studenţii lui ? De ce nu ţin să fie parteneri la procesul cunoaşterii în loc să înghită aceste formule gata făcute despre „cauze şi doctrine" ? Sînt lucruri pe care le-ar putea citi la fel de bine în cărţi la fel de-a gata formulate !

În stînga, fetele din faţa mea îşi umplu paginile de note. Una dintre ele are un simţ al sistematizării — îşi numerotează paragrafele... subliniază cu roşu şi cu verde titlurile şi subtitlurile. Nici un semn de întrebare, nici o însemnare marginală. Ele însele unde sînt oare ? Oricum, au opt ani mai puţin decît mine. Ce ştiu eu despre felul lor de a vedea şi de a gîndi ? Războiul care a trecut e probabil pentru ele tot atît de departe cum e pentru mine primul război mondial. Pe cei ce fugeau din ţară nu i-au cunoscut decît la vremea copilăriei lor. Pentru noi, un loc rămas pe neaşteptate gol, în stînga sau în dreapta, era un fapt din viaţa de toate zilele.

Un băiat înalt şi brun citeşte o carte din Biblioteca pentru toţi, cred că sînt poezii.

La dreapta mea, un alt băiat stă cu ochii pironiţi în gol.

Chiar în faţa mea, circulă un bileţel între două fete : „Cred că o să am un copil". „Cum aşa ? Nu mai iei pilule ?". „Maică-mea şi-a încuiat noptiera. Ce mă fac ?" „Vino azi la mine, găsim noi ceva".

De ce îşi scriu astfel ? Îmi aduc însă aminte că Margit şi eu ne scriam cîteodată asemenea bileţele. Sînt cuvinte pe care uneori ţi-e greu să le rosteşti, iar în pauze flecăream de cele mai multe ori fără rost, sau discutam făcînd pe grozavii.

Prin ce se deosebesc de noi fetele şi băieţii de azi ? Ce-i face să semene cu noi, cei de

atunci ? Peters, care stă zilnic în fața lor, știe oare ?

Și, deodată, dau cu ochii de un băiat nălțuț, chiar lîngă mine. Are o mustață ca a lui Gorki. Nu și-a notat pînă acum nici un cuvînt. Pare din cale afară de atent și de încordat (linia spatelui e întinsă ca o coardă de arc înainte de plecarea săgeții). Ochii lui fixează ca într-o menghină catedra pe care o are în față. E mai norocos decît mine, lui nu-i scapă nici o mișcare de pe chipul lui Peters.

Prin fire nevăzute, încordarea vecinului meu mi se transmite și mie. N-am prea mult de așteptat pînă ce trunchiul lui se repede înainte, cu brațul stîng azvîrlit în aer, cu palma întinsă spre catedră, ca o pavăză în calea glasului lui Peters. Iar glasul ezită între două fraze (cel puțin așa mi se pare), tușește ușor... și continuă să curgă de la catedră, trecînd peste semnalul de oprire înălțat în văzul tuturor. De ce nu reacționează Peters ? Cei din sală se întorc spre băiatul cu păr bălai. Nu renunță la semnalul lui. În cele din urmă, șirul vorbelor se întrerupe și glasul lui Peters întreabă, iritat :

— Mă rog, domnule Pindus, ce este ? (Îl cunoaște ? Cunoaște pe fiecare dintre cei cam o sută douăzeci de studenți din sală ?)

— Domnule doctor, printre stăpînitorii din istoria Germaniei s-au găsit numai netrebnici și nici măcar un singur Petru cel Mare ?

— Ce întrebare ! Vorbim doar despre Revoluția de la 1848.

Simt cum se silește să-și păstreze calmul (ca la masă, cînd plescăie Bettina). Ce păcat că nu-i văd acum fața ! Cum de a rostit tocmai acest Pindus fraza de adineauri ? Ea se află în însemnările lui Peters, și el nu lasă pe oricine să se uite prin ele.

— Domnule doctor, nu mi-ați răspuns încă !

— Ți-am răspuns, domnule Pindus ! (De ce asprimea din glas ? Ce s-a întîmplat ? Ce vor să spună cu adevărat ?)

În fața mea, o fată se întoarce și îi șoptește lui Pindus printre dinți : „Taci o dată din gură ! Mereu aceeași poveste..."

Îi strecor băiatului blond un bilețel : „De unde ai luat fraza ?"

Nu ia în seamă biletul. Își strînge servieta sub braț și părăsește zgomotos sala.

Ce s-a întîmplat ?

Fata din stînga, în fața mea, închide într-un chenar galben cuvîntul „Rezumat". Toți se pun acum pe scris. Rezumatele fac mai ușoară toceala dinaintea examenelor.

Nu mai aștept sfîrșitul cursului lui Peters și ies și eu pe urmele băiatului blond.

Ce vreau de la el ? Motivul interpelării lui de factură petersiană ? Cum l-aș putea descoperi fără a-l trăda în același timp pe Peters față de studentul lui, față de imitatorul mustății lui (mai lipsește doar paltonul vechi și ponosit)...

Pindus dispare după draperiile cafenelei „Miracol". O știu de pe vremea studenției. Puteai trăi aici minunea de a vedea ospătarii rămî-

nînd la fel de amabili chiar dacă beai în patru ceasuri doar o ceaşcă de cafea. Iarna trecută îl aşteptam uneori aici pe Peters. Pe atunci, la masa din colţ, în stînga, aplecat asupra cărţilor, îl puteam vedea pe Marker, a cărui soţie cîştigase iar la sorţi pentru după-amiaza aceea singurul loc din casa lor în care se putea lucra. Ce minune o fi căutînd Pindus aici ?

Fără să se întoarcă, o ia spre colţul din stînga. Iar acolo se află, ca totdeauna, Marker. Pindus îi spune ceva. Marker ridică ochii, mă vede în uşă şi, ridicînd braţul, mă invită lîngă el. Eu însă mă duc întîi la bufet şi stau la rînd la prăjituri. Şi asta pentru că Pindus nu se aşază la masă, ci face doar un schimb de cărţi cu Marker şi apoi pleacă.

Faţa masivă şi cărnoasă a lui Marker mă priveşte pe deasupra aperitivului, paginilor de cărţi şi maldărului de franzeluţe :

— S-a întîmplat ceva, fetiţo ?

— ...nu, de ce ?

— După înfăţişarea ta, aşa s-ar zice. Haide, ia şi tu un păhărel. Ţi-e foame ?

— Te stingheresc, Martin.

— Da de unde, tot nu fac azi nici o ispravă.

Vorbim despre copii, despre mîncare, despre una şi despre alta, pînă ce nu mai pot ocoli întrebarea :

— Spune-mi, Martin, ce se întîmplă de fapt la voi la Institut ?

— Cum adică „se întîmplă“ ? Fii mai precisă !

Îi povestesc despre gestul lui Pindus în sala de curs pentru că aş dori să pomenesc cît mai puţin de Peters.

— Nu te mai codi, fetiţo ! Vrei să ştii dacă Pindus are motiv să-i caute pricină lui Peters al tău ? Eu îţi spun că are, însă nu chiar faţă de o sută douăzeci de oameni şi de un Willmers.

— Acum e rîndul tău să fii mai precis !

— Am să fiu : Pindus a strîns material. Tema principală — tot cea pe care o ştii : capacitatea individului de a influenţa mersul istoriei. Pindus îl admiră straşnic pe Peters — l-ai văzut şi tu cum arată —, nu lipseşte de la curs, nu pierde nici un cuvînt, şi nu-şi ia ochii de la Peters, care a dat iar de bucluc, ca dealtfel întreaga lui grupă de cercetare. De atunci, delegaţii sînt nelipsiţi de la cursurile lui. Belfing, şeful diplomaţiei noastre, a dat următorul cuvînt de ordine : ţineţi-vă gura, cîştigaţi timp, salvaţi tema în ansamblul ei ! După cum vezi, Peters nu crîcneşte. Pindus însă da. Ca şi mine, dealtfel. Mă urmăreşti ?

— Cred că da.

— Credinţa las-o ălora care se dau în vînt după cele cereşti. Mie spune-mi ce nu pricepi !

Sinceritatea fără nazuri a lui Marker mi-a prins bine întotdeauna. În mîinile lui, totul devine de obicei limpede, firesc şi accesibil. E o deprindere care i-a rămas de pe cînd era constructor. Azi simt însă că mi-e frig lîngă el. În anii lor de muncă în comun a devenit prietenul cel mai de nădejde al lui Peters, sincer pînă la limita dincolo de care sinceritatea poate jigni.

Iar limita aceasta mi se pare că au depăşit-o în ultimele zile.

— Spune-mi, Martin...

— Ce ?

— Şi pe tine te priveşte, după cît înţeleg. Pe cinstea ta de om de ştiinţă : crezi că Peters e într-adevăr pe drumul cel bun, că e bine ceea ce face ?

— Da ! Fără doar şi poate !

— Şi obiecţiile ?

— Ei ! Fiecare peşte cu momeala lui, obişnuia maistrul nostru să spună, cînd punea la cale vreo treabă mai cu miez. Să nu ne gîndim de pildă că stimabilii i-ar putea reproşa lui Petru cel Mare al lor că nu s-a alăturat mişcării muncitoreşti pentru a deveni o adevărată personalitate — e o momeală care nu mai prinde la nici un om cu scaun la cap. Nu trebuie să ne îngrijoreze nici momeala de dincolo de Elba — comentariile radiofonice de pildă, care ciopîrţesc articole, le cîrpesc cu manuscrise din anii de demult ai studenţiei şi descoperă pînă la urmă încă „un luptător pentru libertatea individului" şi „împotriva anihilării omului în comunism" ; nu-i o momeală nouă şi nici prea originală pentru oameni serioşi ca Peters al tău. Treaba se îngroaşă numai atunci cînd asemenea comentarii radiofonice pornesc de la tovarăşi serioşi care vorbesc din Praga. Ca şi cum ei nu s-ar scălda în aceleaşi ape ca noi...

— Înseamnă deci că Belfing şi Peters au dreptate să se abţină ! De ce să le mai dea apă la moară ?

— Aşaa ? Prin urmare nu-i altceva de făcut decît să taci chitic, nu ? Tema noastră nu-i decît o glumă pe care o spui sau n-o spui, după cum ai chef ? E vorba de tema unei epoci ! A unei epoci care abia a început ! N-avem s-o lăsăm pe seama altcuiva, pricepi ! Fără voie, Marker a ridicat glasul. De la mesele vecine, privirile se îndreaptă spre noi. Marker respiră adînc, face un gest împăciuitor, mă priveşte drept în faţă şi îmi spune încet mai departe : O femeie care trage chiulul un întreg semestru n-are, fireşte, cum să priceapă. Ascultă-mă bine ! Ai şi tu partea ta de vină. Tu ai putea cumva să lupţi pe două fronturi ? Cînd un om are asemenea necazuri în viaţa lui de acasă, dă înapoi ca om de ştiinţă — Fritz al tău era înainte drept ca bradul... Dacă ai fi nevasta mea !

— Nu sînt însă nevasta ta !

— Fie, să nu mai vorbim ! Oricum... I-a mers rău de tot între timp. Tu ştii că eu am oarecare slăbiciune pentru tine. Dacă aş fi fost însă în locul lui, te-aş fi dat naibii după jumătatea asta de an !

— Nu eşti însă în locul lui ! Şi unde mai pui că nu toţi cei care trăiesc altfel decît tine şi Erika ta sînt nişte idioţi.

— Vezi bine. Dealtfel, fă cum crezi. Pe voi şi-aşa tot nu vă înţeleg niciodată !

— Salut-o pe Erika. Rămîi cu bine.

— Rămîi cu bine, Karen. Şi ai grijă s-o scoţi la capăt !

11

ÎN VIAȚA MEA alături de Peters am trecut prin mai multe crize.

Iar după fiecare dintre ele rămîneam cu mai puține iluzii despre el și despre mine.

Și totuși, privindu-ne cu ochii altei înțelegeri, găseam în cele din urmă și putința de a spera din nou. Pînă acum.

Pentru că mulți bărbați și multe femei învață încă din copilărie să iubească, noi însă nu învățasem.

Peters crescuse mai ales în tovărășia ideilor, iar eu — cu speranța pentru mai tîrziu. Și de aceea, chiar și în întîlnirea mea cu Peters, dorul și fantezia mea nu treceau la început dincolo de ceea ce ne alătura : cel dintîi sărut, cea dintîi noapte... Apropierea lui de mine mi se părea ca o izbăvire, după care tot ce avea să urmeze s-ar fi petrecut „într-un fel" de la sine.

O stare nouă de nesiguranță și-a făcut loc între noi duminica dimineața, cînd zbîrnîitul soneriei de la intrare ne tulbura somnul, chemîndu-mă la facultate ca să fac ce aveam de făcut (să împart manifeste cu privire la noile oferte de tratative cu guvernul Germaniei de vest). Peters se trezea și el numaidecît. Știa că Margit aștepta jos, în fața ușii, numai șase minute, pînă la tramvaiul următor. În primele luni îmi împacheta repede biscuiții și merele rămase din ajun și mi le punea în sacoșă. Curînd însă nu mai cobora din patul cald, uitîndu-se de acolo cum îmi turnam apă rece peste

brațe și piept și cum îmi curățam cizmulițele ca pentru paradă. Iar o dată mi-a spus pe neașteptate :

— Păcat că n-ai încă nici o decorație !

Mă lua adesea nițel peste picior cînd eu mă luam prea în serios. Ne plăcea să glumim astfel. Îmi plăcea mai ales rîsul lui după aceea. În dimineața de atunci n-a mai rîs. Mă gîndeam la munca lui în uzină, despre care îmi vorbea cîteodată. Se simțea bine printre oamenii de acolo. Munca însă nu era decît repetarea, zi de zi, a acelorași mișcări. Monotonia îl abrutiza, îl irita și îl făcea să tînjească după munca intelectuală. Fără ea se simțea ca un șofer fără șosele sub roțile mașinii. Iar cînd venea seara, era atît de ostenit și de stors de vlagă încît adormea în fața cărților deschise. Se bucura toată săptămîna la gîndul că va dormi duminica pe săturate, lîngă mine. Dar în dimineața aceea de duminică, gazda mea se trezise și ea iarăși o dată cu mine, avea să mă audă plecînd și să se scoale curînd după aceea. Peters trebuia deci să se ascundă în dulapul meu de haine, și să stea acolo pînă ce ea avea să coboare în pivniță, după cartofi, pentru ca să se poată strecura neobservat din casă, unde avea să se întoarcă, după o plimbare matinală, ca musafirul meu cuviincios de peste zi. (Căci în celelalte privințe mă împăcam bine cu gazda, nu voiam să risc să mă dea afară, ci doar s-o fac să se obișnuiască cu Peters). În timp ce mestecam o chiflă uscată și îmi îmbrăcam haina, încercam să-l împac cu fel

de fel de propuneri pentru după-amiaza noastră. El însă zăcea nemişcat în pat.

M-am întors atunci ca să-mi mai lipesc o dată repede obrazul de al lui. În faţa mea era un om străin. Mă privea de departe, cu un interes plin de răceală, pe care îl uitasem de mult. I-am strigat lui Margit, în lungul celor patru rînduri de etaje, s-o ia înainte fără mine. Amînarea n-a folosit la nimic. Mi-a spus că e obosit, că totul e ca de obicei. Pentru prima oară i-am simţit atunci sărutarea ca pe un ritual în timpul căruia gîndul lui era într-altă parte.

La întoarcere nu mă mai aştepta ca de obicei cu o carte, la mine în cameră. M-am dus la el. Nu era acasă, şi nici nu-mi lăsase vorbă unde e. L-am căutat pe băncile noastre din parc şi pe străzile pe unde ne plimbam amîndoi. În cele din urmă l-am găsit la cafeneaua din colţ. Băuse mult şi avea chef de ceartă. Eu spuneam întruna „da, da". În cele din urmă s-a urcat cu mine într-un tramvai. Am coborît la capătul liniei, am mers multă vreme în lungul unui rîu întortocheat, în a cărui apă întunecată se oglindeau nori albi şi fugari. Spre seară, Peters era iar împăcat şi tandru. De atunci nu i-am mai luat în serios „crizele".

Pentru mine, timpul începea şi acum tot de la întîlnirea noastră din decembrie. Toate localurile, oraşele şi lacurile de mai înainte luaseră o altă înfăţişare după ce le descoperisem din nou împreună cu Peters. Şedeam alături ceasuri la rînd, tăcînd, fără să ne plictisim. Şi ne ridicam mereu miraţi privirile cînd izbucneam deodată

în rîs, sau ne întristam din pricina aceloraşi lucruri. Era ceva ce nu mi se întîmplase niciodată. Şi credeam că aşa va fi mereu.

Şi totuşi Peters dispărea mereu şi nu se mai arăta cîteva săptămîni.

Cînd venea, aducea cu el privirea aceea rece-examinatoare, punea semne de întrebare sau nota observaţii ironice în dreptul unor pasaje din cărţi pe care eu le subliniasem anume, se repezea iritat asupra oricărui cuvînt pe care îl rosteam distrată. Nimicurile se preschimbau pe nesimţite în ciocniri de neînţeles. O dată aveam pe masă o lucrare nereuşită la Dreptul penal. Mă simţeam zdrobită din cauza primului meu cinci... „Explică-mi întîi ce e greşit", mi-a spus Peters, şi s-a aşezat solemn pe scaun, ca la teatru. I-am dezvoltat, volubilă, doctrina contradicţiilor antagoniste şi neantagoniste, am arătat cum a dezvoltat-o mai departe prietenul şi tovarăşul nostru Mao Tze-dun, ale cărui idei era firesc să le împărtăşesc pe atunci (ca noi toţi dealtfel), pentru că printr-o asemenea împărţire a tuturor contradicţiilor viaţa din jurul nostru devenea numaidecît limpede şi uşor de înţeles. Trebuia doar să mai descoperi, în situaţii concrete, dacă era vorba de duşmani şi agenţi străini sau de persoane cu conştiinţa înapoiată — şi totul ar fi mers strună. Dar tocmai aici mă cam împotmolisem, spunea profesorul, iar eu eram fireşte de aceeaşi părere... În timp ce vorbeam, Peters şedea cu braţele încrucişate, rezemat de uşorul uşii aruncîndu-mi mereu cîte un „de ce ?" sau „cum aşa ?", făcîndu-mă să mă

încurc din ce în ce mai tare şi să-i strig în cele din urmă :

— Nu te mai uita la mine cu dispreţul ăsta afurisit !

Strigătul meu nu l-a impresionat de loc. Nu s-a lăsat.

— Prin urmare, să recapitulăm : dacă nu mă numeri printre duşmani şi agenţi în slujbă străină, nu pot fi pentru tine decît un om cu conştiinţă înapoiată !

— De unde ai scos-o ? Ce vrei să spui ? Doar nu-i deloc vorba despre noi !

— Oare ? Nu ? mi-a replicat el, ironic. Te rog să-mi explici atunci, ce caracter are această evidentă contradicţie dintre noi !

Atunci n-am înţeles că-mi reproşa îngîmfarea de a mă socoti pe mine însămi printre cei „cu conştiinţa înaintată"(căci altfel nu m-aş fi simţit atît de firesc îndreptăţită să clasific şi să dau sentinţe). Nu puteam înţelege pentru că nu-mi dădusem încă seama şi pentru că eram zilnic educată pentru o astfel de atitudine.

Un singur lucru îmi era atunci limpede : Peters *voia* să se certe cu mine ! Eu însă *nu* voiam să mă cert cu el !

Cînd n-am mai ştiut ce să fac, m-am dus lîngă el şi i-am pus braţele în jurul gîtului :

— Te rog, hai să dormi şi să te odihneşti...

S-a întins în patul meu... S-a tras chiar, ca de obicei, mai spre perete, ca să rămînă loc şi pentru mine, iar eu am adormit, ca întotdeauna, într-o clipă.

Se obişnuieşte să se spună că cei ce iubesc au un al şaselea simţ. Acest al şaselea simţ m-a trezit se vede tocmai cînd Peters îşi lua cu băgare de seamă paltonul din cuierul de pe uşă, începînd să-l îmbrace. Era atît de hotărît încît îşi ţinea spatele drept ca scîndura. Mă uitam, nedumerită, la spatele lui ţeapăn şi rece, pe care mîinile mele îl ştiau cald şi suplu, şi care dispărea în clipele acelea sub haina de stradă de culoare deschisă.

— Voiai... s-o ştergi, aşa, nici una, nici două?

Braţul lui stîng se oprise din mişcare în partea de sus a mînecii. O ureche se întorsese spre mine, aşteptînd. Voiam să-i văd în clipa aceea chipul ! În sfîrşit îl îndreptă, peste umăr, înspre mine. Nu, nu exprima răceală, ci mai curînd oboseală şi... durere. Spatele i se rotunjise. Arăta acum aproape trist. Şi-a pus paltonul în cui, a strîns de pe masă foile scrise şi le-a rupt înainte de a se aşeza la masă :

— Fie deci. Pune te rog de ceai.

Mă liniştisem. Mie mi-era frică numai de răceala şi de dispreţul lui.

În timp ce aşteptam să fiarbă apa de ceai, mi-am pus rochia albă cu mîneci lungi şi largi şi cu decolteul frumos, care îi plăcea mai mult decît oricare alta. Cînd aveam gîtul descoperit, dorea să mă vadă cu părul pieptănat în sus. De aceea l-am adunat în creştet, întunecat şi moale. Încă un pic de roşu pe buze...

N-a observat nimic. N-a luat în seamă nici aroma ceaiului, nici cupa cu flori galbene pe faţa de masă albastră. După ce m-am aşezat, a început numaidecît :

— Există acum două posibilităţi. Sau mă asculţi fără comentarii şi întreruperi, sau...

— Sau ?

— Sau nici nu mai începem şi plec imediat.

— N-am... să te întrerup.

— Bun. Aşadar — am vrut de multe ori să vorbesc cu tine. Despre ce mi se întîmplă şi ce gîndesc. Despre orice. Dar nu se poate. Tu le ştii pe toate prea bine. Mai ales cînd vii de pe teren. Eşti atunci rigidă şi de neclintit ; glasul ţi-e aspru, rosteşti cuvinte umflate şi fără conţinut, gesturile îţi sînt stridente şi febrile, devii deodată foarte pricepută în orice problemă, fără s-o fi cunoscut tu însăţi cu adevărat... În clipele acelea te urăsc ! Te rog, stai jos Karen ! Lasă faţa asta îngrozită. Ştiu că eşti şi cu totul altfel, cutezătoare şi firească. De multe ori, simţirea ta e mai proaspătă şi mai vie decît a mea. Adică, nu prea ştiu... Vezi, de asta mi-a fost teamă : iată-te, frumoasă şi descumpănită, în rochia ta frumoasă. Iar eu nu-ţi pot explica nimic ca lumea. Crede-mă, te rog, Karen ! N-am avut niciodată pe nimeni ca tine... Trebuie să-ţi spun însă ce am de spus !

S-a sculat apoi şi a început să umble prin cameră, între spatele meu şi uşă :

— În tine sînt două fiinţe diferite. Într-o bună zi îţi tai din ziar cele zece porunci ale moralei, le lipeşti în jurnalul tău personal şi te torturezi din pricina propriilor tale lipsuri. Asta e curată religie ! Într-o altă zi, puţin îţi mai pasă de toate lozincile. Mai ales atunci cînd stai mai mult cu mine, cînd plecăm undeva, cînd ne bucurăm de ceva frumos... Care dintre aceste

două fiinţe eşti *tu* ? Eu nu mai pot răbda, Karen ! Şi cînd e vorba de alţii mi se face rău văzînd cum nu sînt în stare să explice nimic cu propriile lor cuvinte şi experienţe. Dar cînd mai folosesc şi lozinci ca nişte formule magice care să-i apere de ei înşişi !

Oprindu-se pe neaşteptate, mi-a cuprins umerii pe la spate şi m-a zguduit :

— Oare într-adevăr nu vezi şi nu gîndeşti singură, sau nu vrei să o faci ? Ţi-e frică ?

Mi-a dat apoi drumul şi s-a aşezat în cele din urmă iar.

— Pe alţii n-am decît să-i las s-o ia razna, crede-mă. Cînd e vorba însă de tine simt că îmi pierd minţile ! Nu mai ştiu ce-i de făcut cu noi doi... Nu mai sta aşa neclintită ! Spune şi tu ceva ! Spune o dată ceva ! Care dintre cele două fiinţe eşti *tu* ? De ce laşi tu voioşia ta bună şi sănătoasă să se preschimbe în larmă atunci cînd eşti altundeva, afară ?

A sărit iar de pe scaun, s-a oprit în faţa mea, mi-a cuprins faţa între palme, ridicînd-o spre el şi rostind cu disperare :

— Te rog, spune ceva ! Nu te uita la mine atît de îngrozită, te rog Karen, te rog...

Am privit în lături, pe lîngă părul blond şi răvăşit care îi acoperea tîmplele. Trebuia să mă concentrez înainte de orice asupra unui cuvînt care le acoperise pe toate celelalte.

— Stai pe scaun...

S-a aşezat, mi-a turnat ceai, a amestecat zahărul cu linguriţa.

— Ai spus că uneori mă *urăşti*...

— Numai cîteodată Karen, cînd vii atît de schimbată...

— Nu trebuie să te dezvinuieşti, Peters. Mi-a plăcut întotdeauna că nu cauţi să mă amăgeşti. Te rog, spune-mi acum la fel de deschis şi fără ocol : m-ai iubit vreodată cu adevărat ?

— Eu... nu ştiu. Iubirea e doar o simplă vorbă.

— De ce ai venit atunci la mine ?

— Voiam să fiu cu tine ! Şi acuma vreau adeseori să fiu cu tine.

— E ceva ce nu înţeleg, Peters. De la bun început nu ţi-am ascuns nimic. Puteai să vezi oricînd ce gîndesc, cum eram. De ce ai venit, de ce ai rămas lîngă mine o jumătate de an — şi cît de aproape... Iar acuma mă dojeneşti deodată pentru că sînt aşa cum sînt. De ce ai mai venit ?

— Voiam să mă deprind să trăiesc şi aşa. Dar nu pot !

Şi, pentru că mă gîndeam că nu mă iubeşte, m-a cuprins o linişte nefiresc de împietrită (ca în toate clipele de mare primejdie — frica şi revolta le simt înainte, sau după aceea). Propria mea viaţă mi se desfăşura deodată în faţa ochilor, ciudat de nepersonală şi de transparentă. Ce nevoie avea Karen de întrebările lui Peters ? În sufletul ei ele nu trezeau nici un ecou. De ce să se mai împovăreze cu îndoieli şi cu probleme pentru care nu simţea nici o chemare ? Karen era un om obişnuit, nimic mai mult. Tot ce se întîmpla în ţara aceasta o privea şi pe ea, pentru că sentimentul apartenenţei îi era tot atît de necesar ca şi convingerea că astfel are şi ea un

cuvînt de spus într-o părticică de lume. Ce-ar fi fost „ea însăşi" fără tot ce era în jurul ei ? Erau lucruri despre care nu putea discuta cu Peters. El era altfel, el punea tot şi orice sub semnul întrebării, şi o făcea pentru că se considera un stingher, un om în afara rîndurilor celorlalţi... Felul lui de a gîndi nu mă stînjenise niciodată. Ştiam cum e şi îl iubeam aşa cum era, viaţa avea să hotărască ea însăşi mai departe... Iar acum hotărîse — însă împotriva mea.

— Peters ?

— Da ?

— Ai vrea să stăm cîteva luni împreună, să stăm cu adevărat, tot timpul ?

— Glumeşti ? Se uita la mine de parcă i-aş fi propus să se sinucidă.

— Ce spun eu nu-i tocmai hazliu. Vezi tu, dacă de la bun început n-ar fi fost nici o speranţă... Poate că aş fi ţinut ascuns totul, ca pe ceva frumos şi tainic care ar fi făcut parte din viaţa mea... S-a întîmplat însă să fim împreună. Faţa de masă, patul, cărţile, tramvaiul, copacii — absolut toate au fost mereu împreună cu noi, acuma trebuie să ne despărţim de ele ! Într-un alt oraş nu mă pot duce... Ai fost vreodată pe la procese de divorţ ? Cîndva se iubeau şi ei. Dar trăind cu adevărat împreună, cu vase murdare şi între pereţi apăsători, din iubirea lor n-a mai rămas într-o bună zi nimic. Aşa o să facem şi noi acum, eşti de acord ?

Îi păream de bună seamă aproape de speriat în hotărîrea mea neînduplecată.

— De ce vrei să distrugi totul ? De ce tocmai tu ?

— Totul s-a și prăbușit, Peters. Să nu dăm înapoi ! Are să vină o zi în care n-am să mai pot suferi cum îți asudă picioarele și atunci ne vom vindeca definitiv ! Multe perechi se despart prietenește... Ești de acord ?

M-a privit lung. Privirea lui a coborît de la frunte la ochi, s-a oprit la gîtul dezgolit, a alunecat mai departe spre umeri. Parcă își lua rămas bun. Glasul lui a rostit însă :

— Bine. Să încercăm. Toate ușile rămîn oricum deschise...

Da, asemenea năzdrăvănie am pus atunci la cale. O făceam însă cu toată convingerea. Așa eram noi și pace.

Viața are însă năravul obositor și demoralizator de a nu se sinchisi de hotărîrile noastre. Picioarele asudate ale lui Peters nu m-au scos din fire ; ba începusem chiar, de cînd aveam „o miză în joc" să ne purtăm deosebit de delicat unul cu altul. Și așa s-a făcut că n-am scăpat de nimic, ci — am rămas însărcinată.

În plus, eu am fost numită de o comisie de repartizare de la minister într-un post de notar dintr-un orășel pierdut de provincie, iar Peters și-a reluat studiile.

Multă vreme n-a știut nimic de starea mea. Nu mă puteam obișnui nici eu cu ea, o ascundeam. Voiam copii, firește, dar peste zece ani cel puțin. Împlineam atunci douăzeci și doi. Aveam în față, multicoloră și ademenitoare, o întreagă paletă a darurilor vieții. Scăpasem, în

sfîrșit, de biblioteci și de bătălia cuvintelor ! Și cheltuiam, pentru prima oară, bani cîștigați de mine. Voiam să trăiesc, să mă bucur din plin de fiecare zi ! Și cînd colo ? Eram captivă, cu copil, bărbat, scutece, crătiți și o mie de griji pentru alții.

Cînd a aflat, Peters a devenit monosilabic, s-a închis în el, și în cele din urmă n-a mai venit la sfîrșit de săptămînă.

Am început să-l urăsc. În împrejurările date, mă așteptasem să-mi propună să ne căsătorim și să avem amîndoi grijă de copil — așa cum se întîmplă de obicei. Chiar și evitarea stăruitoare a acestei teme îmi părea o trădare, căci, fără să mă întrebe, copilul creștea mai departe în trupul meu.

Dar iată că într-o duminică m-am pomenit în fața ușii cu o pereche de oameni mai vîrstnici.

Aduseseră între ei — ca pe un arestat — pe Peters la mine, în orășelul cu străzi prost pavate.

Tata Peters era trecut bine de patruzeci de ani, scund de statură. Fosta mea gazdă îi dăduse de știre (ea se mai gîndea și azi tot la avocatul Sorgenicht, cu el aș fi putut avea fără grijă și opt copii). Iar tata Peters, obișnuit din viața lui la uzină cu situațiile complicate, a luat „taurul de coarne" fără să mai stea pe gînduri: ar fi fost mai bine, desigur, dacă „toate astea" s-ar fi întîmplat mai tîrziu, băiatul ar fi avut atunci studiile terminate și o existență asigurată, însă așa cum stăteau lucrurile trebuia fără doar și poate să ne căsătorim, orice copil are

nevoie de un tată și de patru pereți între care să fie la el acasă, prin urmare ar fi timpul să ne cunoaștem și să stăm de vorbă despre nuntă și despre cum o să ne gospodărim, și pentru că eu — așa cum îi spusese dealtfel gazda mea, doamna Bürger — n-aveam nici părinți nici frați, ei, părinții lui Peters, se gîndiseră la „toate astea" în felul următor...

În zăpăceala mea mi-a venit în minte, pe neașteptate, gîndul cel mai nimerit : masa de prînz. În jurul unei mese de restaurant, în plin public, nu se putea vorbi despre „toate astea". Am comandat vin mult, căci aveam bani și voiam s-o afle și ei. Soția plinuță și pașnică a tatălui care știa ce vrea sorbea cu grijă din paharul cu vin, dădea mereu din cap și zîmbea dezarmată. Gîndul la rolul de tată al băiatului ei, pe care i se părea că abia cu cîtva timp în urmă îl înfășa încă în scutece, se vedea bine că o găsise nepregătită. Am început să le vorbesc despre orășel și despre munca mea. Ei au început să vorbească despre orașul lor și despre munca lor, tata în uzină, mama în casă și în grădina de la marginea orașului, trecînd apoi cu ușurință la păcatele din tinerețe ale primului lor născut, ale copilului nereușit, care pe această cale ar ajunge și el în rîndul lumii și pe mîini sigure (chiar dacă pentru mine n-are să fie cine știe ce pricopseală) ; de sprijinul lor puteam fi sigură oricînd, cît despre cheltuielile de nuntă și vinul scump la masă, într-o duminică ca toate celelalte, iată cam ce gîndiseră ei...

Peters stătuse tot timpul sprijinit ceva mai departe de masă, cu privirea absentă — ca un om care n-are nici un amestec cu cele discutate. Iar cînd am ciocnit paharele și pe deasupra lor privirile noastre nu s-au putut ocoli, am înțeles că dincolo de suprafață, în adîncul chipului lui palid și grav, stăruiau amintiri și o mare tristețe. Parcă eram la un ospăț de înmormîntare. Mă gîndeam la ceasul în care concepusem copilul, ceasurile acelea le dorisem și eu cel puțin tot atît de mult ca și el ! Cum se născuse oare din ele goana după o hîrtiuță de la Oficiul stării civile ? Și *pe urmă,* ce avea să se întîmple pe urmă ? Ce-ar fi fost cu adevărat altfel după aceea ?

Purtarea mea meschină din ultimele luni cred că l-a umilit pe Peters tot atît cît mă umileau pe mine vizita părinților lui și tăcerea lui stăruitoare și dușmănoasă. Aș fi sărit eu oare — presupunînd că micuțul creștea în pîntecele lui și nu într-al meu — de bucurie de pe scaun? La drept vorbind, ce lucru nemaipomenit se întîmplase încît să intru în panică ca la invazia unui dușman și să-mi caut salvarea într-o căsnicie, tocmai eu, care fugisem pînă atunci de orice căsătorie posibilă ? Aveam să nasc o fetiță sau un băiat. Ei și ? Chiar și în război se născuseră copii, în refugiu, copii cu duiumul, fără tată, fără nici o siguranță. Ce însemnau, pe lîngă greutățile de atunci, micile mele probleme ? Locuiam într-o cameră subînchiriată, nici mai rău și nici mai bine decît mulți alții.

Cîştigam şi bani, eram o femeie normală şi sănătoasă. De ce să n-am tocmai acuma un copil? Aveam de gînd să trăiesc şaptezeci, sau chiar optzeci de ani, aşa că puteam să mă ocup şi mai tîrziu de toate celelalte... Da, asta era : în realitate eu eram aceea care nu mă împăcam cu copilul, deşi el creştea în pîntecele *meu*. Şi voisem să pun pe umerii lui Peters ceea ce nu fusesem în stare să fac eu însămi.

— Ia spune-mi, Peters, de fapt de ce vrem noi să ne căsătorim ?

— Vrem ? De ce să vrem ?

— Nici eu nu mai vreau, am spus.

Pentru prima oară, după luni şi luni, ne-am privit iar drept în ochi fără sfială, şi ne-am simţit descătuşaţi şi voioşi. Ospătar, încă o sticlă, o naştere nu-i la urma urmei un prilej de întristare !

Părinţii nu mai înţelegeau nimic. Pe cît se vedea, eram şi eu la fel de nesocotită ca şi feciorul lor. Ei, dacă aşa stăteau lucrurile...

Cam nedumeriţi, şi totuşi cu inima mai uşoară, au plecat spre casă.

Am fluturat amîndoi din mînă înspre fereastra trenului care se îndepărta.

Nu era de bună seamă nici o bucurie să fii părinţii unor asemenea copii.

Peters a pornit fluierînd călare pe bicicletă înspre oraşul lui universitar.

Şi nici eu nu prea mă mai gîndeam la copil ; trăia cuminte şi în siguranţă înlăuntrul fiinţei mele şi nu mă supăra defel.

Ce ştiusem eu pînă atunci despre naştere şi despre ce urmează după ea ?

Ştiam cel mult cîte ceva din biologie, prin urmare mai nimic.

Nu ştiam nici măcar că o femeie, despre care se spune că aparţine sexului slab, poate îndura trei zile la rînd durerile facerii ; erau lucruri care nu mă interesaseră niciodată.

Totuşi, în timpul liceului, aş fi preferat să fiu băiat. Pe atunci viaţa unui băiat mi se părea mai puţin trudnică şi, datorită educaţiei şi mediului, croită ca să se desfăşoare pe spaţii mai largi.

Spre norocul nostru, nici o divinitate nu ia în seamă orice dorinţă fugară. Dacă aş fi fost bărbat, aş fi aflat ce înseamnă să creşti, să îmbătrîneşti şi chiar să mori, dar n-aş fi cunoscut chinurile şi puterile facerii.

Nu ştiusem, mai ales, că încă de la propria mea naştere toată forţa şi rezistenţa îmi fuseseră necontenit puse la încercare şi acumulate pentru ca să le pot folosi în lupta împotriva durerii care mă încleşta în valuri, căci nicăieri nu poţi fugi mai puţin din calea ei ca la o naştere. Rodul şi durerea se află amîndouă în acelaşi trup, în propriul tău trup. Şi ca să scapi de durere trebuie să treci prin ea, să pui la bătaie fără să pregeţi, fiecare fărîmă a fiinţei tale pînă ce, în sfîrşit, se desprinde carnea din carnea ta şi începe să strige cu alt glas, care îi aparţine.

Patru mii de minute de luptă și de chin pentru un minut de fericire. Nu se naște în acest chip tot ce are viață ?

La început, Bettina era pentru mine, nedefinit, *copilul.*

Cu capul în formă de ou și plin de zbîrcituri, *copilul* era culcat lîngă mine, își ținea închise pleoapele grele și nu făcea nici o mișcare. Țineam și eu pleoapele strînse, bucuroasă de căldura și liniștea de lîngă mine. Îndărătul pleoapelor alerga alături de mine pe o trotinetă o fetiță cu ochi căprui și picioare durdulii și bronzate sub rochița galbenă și învolburată, își rezema, în tramvai, spatele micuț de pieptul meu (văzusem în ultimele luni că așa făceau alți copii) ; doborîtă de oboseală, am căzut apoi în somn adînc.

Trecusem deci și peste ceasurile nașterii. Dar încă nu devenisem mamă.

Al doilea minut de fericire a venit abia după mai mult de patru mii de minute pline de alte cazne cu care nu eram deprinsă : numărătoarea timpului între o masă și alta a sugarului, munți de scutece, spaimele pe care mi le pricinuia trupușorul neastîmpărat și lunecos în apa de baie, vizitele medicale. Umblam repezită și fără rost de colo pînă colo (uitînd cu totul de Peters și de mine) pînă ce mișcările au devenit deprinderi, iar eu am putut dormi iar o noapte întreagă fără să mă mai trezesc.

Apoi, într-o dimineață, stăteam în pat lungită pe o parte. *Copilul* își apăsa mîna mică, cu degetele desfăcute, pe pieptul meu, într-un gest posesiv, și sugea cu o dăruire animalică. Stropi minusculi de sudoare îi apăruseră la rădăcina nasului minuscul ; pentru prima oară vedeam copilul asudînd de pe urma propriului efort. Sub pielea netedă și delicată a capului îi bătea pulsul, mai repede decît al meu. Cele cinci degețele cutate mărunt la încheieturi erau puțin mai lungi decît podul palmei, tot ca la mine. Sub privirea mea, au căpătat oase, au crescut în lungime și în lățime — ca ale mele — atingînd și încercînd fiecare obiect : Asta ce-i ? La ce folosește ? Vedeam mîinile dînd la o parte ce nu le trebuia ; așa făcuseră și mîinile mele. Iar pe fețișoara copilului crescu apoi o frunte cu gînduri proprii îndărătul ei. Gîndurile se mărturiseau întîi prin privirea curată, larg deschisă, apoi prin gura care căuta încă, neîndemînatică : Cine ești tu ? De ce faci așa ? De ce nu faci altfel ? Și cîte gînduri nu rămîneau sub frunte, fără ca eu să pot ajunge pînă la ele !

Înțelegeam pentru prima oară că în viața mea se petrecuse ceva cu desăvîrșire nou și neobișnuit : Bettina avea să descopere lumea — și pe mine — cu ochii necruțători ai celor ce vin după noi. De acum înainte, fiecare dintre gesturile și gîndurile mele căpăta un dublu înțeles : trebuia să mă port cum se cuvine nu numai pentru mine, ci și pentru copilul meu. Și de nimic și de nimeni n-aveam să fiu de acum înainte atît de inseparabil legată cum eram de el. Simțeam țîșnirea ușoară a laptelui care ieșea din mine și trecea în Bettina : — Ia ! Ia tot ce-ți trebuie ! Am strîns pentru tine destulă putere și răbdare

și căldură, toate sînt ale tale ; ale cui ar mai putea fi ?

Dinspre masă s-a auzit un zgomot nedefinit. Ședea acolo Peters cu brațele căzute, privindu-ne cu ochi mari, veniți parcă tocmai de la celălalt capăt al lumii. Mi-am amintit atunci că fusese tot timpul acolo, cărînd apa pentru baie și plasele încărcate de cumpărături.

I-am întins-o pe Bettina. El însă m-a sărutat pe sîn. L-am acoperit repede și ridicînd-o, i-am dat-o pe Bettina. Ținea făptura străină departe de el, cu brațe stîngace. Pentru el, ea continua să fie *copilul*.

I-am arătat atunci cum să-i sprijine capul cînd o lua în brațe, l-am învățat să o îmbăieze și să o ungă la poponeață. „Ia te uită, are gura ta, îi spuneam eu mereu, și lobul urechii lipit de cap, tot ca tine..."

Cînd pleca după cumpărături lua cîteodată și căruciorul cu el. Mă uitam atunci la ei, ascunsă după perdea, și nu-mi mai doream altceva pe lume decît să trăiesc pînă la adînci bătrîneți alături de Peters și să am mulți copii.

Se mai întîmpla însă după aceea să vin uneori, într-o pauză de lucru de la notariat, străbătînd pe bicicletă cele cîteva străzi ale orășelului și să-l găsesc șezînd, cu cîte o carte îngălbenită, ca pe o insulă înconjurată de valurile de țipete ale Bettinei, care zăcea de ceasuri flămîndă și udă. Mă repezeam atunci la el ca o dușmancă.

În timp ce pentru mine, printre toate actele funciare și de moștenire, Bettina rămînea mereu prezentă, Peters, aflat chiar lîngă ea, era în

stare să se cufunde și să dispară în lumea lui obișnuită. Relațiile lui cu ea se puteau oricînd întrerupe.

I-am reproșat că era așa cum era. A ieșit trîntind ușa. Și abia atunci mi-am dat seama de schimbarea care se petrecuse cu mine în ultimul an : viața fără Peters nu mi se mai părea acum de neîndurat.

A mai venit de cîteva ori la sfîrșit de săptămînă.

Nu trecea nici o oră și-și astupa urechile, refugiindu-se cu cărțile lui într-un colț al hotelului de alături.

Seara îmi expunea pe larg cea mai nouă descoperire a lui în legătură cu nu știu ce personalitate a Revoluției franceze.

Puteam să casc pe furiș în mai multe feluri. Curînd însă deschideam larg gura și căscam fără să mă mai feresc.

Peters tăcea numaidecît și se închidea în sine.

Muțenia lui nu mă mai impresiona. În sîmbăta aceea întocmisem timp de șase ceasuri contracte și testamente, făcusem cumpărături pentru noi și pentru un învățător pensionar (care ședea lîngă patul Bettinei cît lipseam eu), gătisem, spălasem așternutul Bettinei, fusesem după medicamente (Bettina avea tuse convulsivă ; avusese mai înainte pojar, iar și mai înainte bronșită). Fiecare zi îmi era devorată de îngrijirea Bettinei, de acte de notariat și deplasări în interes de serviciu prin satele din împrejurimi. Pentru viața mea personală nu-mi mai rămînea nimic, și încă și mai puțin pentru

personalităţi franceze devenite de mult lut de oale sau pentru dispute, indiferente mie, despre aşa sau altfel numitele contradicţii.

Nu mai stăteam de vorbă despre lucruri frumoase sau mai puţin frumoase.

Nu ne mai refugiam în visuri şi speranţe.

Cu nervii întinşi din pricina somnului scurt şi puţin adînc de peste noapte, ne făceam dimineaţa reproşuri, ca soţii înaintea unui proces de divorţ :

— Eşti o cloşcă, o cloşcă aferată, asta eşti !

— Iar tu eşti un închipuit şi un egoist ! Te umfli în pene cu problemele tale umanitare şi nu-ţi pasă nici cît negru sub unghie de cei din jurul tău !

Peters n-a mai venit.

Nici eu nu m-am dus la el.

După cîteva luni, a trimis o telegramă : „Trecut examen stop speranţă două camere libere stop vino imediat."

N-am plecat nici atunci.

Vremea în care aş fi lăsat orbeşte totul ca să-l urmez era tot atît de îndepărtată pe cît era felul nostru de a gîndi unul despre altul ; viaţa mea şi a Bettinei nu se opriseră în loc pînă după examenul lui.

În prima zi de luni de după examen, îmbrăcat într-o cămaşă cu carouri roşii, Peters mă aştepta pe o bancă din faţa Notariatului.

La mine în cameră şi-a urcat pe masă, dintr-o mişcare, valiza lui de carton presat, şi-a aşezat cămăşile şi ciorapii în dulap, lîngă rufele mele,

mi-a oferit — în odaia mea — un scaun şi m-a întrebat cu tonul unui amfitrion versat :

— Ceai cu frişcă sau cu lămîie ? Cafea ?

— Ceai cu frişcă, am zis eu, bucătăria e tot ceva mai încolo, peste coridor ceştile sînt pe raftul de sus, în stînga.

Mi-am pus o altă bluză, m-am aşezat pe locul oferit, gîndind : ia să vedem cît are să-şi poată juca rolul !

Acuma făcea el peste zi tot ce făceam eu înainte seara, după slujbă.

Pantalonaşii Bettinei n-au rezistat metodelor lui de spălare. Veşnicele sandvişuri cu leber sau salam ne-au trimis la restaurantul de alături. Ce importanţă mai avea ? Oricum, nu ne număram printre germanii pentru care un grad mai mic de albeaţă a rufăriei lor e o lipsă de caracter.

Important era că Peters se apuca zilnic din proprie iniţiativă de acest fel de treburi, înfrîngîndu-şi repulsia fără de leac.

Important era că după-amiaza, la fereastra creşei, Bettina începuse să aştepte chipul lui Peters.

Important era că îmi făcea curte, cu o insistenţă deloc supărătoare — îmi făcea curte pentru prima oară de cînd ne cunoşteam — şi că după atîtea luni searbede în care trăisem ca o furnică trudnică, făcuse loc în viaţa mea şi zborului gîndului spre larguri.

Important era mai ales că a rezistat la toate timp de şapte săptămîni întregi de vacanţă — pentru că *voia* să trăiască cu noi.

La sfîrşitul lui august mi-a spus :

— Vino cu mine ! Odihneşte-te ! Bucură-te de viaţă ! N-ai să prea ai altceva de făcut decît să fii cu mine. Ca asistent pot doar să am grijă de voi !

Dar munca mea ? Semnasem că voi rămîne trei ani acolo unde fusesem repartizată. Şi afară de asta : deşi vara trecuse frumos, nu ştiam oare îndeajuns ce puteam şi ce nu puteam aştepta unul de la altul ? O dată ce s-ar fi aplecat iar asupra cărţilor lui, cuprins iar de frenezia intelectuală, măruntele treburi cotidiene, pe care le aduce inevitabil cu sine viaţa în doi, i-ar fi devenit nesuferite. Ce însemnau şapte săptămîni de vacanţă pe lîngă luni, şi luni, şi luni.

— Sînt *două* camere, insista Peters. Şi toate uşile ce duc mai departe rămîn deschise ! Maghernița e propusă pentru demolare. După aceea, vom vedea. Oricum, deocamdată fiecare va avea camera lui şi — dacă ţii cu tot dinadinsul — şi viaţa lui proprie. Între ele vom avea însă o uşă ! Ce vrei mai mult ?

Fie, să încercăm ! În definitiv, am să mai vin pentru o vreme la lucru.

Şi aşa am ajuns să fac de două ori pe zi cei cincizeci de kilometri dintre marele oraş şi orăşelul bolovănos, capitală de raion (kilometri care înainte mi se păreau prea mulţi pentru un sfîrşit de săptămînă), ca să pot adormi seara lîngă Peters şi să mă pot trezi dimineaţa lîngă el.

Ca să şi trăim împreună nu prea aveam cînd.

Între orele cinci şi nouăsprezece eram pe drum. Cîteodată Bettina uita peste săptămînă cum arăt. Mă închideam atunci, duminică dupăamiază, cîteva minute la toaletă ca să plîng în voie, pînă ce consolarea mea obişnuită avea iar efect : mai tîrziu. N-aş fi schimbat totuşi viaţa mea de acum cu cea din anul trecut. În fiecare seară ne mai rămînea un pic de timp, în care ne povesteam, în întunericul adînc şi calm şi în căldura apropierii, întîmplări de peste zi, prefirîndu-le pînă ce se risipeau încet în noapte.

Şi totuşi nu ştiam încă prea multe unul despre altul.

Nu ştiam nimic de pildă despre ura lui împotriva drumului la ore fixe spre creşa Bettinei. Nu mi-o ascundea din eroism, ci pentru că viaţa lui în singurătate fusese la fel de goală ca şi a mea şi ştia că refuzînd să se supună nesuferitului ritm cotidian, ar fi trebuit să renunţe seara la căldura şederii împreună ; în viaţă, toate soluţiile erau incomplete.

Şi aşa au rămas şi pînă azi.

12

AŞTEPT.

Aştept să aud pe scară pasul lui lung şi fără grabă.

Îl aştept ca pe o descătuşare...

Şi pe urmă ?

Ceva trebuie să se întîmple !

Pun masa, o săpunesc pe Bettina sub duş, fac flacăra mai mică sub apa de ceai şi — aştept.

O viaţă în care nu fac decît să aştept.

O viaţă care nu se mai întoarce. Iar poimîine vacanţa Bettinei se sfîrşeşte. În timp ce eu aştept aici în gol, în alte părţi oameni se nasc şi mor, iar viaţa trăită din plin devine experienţă.

După ce Bettina pune capul pe pernă, îi ascult poveştile, rămîn lîngă ea pînă cînd adoarme, în pace şi siguranţă, şi — aştept.

Măcar de dragul Bettinei ar trebui să am totuşi mai multă răbdare ! Cum s-a aruncat de gîtul lui Peters la întoarcerea noastră... Ce a mai rămas însă din ce sperasem atunci ? Sărutarea pe obraz dimineaţa şi seara, nu plescăi, hai odată... Şi de fapt, unde să mai găsească, în viaţa pe care e nevoit să o ducă, un rest din lumea naivă a Bettinei ? Pe ce punte s-ar mai putea întîlni altfel ei doi ? N-are să-l întrebe tocmai Bettina cîndva, aşa cum îl întreb eu azi : „Ce a mai rămas din tine însuţi în spatele tuturor măştilor tale ?“

Nu, vorbe ca „răbdare“ sau „normal“ nu duc acum la nimic. Sînt ca şi calmantele. Alungă neliniştea doar pentru un timp.

Nasul Bettinei e iar ceva mai puţin cîrn. Iar în arcuirea buzei de sus începe să se întrezărească gura de femeie. Crescînd, Bettina se apropie an de an de mine, deşi ca vîrstă ne vor despărţi mereu tot douăzeci şi doi de ani. Mica mea tovarăşă de viaţă... Poate că într-o zi, cînd va trebui să-mi recunosc primele semne de

reumatism sau cutele de neşters de pe obraz, voi intra şi eu în panică. S-ar putea însă să nu-mi pese. Pentru că trăiesc încă de la naşterea Bettinei cu sentimentul vremelniciei mele. Pînă acum, creşterea şi apropierea ei neîncetată de mine mă făceau mai curînd să cad pe gînduri. Şi să mă întreb, curioasă, ce se va întîmpla mai departe cu noi două. Şi să simt nevoia de neînlăturat de a-mi da seama, cel puţin cîte cinci minute în fiecare oră, că trăiesc ! Şi să simt o aversiune de neînfrînt împotriva zilelor searbede şi fără orizont. Acum trăiesc, acum ! Iar şase zile irosite în aşteptare înseamnă cel puţin cinci zile prea mult.

Ascultă !

Jos, la intrare, foşnetul închizătorii care aduce uşa la locul ei se pierde treptat... Sigur, e pasul lui ! Întîi înfundat, cînd începe să urce scara. Apoi mai apăsat, mai grăbit decît altă dată... Apa de ceai !

Nu, să nu mă pripesc. M-a văzut probabil ieşind din sală după Pindus, sau i-a spus Willmers. Trebuie să am grijă, trebuie să evit acum orice încordare. Cu care dintre chipuri se întoarce acasă ?

S-a întors cu chipul lui cel de toate zilele :

— Repede ! Belfing a avut un atac de inimă, trebuie să mă duc în locul lui la simpozion. Plecarea e peste douăzeci de minute !

La ultimele cuvinte a şi ajuns în dormitor. Fără să-şi fi scos căciula şi paltonul deschide cu o mişcare grăbită uşa spre rafturile cu lenjerie, scoate din dulap cu cealaltă mînă valiza

mică pentru avion, două cămăşi, ciorapi... Rămîne deci mai multe zile. N-a găsit cîteva secunde nici măcar pentru chipul cu care a intrat pe uşă ; totul se repetă.

Mecanic, mîinile mele împachetează în hîrtie cina lui pentru drum, toarnă ceaiul. Îl dă pe gît din picioare (căciula de blană îi alunecă pe ceafă). Aş vrea să-l întreb ce îl obligă mereu să fie mai indispensabil pentru cinci sute de oameni străini dintr-o sală oarecare decît pentru el şi pentru mine. Ce rost mai au însă asemenea întrebări ? Ele ar suna ca un reproş, fără ca eu să mă gîndesc la el cu adevărat.

Sună cineva !

Mă sărută pe obraz în timp ce-şi îndreaptă căciula.

— Luni dimineaţa Bettina începe şcoala, mai spun eu.

— Da, da, mă întorc, am să telefonez mîine dimineaţă.

Jumătate din viaţă prin telefon — nici acest fel de a trăi nu-i nou.

Pot fi acoperite de uitare, după numai opt zile obişnuite, toate făgăduinţele de peste noapte ? E iar pînă într-atît de sigur de mine ?

Nu m-a văzut în sala de curs. M-a înşelat obrazul lui ca de ceară, lui nu-i mai pasă de nimic. Altfel n-ar îngădui ca problemele şi cauzele lui umane să mă măture iar din drum fără cruţare, cu cerinţele mele modeste şi obişnuite cu tot. Iar mi-am irosit zilele vieţii. Cine iubeşte ştie să şi aştepte ? Iubire... Cîţi oameni — atîtea iubiri, cîte ceasuri — tot atîtea chi-

puri ale iubirii. Un astfel de cuvînt universal ne poate scoate din impas, acum sau mai tîrziu ?

Simt că devin indiferentă şi calmă.

Ce ne lipsea la Osthausen ? O faţă de masă, două pulovere groase, săniuţa pentru păpuşile Bettinei... De data asta avem nevoie de două geamantane.

Iar sună telefonul !

Vor să afle se vede dacă Peters cel ascultător a pornit de îndată la drum. N-aveţi decît ! Pe el îl puteţi mînui după plac la orice ceas din zi şi din noapte, dar asupra mea nu mai aveţi nici o putere — eu sînt *eu !* Puteţi să sunaţi, din partea mea, şi toată noaptea.

Văd iar lucrurile în negru... ? Vreau să fiu calmă, să nu mă las în voia valurilor. Căci de astă dată nu mai plec pe furiş. De astă dată am să-l înfrunt. Cum s-o fac însă fără să ajung la reproşuri meschine, sau la egoiste cicăleli conjugale ? Am să aştern totul pe hîrtie. Şi dacă mă împotmolesc... Cînd scrii îţi controlezi cuvintele, ba poţi să le şi ştergi.

Către ora două noaptea arunc lîngă piciorul mesei cel de-al douăzeci şi patrulea început de scrisoare.

Speranţe din cei opt ani ai noştri împreună, speranţe pe care le credeam pierdute şi care totuşi nu se pierduseră, mă îndeamnă iar şi iar să am răbdare ; dacă vreau să plec, n-o pot face oricînd ? De data asta risc o despărţire pentru totdeauna. Încerc şi un sentiment de vină : fără el, aş fi fost ce sînt ? Şovăim mereu

cînd ne gîndim la prețul unei hotărîri — în viață, toate soluțiile rămîn imperfecte.

Cîtă vreme însă o vom duce așa mai departe ? Cu cît încerc să-mi înăbuș senzația de sufocare, cu atît o simt mai tare, din zi în zi mai tare. Acum apare chiar de dimineață, o dată cu prima bătaie a pleoapelor. Și tot așa mereu, săptămînă de săptămînă, timp de treizeci de ani, asta și nimic altceva... Nu am decît o singură viață, ea n-are să se mai repete !

Asemenea gînduri nu vor să se lase prinse pe hîrtie. Fiecare cuvînt rămîne neclintit la locul lui, rece și nepăsător. Cuvintele fără glas, fără gest și privire sînt ca oasele fără mușchi.

Și dacă aștept să-mi telefoneze ? La telefon auzi cel puțin respirația celuilalt, inflexiunile familiare ale cuvintelor, și nu te pierzi văzînd cum îi tremură un mușchi de pe obraz. Nu discutam noi cîndva la telefon, îndelung și fără să ne cruțăm ? Da, am să-i spun totul la telefon !

Alinată de răgazul pe care mi l-am dat, mă duc la culcare.

În jurul meu e casa plină de tăcere.

E întunecată, și tăcută și mare...

Un zgomot !

Dinspre vestibul ! Metal care alunecă cu grijă pe metal...

Sar din pat într-o clipă și ajung desculță pînă la ușă. E întredeschisă pînă la lanțul de siguranță. (În drumeții sau prin sate nu mi-e niciodată frică, dar în orașele mari și întinse îmi vin mereu în minte întîmplări de prin dosarele tribunalelor.) Nu fac nici o mișcare. Cel de afară stă și ascultă — eu, înăuntru, stau și ascult.

— Peters... ?

— Karen...

Smulg lanțul în lături. Îmbrățișarea lui e spontană. Răceala hainei îmi taie respirația. Dar eu nu simt decît bucuria din brațele lui strînse în jurul meu, și ea pune stăpînire și pe mine : s-a întors acasă pentru noi !

Ca să fiu sigură, îi mai pun din pat întrebarea :

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu. Îmi ține altcineva locul.

Stă, fără haină și căciulă, în ușa deschisă a dormitorului :

— N-a sunat telefonul ?

Mai bine nu spun nimic. Nici nu e nevoie. După umbra capului lui profilat pe coridorul luminat îmi dau seama că privește în sus, spre dulap (aseară, înainte de plecarea lui, geamantanul cel mare era încă acolo, deasupra). Se întoarce, fără să închidă ușa după el.

Îi zăresc acum umbra peste drum, lîngă ușa camerei de zi. Își desface șireturile. La ce se gîndește oare ? Puțin înfundat, așa cum vorbești cînd stai aplecat, îl aud întrebînd :

— Bettina a așteptat ?

— ...nu, Bettina nu.

Umbra lui, ușor înclinată înainte, rămîne nemișcată, căutînd parcă tîlcul vorbelor mele. Alunecă apoi și dispare. Se aprinde lumina în bucătărie. Se aude foșnetul chibritului pe cutie. Grăsimea sfîrîie. (A aprins și acuma gazul

cu flacăra foarte mică, nu poate suferi răbufnirea lui bruscă cînd toată casa doarme.) Ciocniri line de porțelan. Iluzia întoarcerii acasă ca în fiecare zi.

Nu vreau să mă las legănată de ea. Speranța are nevoie de un temei.

Peters așază tava între perna lui și a mea. Jumări de ouă cu cîrnați și sos picant pe două farfurii — galben și roșu —, și ceai ca aurul arămiu, fierbinte și aburind.

În timp ce se dezbracă, torn ceaiul în cești, pun zahăr și frișcă. Iluzia mesei de familie ca în fiecare zi. Mîncăm și bem însă prea cu grijă, în porții mici — ca oamenii care se gîndesc la niște posibile crampe la stomac.

E mai bine s-o iau de-a dreptul :

— Am fost și eu la prelegerea ta. Lîngă Pindus. Iar după aceea am vorbit cu Martin.

— Știu.

Prin urmare, nu e intangibil ! Mai pot spera deci, și de aceea dau buzna fără să mai stau pe gînduri :

— Să nu faci mai ales nimic împotriva convingerilor tale, Peters ! Te-ai distruge. Luptă pentru ele ! Sînt și eu în stare de orice muncă și am putea ieși din impas, orice s-ar întîmpla, nu te gîndi la grijile existenței !

Peters mă privește, zîmbind ușor.

Nu zîmbește indulgent, ca alteori, ci ostenit și — după cum mi se pare — citind în mine ca într-o carte : tocmai la acest răspuns se așteptase și de aceea nici nu căutase să stăm de vorbă. De ce răspunsul meu nu-i e de nici un

folos ? Încerc să-mi închipui că „orice s-ar întîmpla“ ar putea să însemne concedierea și că Peters ar trebui să stea acasă. Savant pe cont propriu ? Fără Marker și Belfing, fără toate discuțiile aprinse din jurul lui ? Nu reușesc să mi-l închipui astfel. Ei bine, atunci o altă muncă, pentru o vreme, există sute de munci, chiar și pentru el. De pildă... ? Da, de pildă care ? Gîndul îmi zboară pe dată la anul greu de îndurat petrecut în uzină. Și îmi aduc aminte ce lacom s-a aruncat apoi asupra cărților. Nu, o altă muncă ar fi și mai puțin potrivită ! Ea l-ar distruge cu adevărat. Căci pentru mine nici o muncă nu a fost vreodată ceea ce e munca lui pentru el, deosebirea dintre noi e că el și-a dorit-o de la bun început. Oferta mea mi se pare acum de o mărinimie ostentativă, aproape ca a unei zîne care își închipuie că poate îndrepta orice.

Sînt eu oare în stare să-i dau sfaturi ?

— Și... dacă ți-ai lua un concediu ? Ca să privești lucrurile din afară, în liniște ? Cred că acuma ești prea la pămînt ca să iei o hotărîre.

Și-a dat seama de ce am schimbat tonul.

Pune lîngă pat tava cu cești și farfurii și își lasă capul pe pernă, cu mîinile la ceafă.

Sting lumina și mă întind și eu alături.

În jurul nostru e întuneric și liniște. Se aude numai respirația lui regulată, mai rară decît a mea ; ca întotdeauna. Întunericul din jurul nostru devine blînd și străveziu. În cele din urmă, începe să vorbească în felul lui concis și fără afectare :

— Ce ţi-a spus Marker nu-i lucrul cel mai important. Împlinesc treizeci de ani. Dacă trag o linie, ce adun sub ea ? Aproape nimic. Din copilărie mi-am investit toate forţele în tema asta blestemată. Mai trec încă treizeci de ani. Apoi nu mai am mult pînă la pensie. Şi tot fără nimic sub linie ?

— Nu cumva ai de gînd... ?

— Ba da. Atît timp cît eşti obligat să blindezi împotriva a tot felul de interpretări tendenţioase fiecare cuvînt pe care l-ai găsit cu atîtea eforturi, e ca şi cum ai lucra numai cu o jumătate de creier sau cu o singură mînă, deşi consumi forţa a mai mult decît două mîini. Am de gînd să lucrez în sfîrşit normal şi să las ceva în urma mea, înţelegi ?

— Nu !

— O temă mai lesne de cuprins, mai puţin controversată. Războaiele ţărăneşti, din partea mea. Mai bine mai puţin decît nimic.

Omul lîngă care am stat de atîtea ori ca acum şi cu care m-am avîntat în visuri şi în fapte mi-a spus cîndva : „Epoca noastră nu se va mulţumi multă vreme cu zeităţi ca economia şi tehnica. Adevăratul progres nu mai poate fi despărţit de calitatea personalităţii umane, de componenta morală, total subiectivă a omului. Eu cred în ea. De aceea am nevoie de istorie ; istoria nu-i povestea faptelor trecute."

Cine e omul care stă acum lîngă mine ? Bitterlich ? Un soldat întors dezamăgit din luptă ?

N-avem nici măcar treizeci de ani ! Am trăit opt ani împreună. Ne-am mai întors o dată

unul pe altul din drum. De ce n-am face-o şi acum ?

— Dacă faci asta, Peters... Dacă te dezici de primii tăi treizeci de ani, şi odată cu ei şi de anii noştri, de începuturi...

— Ei — ce-ar fi ?

— Ar fi... să trădezi *totul !*

— Tu spui asta ? Tu ?

E adevărat, n-am nici un drept să vorbesc astfel. Oricine poate pretinde, oricine poate face apel. Ce pot da eu însă în schimb ? Căldură, tandreţe, cuvinte, cuvinte — slabe consolări de o clipă...

Peters însă a fost mereu implicat în controverse care depăşeau limitele ştiinţifice. Cît timp se dedica unei teme care, într-o variantă sau alta, privea aproape pe oricine — şi nu numai pe cîţiva experţi în materie —, trebuia să se aştepte la asemenea controverse şi să ştie să le facă faţă, viaţa nu-i îngăduia să le ocolească. Se încurcase astfel, an de an mai mult, într-o plasă de mii de considerente practice. Gîndirea lui ştiinţifică era zăgăzuită. Expresiile de om care se justifică şi de om care se tocmeşte cu care se întorcea uneori seara acasă nu veneau tocmai din prea multă toleranţă şi prea multă supunere faţă de exigenţele momentane ?

Dar eu, eu în ce fel m-am împotrivit ? Ce am făcut eu pentru ca focul nostru să rămînă aprins ?

Vor înceta oare vreodată controversele dintre noi şi din jurul nostru ? Arcadia visurilor noastre din vremea studenţiei nu există, şi nici

nu are să existe. Dealtfel, nu ne-am plictisi de moarte în ea ?

Marker are dreptate : sînt și eu de vină. Nu însă pentru că am fost plecată toată vara. Nu ținusem seamă de mine nici înainte. Și uitarea mea de sine a fost începutul destrămării cuplului nostru, pentru că viața mea nu mai era decît umbra vieții lui... Iar acum privesc în jurul meu și mă iau cu mîinile de cap : „Unde e *el ?*"

Dar eu unde sînt ?

Mîna lui Peters mă caută :

— Înainte de toate, trebuie să rămînem împreună...

„Da", aș vrea să-i răspund. Și îi cuprind mîna.

Nu ne amăgim oare o dată mai mult ? După ce ne-am înfruntat reciproc, iată-ne ajunși acum la un pact de consolare și de întrajutorare.

Pe sub fereastră trece un camion greu. Încotro se duce ? Îl așteaptă largul cîmpiilor din stînga și din dreapta drumului, schimbările de culori și lumină, și mirosuri, și zgomote. Întinsă și necunoscută e lumea de dincolo de fereastră. Mie mi se pare că abia am întrezărit-o, fără s-o descopăr încă. Copii, pădure, mame, pomi în floare, spatele asudat și ars de soare al oamenilor, pîraie de munte, pămîntul gras și negru al ogoarelor care se odihnesc — unde își au ele locul în lumea lui Peters ?

Sînt soluțiile lui de acum soluții și pentru mine ?

Iubirea ne dă poate puteri noi, ne face receptivi pentru noi elanuri. Pînă la urmă însă fiecare rămîne prins în învelișul lui aparte, în care s-au întrețesut eul lui și restul lumii, și e nevoit să-și toarcă singur firul.

Fereastra cu perdelele lăsate se luminează treptat. Muchia ascuțită a dulapului de haine iese din întuneric. Se vede chiar și împletitura șnurului de la lampă.

— Bettina și eu... plecăm azi cu trenul de prînz.

Multă vreme nu spune nimic. Își retrage doar mîna.

Nu-i mai aud acum nici măcar respirația alături de mine. Sîntem iar la kilometri depărtare unul de altul ? Nu ! Mă duc să-l caut ! Am să renunț la toate hotărîrile, încă îl mai pot ajunge !

Cînd am să-mi mai pot *alege* însă eu singură viața, dacă n-o fac acum ?

Peters stă lîngă mine și tace. Depărtarea dintre noi crește. Și atunci încep să-i arunc fraze repezi, încercînd să împiedic parcă ce avea să se întîmple.

— Te gîndești că aș putea lucra și aici, nu-i așa ? Să fac traduceri pentru revista lui Belfing, limbile m-au interesat întotdeauna, nu-i așa ? De încercat, am încercat. N-o pot face însă multă vreme. Nu aud glasul care rostește cuvintele, nu le văd însoțite de nici un gest, de nici o privire, înțelegi ? Și e vorba mereu numai de păreri despre viață. Pentru mine nu-i o viață adevărată, e un simulacru.

— Atunci altceva, spune Peters. Bettina poate acum să se descurce şi singură ! Ce rămîne, împărţim — ca altădată.

— Nu. Pentru mine orice muncă de aici ar fi doar o ocupaţie care acum n-ar rezolva nimic, înţelegi ?

— Nu !

— Dacă ascult, de pildă, numai cinci minute maximele lui Willmers despre „poporul nostru", s-a zis cu mine. Oamenii aceştia trăiesc în cercurile lor bine închise şi îşi închipuie că pot da sentinţe despre toţi şi despre toate... Cînd îi aud, nu mai sînt eu însămi şi nu mă mai recunosc, n-am nici o putere, îţi dai seama ? Eu nu mă pot apăra făcînd glume, ca tine şi ca Marker. Şi astfel rămîn mereu legată de lucruri străine mie, alţii hotărăsc pentru mine, gîndurile şi sentimentele mele, felul meu de a vedea lumea nu mai sînt ale mele, înţelegi ? La Osthausen însă...

Peters se ridică, supărat :

— Sînt lucruri care pe tine nu te privesc cîtuşi de puţin. Poţi să trăieşti şi aici întocmai ca la tine, la Osthausen ! Ce mai vrei ?

— Cînd sînt aici am şi eu mereu de-a face cu ele, datorită ţie — la Osthausen trăiesc însă liberă şi fără prejudecăţi.

Îşi lasă capul înapoi pe pernă.

Nici un cuvînt mai blînd nu ne-ar mai fi acum de folos. Nici lui, nici mie — trebuie să rezistăm, fără consolări de circumstanţă.

Dimineaţa nu pleacă de acasă ca de obicei.

Ne ferim privirile, evităm cuvintele.

Telefonează îndelung.

Cît vorbeşte, eu ies din cameră. Mă simt ca şi cum m-aş fi despărţit de el, nici un gest, nici un cuvînt al lui nu-mi mai aparţine.

Toate lucrurile din casă răspîndesc tristeţe.

La masa de dimineaţă ne întreabă :

— Vă supără dacă vin şi eu cu voi ? Mai am un rest de concediu... Şi am nevoie de odihnă.

Să mai fie oare vreo speranţă ?

13

— EI DA ! spune Peters la fereastră.

E dimineaţă.

Peters îşi aruncă, pentru prima oară în viaţa lui, privirea peste Osthausen şi colinele albe care plutesc undeva departe, în cenuşiul nemărginit al cerului şi pămîntului.

Ce să-i răspund ? Să primesc provocarea ?

De cînd am ajuns aici mă provoacă cu orice prilej.

În camera mea a intrat cu o privire total lipsită de indulgenţă. Patul, masa, scaunele, dulapul, colţul pentru gătit... Fiecare mobilă era

făcută de tata, solidă și ieftină, și fusese folosită ani și ani la rînd. Eu nici nu băgasem de seamă. Le strînsesem pe toate, bucuroasă, le orînduisem lăsînd cît mai mult loc între ele și le dădusem mai multă culoare și căldură acoperindu-le cu huse, perne și perdele. Sub privirea lui Peters nu mai simțeam acum decît osteneala pe care mi-o pricinuiseră. Existența mea plină de trudă din ultima jumătate de an se dezvăluia aici într-o clipită.

Peters cunoștea, firește, nevoia mea de lucruri frumoase. Și știa că mi-o înăbușisem de cînd eram mică și pînă acum cîțiva ani, înconjurîndu-mă, după posibilitățile mele financiare, numai cu obiecte utile și ieftine. Constrîngerea pe care mi-o impuneam acum iar de bunăvoie i se părea fără doar și poate un capriciu romantic, izvorît dintr-o mentalitate de boemă studențească, pe care de mult ar fi trebuit s-o depășesc. Acestea erau gîndurile ce i se puteau citi pe chip, după cea dintîi privire cu care făcuse ocolul camerei.

Iar eu am început de îndată să mă justific : asemenea lucruri nu mai au acum pentru mine nici o însemnătate, un pat și o masă se pot pune ușor oriunde. Privirea lui profesorală m-a făcut însă să amuțesc. N-avea decît să descopere totul singur ! Cîtă vreme trecuse de cînd nu mai avusese prilejul să asculte și să vadă și dincolo de cercul vieții lui ?

În loc să-i răspund deci, am pornit spre dulap și m-am îmbrăcat în uniforma mea de la

Osthausen : pantaloni albaștri și pulover roșcat, spălate și călcate săptămînă de săptămînă.

Peters e acum la fereastră.

Știu, îi plac întinderile largi ale ținuturilor aspre de cîmpie. Iar uneori îi place măreția înălțimilor fără de arbori și fără de oameni. Munții mai mici i se par prea rotunjiți și agreabili, ca o lucrare făcută de un amator în timpul lui liber.

Aș putea să prind pentru el în cuvinte farmecul formelor și culorilor care înfloresc și se sting pe acest petec de pămînt în lumina schimbătoare a unei zile sau a unui anotimp ? Toate se odihnesc acum sub zăpadă, pregătindu-se pentru efortul unei noi deveniri.

Ar trebui să trăiască aici o vreme.

Și ar trebui să fie receptiv.

Acum însă, fiecare întrebare și remarcă a lui are tonul unei sentințe, iar sentințele acestea pripite nu i se potrivesc. Ce poate deosebi un nou venit într-o priveliște văzută de aici de sus ? Osthausen — o aglomerare de străzi, de acoperișuri și hornuri.

Dar chiar hornurile, de pildă, se deosebesc între ele :

— Cel care pufăie gros și în salturi e de la Mertens. Șase copii. Cinci se pregătesc acum să plece la școală. Le trebuie apă de spălat, cafea, masa pusă la căldură. Iar aici, în dreapta, la cincizeci de pași de noi, se înalță o dîră subțire de fum — o vezi ? Sobița Linei nu încălzește decît în bucătărie. Ea e acum devale în sat, la creșă. Iar Paul, bărbatul ei, e în barăcile găi-

nilor. Cafeaua și-o bea încă de la patru dimineața. Sobița începe să arunce iar fum pe coș abia către ora zece. Vecinul Werlich își prăjește atunci bucata lui de sîngerete pe pîine.

— Emoționant, spune Peters.

Eu nu mai spun nimic. Semnele din cărțile lui și oamenii din preajma lui nu s-au întrețesut cu fibrele vieții mele, iar oamenii și pietrele de aici nu fac parte din țesătura ființei lui. Orice cuvînt ar fi de prisos. Am să-i arăt pădurea noastră și pîrtiile minunate de dincolo de Roth. Am să gătesc ceva bun. Și am să mă bucur mai ales de aceste cîteva zile. Am să-l fac eu să fie mai prietenos !

— Ce-ai avea poftă să mănînci azi la prînz ?

În loc de răspuns, îmi ia din mînă plasa și își pune paltonul.

Pasul lung al lui Peters răsună lîngă mine pe zăpada curată și bătătorită a drumului. Coborîm spre sat.

Aș dori atît de tare ca ceva deosebit să-i atragă atenția, și încerc să privesc cu ochii lui : în lungul drumului, prin maldărul de zăpadă aruncată cu lopețile, se deschid treceri înguste spre porțile curților și ale grădinilor. Ici și colo se zăresc, după geamurile aburite, contururile unor chipuri omenești. Pe ulițele lăturalnice, povîrnite, se dau copiii cu săniuța. Strigătele lor de bucurie se înalță și se pierd peste acoperișuri și peste meterezele de zăpadă. Ciocănitul vioi și limpede al fierăriei le ține isonul. Nu, nu-i într-adevăr nimic deosebit. Un sat oarecare. Ceva mai departe, în vale, se văd oameni.

Femei cu basmale de lînă. Bărbații cu șepci și scurte din postav. Oameni oarecare.

Dar iată că vine spre noi bătrînul Henneberg (în toamnă ședea lîngă mine, în remorcă).

— Ai petrecut bine de sărbători, fată dragă ?

— Da, am petrecut bine.

— Și ăsta e bărbatul tău ? — Da, el e bărbatul meu. — E aici în concediu ? — Da. — Atunci îi doresc un concediu plăcut...

Pînă la magazinul universal ne mai întîlnim și mai schimbăm cîte o vorbă cu oameni pe care Bettina sau eu îi cunoaștem de astă-vară.

Peters se oprește și el, înalt și țeapăn. Se ascunde în spatele unei mine binevoitoare, în timp ce oamenii din Osthausen îl cercetează cu coada ochiului. Toate frînturile de convorbire i se par desigur un simplu pretext izvorît din curiozitate. Căci în imobilele din orașe treci ani la rînd pe lîngă vecinii tăi de casă și de stradă, fără să-i saluți, iar Peters nu cunoaște decît viața din orașe.

Într-un tîrziu mă întreabă :

— Ce fac oamenii aici toată ziua ?

— Trăiesc...

— În ce fel ?

— În fel și chip. Cineva dă de mîncare la găini. Altcineva gătește și șterge nasul copiilor. Bătrînul Henneberg își vizitează probabil colegul de școală din partea de jos a satului.

— Nu-i prea variat, e de părere Peters.

Încă înainte de Crăciun gîndeam și eu la fel. De ce simt acum nevoia să-l contrazic ? Pentru că o spune chiar din a doua zi ? Pentru că se gîndește și la programul zilelor mele ?

I-aş putea dovedi uşor, povestindu-i biografia unor case sau a unor generaţii diferite dintr-o casă — casa familiei Marten de pildă, că aici se simte, se gîndeşte şi se trăieşte foarte felurit. Dar ştiu că aşteaptă altceva. Cred că mediul de aici, pe care eu l-am preferat celui în care trăieşte el, i se pare prea puţin stimulant şi puţin prielnic dezvoltării intelectului, aici zilele se scurg în îndeletniciri fără însemnătate. I-aş putea vorbi despre strădaniile unui om ca Günter Werlich, care fără studii şi pregătire deosebite, răspunde de gospodăria unui sat întreg. I-aş mai putea vorbi despre un fapt sau altul de astă-toamnă. Sînt însă lucruri banale, pe care le caută şi, fireşte, le şi „descoperă" reporterii în trecere, ele nu-i vor dovedi nimic.

Tăcerea mea pare să-l întărîte. Aruncă priviri lipsite de indulgenţă asupra a tot ce mă înconjoară şi deşi sîntem acum împreună de dimineaţă pînă seara, apropierea aceasta nu ne bucură cu adevărat.

În mijlocul unei coborîri de pildă, îşi întoarce brusc schiurile de-a curmezişul pantei şi mă opreşte :

— Aveţi aici şi cimitir ?

— Cum ? Sigur că avem, dar n-ai ce vedea acolo.

Stăruie însă, vrea să mergem să-l vedem numaidecît. Ne întoarcem deci spre cimitir.

Acolo nu-i într-adevăr nimic de văzut. Sub un întins linţoliu alb, rînduri-rînduri de moviliţe domoale. La căpătîiul lor, cioturi de piatră cu tichii de zăpadă. Pe lîngă gard, cîteva urme de iepure. Sînt săptămîni de cînd n-a mai trecut pe aici picior de om. Mormintele au fost acoperite cu ramuri de molid înainte de venirea iernii, şi acum se odihnesc.

Peters îşi lasă schiurile lîngă poarta cu zăbrele şi îşi croieşte drum prin zăpadă. Înoată încet şi sistematic de la un rînd la altul, curăţă cu mîneca inscripţia de pe fiecare piatră şi îi dezveleşte contururile. Sînt pietre semiovale, cruci albe, blocuri negre lustruite, ca în fiecare cimitir. Nu-i spusesem eu ?

Aştept în picioare, pe schiuri, şi mi-e frig. Nu atît din cauza anotimpului. Mi-e totdeauna frig numai cît mă gîndesc la cimitir. De la moartea mamei n-am mai fost niciodată la înmormîntări şi n-am mai intrat în cimitire. Copil fiind, încă nedeformat de mentalitatea vremii şi de riturile cu care se amăgesc în viaţă cei mari, simţi fără îndoială, mai adînc şi mai definitiv decît ei, lipsa bruscă de lîngă tine a unui om care făcuse pînă atunci parte din viaţa ta.

Ce te-ar putea ajuta ?

Poate gîndul că fiecare clipă aparţine celor vii !

Peters simte altfel şi în această privinţă. Însufleţit ca după o descoperire în paginile cărţilor lui, se îndreaptă înspre mine :

— Satul vostru trebuie să aibă cam vreo şase sute de suflete, aşa-i ? A fost cîndva o moşie. Stăpînii ei din ultima vreme n-au fost, se vede, capete prea luminate, de cel puţin o sută

de ani s-au căsătorit numai înlăuntrul spiţei lor. În afară de ei mai sînt pe aici şi ţărani şi meseriaşi, oameni aproape de natură, individualişti din cap pînă-n picioare, mai ales tatăl tău care, dealtfel, era întrucîtva idealist.

— Tata... ? Întrucîtva idealist ?

— Da, n-ai ştiut ?

— Nu — tata a fost adept al naziştilor.

— Da, da, ştiu, trei sferturi din germani au fost adepţii naziştilor — şi erau întrucîtva idealişti.

— Tata nu !

Cînd mă înfierbînt astfel, Peters preferă să nu-mi răspundă imediat.

În locul acela pustiu, vederea chipului lui îmi face bine.

După un timp, îmi spune încet :

— Credeam că te-ai vindecat de mult...

Sigur că m-am vindecat ! Cum aş fi putut face altfel ? Am doar şi eu o fată. La ce bun să fii mereu cu gîndul tot la casa părintească ?

Aş vrea să ştiu însă un lucru : de ce gîndeşte Peters astfel despre tata ?

— Vino cu mine...

Iată-mă pentru prima oară la mormîntul părinţilor mei. Nu, nu lîngă una dintre obişnuitele moviliţe domoale cu o piatră la căpătîi, ci sub ochii mamei mele ; pe piatră e medalionul ei : madonă cu plete întunecate, cu ochi blînzi, pe care i-am căutat pe fiecare chip mai vîrstnic. Iar sub numele ei, e numele lui ! Lumea lui în aceeaşi groapă cu blîndeţea ei !

— Vezi, rosteşte Peters lîngă mine. După cît ştiu, pe aici nu se găseşte porfir. Şi a lăsat şi piatra necioplită.

Părul ei negru şi moale... Avea, la lumina lămpii, luciri castanii. Şi i se lipea de tîmple cînd o punea să gonească prin tindă cu castroanele aburinde, în timp ce dinăuntru străbătea rîsul sătul al oaspeţilor de seamă, iar el îşi ţinea ţigara de foi după ureche, ca pe un trofeu. Cum i se legănau cîrlionţii negri de pe lîngă urechi pe deasupra albiei cînd freca cu peria tălpile ciorapilor mei albi de duminică ! Palma ei era caldă cînd aduceam acasă amîndouă, în amurg, scaeţi pentru gîşte, şi firişoare de puf alb i se prinseseră în părul negru în timp ce umplea o plapumă groasă pentru patul meu...

— A pus fotografia îndată după moartea ei ? întreabă Peters lîngă mine.

— Nu ştiu. N-am fost aici niciodată. Aş fi aflat însă, pentru că mătuşa Martha n-ar fi admis astfel de cheltuieli inutile.

— I-a fost dor de tine.

— De mine ? Nu, *de mine* nu !

— Ba da. Ai înfăţişarea ei. Afară de ochi... Ai ei sînt mai potoliţi.

Cum se face că madona de pe piatră e de o vîrstă cu mine ? Căci uite, fără „mult iubită“ sau alte comentarii, pe piatră scrie : născută 1915, moartă 1944. La douăzeci şi nouă de ani ! I-am împlinit şi eu. De acum înainte are să fie mai tînără decît mine. Are să ştie mai puţine decît mine. N-am să mai pot căuta mîngîiere în ochii ei găsiţi pe alte chipuri mai vîrstnice;

de azi înainte mă lasă să mă bizui numai pe mine însămi. Ce a fost oare în sufletul *lui* ? Era mult mai în vîrstă decît ea, încă de pe vremea vieții ei. Și cu fiecare an care trecea, se depărta mai mult de ea — iar ea se apropia de mine ca o soră, ca o fiică a lui mai mare. Da, trebuie să se fi simțit singur. Dar n-a lăsat-o să se vadă niciodată.

— Cred că ați semănat unul cu altul : aceeași nevoie de a crede în ceva și — o dată ce nu mai credeați— aceeași neînduplecare, spune Peters, care nu-și ia ochii de la mine.

— Încetează !

De ce se poartă astfel ? De ce nu-și vede de morții legendari din cărțile lui ? E nemaipomenită această integritate a firii lui care nu acceptă nici o imagine gata făcută.

Fac stînga împrejur, îmi leg mai strîns schiurile, mă sprijin în bastoane și într-o clipă am și pornit.

Mă ajunge aproape de casă. Îmi bagă mîna în mănușa lui. Dar pielea îmi rămîne rece lîngă pielea lui.

De ce vrea cu orice preț să destrame imaginea pe care o am în minte despre Osthausen și despre copilăria mea ?

De ce nu se bucură simplu că sîntem împreună cîteva zile, fără obligația de a lua hotărîri și fără griji imediate ? Viața cu el e obositoare. Mereu și oriunde.

Și totuși, restul de concediu pare să-i priască. Aleargă pe schiuri la vale înaintea mea, îl văd mîncînd cu poftă, controlează lecțiile Bettinei,

își spun tot felul de nerozii, ca altădată, și doarme adînc și mult.

Eu însă stau trează lîngă el ceasuri la rînd, copleșită de imagini de altădată pe care le uitasem.

Tata la masa cea mare din dreptul ferestrei din colț a atelierului.

Trage la rindea. Picioarele în pantaloni de doc albaștri stau ușor depărtate ca să-și poată deplasa greutatea corpului la fiecare mișcare a brațului.

Iau talașii răsuciți de la picioarele lui și încerc să-i bat în cuie în jurul schiței în creion a unui obraz omenesc. Ba se rup talașii, ba se îndoaie cuiul. Îmi întinde o cutie de carton cu niște cuie mai subțiri, se apleacă apoi și el spre mine : „Întîi bați ușor cu vîrful ciocanului, pe urmă lovești drept și tare cu dosul lui, așa, vezi..." Pe sobița de fier fierbe cleiul. Mestec în el din vreme în vreme. Cînd pasta de culoarea chihlimbarului e netedă și moale, pun oala pe o cahlă albastră, la capătul bancului. Tocmai răsucea un șurub într-o gaură făcută în lemn. Avea mîini late, cu pielea arămie, cu cîte o vînă ieșită pe dosul palmei. Cînd își ridică ochii de pe lucru, mă uit și eu cu el : în fața ferestrei, primele raze de soare aprind flăcări trandafirii în multele livezi și de-a lungul șoselelor din vale, ici și colo scapără cîte o fereastră. Lumina limpede a zilei se întinde apoi peste nenumăratele dreptunghiuri brune, verzi, și galbene risipite printre pîlcurile de acoperișuri roșii. Chiar și în zilele cele mai senine, nu rămînem

decît cu o licărire din strălucirea de sărbătoare a dimineții. Știu că e așa de cînd mă scol devreme, o dată cu tata. Iar cîteodată, în fața ferestrei tulburi din colț atîrnă chiar de la bun început doar un petec lăptos. Locurile din vale par atunci stinse și adormite și se pierd chiar după primul sat în zările plumburii. În asemenea zile, tata povestește întîmplări de demult. Cum au fost măturate de furtuni țarinele și vitele de prin văi, cum cioplea, pe vremea cînd era școlar, piatră pentru casa noastră în cariera de dincolo de pădure, cum după ucenicia lui zilnică la tîmplărie mai curăța de pietre ogorul de pe coastă și smulgea bălăriile. Povestirile lui rămîn în lumea lor de demult și nu mă tulbură. Miroase a lemn proaspăt, și a clei, și în spatele nostru duduie sobița.

Da, dacă nu simți că aici ești acasă, dacă nu știi cîtă sudoare se ascunde în fiecare metru pătrat de pămînt, locurile de aici pot să-ți pară mărunte și fără însemnătate.

Dragostea pentru obiectele din lemn, pentru mobilele vechi și trainice de pildă, o am așadar de la tata ? Și tot de la el și liniștea și siguranța din timpul marilor furtuni. Tata și eu stăteam alături la fereastra din colț, socoteam direcția și întinderea furtunii, și schimbam între noi o privire cînd scîrțîia ușa în spatele nostru. Mătușa Martha, care se văicărea de obicei la fiecare suflare, se așeza lîngă sobiță și tăcea chitic ; îi era frică de furtună. Mie însă — copil lîngă tata —, mie nu-mi era frică. Și mă

bucuram din plin de triumful acela atît de rar.

În zori nu mai am decît o palidă amintire a roadelor fanteziei mele sentimentale. Și voi scăpa desigur de ele o dată cu venirea zilei. Pe chipurile celor morți nu poți să te bizui. Cu atît mai mult cînd ele ți se arată noaptea. Pe nesimțite, timpul care s-a scurs și stările tale sufletești le transfigurează și le denaturează. Nu există decît o singură scăpare : fiecare clipă aparține celor vii ! Lui Peters de pildă. Bettinei și mie. Și vieții noastre netulburate împreună.

Ar trebui acum, în liniște și depărtare, să ne gîndim încă o dată amîndoi la situația lui Peters. Un rest de concediu trece repede. El evită însă orice aluzie pe care încerc să i-o fac. Se poartă dealtfel ca și cum ar avea timp. Mult timp. Umblă prin pod, prin pivniță, prin atelier. Pașii lui mari și frînturile de melodii pe care le fluieră încep să pună stăpînire pe casă. Și-a scos din geamantan și puloverul cel roșu, aproape uitat.

Puloverul datează încă de pe vremea cînd era asistent (îl punea ca să se simtă iar la largul lui după ținuta protocolară de la catedră). An după an se tot lungise, se lărgise, și atîrnă acum ca o perdea trasă peste pîntecul plat, în timp ce Peters — cu mîinile în buzunare — măsoară camera cu picioarele lui fără astîmpăr.

O priveliște familiară. Un Peters care se simte bine.

În casă se izbește însă peste tot de mobile și de pereți. Și atunci simte nevoia să iasă. Uneori chiar singur, dacă eu mai am treabă, s-a deprins de mult cu cele cîteva străzi și coline din Osthausen.

Iar într-o dimineață vine acasă cu o plasă plină de cărți de format mare.

— Satul vostru a fost cîndva un altar de jertfe, ai știut ?

— Nu. La ce bun ?

— Acuma însă știi. Știai că bunicul tău s-a așezat aici venind din nord, unde fusese păstor pe o moșie ?

Nu. Nici asta n-o știam ; morții rămîn morți.

Peters a deschis între timp una dintre copertile groase de carton.

— Ar putea fi și roman polițist ! Dealtfel, și tu apari aici...

Unghia lui bombată alunecă pe sub rîndurile scrise de mînă : „...a plecat în ziua de azi, treizeci august 1951, din localitate, Karen Bettina Waldau, fata meșterului tîmplar de aici, Curt Benedikt Waldau, ca să-și înceapă studiile la o școală mai înaltă. Cele de mai sus se întîmplă în parohia mea pentru prima dată..."

Ajutat de preot și de un învățător, Peters a scos din podul casei parohului răposat hronicul satului.

De ce a făcut-o ?

La data de 3 mai 1881 e într-adevăr înregistrată căsătoria bunicului meu „Benedikt Magnus Waldau, cioban boieresc de prin părțile nordului, și a localnicei Magdalena Hartenfels,

fiica pălmașului Emil Hartenfels". Stăpînul moșiei le-a dăruit cîteva pogoane de pămînt pe Dîmbul Morii. Gestul lui neobișnuit trebuia păstrat, se vede, pentru posteritate, căci în hronic nu se mai vorbește despre alte nunți. Prin urmare, casa și tîmplăria tatii au fost înjghebate într-o singură generație ! Și încă în condițiile acestui ținut, închis de jur împrejur, ca un fund de ceaun, de șiruri de munți înalți. Cînd se abate asupra lui furtuna, ea se deslănțuie aici cu furie ; dacă furtuna nu trece însă dincoace de munți, nu mai cade săptămîni la rînd nici un strop de ploaie, și pămîntul rămîne glodurós și greu. Se pare că asta a secătuit-o de puteri pe prima lui nevastă, ucigînd-o înainte de vreme. Ca și pe mama, după aceea. Căci o femeie bolnavă de plămîni avea nevoie de hrană bună și de liniște. Hrana bună însă nu i-a lipsit. Iar mai apoi, cînd a murit și el, eu — generația următoare — eram plecată de mult și nu mi-a păsat de tot ce rămăsese de pe urma vieții lui și a vieții nevestelor lui. Ce rost mai avea oare truda unei generații ? Cam așa trebuie să se fi întrebat și el încă de pe vremea cînd eu țineam să mă duc la liceu, iar el stătea în atelier și trăgea cu înverșunare la rindea...

Degetele îmi sar acum neîntrerupt de la o pagină la alta. Peters îmi deschide pe dată cronica într-un loc pe care îl însemnase dinainte cu un petec de hîrtie. Se văd resturi de pagini rupte. Iar apoi : „...Cartea moșilor și strămoșilor noștri a fost pîngărită însă de vrajba dintre învățătorul de aici, Rittmann, fugit de două

luni, şi meşterul tîmplar Waldau, care au înscris în ea, cu ocări şi defăimări, gîlcevile lor de partid. Drept care eu, preot la Osthausen şi Ringleben, am rupt din carte însemnările lor începînd din 1932 şi pînă în iunie 1945. Căci în sat, afară de femei mai erau numai bătrîni ca mine şi copilandri. Ei doi erau singurii bărbaţi. Waldau avea un picior străpuns de un glonte din întîiul război mondial. Rittmann, adus aici prin protecţia regimului, era sănătos la trup. Dar el n-a avut pace pînă ce nu l-a împins pe Waldau, primul de la noi care ţinuse cu partidul ajuns la putere şi primul care a luat acest caiet în mînă — în slujba de primar cu toate greutăţile ei, repararea drumurilor deci şi lipsa de locuinţe pentru fugarii din oraşe şi din ţinuturile învecinate. Dar gîlceava nu se isprăvise. Rittmann a trimis oameni să aresteze în bucătăria lui Waldau pe doctorul nevestei lui, care era evreu, şi l-a învinuit pe Waldau de trădare faţă de regim. Waldau a invitat însă oameni ai stăpînirii, care au venit cu maşinile la tăierea porcului — cum veniseră în fiecare an. De atunci înainte Waldau a rămas însă un om tăcut. Oricît ar fi greşit în orbirea lui, eu nu îl osîndesc. În faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor aduc aici mărturie că Waldau a ştiut unde se ascundea confratele meu din Saxonia, urmărit pentru predicile lui răzvrătitoare. Îl ascunsesem eu adică între bîrnele din turla bisericii. Paracliserul Franz însă, care trăgea clopotele, doborît într-o zi de frică pentru că tăinuia ascunzătoarea, s-a dus la Waldau şi şi-a

descărcat sufletul. Acesta însă i-a spus : «N-ai văzut nimic şi eu n-am auzit nimic, sfîrşitul lumii e oricum aproape». Iar atunci cînd doctorul n-a mai avut ce-i face, nevasta lui Waldau a cerut să asculte cuvîntul Domnului, şi se pare că nici el nu-l mai nesocotea, chiar dacă nu venea niciodată la slujbe. El şi cu mine am atîrnat apoi o pînză albă la ferăstruica din clopotniţă ca s-o vadă armata americană care se apropia. Numitul Rittmann şi-a chemat însă soţii lui din Rhodetal şi ne-a ţinut peste noapte cu uşa încuiată. Waldau spunea că are să ne împuşte la cariera de piatră. El ştia despre asemenea ticăloşii. În zorii zilei au venit însă americanii dinspre Dîmbul Morii..."

Lîngă mine Peters, cu privirea lui necruţătoare lipită de obrazul meu, spune :

— Obiectiv vorbind, asemenea mărturii n-au, fireşte, prea multă valoare. Istoria celui care s-a pocăit la timp, el însuşi cît p-aci să cadă victimă, nu-i nici ea prea nouă. Alte mărturii nu mai există însă. Nici cu privire la proces. Pe atunci preotul tocmai era la sanatoriu, spune succesorul lui. A mai scris cîteva fraze la începutul anilor cincizeci, apoi a murit. Alţii n-au mai însemnat după aceea nimic. Toţi sînt aici nespus de ocupaţi. Ca şi la noi.

Da, îmi amintesc acuma de bătrînul preot Janson. În vacanţa de vară din 1951 lua deseori ouă de la noi — le bea pe loc, crude. Tata trebuie să-i fi vorbit de cererea de admitere în liceu şi despre cele petrecute atunci. Poate îl muncea gîndul că într-o bună zi am să mă trezesc şi eu

din orbirea mea — cum numea el, se vede, după experienţa pe care o avusese, concepţia mea despre viaţă — şi că am să mă pomenesc atunci fără nici un sprijin, singură, într-un oraş străin. Acolo unde eu văzusem numai indiferenţă şi duritate, el avea de fapt nişte motive, motivele *lui*. Eu însă îi întorsesem prea uşor spatele.

Dacă imaginea mea despre tata nu-i întru totul adevărată, care imagini din viaţa mea de pînă acum mai sînt oare adevărate ?

N-a fost viaţa mea, înainte de orice, un răspuns pe care l-am dat lumii în care trăise el ? Dar ce ştiu eu la drept vorbind despre lumea lui ? Ceva despre cadrul ei exterior, despre evenimentele din vremea lui în ţara lui. Ei bine! Dar despre năzuinţele şi visele şi faptele şi încercările lui ? Îmi închipui că ochii unui preot n-au putut vedea prea multe. Pentru că, din punct de vedere spiritual, era prea departe. Dar eu ? „Tata e de vină că oraşele noastre sînt o ruină..." Ştiu, ştiu, ştiu, nici asta nu era deosebit de nou şi de original. Cum se născuse însă o asemenea frază ? O copilă de paisprezece ani are în faţa ochilor oraşele şi chipurile încă răvăşite din patria ei. Pe cine să dea vina pentru însemnele pe care nu ea le-a ales, pe care „cineva" le-a pus acolo, în faţa vieţii ei ? Toţi pretind că n-au ştiut sau n-au făcut nimic. Toate s-au petrecut însă înainte de ea ! Prin urmare, din cauza celor mai în vîrstă. O masă anonimă. Ei nu-i poţi da un chip. Rămîn aşadar cei cîţiva trimişi pe banca acuzaţilor (tata, de pildă), ceea ce înseamnă că trebuie să fi ştiut şi să fi făcut

totuşi ceva, fără să se gîndească la răspunderea lor faţă de copiii de paisprezece ani, care au de dus în viaţă povara unei vini ce nu-i a lor.

Da, cam aşa trebuie să fi fost.

Mă gîndesc însă la Bettina —, peste şase ani va fi la vîrsta pe care o aveam eu cînd am plecat. Ce mi-ar putea pune în seamă dacă m-ar judeca după criteriile mele de atunci ? Carierismul — pentru care am trădat elanul începuturilor — şi dictatura consumului... Stai puţin ! Nu mă poţi învinui fără dovezi o dată cu ceilalţi din generaţia mea ; cînd ai împlinit opt ani, am plecat ca să nu mă mai număr printre cei de teapa lor din generaţia mea. Plecarea nu dovedeşte absolut nimic, mi-ar răspunde Bettina, după regula ştiută, ai şi tu partea ta de răspundere pentru moştenirea pe care ne-o lasă generaţia ta. Şi pentru că tu — ca şi toţi ceilalţi — îţi atribui — fără ca nimeni să ţi-o ceară — meritul unor înfăptuiri ale vremii tale, rămîi înainte de orice răspunzătoare pentru greşelile ei, din pricina cărora viaţa noastră, a urmaşilor, a fost îndrumată sau împinsă fără voia ei pe anumite căi...

Prin urmare, sînt şi eu răspunzătoare pentru fiecare bombă, şi pentru fiecare înfometat, şi pentru fiecare nedreptate a vremii mele ? De-ar fi aşa, aş sfîrşi la casa de nebuni.

Eu însă am aruncat fără sfială asupra tatii întreaga vină a vremii lui !

Poate că am avut nevoie să mă port atunci astfel pentru ca lumea mea să nu se prăbu-

şească. În vremuri de restrişte ai nevoie de un punct de sprijin.

Dar acum ?

— Un lucru e sigur, spune Peters lîngă mine. N-a fost un nazist ca cei pe care ţi-i închipui tu. Atunci ce a fost ? Se pare că a ispăşit în închisoare şi pedeapsa acelui Rittmann — care de altfel tot fugit a rămas. Dacă vrei, putem să aflăm. Cred că trăiesc aici o mulţime de oameni care l-au cunoscut destul de bine pe tatăl tău...

— Tata e mort. Mai pot îndrepta eu ceva între noi ? — Numai în fiinţa mea şi în viaţa mea mai pot schimba ceva. Şi îi pot îngriji mormîntul.

Peters, surprins, şi din nou neliniştit, mă întreabă :

— Cum, nu eşti aici ca să-ţi cauţi tatăl ? Un punct, de la care pornind, viaţa ta ar fi trebuit să apuce pe un alt drum ?

— Nu-mi dau seama prea bine. Poate. Nu caut însă ca un cercetător de arhive. Iar de acum înainte, vezi tu, nici ca judecătorul lui...

Chiar dacă aş găsi ici şi colo mai mult decît a văzut preotul, ce preţ ar mai avea portretul lui, fără toate sentimentele şi gîndurile lui ascunse şi pierdute o dată cu el ? Cum aş putea cuteza acum să înţeleg ce a fost *atunci*, cînd n-am ajuns încă să mă cunosc pe mine — sau pe Peters... (Aş fi crezut oare cu putinţă, acum cîteva săptămîni numai, că el, pe care l-am cunoscut opt ani la rînd în situaţiile cele mai felurite, ar fi în stare să vină cu mine la

Osthausen şi să caute într-un pod însemnări despre tata ?)

— Cu alte cuvinte, urmez eu, nu sînt foarte sigură că n-aş fi devenit şi eu nazistă, dacă m-aş fi născut cu zece ani mai devreme, şi poate chiar una rea din cale afară...

Peters, care în timp ce se gîndea se învîrtise iar fără astîmpăr printre mobilele mele, se opreşte numaidecît.

— Oricum, n-au fost toţi nazişti ! Aşa-zisele cerinţe ale vremii pot fi folosite şi ca o scuză.

— Da, tocmai asta vreau să spun ! Însă acum nu mai e vorba de cei morţi, ci de noi, cei vii, care sîntem încă destul de tineri pentru îndreptări şi pentru multe alte lucruri, dar care ne ascundem totuşi mereu fără să stăm pe gînduri în spatele epocii şi a împrejurărilor care o determină. Care e într-adevăr vina epocii şi care e vina mea ?

Peters stă acum chiar lîngă mine. Dincolo de vîrfurile mustăţilor pot desluşi în colţul buzelor tandreţea cu care îmi spune :

— Ascultă, ce spui tu mi se pare cunoscut. Nu cumva îmi păstrezi toate articolele ?

— Ba da. Dar ce ţi-am spus acum e, în mod excepţional, din capul meu.

— Cu tine e tare greu de trăit.

— Şi cu tine !

Înainte de a duce cronica înapoi, o citeşte de la prima pînă la ultima filă şi umple pagină după pagină în caietul lui de însemnări. Destine din Osthausen, intrate de azi înainte în patrimoniul lui de cunoaştere a vieţii, vor re-

învia poate cîndva în sala de curs — scînteietoare imagini petersiene — şi astfel nu vor rămîne pierdute.

De mult n-am mai dormit atît de adînc şi de fără vise ca în noaptea aceea.

14

A VENIT STEINERT.

Se cunoaşte după felul în care trînteşte portiera maşinii şi îndată după aceea uşa casei (numai noaptea pune mîna pe clanţă).

Peters îşi înalţă capul de pe paginile cărţii, atent la zgomotele neobişnuite din casă. S-a aşezat în scaunul de nuiele al tatii. A rămas cu o pagină în mînă, fără să o întoarcă, dar îşi apleacă iar obrazul peste litere.

Pe Steinert nu l-a văzut încă.

Ştiu însă că aşteaptă să-l vadă.

Cum am sosit la Osthausen ne aştepta o odaie încălzită, deşi întoarcerea noastră era mai mult decît nesigură.

„Unchiul Steinert e grozav !“ a strigat spontan Bettina, lipindu-şi spatele de soba caldă.

În clipa aceea, oboseala călătoriei a dispărut deodată din făptura lui Peters. Timp de cîteva secunde încordate faţa lui s-a întors spre mine, foarte trează. Îşi amintise desigur abia acum că acasă, în oraş, nu pomenisem nici măcar o singură dată numele lui Steinert, în timp ce Bettina îl rostea cu orice prilej. Pînă atunci

îşi închipuise poate pe colocatarul nostru ca pe un vîrstnic şi inofensiv tată de familie (Bettina are o slăbiciune pentru tătici mai vîrstnici şi blajini). Acum se aştepta se vede la ceva mai puţin inofensiv. Am văzut cum i se zburliseră firişoarele blonde de pe ceafă. Deci după noaptea de călătorie în trenuri prost încălzite îi era la fel de frig ca şi nouă. Dar după exclamaţia Bettinei nu s-a mai aşezat cu noi lîngă sobă. A întrebat doar :

— Voi nu încuiaţi camerele ?

— Nu, de ce ? am întrebat la rîndul meu.

S-a apucat numaidecît să despacheteze, voind să alunge neîncrederea care încerca să-şi facă loc. Gelozia e o lipsă de mîndrie, afirmase el cîndva. Avusesem şi eu asemenea maxime. Mă gîndeam acum la pantofiorii liliachii şi îl înţelegeam, deşi situaţia nu era aceeaşi. Şi aş fi dorit să i-o spun. Însă în clipa aceea chiar şi cea mai nevinovată remarcă ar fi putut să pară o justificare. Ce aveam eu însă de justificat ?

Ce să fac ca între Steinert şi noi totul să fie generos şi sincer, chiar de la început ?

Căci cu toată comportarea voit firească a lui Peters de cînd am sosit aici, nu-mi ies din minte acele prime secunde de încordare. Am încercat să le alung, făcînd în fiecare zi focul şi în odaia lui Steinert. E plecat de mai multe zile. Ştiu în ce dispoziţie se întoarce, pe vreme de iarnă, din grajdurile mari, în care suflă vîntul. Şi de ce ne-am purta în prezenţa lui Peters altfel decît ne purtam înainte de Crăciun ?

La cîteva minute după ce s-a întors, Steinert intră pe ușa camerei noastre.

Privirea lui Peters devine numaidecît atentă. Cu Steinert nici nu trebuie să se ostenească. Scurta lui ezitare în pragul ușii cînd dă pe neașteptate de un bărbat la mine, e deajuns ca să-l trădeze.

Îi prezint repede unul altuia, îl invit pe Steinert să se așeze la locul lui obișnuit pe lavița de lîngă sobă (el își ia însă un scaun), îi mulțumesc pentru foc, îi pun o scrumieră la îndemînă.

Steinert nu-și aprinde țigaretul lui de seară. Stă drept și țeapăn la masă, mulțumește și el pentru foc, și nu mai deschide gura decît cînd e întrebat, ceea ce mă silește să întrețin convorbirea punînd tot felul de întrebări fără noimă.

Peters a rămas tot pe scaunul lui din nuiele, picior peste picior, ca la teatru, în rîndul întîi.

Am și început să-i explic răspunsurile lui Steinert, ca și cum nu ar înțelege ce vorbește.

Nu poate fi vorba de dușmănie — sînt amîndoi bărbați moderni, cu capul pe umeri. Se privesc însă pe furiș. Sînt reținuți, dar foarte circumspecți.

De ce mă omor atît cu firea ?

Peste noi dă buzna Bettina.

Pentru ea situația e cît se poate de firească : trei ființe care îi sînt dragi stau de vorbă. Pe Steinert nu l-a văzut de mai multă vreme. Prin urmare, se duce întîi la el și i se urcă pe genunchi, cu fundul pantalonilor umed de zăpadă. Steinert se schimbă la față. Voioșie nestînjenită, ca de obicei, apoi verzi și uscate despre darurile de Crăciun și despre cobaiul Bettinei, care fusese cu noi la oraș. Glasurile sînt zgomotoase ca pe săniuș.

— E cineva aici tare de ureche, Bettina ?

Ea coboară de pe genunchii lui Steinert, trece la mine și se cațără apoi numaidecît în brațele lui Peters. Azi însă el nu-i mai spune tot felul de nerozii, ci îi vîră ceasul sub nas :

— Iar ai întîrziat o jumătate de oră !

Severitatea neașteptată a tatălui ei o amuțește și o face să se retragă lîngă mine.

Iar noi dispărem amîndouă la baie. Din partea mea n-au decît să se baricadeze, punînd între ei toată lărgimea camerei. Tonul pe care au să-și vorbească trebuie să-l găsească singuri.

Și se pare că îl găsesc ; prin gura de aerisire se aude dialogul glasurilor care dibuie încă.

Cînd ne întoarcem în cameră, Peters șade tot în scaunul lui de răchită, lăsat pe spate, subțire și degajat, dar acum ține el frînele în mînă.

Steinert, în fața lui, pe o margine de scaun, șade tot nefiresc de drept, mai scund decît Peters, brun și robust, și răspunde la întrebări dînd parcă socoteală de felul cum își petrece ziua un medic veterinar. Se vede că nu-i în stare să pună și el la rîndul lui întrebări nestingherite. Pe fața lui se mai vede încă surprinderea pricinuită de brusca schimbare de situație din casa noastră.

— Mănînci cu noi, domnule doctor, nu-i aşa ? întreb eu.

Mulţumeşte, dar refuză — spunînd că a urcat doar pentru o clipă ; cred că se simte ca un intrus pus sub observaţie.

Nu se scoală însă de la locul lui. Îşi ia mîinile de pe masă, le pune iar pe masă, e la fel de ţeapăn. Rămîne însă tot pe scaun. Ce vrea ?

— Asistenta dumitale e sănătoasă, nu-i aşa ?

— Da, adică... E niţel cam nepricepută.

— Aveţi iar de vaccinat ?

— Da. Adică... E niţel cam complicat.

N-ar vrea să vorbească faţă de Peters, e limpede. Nu-mi rămîne decît să-l întreb direct :

— Ce trebuie să fac ?

— Nu-i tocmai legal...

— Asistenta dumitale nu se încumetă ?

— Nu. Am nevoie de cineva care poate risca fără să aibă nimic de pierdut.

Acest cineva trebuie să fiu deci eu. Peters ia ceainicul şi iese după apă.

Steinert îşi regăseşte stilul obişnuit sumar : Paul Werlich a cumpărat nişte pui de găină şi a adus o dată cu ei o molimă care nu trebuie cu nici un chip să se întindă. Vaccinul necesar nu se găseşte deocamdată în depozit. De aceea trebuie să se hotărască să plece într-o expediţie piratereascā pînă la uzina producătoare. Voia să ştie dacă aş merge cu el, ne-am împărţi atunci rolurile...

— Da, dar nu chiar acum ?

— Cu cît mai repede, cu atît mai bine, mă asigură el.

Mă voi duce cu el, fireşte. Nu însă chiar în aceste puţine zile de concediu. Peters are tot atîta nevoie de ele cît şi Steinert de vaccinul lui. La drept vorbind, *noi* avem nevoie de ele. Iar găinile lui Werlich au tot avut mereu cîte ceva şi mereu s-au făcut bine, nu ? Nu-i chiar atîta grabă.

Steinert îşi ia numaidecît rămas-bun, înclinînd din uşă capul, rece şi impersonal. Privirea lui mă măsoară în acest timp, cîntărindu-mă, de parcă m-ar vedea pentru prima oară.

Iar după ce paşii lui s-au îndepărtat afară pe scară, am impresia că am pierdut ceva.

Dar aici, lîngă mine, e Peters.

Mai tîrziu, în întuneric, îmi spune :

— Aveam cîndva o înţelegere.

Da, îmi amintesc. Să nu ne facem spovedanii în braţele iertător deschise ale celuilalt. Dacă însă unul dintre noi ar simţi născîndu-se în el un sentiment pentru un al treilea care ar fi început să se strecoare între noi, să dea celuilalt, cînd poate, un semn oarecare. Numai să nu se prefacă sau să treacă totul sub tăcere. Poate că celălalt va fi atunci îndeajuns de tare spre a încerca, fără imputări, o nouă apropiere.

— Mai e valabilă ? întreabă Peters.

— Da, este.

Peters se bucură iar din plin de concediu.

Străbatem locuri şi păduri îndepărtate, şedem împreună cu Bettina prin cofetăriile din Rhodetal, mergem la cinema. În clipe de ne-

atenție degetele lui bat totuși toba pe mese, în pervazul ferestrei, peste braț. Cînd i se sfîrșește concediul ? Ce vom face după aceea ? La întrebările mele prudente, mă aleg de fiecare dată cu o privire bănuitoare ; de la vizita lui Steinert a devenit susceptibil, ocolește însă răspunsurile limpezi.

Steinert vine din nou.

Peters se uită demonstrativ la ceas — e iarăși vremea înserării, cînd familiile se bucură să fie singure.

Veterinarul rămîne în picioare lîngă ușă. Vorbește de față cu Peters și nu își caută cuvintele. E ferm și concentrat, nu se mai înfățișează ca o persoană particulară. Dacă — spune el — primejdia care amenință găinile din raion mă lasă destul de rece, nu se poate ca Paul Werlich să-mi fi devenit atît de curînd indiferent, au trecut doar cîteva săptămîni de cînd am ținut cu tot dinadinsul să lucrez la el...

— E într-adevăr grav ?

— Cît se poate de grav, îmi răspunde el foarte hotărît. Un sfert din păsările lui Werlich au și pierit — prin urmare, da sau nu ?

Auzind întrebarea, Peters se ridică și se oprește la fereastră, cu spatele spre noi.

Și pe mine mă indignează tonul lui Steinert. Sînt asistenta lui ? Nu trebuie să uit însă că el răspunde de tot șeptelul din raion. Și nu trebuie să uit nici nemulțumirea pe care i-o pricinuiește nepăsarea mea de om în concediu, în timp ce el nu ajunge nici să mănînce de atîta treabă ; mă știa altfel.

— Am să dau răspunsul astă-seară, îi spun eu.

Se retrage imediat.

Peters se întoarce spre mine. Liniile feței îi rămîn nelămurite, luminate din spate de amurgul de afară.

— Werlich, el e omul cu mesajele... (în săptămîna Crăciunului îi povestisem despre ele), de ce să nu mergem o dată să-l vedem, după ce isprăvește cu găinile ?

Iar au cuvintele lui un ton iscoditor ?

— Mesaje nu mai scrie. În orice caz nu din cele care te interesează.

Fusesem la Werlich chiar a doua zi după venirea noastră, voiam să-i invit la noi, să le fac cunoștință cu Peters. Paul n-a stat cu mine în bucătărie nici măcar cinci minute, Lina însă încercase în acele cîteva clipe să afle de la mine întreaga biografie a lui Peters. Ce rost ar mai fi avut încă o vizită ?

În cameră s-a făcut acum atît de întuneric încît Peters se mai zărește doar ca o siluetă proiectată pe lumina ferestrei.

— Vrei să... lucrezi iar la el ?

— Încă nu știu. Tu ce-ai să faci ?

Nu-mi răspunde.

— De ce nu ne gîndim împreună ? Dacă amînăm mereu de la o zi la alta nu rezolvăm nimic.

Peters nu răspunde și nu face nici o mișcare.

Poate se gîndește la noaptea dinaintea plecării noastre, cînd mă hotărîsem să risc chiar și despărțirea definitivă. Și mai e și Steinert,

sub acelaşi acoperiş. Iar Peters n-a fost nicicînd omul pe care gîndirea îl ajută să-şi limpezească gîndurile tulburi — el are nevoie mai întîi de un fir în mînă. Şi timp de o jumătate de an fiecare dintre noi a hotărît singur pentru sine.

— Ceea ce eu, ca profan, pot face pentru Werlich trebuie s-o şi fac — mă înţelegi ?

— Trebuie să faci ceea ce te îndeamnă inima. Glasul lui sună cald, şi calm, şi gînditor.

O expresie meditativă mai stăruie pe chipul lui şi în dimineaţa următoare (ca şi cum n-ar fi fost smuls din somn de soneria deşteptătorului).

Mă aşez lîngă el pe marginea patului, cu ceaşca de cafea aburindă. Camera mi se pare astfel mai puţin rece. Rămîne întins, nemişcat, şi mă priveşte, cu ochii întredeschişi, pînă în adîncul sufletului.

Steinert claxonează pentru a doua oară.

În prag mă mai întorc o dată — Peters nu se uită la mine.

Steinert porneşte imediat şi începe să vorbească. Cu două zile înainte fusese singur la uzina de medicamente. Prietenul lui din facultate e acolo şeful serviciului comercial, n-a obţinut însă nimic de la el, în asemenea cazuri prietenia nu mai face doi bani. El, Steinert, e cunoscut şi la biroul de expediţii. De aceea va trebui să mă strecor eu pînă acolo şi să aflu dacă într-adevăr nu se mai găseşte nici o fiolă de vaccin. Îmi vîră apoi în mînă un bileţel şi mi-l luminează cu lampa de buzunar, spunîndu-mi că a schiţat pe el întocmai drumul pe care îl am de făcut...

Să-l ia naiba de drum ! La drept vorbind, de ce mă vîntur eu oare înainte de a miji de ziuă pe drumuri aproape îngheţate, zgribulită şi obosită, alături de un veterinar care clipeşte nervos, în timp ce Peters — venit pentru noi şi pentru mine la Osthausen — e acum singur în patul nostru şi cine ştie la ce se gîndeşte. Cînd umbla el pe drumuri, o făcea din pricina muncii lui. Eu sînt însă aici un om fără obligaţii !

Poate că Steinert a umflat peste măsură povestea cu găinile. Unui veterinar o molimă îi apare numaidecît ca o catastrofă pentru omenire. Şi dacă n-ar fi fost Karen care să meargă cu el ? Ce gînduri urîte ! Îmi dau seama că i-ar fi fost mai uşor şi altfel : nu am vaccin, datoria mi-am făcut-o. Şi Werlich ?

— E limpede ? întreabă Steinert.

— Limpede. Cît mai avem de mers ?

— Abia am terminat de spus ! Prin urmare mai repet o dată întreg programul...

N-ar fi trebuit totuşi să mă las tîrîtă în această aventură ! Dincolo de poarta uzinei programul lui Steinert mi-a zburat din minte la fel de iremediabil ca şi o temă învăţată pe de rost în faţa comisiei de examinare, iar schiţa drumurilor făcută de el mi-e cam tot atît de clară pe cît mi-ar fi un manuscris japonez. Dar asta nu i-o poţi mărturisi nicicum unui om ca Steinert ! El te socoteşte în definitiv ca pe cineva care îşi asumă un risc, fraza sună plăcut

la ureche. Cîndva am scos-o eu la capăt și cu pîntecele deschis al unei vaci... A rămas în urmă, e tot în picioare, în dreptul clădirii cu mai multe etaje a administrației și flutură împăciuitor din mînă — adevărul e că în dimineața asta nu mă mai crede în stare de nimic. Nu-mi rămîne deci decît să dau și eu nepăsător din mînă. Ceea ce vrea să spună : „Du-te la colegul tău și îmblînzește-l, știu eu cum am să găsesc aici, printre zeci de ziduri și drumuri cele cîteva flaconașe pentru păsările lui Werlich".

Nimic nu știu mai puțin decît cum să le găsesc.

Tocmai pentru astfel de situații mă înarmase în timpul anilor mei de serviciu Linda Dittrich cu următoarele precepte :

„Unu : Formulează-ți țelul !" Vaccin pentru cîteva mii de găini.

„Doi : Cui folosește ?" — Lui Werlich, dar nu numai lui.

„Trei : Alungă toate gîndurile și sentimentele care te abat de la țelul propus".

„Patru : Piedicile pot fi învinse cînd nu există nici un «dacă», ci numai un «cum» !

Hai să văd dacă mai reușesc să le pun în practică...

Am lucrat în două rînduri în uzine. Dacă îmi aduc bine aminte, birourile de expediție se aflau în lungul căilor de acces mai largi, firește, trebuie să fie loc de ajuns pentru mașini. Deci, înainte, pe aleile principale. O tovarășă de muncă care nu dă de bănuit trebuie să poarte

de bună seamă un halat. De unde îl ia ? Îl ia din cui, de pe ușa deschisă a unei hale, în vreme ce toată lumea e adunată în boxa maistrului pentru preluarea schimbului. Și încotro se duce omul cu electrocarul plin de cutii de carton goale ? La expediție, ca să le umple, probabil. „Ei, tovarășe, șeful meu ține la punctualitate, ia-mă cu tine pînă aproape de expediție, s-a și făcut șase și cinci !" Îmi răspunde, surîzînd larg, un băiețandru (sigur că mai merge încă la dans) : „Treacă de la mine, mititico, pentru că e luni, ține bine cutiile, ca și cum ai fi de meserie".

Blestemata de expediție e după cincizeci de cotituri și o căsuță galbenă de portar. Conducătorul „șopîrlei" scoate din buzunarul de la piept o legitimație de culoarea peruzelei. Linda, ajutor ! „Preceptul cinci : Scopul scuză mijloacele !" Fișa mea de tratament dentar e de culoarea peruzelei. Cînd pleci la drum ia cu tine toate hîrtiuțele ! (așa m-a învățat Peters). Are să meargă dacă o arăt din treacăt ? Am avut noroc ! Cei de la expediție dau din colț în colț, cu bonomia lor specific saxonă, întrebîndu-se unde oare ar mai putea lucra tovarășul Cutare pe care trebuie să-l găsesc eu neapărat — etichetele pomenite de Steinert se văd limpede pe opt cutii de carton închise.

— Perfect, spune Steinert în clipa în care pornim înapoi cu două astfel de cutii pe bancheta din spate.

— Aprinde-ți o țigară, ca să nu mai gonești atît de tare.

Merge ceva mai încet, dar nu fumează, întreabă mai departe :

— Şi la întoarcerea de la expediţie ai arătat iar fişa de la dentist ?

— Nu, era cît p-aci s-o păţesc, de data asta am dat peste o funcţionară, una severă, care a şi pus mîna pe telefon. „Practicantele lucrează pe lîngă cineva, nu-i aşa ? Unde lucraţi ? Cum vă numiţi ? Legitimaţia, vă rog ! Licenţiată în drept...?" Şi atunci s-a mulţumit doar cu recomandarea ca de la egal la egal : „Oamenii legii trebuie să respecte cu osebire prescripţiile şi să nu-şi lase legitimaţia de serviciu într-o altă bluză ca şi cum nu i-ar păsa de ea, nu-i aşa..." Păcat, tare i-aş fi spus şi eu o vorbă, sînt sigură că i-ar fi prins bine.

— Perfect, repetă Steinert, iar eu nu prea ştiu la ce se referă.

Căci întreaga aventură nu mi se pare chiar atît de perfectă. Sînt doar destul de departe de aleile uzinei şi simt că nu mi-am revenit încă ; vremea e mohorîtă — nimic mai mult, Steinert e bine dispus — nimic altceva... De ce această apatie ? E ea oare preţul reuşitei, sau urmarea sîngelui rece cu care mi-am calculat mişcările ? După faptă şi răsplată. Dar să nu faci nimic, nici asta nu-i o soluţie. Dacă nu vrei să iei lumea aşa cum e, ci vrei să o schimbi, dacă eşti *obligat* astfel să cercetezi împrejurările reale şi mecanismele de gîndire, cum să te fereşti tu însuţi de mecanizare, cum să-ţi păstrezi bogăţia sentimentelor şi naivitatea ? În perioada mea de succes — mă gîndesc la succesele vizibile

din afară — n-am fost în stare să le păstrez. Dar nici nu-mi dădeam seama că le pierdusem. Experienţa de atunci mă va putea apăra de acum înainte ? Oare faptul de a fi mereu conştientă de primejdie îţi poate fi de vreun ajutor ?

Între timp, Steinert şi-a aprins totuşi ţigaretul şi pufăie în tăcere.

Luăm fiecare cîte o înghiţitură bună de cafea din termos — şi ne simţim aproape la fel ca la ceaiul nostru de seară, numai imaginile de la fereastră sînt altele. În urma noastră, în lumina cenuşie a zorilor, mai clipesc încă reflexele violete ale cerului de noapte pe deasupra marelui oraş. În faţă, farurile înalţă la marginea şoselei trunchiuri de copaci şi le retează apoi iar. Uneori ne scufundăm pentru secunde în sori ce vin în goană spre noi şi ieşim apoi nevătămaţi din ei. E frumoasă această aventură la vreme de noapte ; mă bucură acum flaconaşele cucerite aflate pe bancheta din spate.

Şi o dată cu ţigaretul, Steinert îşi regăseşte şi cheful de vorbă.

— Mai demult, spune el, mai demult făceam adeseori asemenea escapade. Pe atunci n-aveai timp să mai fii şi nervos.

Mai demult — adică acum şase sau şapte ani, cînd creşterea păsărilor era un fel de „hobby" şi cînd nici nu ne puteam gîndi la medicamente în cantităţi mai mari.

— Soţia mea umbla uneori şi cîte o sută de kilometri după trei flacoane de vaccin.

— Soţia dumitale a luat parte la asemenea escapade ? (Se pare că mă cam pripisem totuşi în privinţa frumoasei doamne.)

— Prima mea soţie... Făcea asemenea treburi singură, fără să se codească.

Îmi vorbeşte despre cele trei circumscripţii ale lui din şaizeci şi unu, cînd în afară de el mai rămăsese la Rhodetal doar un singur veterinar, „destul de ramolit"; el însuşi era proaspăt ieşit din Universitate şi încă „crud". Printre vorbe, aruncă peste umeri priviri grijulii spre cutiile din spate. Uitîndu-se la ele îşi înalţă de fiecare dată sprîncenele negre şi stufoase pînă ce i se zăresc vinişoarele roşii din albul ochilor. Şi revine într-una la prima lui soţie. Îşi aminteşte că dormea cîte o noapte întreagă poate numai de douăzeci de ori pe an, pentru că trebuia să stea mereu lîngă telefon. El putea să plece fără grijă la drum, îmi spune, pentru că ea ştia al cui era fiecare grajd şi de ce medicamente avea nevoie pentru fiecare caz... De ce îmi vorbeşte astfel ? Nu cumva ca să scape de un secret sentiment de vinovăţie ?

— A divorţat de dumneata, nu-i aşa ?

— Nu, ezită el, eu m-am despărţit de ea. Din păcate.

De ce din păcate ? Dacă a regretat, dacă prima soţie era femeia de care avea nevoie...

— De ce nu trăiţi iar împreună ?

— N-a supravieţuit, după aceea, unei operaţii, inima ei nu era sănătoasă, spune Steinert.

Aha. Cu douăzeci de nopţi normale pe an nici o inimă nu rămîne pînă la urmă sănătoasă.

Cum ar fi putut ieşi însă altfel amîndoi din impas ? Are de gînd să mi-o spună — sau are cu totul alte intenţii ?

Cobor de un deget geamul şi îmi ţin faţa în aerul curat şi tare al iernii.

Lumina zilei creşte. E trecut de şapte, după calendar trebuie să răsară curînd soarele. Din alburiul moale care umple zările încep să se desprindă valuri de pămînt mai negru, grupuri de tufişuri şi şiruri drepte de copaci. Totul e curat şi îngrijit, ca într-un mare parc.

— Karen, pot să te întreb ceva personal ?

Nu mi-a spus pînă acum niciodată pe nume. Nu-i răspund. Aşteaptă un timp, apoi întreabă totuşi mai departe :

— De ce mai porţi numele dumitale de fată ?

— Aşa s-a întîmplat...

Am spus-o mult prea repede.

De ce ? Pentru că întrebarea îmi aduce aminte de Peters — şi că l-am uitat în ultimele cîteva ceasuri ? Şi o dată cu el şi tot ce e nesigur ?

Steinert nu mai întreabă nimic. Priveşte concentrat şoseaua de sub botul radiatorului. Îşi trece de cîteva ori mîna prin păr, netezindu-l, ca şi cum s-ar simţi privit şi ceva în ţinuta lui n-ar fi în regulă. Observ abia acum că părul i s-a strîns în grămăjoare ţepoase. Se vede că s-a udat la spălat şi a uitat să se şteargă. Tot aşa stătea şi părul tatii — îmi aduc eu aminte, numai că era mai deschis şi mai scurt — scurt ca al soldaţilor din primul război mondial ; tata

se pieptăna şi el întotdeauna chiar la spălat, cu ajutorul buretelui de săpunit...

— Te rog să mă ierţi, îi spun. N-am cum să-ţi explic — e aşa şi gata.

Peters e tot în pat.

Pare obosit şi muncit de gînduri.

Lucrurile Bettinei sînt împrăştiate prin cameră de parcă ar fi plecat în grabă.

Soba e rece.

Mă aşez pe marginea patului fără să-mi scot haina şi încep să-i povestesc.

Mă ascultă foarte atent. Mai ales cînd ajung la clipa în care m-am simţit în uzină ca un alt om.

— Da, nu-ţi dai singur seama, decît atunci cînd eşti într-o astfel de situaţie. Şi mai departe ?

Strîng laolaltă imagini şi gînduri din timpul drumului. O fac foarte pe larg, ca şi cum aş fi datoare să-i povestesc în această dimineaţă fiecare întîmplare la care el n-a luat parte. ... de pildă, cînd am ajuns în Turingia. Acolo, satele parcă se înghesuiau unele într-altele mai mult decît în alte ţinuturi. La marginile lor răzbăteau prin semiîntuneric fronturile de lumini ale grajdurilor mari. Satele, în care licăreau cîteva puncte portocalii de lumină, păreau tupilate pe lîngă grajduri şi clipeau, doborîte de somn. Totul respira viaţă şi arăta foarte frumos, şi în clipa aceea m-am întrebat de ce trăiesc oamenii aici mai aproape unii de alţii decît în alte părţi...

Părerea lui Peters e că din cauza condiţiilor de colonizare de acum nu ştiu cîte veacuri şi că problema merită să fie studiată. Pentru mine însă explicaţia era liniştea relativă din aceste ţinuturi de mijloc. Aici nu s-au schimbat neîncetat stăpînii şi naţionalităţile, ca în ţinuturile de graniţă, aici tot ce întemeiai putea să dureze mai mult. Şi de aceea, oamenii acestor locuri s-au legat mult mai strîns de proprietatea lor. Mai ales după ce coloanele de refugiaţi au adus şi mai mulţi oameni şi după ce fiecare margine de şanţ din faţa casei fusese arendată iar straturile de căpşuni au ajuns pînă aproape de calea ferată. Şi mă gîndesc totodată la liniştea copilăriei mele în ultimul război. E adevărat, plecau taţi şi fraţi ai unor colege de şcoală, şi nu se mai întorceau. Dar la noi n-au căzut bombe, nouă nu ne-a fost foame. Se zărea cîteodată, departe de tot în zare, o răsfrîngere roşiatică. Ardea acolo un oraş, care pentru mine era doar un punct din atlas. Iar crîmpeiele acestea de amintiri se amestecă cu întîmplări trăite la culesul cartofilor, în toamna care a trecut, şi toate împreună mă fac să mă gîndesc că pentru oamenii de aici ideea de colectivitate e probabil mai greu de acceptat decît în altă parte. Însă pe Peters gîndul acesta nu-l frămîntă ca pe mine. El n-a văzut nimic dincolo de faţadă. El întreabă :

— Şi altceva ?

Sînt gata să-i vorbesc despre Steinert şi anii lui de stagiu — aşa cum vorbeam noi adesea despre vieţile altora pentru a vorbi despre noi. Dar în privirea lui Peters apare numaidecît o

lucire de curiozitate iscoditoare, deși încearcă să o ascundă sub pleoape. Spun repede :

— Altceva nimic.

Peters își pune încet capul pe pernă.

Strîng prin cameră și aprind focul în sobă. În timp ce-mi văd de treabă, caut să fiu mereu cu spatele la el. Pentru că am impresia că încearcă să pătrundă cu privirea dincolo de obrazul meu. Iar această scrutare într-ascuns îmi paralizează fiecare mușchi.

Îmi iau din cui hainele de lucru și rostesc în direcția patului :

— Steinert și eu ne ducem să vaccinăm păsările lui Werlich. Dacă nu vin pînă la prînz, nu uita să mănînci.

M-am întors însă înainte de prînz.

Peters se ocupă de gătit. A făcut curat în cameră și nu-mi dă voie nici măcar să pun masa. Zelul lui plin de bună dispoziție face cu neputință să-i vorbesc acum despre lucruri care nu ne privesc direct, nici pe el nici pe mine. Nu le pot ține însă multă vreme sub tăcere.

— Ascultă, Peters, trebuie să mă duc cîteva zile la Werlich, cel puțin pentru cîteva ceasuri. Prea mult nu-l pot ajuta. Nici cu vaccinul n-am mai făcut nimic, însă...

— Atunci ce mai cauți acolo ?

— Werlich se poartă atît de ciudat în supărarea lui...

Pentru găinile lui Werlich vaccinul a venit prea tîrziu. Steinert a trebuit să-l păstreze ca să apere animalele sănătoase din ținut. În spatele ferestrelor barăcilor lui, Werlich umbla ca o fantomă cu șapcă. Fața îi era la fel de cenușie

ca haina, ochii afundați în orbite. Am trecut întîi de la o fereastră la alta, ca să număr păsările. Cam două sute în fiecare baracă. Pieriseră prin urmare nu numai găinile pe care le cumpărase, ci și mai bine de jumătate din păsările cooperativei. Werlich nu mi-a răspuns la salut. Văzîndu-mi însă îmbrăcămintea de lucru și înțelegînd că vreau să lupt și eu după puterile mele împotriva molimei, mi-a făcut semn spre un loc aflat între el și o cușcă de sîrmă gata pregătită. M-am îndreptat spre acel loc, scurtînd astfel alergătura lui Werlich, pentru că acum luam eu în primire, la jumătatea drumului, găinile cu penele pleoștite și le băgam în cușcă. Animalele rămase sănătoase erau atît de puține încît îți pierea curajul. Poate că ar fi putut scăpa mai multe dacă aș fi luat mai în serios rugămintea lui Steinert încă de la prima lui vizită !

— Werlich se poartă atît de ciudat în supărarea lui, repetă Peters, aha ! Și noi ? Noi nu ne-am supărat, nu ?

— Nu-i vorba despre noi ! Am să plec devreme, la patru, cînd tu mai dormi încă. Numai cîteva zile, cele mai grele. La micul dejun sînt înapoi și mîncăm împreună...

Peters rămîne cu ochii în farfurie și duce la gură lingură după lingură. Împinge deodată farfuria în lături, făcînd să se împrăștie stropii pînă la celălalt capăt al mesei, sare de la locul lui și începe să alerge încolo și încoace între ușă și fereastră.

— Găini, găini ! De zile întregi, numai găini ! Ba apare veterinarul și tu pornești la drum în

plină noapte după vaccin. Ba crapă în vecini blestematele astea de orătănii — și tu dai fuga să le strîngi. Asta-i oare mult lăudata viață „într-alt fel“ ?

Se oprește în fața mea, mă cuprinde de umeri și mă scutură, de parcă ar vrea să mă trezească :

— Și noi ? Ce are să se întîmple cu noi ?

— Pentru noi am avut întotdeauna timp. Iar aici nu-i nicidecum vorba de găini ! îi răspund eu, la fel de agitată. Restul tău de concediu cred că a trecut de mult, poate chiar și jumătate din cel de anul ăsta. Iar noi ce-am făcut ? Ori de cîte ori încerc să vorbesc despre noi, tu te ferești...

Peters se așază la masă și își mănîncă supa mai departe. După o vreme, îmi răspunde mai liniștit :

— E adevărat. Pentru că... tu ești aici atît de... altfel.

— Altfel ? Cum altfel ?

— Atît de... împăcată și de voioasă. Ai aici casa ta și... prieteni. Iar eu umblu peste tot fără nici un rost. Ce sens ar mai avea aici problemele mele ?

Iată-ne deci față în față fără a ne mai putea ocoli și căutînd cuvîntul salvator, care trebuie totuși să existe, atunci cînd două ființe nu-și sînt indiferente și cînd nu țin să facă dintr-o renunțare trecătoare spre binele celuilalt, un act de eroism ! Unde se ascunde cuvîntul acesta magic ? Peters e aici de puțină vreme și se simte fără rost și nefericit. N-ar mai putea rămîne, chiar dacă ar vrea. Iar eu nu m-aș mai putea întoarce la oraș, la felul lui de viață, chiar dacă aș vrea.

Amîndoi ne-am schimbat. Viața pe care am dus-o ne-a schimbat. N-am mai putea trăi ca mai înainte, fără să ne prefacem. Oricît am încerca, oricît am vrea. Nu ne putem preface nici măcar în cele cîteva săptămîni de concediu ; cuvîntul salvator nu există. N-o știam oare amîndoi, și n-am fugit de aceea mereu de propriile noastre gînduri ?

Acum ne mîncăm supa în tăcere. Nici eu nici el nu îndrăznim să spunem ceva, de teamă că, odată rostite, gîndurile ar deveni realitate. Dar tocmai tăcerea noastră ne spune că amîndoi ne-am gîndit la același lucru.

Și ne-o mai spune și dorința noastră deodată redeșteptată de a atinge mereu un petec de piele caldă a celuilalt, ca și cum astfel nu ne-am mai putea pierde, ca și cum ne-am putea ascunde astfel unul în ființa celuilalt.

În fiecare dimineață, la patru, sună deșteptătorul. Mă mai duc sau nu la Werlich ?

Werlich mi-a spus : „Caută-ți altceva, fetițo, pînă la urmă n-ai să iei de aicea nici un ban“. Mă și gîndisem să fac stînga împrejur. Am văzut-o însă atunci pe bătrîna Henneberg stînd în ușa barăcii. Ochii ei mici aruncau în jur priviri iuți și lacome. Și alți oameni, care se pricepeau la găini ca cioara la fluierat, începuseră să-și facă agale, sub diverse pretexte, drum spre Werlich. M-am hotărît deci să rămîn și am pictat un afiș pentru portița din gard : „Atenție, purici ! Pericol de molipsire, mai ales pentru posesorii de găini !“ Afișul a avut efect în incinta crescătoriei, nu însă și împotriva bîrfelilor din

sat. La brutar sau la magazin, toţi păreau să aibă o singură temă : „Omul ăsta ne duce de rîpă gospodăria ! Şi cel mai tare strigau cei care, astă toamnă, dădeau bir cu fugiţii la cel mai mic ropot de ploaie. Iar şedinţele la conducere se ţin lanţ. Prin urmare, era mai important decît oricînd să intru la patru dimineaţa în barăci, alături de Werlich. Ritmul îngrijirii găinilor, pe care doar cu cîteva săptămîni în urmă îl găseam insuportabil de stupid, mă apăra împotriva sentimentelor de excepţie şi căpăta astfel un sens.

Nu mai fusesem însă acolo de două zile. Poate că i s-a întîmplat ceva. Cine ar putea şti ce se petrece dincolo de chipul lui înăsprit !

Peters doarme încă strîns pe o parte, şi respiră adînc şi liniştit. Cînd are să se trezească, n-am să fiu aici ; mă întind iar repede lîngă el. După un timp, gîndurile mele — trecînd pe lîngă respiraţia şi căldura lui Peters — încep să zboare spre Werlich. Mă îmbrac încet. Pînă la micul dejun sînt înapoi.

Tot calmul şi toată grija n-au mai putut stăvili înaintarea molimei. Steinert, care e şi el acolo, e de părere să se taie toate găinile, se va putea recupera astfel măcar o mică parte din pierderi. Werlich nu mai spune nimic. E slab şi încruntat, surd şi mut. Pentru el e o lovitură, fireşte. De ce se uită însă ţintă, ca hipnotizat, numai la găinile lui moarte ? Chiar şi omul cel mai tare şi-ar pierde astfel tot curajul.

— Oricum, găinile pot fi înlocuite, nu-i aşa ? N-ai adus tu în ultimii ani cooperativei din Osthausen cîştiguri de zeci de mii de mărci, mai

mult decît oricare altul ? îl întreb eu. Nimeni altul n-ar fi fiert stîrvuri, dacă n-ar fi primit destul nutreţ, nimeni n-ar fi umblat cu cutii de conserve care duhneau ! Cred că o cooperativă e în stare să treacă destul de uşor peste un singur eşec în atîţia ani de muncă — după atîtea profituri ! Care ţăran, oricît de conştiincios, n-a avut niciodată vitele bolnave ? Vezi şi tu deci. Trebuie doar să se dezinfecteze barăcile şi să se cumpere alte găini, nu-i aşa ?

— Te-ai făcut totuşi orăşeancă, spune Werlich, cu tonul unei constatări amare, şi mă lasă în plata Domnului.

Cuvintele lui sumbre mă însoţesc în drumul meu spre Peters. Ajunsă acasă mă părăsesc însă numaidecît, pentru că Peters nu mai e.

Nu-i nevoie să mă reped în camera Bettinei, sau pe scări în jos, la baie — toate lucrurile lui au dispărut, în primul rînd aparatul de ras de lîngă oglindă.

„Karen,

e adevărat, uneori e mai bine fără bun-rămas.

Bettina ştie că plec. N-a fost surprinsă. Şi ea e aici altfel ; dar de data asta nu m-am despărţit uşor de ea. Îţi seamănă din ce în ce mai mult.

Ce ai auzit despre călătorie e adevărat.

Înainte de Crăciun mi s-a propus o călătorie de studii în străinătate. N-am vrut să plec atunci. Te aşteptam pe tine. Nici după aceea n-am vrut să plec.

Acum însă vreau. Şi la Institut lucrez acum prea puţin. După tot ce s-a întîmplat, şi după săptămînile petrecute cu tine, am nevoie să fiu

departe, să găsesc linişte şi un nou fel de a privi lucrurile. O voi face în alt chip decît tine.

Înainte de sosirea verii nu mă întorc la L. Deci, cam tot atîta vreme ca din vara trecută pînă la Crăciun. Nu există altă cale. Trebuie să ducem încercarea pînă la capăt, fiecare în felul lui, chiar dacă de astă dată poate... Să aşteptăm ca totul să vină de la sine.

Nu ţi-am spus niciodată că te iubesc. Sau ţi-am spus ? Se pare că lucrurile fără însemnătate îţi vin mult mai uşor în minte.

P."

Îmi pun schiurile şi cobor pe Dîmbul Morii, trecînd în goană prin grădini.

Trenul de amiază n-a plecat încă. Dar Peters nu e printre cei ce aşteaptă pe peron. Nici în sala de aşteptare. Se vede că a plecat cu autostopul, ca să evite în orice caz inevitabilele rugăminţi şi promisiuni ale despărţirii noastre.

Întorc schiurile şi pornesc în căutarea unui colţişor pierdut de pădure.

15

A NINS DOMOL mai multe zile în şir.

Toate drumurile se aştern proaspăte şi neatinse. Linţoliul alb de deasupra cimitirului s-a netezit iar. Urmele lăsate de picioarele lui Peters în curte şi pe colină sînt acoperite de zăpadă.

În jurul meu, casa e gravă, rece şi tăcută. Nici un salut nu mi-a adus de nicăieri iluzia răsuflării lui calde, a vocii lui gînditor tărăgănate, zvonul

vesel al schiurilor lui lovindu-se unul de altul.

Acum ştiu că e mai uşor să pleci decît să rămîi. S-a petrecut însă ceva împotriva voinţei mele ? Eu am ales.

Ce am ales ?

Nimic nu mi se mai pare atît de simplu şi de lesne de pătruns ca în toamna care a trecut.

Doctorul Steinert mănîncă seara la birt. Numai după ce s-au stins toate luminile din casă se aude încet uşa de jos.

Oamenii din Osthausen sînt ocupaţi cu propriile lor probleme de viaţă. Cei de la conducerea cooperativei, de pildă, stau aplecaţi, împreună cu cei de la conducerea cooperativelor din împrejurimi, asupra planurilor comune de însămînţare şi cultură pentru recolta viitoare. Ceilalţi bărbaţi s-au angajat ca muncitori necalificaţi la fabrica de cauciuc din Rhodetal şi pornesc într-acolo în fiecare dimineaţă la cinci. Femeile — cînd n-au de lucru în grajdurile cooperativei sau pe lîngă casă — aleg cartofii de sămînţă pentru iarovizare. Iar azi sînt şi eu printre ele. Mă înconjoară aceleaşi vorbe şi aceleaşi gesturi care mi-au devenit familiare încă de astă-toamnă ; în fiecare zi trebuie să găteşti şi să mănînci, în fiecare an trebuie să semeni şi să culegi din nou. Şi tocmai pentru că totul pare să meargă atît de neschimbat mai departe, găsesc că totul e acum altfel. Şi mai departe ?

În toamnă, totul era încă provizoriu, aş fi putut renunţa oricînd. Acum însă starea de provizorat nu mai există : nu mai am, în caz de nevoie, o adresă sigură a lui Peters.

Și mai departe ?

Nu mai trebuie să mă apăr împotriva obligațiilor din afară. Nimic și nimeni nu mă împiedică să fac ce vreau. Bettina e plecată cu clasa ei la sporturi de iarnă, într-o tabără de tineret. Am ceva bani. Aș putea să pornesc iar la drum, să cunosc oameni noi și feluriți, locuri noi și felurite. De ce nu mai reușesc totuși să-mi alung neliniștea ?

Și mai departe, mai departe ?

E de vină oare contrastul dintre mișcările obișnuite din jur și inactivitatea neobișnuită a vecinului Werlich de alături ?

Stă ascuns de bunăvoie îndărătul ușilor zăvorîte. Numai acolo se crede probabil la adăpost de oferte de ajutor nedorite, ca și de învinuiri. Casa și curtea și grădina lui stau nemișcate în albul pustiu și curat al Dîmbului Morii. Singurul semn de viață e, în zori și pe seară, fumul subțire de deasupra hornului. Atunci e acasă Lina, soția lui.

Și vrînd parcă să mă împiedice de a mă mulțumi numai cu asemenea semne de viață, iată că, făcîndu-și loc printre femei, se repede spre mine tocmai Lina. Cu respirația întretăiată din pricina alergăturii și fără să ia în seamă chipurile îmboldite de curiozitate ale celor din jur, izbucnește :

— Karen, un polițai... !

În timp ce-mi arunc pe umeri jacheta și o urmez pe Lina care iese din șură, fac fel și fel de presupuneri. O încăierare probabil, supărarea adunată în atîtea săptămîni a răbufnit, poate că iar s-a dus la el tînărul Henneberg, zootehnicianul, pînă acum au fost deseori cît p-aci să se omoare din priviri, iar n-avea nutreț, să sperăm că urmările nu vor fi grave.

— Din cauza găinilor care au pierit, îmi spune Lina, cînd respiră iar normal.

— Dar de ce ? E un lucru care se poate întîmpla oricui !

Lina cea atît de vorbăreață din fire, nu stă să-mi explice, ci mă zorește înspre șosea.

— Spune-le-o lor ! Mai repede, fată dragă, tu ai fost de față, ai mers la școli, spune-le cum a fost !

Iar eu o iau la fugă, în timp ce-mi trec prin fața ochilor fel de fel de scene de arestări de pe vremea cînd lucram în justiție.

Casa lui mi se înfățișează într-un ciudat contrast cu propria-mi fantezie : ușa e prinsă cu grijă în clanță, nici o urmă de mașină în fața casei. E liniște. Am venit prea tîrziu ?

Paul Werlich șade foarte drept la masa lui de pe care a strîns toate celelalte lucruri și scrie, pe o hîrtie cu pătrățele, cifre așezate una sub alta, într-o coloană cît se poate de dreaptă. În timp ce eu mă las să cad pe primul scaun, el se scoală, întoarce cheia la auzul pașilor Linei, care se apropie, și își scrie cifrele mai departe, ca la obișnuita socoteală de seară a cantităților de nutreț și a numărului de ouă.

— Credeam...

— Poliția judiciară a plecat, dacă pentru asta ai venit.

Nu ridică privirea cînd îmi răspunde.

În camera lui nu se vede nicăieri vreun semn de neorînduială. Peisajele exotice de pe pereți

au dispărut. Pe masă nu mai sînt reviste cu capete de găini. Totul e strîns. Au mai rămas doar hîrtia cadrilată acoperită cu cifre și, de jur-împrejur, carnete de economii deschise. Mișcările mîinii lui pe hîrtie au ceva mecanic, țeapăn (ca, în ultima vreme, gesturile lui în barăcile găinilor).

— Nu cumva... Nu îndrăznesc să dau glas gîndului despre banii cîștigați necinstit.

Ciudat e însă că Werlich nu-i nici surprins, nici jignit, ci clatină numai din cap în semn de răspuns.

— Te-au interogat cu adevărat ?

Trage o linie sub coloana de cifre și începe să adune, dînd doar din umeri. Mișcarea pare neverosimil de indiferentă.

— Nu-ți dai seama că vor intenta poate un proces împotriva ta, Paul ? Ai ceva să-ți reproșezi ?

Mai ridică o dată din umeri, ceva mai răbdător acum, închide carnetele de economii și le așază unul peste altul, într-un teanc cu marginile egale.

De ce se poartă astfel ? Mă pricep doar cît de cît la astfel de lucruri, aș putea face poate ceva pentru el, dar nu fără el. De ce nu ne gîndim împreună la ce e de făcut ?

De acum înainte nu mai rostește însă nici un cuvînt. Aș putea încerca la fel de bine să vorbesc cu pereții. Fața lui slabă e ca de piatră.

A terminat de socotit. Împăturește hîrtia cadrilată plină de cifre și o pune lîngă portmoneu, în buzunarul vestei, se scoală, deschide fereastra

laterală și îmi dă să înțeleg printr-o mișcare a capului că am să cobor, cu ajutorul lui, peste acoperișul marchizei, pentru ca Lina și reproșurile ei să nu poată intra pe ușă.

Rămîne în picioare și așteaptă.

Eu nu mă ridic de pe scaun și nici nu-mi ascund dezamăgirea.

— Cum poate fi cineva atît de îndărătnic !

Brațul lui e în dreptul ochilor mei. Observ cum începe să vibreze ușor, de la încheietura mîinii în sus. Apucă mai strîns mînerul ferestrei. Îmi dau seama abia în această clipă că se aștepta la o astfel de vizită oficială, poate chiar din prima zi a molimei, că ritmul lui de muncă exagerat de minuțios îl ținea în picioare, întocmai ca azi coloana lui de cifre și că acum, după interogatoriu, restul lui de forță s-a spulberat. Nu mai e în stare să vorbească despre cele întîmplate. Cred că nu mai e în stare nici să gîndească. Și cum să-și verse oare necazul în fața unei femei care i-ar putea fi fiică ? Cum am putut fi atît de oarbă încît să iau tăcerea lui drept indiferență, drept răceală între noi !

Mă ridic în picioare și ținîndu-mă de mîinile lui cobor pe acoperișul din față ; mîine am să vin din nou.

A doua zi dimineață Werlich însă a dispărut. Cu toate carnetele de economii, adaugă Lina, furioasă.

Alerg devale, în sat.

Günter, fiul lui Werlich și președintele cooperativei, e în satul vecin, după sămînță. Nu se poate ocupa zile întregi de găini și de tatăl lui,

îmi spune soția lui. (Oamenii gătesc și mănîncă în fiecare zi — prin urmare au mereu nevoie de ceva pentru gătit.)

Mai departe !

Îl caut pe tînărul Henneberg, zootehnicianul, șef de brigadă, prin urmare superiorul imediat al lui Werlich. Aflu de la el că Paul Werlich e fără îndoială omul cel mai bogat din Osthausen. Banii i-a strîns de pe urma găinilor. Dar pentru că e un om care nu-i niciodată mulțumit, a mai cumpărat găini în plus („de la particulari, vezi bine" !), găini bolnave. Paguba colectivă, pricinuită de setea egoistă de cîștig, e de patruzeci de mii de mărci („fără a mai socoti și profiturile viitoare, vezi bine" !). Poate îngădui cooperativa una ca asta ? Nu, n-o poate îngădui ! Peste tot numai delăsare. Și unde mai pui că în oraș („la voi") carnea e cam puțină ! Pe scurt deci : la hotărîrea consiliului de conducere, cazul Werlich a fost predat tovarășei Dittrich. Mai mult nu știa nici el.

— Dittrich... ? Linda Dittrich ?

— Da, da ! Procurorul din Rhodetal.

Mă întreabă dacă mai vreau ceva — el trebuie să plece.

Nu, nu mai vreau nimic. — Ba da, vreau să știu dacă a votat cineva împotrivă.

Îmi răspunde că, de fapt, nu mă privește. Cum am lucrat însă acolo, nu strică totuși să știu și eu, deci poate să-mi spună că a votat împotrivă tînăra Merten, pentru că în grajdul cel nou i s-a stricat și ei de cîteva ori laptele din cauza conectării greșite a aparatelor.

Și Günter Werlich ?

El încearcă de mult să împace și capra și varza cînd e vorba de tatăl lui și de cooperativă, și prea i-a lăsat mînă liberă în toate („tatălui lui, vezi bine"). Günter s-a abținut și de astă dată de la vot.

Cînd Henneberg se scoală de la masă și își ia șapca de pe speteaza scaunului, dau și eu drumul întrebării care mi-a stat tot timpul pe limbă :

— După ce totul va fi trecut... O să cumpărați iar găini pentru Werlich ?

— Unui fost condamnat nu-i poți încredința asemenea bunuri !

— Și dacă nu i se poate dovedi nici o vină ?

— Oricum ar fi, încrederea oamenilor tot a pierdut-o !

— Și... dacă... plătește paguba ?

— Un om ca Werlich nu-și irosește în pragul pensiei toate economiile, cît ești de naivă !

— Și dacă o face totuși ?

Ce-i drept, recunoaște Henneberg, găinile au fost totdeauna rentabile pentru cooperativă ; dar o asemenea hotărîre nu o poate lua, firește, numai el...

Acum știu, prin urmare, de unde venea încrîncenarea lui Werlich : nu erau în joc numai găinile, era în joc propria lui existență — ce-i rămîne de făcut unui avicultor fruntaș, în vîrstă de cincizeci și șase de ani, dacă nu i se mai dau păsări pe mînă ?

Să nu mă las furată de lamentări inutile !

Mai sînt încă şanse.

Pornesc spre Lina, soţia lui Werlich. Căci el e acum poate prea tulburat, se repede la Rhodetal, la tribunal, spune acolo tot ce are pe suflet şi pierde orice şansă : altcineva trebuie să se ducă la Rhodetal. Cineva care îl cunoaşte bine pe Paul şi poate răspunde în linişte la toate întrebările.

— De cînd sînt n-am avut de-a face cu tribunalul... hohoteşte Lina. Ce nenorocire, ah, ce nenorocire !

Dacă la tribunal e Linda Dittrich, cea pe care o cunosc eu, jeluirile Linei nu sînt bune la nimic. Dar Günter, băiatul lui Werlich ?

Lina hohoteşte şi mai tare :

— El... l-a prevenit... doar... mereu... El cu munca lui de răspundere... ah, ce nenorocire !

Halal aliaţi ! — Cu ce drept îi judec însă astfel ? În timp ce eu sînt ocupată să-mi orînduiesc din nou viaţa, conform nevoilor şi posibilităţilor mele, Günter răspunde totuşi de problemele a o sută cincizeci de oameni şi tatăl lui nu-i decît unul dintre ei. Iar Lina tocmai a reuşit să-şi pună în practică cunoştinţele ei culinare în folosul copilaşilor de la creşa din Osthausen. Cine ştie ce şi-o fi închipuind despre oamenii de la tribunal. Cum poate fi convinsă să nu primească totul ca pe o nenorocire, ci să lupte ea însăşi pentru şansa lui Werlich ?

Încep prin a pune de ceai pentru noi două pe plita ei.

Ne aşezăm apoi la masă, una în faţa celeilalte.

Lina îşi şterge lacrimile cu şorţul. Nu-i greu să vezi că se simte mai liniştită ştiindu-mă alături, chibzuind o dată cu ea. Şi pentru că e dispusă să mă asculte, nu pierd prilejul. Îi spun că la Rhodetal nu se cunoaşte decît raportul conducerii cooperativei şi al poliţistului, dar nu şi viaţa lui Werlich, cu toate gîndurile, faptele şi strădaniile ei. Cum şi-ar putea face ei atunci o idee completă despre cazul lui ? Viaţa lui Werlich n-o ştie nimeni atît de bine ca ea, soţia lui. Şi ceea ce ştie o obligă...

Cînd ajung aici, o podidesc iar lacrimile.

— Ei lasă ! Închipuie-ţi că eu sînt persoana oficială din spatele biroului. Mie îmi povesteşti tot ce ştii despre Paul, de acord ? Visul adolescentului Werlich, care dorea să dezgroape din oraşe scufundate experienţele unor generaţii de demult sub forma de mesaje destinate nouă, mi-e cunoscut. De ce l-a nesocotit oare, retrăindu-l doar în imaginile calendarelor de perete ? Meticulozitatea şi răbdarea lui în toate nu erau destinate parcă tocmai acestor dezveliri piatră cu piatră ? Werlich e perseverent în toate. Poate că puţinele cunoştinţe din şcoala primară şi lipsa banilor pentru alte şcoli n-ar fi rămas nici atunci nişte piedici de netrecut.

Întrebările mele o încălzesc în sfîrşit pe Lina.

— Situaţia în familie, îmi spune, şi obrăjorii ei ca merele încep să ardă (pe vremea aceea era tînără şi dorită). Dacă din doi băieţi pleca unul, punea în joc existenţa unei gospodării mijlocii. Cînd însă, după lege, cel mare a moştenit singur curtea, Paul, care era fratele mai mic, avea peste

douăzeci de ani. A vrut să intre ca argat pe la curţile din Osthausen, ca să strîngă ceva bani pentru şcoală. A trebuit să plece însă la militărie. Iar cînd s-a întors din prizonierat, trecuse de treizeci de ani. A avut totuşi noroc. Ţăranul la care lucra ca argat i-a dat fata, cu copilul ei din flori, care era Günter. Aveau pe atunci patru cai !

Nu-i greu să-ţi închipui cum s-a născut pe vremuri, în mintea unui asemenea ginere şi argat, ideea de a construi. Ca membru al familiei, nu mai primea simbrie. Iar gospodăria o conducea fireşte tot bătrînul. Prin urmare, parcă îl văd pe Werlich aşezîndu-se într-o zi şi privind cu chibzuială în jurul lui. Ajunsese la treizeci şi cinci de ani. Mai avea încă rămase din tinereţe, forţă şi rezistenţă şi cunoştinţe temeinice în cultivarea pămîntului şi îngrijirea vitelor. Mai avea în plus şi o soţie şi un fiu. Toate împreună l-au dus la făurirea unui al doilea plan de viaţă, mai real de astă dată : pămînt şi casă şi grajduri pentru şase mîini. Totul trebuia să fie în aşa fel conceput şi modern construit sub un singur acoperiş, încît fiul lui să fie şi el în stare să se descurce fără ajutoare din afară şi să reziste în orice vremuri vitrege — aici, în mijlocul ţării, care nu fusese direct lovit de războaie.

Despre zilele de muncă prea lungi şi nopţile prea scurte şi materialul neîndestulător îmi mai aduc aminte tot atît de bine ca şi de prea multele datorii ; sînt mesaje pe care mi le-a citit el însuşi. Iar de la fereastra podului nostru am văzut-o eu însumi pe mama lui Günter plecînd cu

negustorul ambulant de nasturi şi şireturi ; chelia lui lucea ca dovleacul de lîngă gardul grădinii.

De ce n-a luat însă Günter după aceea curtea cea nouă ? Era un lucru hotărît încă de pe cînd eram eu la liceu.

— Ah, cînd mă gîndesc la ce-a fost atunci, ce nenorocire !

Lina aduce din dulap o sticluţă de vinars, toarnă cîte un strop în ceai şi se aşază iar.

— Paul n-a lăsat curtea din mînă. Zicea că e încă în putere şi că el n-a construit pentru colectivă. Căci Günter numai de asta vorbea. I-o băgase în cap fratele lui Margot, care pe atunci era încă logodnica lui. Şi cum Paul nici n-a vrut să audă, Günter s-a însurat şi s-a mutat în sat şi a intrat în cooperativă cu Margot şi cu fratele ei.

Da, îmi aduc aminte — Steinert mi-a povestit o dată, în maşină, despre vremurile de atunci. Tocmai începuse să lucreze ca veterinar şi locuia pentru un timp la Werlich, în fosta cameră a lui Günter. (Tata trăia încă pe atunci.) Seara, Paul Werlich urca uneori la Steinert, ca să afle ce se mai petrece prin ţinut, căci de la intrarea lui Günter în cooperativă, n-o mai socotea drept o experienţă trecătoare...

Werlich a stat şi a mai cîntărit deci încă o dată totul la rece. Împlinea curînd cincizeci de ani. Mai avea încă un rest de putere şi rezistenţă din tinereţea lui. Din a doua treime a vieţii rămăsese cu unele cunoştinţe de zidărie şi tencuit şi căpătase cunoştinţe mai temeinice

despre cultivarea pămîntului și creșterea vitelor ; avea două mîini și pămînt pentru șase, și mai ales, o gospodărie mică și modernă. Viața îl învățase să ia lucrurile așa cum sînt și să nu se bizuie decît pe el însuși. Sigur, ar fi putut face față, cu ceea ce știa, în mai multe brigăzi, ca atîția alții din Osthausen. Își investise însă cu precădere cei mai buni ani din viață într-o construcție, care se înălța acum în fața lui, nouă, solidă și nefolosită. În vremurile acelea de nehotărîre, a aflat despre proiectele cooperativei din sat. Nu-și puteau clădi încă grajduri mari și masive pentru vite sau porci. Prin urmare, aveau să-și construiască întîi barăci pentru găini, pe un teren întins, în afara satului... Werlich și-a măsurat cu pasul grădina, pășunea din spatele ei și camera de nutreț de lîngă grajduri și poate, mai apoi, și șura — s-a înscris în gospodărie, iar barăcile și găinile din ele s-au instalat pe pășunea lui. Drept e că pînă atunci se ocupaseră de găini și gîște, precum și de alte orătănii, numai femeile. Cine își mai putea îngădui însă acum asemenea fandoseli ? În acest al treilea și ultim program de viață, Paul Werlich și-a pus la bătaie toate rezervele de forță, răbdare și conștiinciozitate pe care le mai avea.

— Doctorul veterinar s-a mutat, întregește Lina. Paul nu-i mai dădea pace cu găinile lui, ba pentru medicamente, ba pentru nutreț.

Werlich a trăit într-o singură viață, viața mai multor generații de țărani. Dacă ar

trebui să-și mai facă o dată bilanțul, cu capul pe umeri, ce ar mai găsi pentru încă un program ? Aceasta e întrebarea pe care trebuie să și-o pună înainte de toate Linda Dittrich. Dar ca să o facă trebuie să cunoască mai întîi celelalte trei programe ale vieții lui, care i-au măcinat forțele și pofta de viață.

— Așa, Lina. Acuma e opt și jumătate, trenul de dimineață a plecat. Mergem amîndouă pînă la șosea. Am să opresc o mașină care să te ia. Ai să te urci și te duci la Rhodetal. Marțea sînt audiențe peste tot. Ți-am scris aici pe bilet adresa exactă. Iar doamnei Dittrich ai să-i povestești totul, întocmai așa cum am povestit noi acum împreună, e limpede ?

Lina însă își pierde iar cumpătul. N-are să se ducă acolo cît o trăi ! Birocrații au să-i răstălmăcească vorbele, știa ea asta de la divorțul lui Gretel, colega ei de la creșă ; nu, nu se duce acolo nici în ruptul capului !

— Lina, *trebuie* să te duci ! Ce are să se întîmple cu Paul depinde și de tine. Linda Dittrich e de vîrsta ta. E o femeie singură, care a muncit din greu toată viața, n-ai de ce să te sperii de ea.

Lina își înalță capul — iar eu mă mir o dată mai mult de observația exactă a Bettinei : Lina strînge într-adevăr dintr-un ochi și privește cu celălalt puțin vesel și puțin supărat, de parcă ar fi prins pe cineva cu minciuna.

— Dar tu, Karen ? De ce nu te duci tu, dacă nu-i decît un fleac ? Tu ai fost doar la școli și știi acuma despre Paul tot ce știu și eu !

— Eu nu sînt rudă cu Paul, eu n-am... nici un drept... şi la urma urmei...

Şireată mai e Lina ! Rudenia şi dreptul sînt de fapt numai pretexte, da, da, prietenul la nevoie se cunoaşte... Îmi vine să-i povestesc despre multele carnete de economii de pe masa lui Werlich şi despre ce ar putea face cu ele. Dar la ce bun ! Linda ar mirosi asemenea motive de la celălalt capăt al camerei şi ar da-o pe Lina pe uşă afară. În ceea ce priveşte lupta noastră împotriva instinctului de proprietate nu aveam nimic să ne reproşăm reciproc. Iar între timp, Werlich umblă probabil prin Rhodetal...

E vorba acum de lucruri mai importante decît a mă purta cum trebuie cu Lina !

E vorba de pildă de cum va mai evolua situaţia pentru un om ca Werlich.

Şi de cum s-ar putea folosi de această situaţie o femeie fără vreo funcţie de seamă, reputaţie, titlu, sau alte mijloace ajutătoare — adică de ceea ce e în stare să obţină bizuindu-se numai pe ea singură.

Şi e vorba — nu în ultimă instanţă — dacă tu, ca om, nu greşeşti faţă de un alt om, atunci cînd, ştiind despre el mai mult decît ştiu alţii, nu te foloseşti, în clipa lui cea mai grea, de ceea ce ştii.

Pot să-mi găsesc scuze mie însămi pretextînd că am aliaţi ca Lina, sau că am propriile mele probleme ?

16

ÎN TIMPUL PRACTICII mele la tribunal şi procuratură, mă preocupaseră mai mult decît orice rafturile de culoare cafeniu închis cu „dosarele clasate".

Zăceau acolo strînse în ele un fel de schiţe de chipuri omeneşti.

Chipurile stătuseră cîndva în carne şi oase în faţa biroului, lăsînd să se citească în liniile lor mai mult sau mai puţin (de cele mai multe ori, mai puţin) despre ele însele. Cei din spatele biroului îşi închegaseră o imagine, apoi o părere şi închiseseră dosarul, pentru că în faţa biroului apăruse un alt chip. Defilase astfel pe acolo un şir lung de chipuri, puse apoi la o parte în raftul cafeniu închis.

În realitate, chipurile ieşeau însă pe uşă. Le pierdeai din ochi şi nu mai aflai dacă portretele din rafturi le semănau. De aceea, efectul strădaniilor rămînea incert. Insuccesele însă se plăteau. Se întîmpla de pildă ca unele chipuri cunoscute să se întoarcă, dovedind cît de discutabile fuseseră primele lor portrete — sau cît de discutabilă rămînea în ansamblu munca din spatele biroului, deoarece chipurile nu se schimbaseră şi nu evoluaseră datorită portretelor şi aprecierilor, ci independent de ele, în lumea din afară.

Era un gînd pe care nu-l rosteam decît în şoaptă, şi numai mie însămi, căci statistica punea la dispoziţie date suficiente spre a dovedi succesul acestui fel de muncă. Iar necesitatea

ei nici nu putea fi pusă la îndoială. Şi trebuia să lucrezi acolo, efectiv, peste patruzeci şi opt de ore pe săptămînă. Oricît aş fi încercat să mă conving, rafturile cafenii înţesate de dosare continuau să rămînă pentru mine un fel de iluzie optică a unei munci rodnice.

Să văd apărînd o dată în cadrul uşii un chip cunoscut şi să-l aud spunînd : „Ce bine că eşti aici, dacă n-ai fi fost tu atunci..." Să nu mai fiu nevoită, măcar o dată, să mă mulţumesc numai cu date statistice !

— Fă-ţi datoria ta revoluţionară şi nu-ţi mai bate capul ! obişnuia să-mi spună Linda Dittrich în astfel de momente.

E adevărat, mi-o spunea mai tîrziu, după ce ieşisem din provizoratul stagiului şi intrasem în pîine şi onoruri. Stăteam şi aici mereu în faţa rafturilor cafenii de pe perete, şi cugetam la ciudatul mecanism de metamorfozare al unei fraze ca „Fiica mea a ars în casă împreună cu familia ei" din dosarul intitulat laconic „Moştenire de rangul doi". În dosarele acestea era şi mai puţin vorba despre chipuri omeneşti, ele se ocupau mai mult de aşa-numitele bunuri testamentare, care cu ajutorul semnăturii mele ştampilate îşi schimbau proprietarul ; era vorba de case, de ipoteci şi de alte asemenea lucruşoare plăcute. Iar pentru îndeplinirea lor nu mai aveam acum a face cu delicte şi personalitatea delincvenţilor, cu reclamanţi şi pîrîţi, ci cu moşteniţi şi moştenitori, de atîtea şi atîtea categorii, cu persoane cu drept de uzufruct şi cu persoane obligate la uzufruct şi cu încă un şir de oameni, care în-

zestraseră lunga istorie a proprietăţii cu astfel de pseudonime. Mătuşa Martha s-ar fi putut bucura pentru prima oară datorită mie : Karen, rebela care dispreţuia moştenirea, devenise susţinătoarea prin lege a proprietăţii...

Toate aceste gînduri îmi trec prin minte în timp ce aştept pe o bancă de lemn cafenie în penumbra unui coridor a tribunalului din Rhodetal.

Miroase a pardosea de piatră dată cu ulei şi a hîrtie veche. Şi tot cunoscută şi cotidiană răsună şi chemarea din anticameră. „Cine urmează, vă rog !" E rostită pe acelaşi ton ca „Cine mai e fără bilet !" din tramvaiele studenţiei mele. Cînd invitaţia aceasta calmă ajungea dimineaţa pînă la mine peste toate capetele şi toate coatele puse în mişcare, eram de fiecare dată sigură că n-am să mă pierd în iureşul de maşini şi oameni al oraşului încă necunoscut.

Femeia de dincolo de anticameră nu-mi mai este însă cunoscută.

Mă aşteptam să văd o brunetă robustă, îngrijită, de patruzeci şi ceva de ani. În spatele biroului şade însă o femeie foarte slabă, cu părul cărunt şi de vîrsta lui Werlich.

Gestul cu care mă invită rutinier să iau loc pe scaun se opreşte la jumătate ; Linda îmi iese în întîmpinare la mijloc de drum, în faţa biroului, şi amîndouă mîinile ei uscăţive îmi cuprind dreapta, ca unei fiice pierdute care s-a întors acasă. În acelaşi timp, strigă spre uşa întredeschisă de alături : „Tovarăşă Wendler,

spune-le afară că e pauza de prînz şi fă te rog azi mai multă cafeluţă, da ?"

E într-adevăr Linda Dittrich — în orice dispoziţie s-ar afla, „cafeluţele" ei o ajută să-şi limpezească gîndurile, iar mie îmi dau acum un sentiment de siguranţă şi de încredere ; ca pe vremuri, cînd a apărut pe neaşteptate din semiîntunericul unui coridor fără sfîrşit, printre multele uşi cu tăbliţe care mă zăpăciseră. Ţinea în mîini un ibric roşu şi clinchetul ceştii puse deasupra cu gura în jos, ca şi aroma cafelei proaspete au întîmpinat-o pe noua absolventă ca pe un oaspete binevenit în zi de sărbătoare.

— Stai jos, fetiţo ! Ce bine şi sănătoasă arăţi... Aşază-te şi povesteşte !

Ca şi la prima noastră cafeluţă, se lasă pe spate în fotoliu, îşi aprinde o ţigară, trage fumul adînc şi fără grabă şi îl scoate abia după un timp pe gură şi pe nas, în inele subţiri. Muşchii obosiţi ai feţei se întind. Obrazul şi gîtul şi întreg trunchiul ei slăbit se întorc spre mine, într-o cordială invitaţie la vorbă.

Îi spun întîi :

— Prea multe nu am să-ţi povestesc ; sînt în concediu prin împrejurimi şi am auzit vorbindu-se de tine.

Faţa ei capătă o culoare mai vie. Şi gesturile îi sînt pline de elan, în timp ce toarnă cafeaua şi îmi spune în treacăt că a fost mutată aici din motive de sănătate şi (pe un ton mai ridicat, ca şi cum ar vrea să evite, după experienţele din ultimii ani, o „împotmolire" a conversaţiei de îndată ce a ajuns la tema bolii) —

că nici nu pot să-mi închipui cît de bine îi face vederea unui chip pe care îl cunoaşte mai de mult, la cincizeci de ani n-ar mai trebui să pleci dintr-un loc cu care te-ai deprins... Se întrerupe deodată, şi mă întreabă cu respiraţia întretăiată :

— Lucrezi iar ?

— Nu.

Mă priveşte un timp, cu ochii uşori mijiţi. În surîsul ei discret, atent, o recunosc pe Linda care mi-era dragă ca o colegă mai mare : plină de energie, activă, scoţîndu-te mereu din impasuri cu surprinzătoare soluţii. Mai ales după primăvara din o mie nouă sute şaizeci. Cînd mă întorceam la birou, după drumurile mele prin sate, şi nu găseam în toată hîrtia din jurul meu decît un palid ecou al frămîntărilor din afară, simţeam nevoia să mă aşez de fiecare dată cu spatele la rafturile de pe perete. „Fă-ţi datoria revoluţionară şi nu te mai gîndi atîta !" îmi repeta Linda Dittrich la telefon. „Cît durează la voi procedura pentru aprobarea contractelor ? Cinci luni ? Fă bine şi născoceşte cît mai repede ceva ! Şi de ce n-aveţi încă nişte scaune ca lumea, ai ?" În preajma Lindei aveai mereu ceva de făcut. Şi ca să pricep şi eu o dată pentru totdeauna, mă lua cu ea în inspecţiile ei prin raion — răspundea pe atunci de notariate —, mă lăsa să cercetez toate cazurile, să-mi formez o părere proprie, să fac propuneri, să le susţin în faţa colegilor — mă obişnuia cu răspunderea (nu ştiam atunci că mă pregătea ca pe o posibilă succesoare ; mai

avea încă doi ani de învățămînt fără frecvență și părea așezată pentru vecie în scaunul ei). După asemenea călătorii mă simțeam într-adevăr răspunzătoare pentru toți și toate și acceptam munca cu hîrtiile numai ca pe un supliment neplăcut.

Aceasta e deci Linda, femeia care șade acum în fața mea și mă întreabă cît se poate de serios :

— La mine e liber al doilea post din schemă. Ei, ce spui ? Nu te furnică degetele ? Ce este ?

Probabil că răspunsul meu întîrzie prea mult. Își apleacă atît de aproape fața spre mine încît îi pot vedea punctele întunecate din pupilele luminos căprui.

— Sau poate te-ai făcut vinovată de ceva între timp ?

— Nu, asta nu.

— Dar ?

Mai bine să nu mai vorbim — doar am venit la ea pentru Werlich ! Oricum nu cunosc aici pe nimeni altcineva, Linda e omul potrivit. Problemele de serviciu nu are voie să le discute cu oameni din afară. Cu atît mai mult în timpul anchetei. Dacă mă consideră însă ca pe o fostă și viitoare tovarășă de muncă...

— Tu știi, încep eu prudent, că am crescut în aceste locuri. Dacă într-o zi s-ar afla în fața mea pe banca acuzaților un fost coleg de școală...

Linda mă întrerupe numaidecît :

— Nu-mi umbla cu fleacuri ! Vrei să mă prostești ? Știai doar ce-ai face, încă înainte de începerea studiului. Dacă ai avea în fața ta pe bancă un fost coleg de școală ! Ar trebui să pui capăt afurisitelor de gînduri.

Își stinge țigara în scrumieră și murmură ca pentru sine : Cum de nu ne-am gîndit atunci la asta... („Atunci“ înseamnă desigur pentru ea disputa noastră cînd am vrut să-mi dau demisia ; regretă oare că nu m-a transferat mai bine aici ?) Își aprinde încă o țigară.

— Bagă de seamă !

Trece, fără nici o pregătire, la probleme de serviciu, așa cum a făcut de cînd o știu : Aici e vorba de alte lucruri decît de prieteni din școală. Să ne închipuim că stai acolo, la celălalt birou. Tovarășii de la poliția judiciară îți încredințează următorul caz : un avicultor, cooperatist, a muncit ani la rînd bine, ba chiar foarte bine... Apoi molima, din cauza nesocotinței...

Cred că nu aud bine. Prea se potrivește ca să fie numai o întîmplare. A ales oare cel dintîi caz „proaspăt“ care i-a venit în minte, sau există niște divergențe de păreri. În acest caz ar mai fi speranțe ! Da, îmi aduc aminte : în mod normal, poliția judiciară nu îngreuiază munca procurorului informîndu-l despre toate cercetările în curs, el primește dosarul numai după încheierea anchetei, afară numai dacă nu-l cere el însuși din proprie inițiativă... Ce știu ei pînă acum ? Expunerea Lindei coincide cu versiunea lui Henneberg, prin urmare sînt încă la început...

— Ești sau nu pentru anchetă ? mă întreabă, Linda, pentru a doua oară.

— De unde știi că a fost o nesocotință ? o întreb la rîndul meu.
— De la medicul veterinar.
De la Steinert deci. Linda a folosit într-adevăr bine timpul scurt care a trecut. — Îmi spune că orice crescătorie de păsări reprezintă un fel de mediu biologic aparte, bucurîndu-se de o protecție specială împotriva germenilor de boală. De aceea el nu poate veni fără primejdie în contact cu un alt mediu biologic. Acest alfabet al zootehniei este cunoscut în linii mari fiecărui zootehnician, iar el este șef de echipă (asta nu dovedește absolut nimic, o întrerup eu imediat. Linda nu ia însă în seamă întreruperea)... și medicul veterinar a vorbit chiar înainte de Crăciun cu acest... (să-i spunem de pildă W.), cu acest W. despre un caz asemănător în părțile de șes ale raionului, caz care s-a terminat de fapt destul de bine. W. a acționat deci „în cunoștință de cauză a tuturor urmărilor posibile".
— Acum ești sau nu pentru anchetă ?
Să-mi păstrez calmul. Poate că Steinert, din pricina atîtor găini moarte n-a avut cînd să vadă că e în joc aici existența viitoare a lui Werlich ; în definitiv, el trebuie să răspundă de șeptelul din întreg raionul. Dar ea, Linda, de ce privește de la bun început cu maximă severitate cazul lui Werlich ?
— Pierderile în animale sînt o problemă capitală în raion ? întreb.
Afirmă dînd din cap, fumează precipitat și așteaptă concentrată, ca un examinator.

— Eu n-aș deschide o anchetă, spun în cele din urmă.
— Daa ? Și de ce nu ?
— Șeful unei brigăzi agricole a lăsat să putrezească pe cîmp, în toamnă, atîtea și atîtea hectare de sfeclă și cartofi de nutreț, pentru că n-a organizat cum trebuie munca, deși știa că în fiecare an, începînd din octombrie, poate veni înghețul.
Pentru că nu avea grajduri mai mari, președintele unei cooperative a adăpostit porcii într-un șopron, deși îngrijitorul îl prevenise ; o treime din animale au pierit. Un läptar a luat în primire un grajd nou și a manevrat o pîrghie spre stînga în loc s-o dea spre dreapta, risipind astfel atîția și atîția litri de lapte, deși cunoștea dinainte urmările... De ce nu se deschid anchete în asemenea cazuri ?
— Dificultăți de adaptare, e de părere Linda, pe care cooperativele au trebuit să le rezolve singure.
— De ce nu se mai ține seama de ele în cazul lui W., care pînă acum șase-șapte ani nu avea de bună seamă decît vreo douăzeci și cinci de găini ale lui ?
Tocmai se pregătește să-mi dea o explicație care promite să fie mai amănunțită (își aprinde iar o țigară, se reazămă de speteaza fotoliului și se așază tot picior peste picior, dar schimbîndu-le poziția), cînd pe ușa laterală intră un om mic și zvelt, de vreo treizeci de ani, cu urechi izbitor de mari. Discută amîndoi cîteva clipe, cu glas scăzut, despre un do-

sar deschis din mîna lui. După cît aud, e nevoie de semnătura lui pe un ordin de arestare, prin urmare e judecător. Linda face prezentările (eu sînt „o colegă dintr-altă parte“) și îl invită la o cafeluță, iar el primește numaidecît — spunînd că ne-a auzit discutînd atît de aprins și că îi plac controversele adevărate.

Linda îl pune în temă și îmi ține apoi un discurs despre revoluția tehnico-științifică și despre felul cum se preconizează rezolvarea ei în est și în vest, despre perspectivele agriculturii noastre în general și despre creșterea păsărilor în special și ajunge în sfîrșit la „acest W.“ În raion se discutase încă de cîțiva ani despre găsirea locului celui mai potrivit pentru o fermă de ouă. „Acest W.“ propusese transformarea propriului lui șopron și a propriilor grajduri, dar proiectul nu fusese admis, întrucît exista în partea de sud a raionului o crescătorie cu veche tradiție și cu oameni energici în fruntea cooperativei. De aceea, „acest W.“ știa că peste cîțiva ani toate fermele de păsări din cuprinsul raionului aveau să fie desființate, prin urmare și a lui ! Și atunci a vrut să-i pună în fața unui fapt împlinit, pentru că întreprinderile mai mari și mai rentabile aveau să fie desființate ultimele.

Așa stau deci lucrurile. Werlich a trăit tot timpul cu spectrul acestor schimbări de neevitat, iar eu, alături de el, n-am știut nimic. Unde mi-au fost ochii și urechile ! Iar mesaje nu mai scrie pentru că nu e în joc numai însăși existența lui, ci pentru că vrea să dea un sens strădu-

ințelor lui de odinioară — anilor lui cei mai buni.

Încerc să argumentez :

— Toate bune și frumoase. Însă pentru cei mai vîrstnici ar trebui căutate totuși niște soluții intermediare, ei ar putea măcar...

Linda mă întrerupe ca să-mi spună că nu ea poate hotărî în această privință. În orice caz, ea nu va trece cu vederea nici cele mai neînsemnate manifestări prin care cineva, indiferent de vîrstă, s-ar opune acestei dezvoltări logice și obiectiv necesare prin căutarea unor soluții personale și mărunte. Cum pot eu, ca om conștient de răspunderea lui și capabil să vadă evenimentele în plan social, să merg pînă acolo încît să pun pe picior de egalitate egoismul și o greșeală de comutare la un aparat încă nefolosit ? Mentalitatea mea o uimea peste măsură !

Diplomația ar fi acum nelalocul ei.

Acum, la această masă, fiecare dintre noi trebuie să-și spună deschis partea ei de adeadevăr.

— Ascultă, Linda, eu îl cunosc pe acest W.

Ar fi cît se poate de firesc să mă întrebe de ce n-am spus-o de la început. Se îndreaptă în fotoliu, își pregătește hîrtia și stiloul — deci ?

— Am să vorbesc însă numai dacă mă asculți pînă la capăt fără să mă întrerupi și fără păreri preconcepute, ești de acord ?

Linda dă din cap nerăbdătoare. De ce atîta solemnitate ? mă întreabă, ea nu are decît trei sferturi de oră pentru pauza de prînz, mă roagă să fac o introducere cît mai scurtă.

Da, ştiu, juristul are nevoie de fapte concrete, de cauzele şi motivele unui delict pentru a putea decide. Din această perspectivă scrutează el vieţile altora, separă faptele pe care le găseşte importante de cele care i se par neimportante şi nu arareori are de luat patru decizii într-o singură zi — căci aceasta îi e meseria. Şi în timp ce caut un început logic pentru viaţa lui Werlich, mă surprind cum modul de gîndire care mi-a intrat pe cît se vede în subconştient încearcă să împartă amintirile în „pozitive“ şi „negative“, potrivind deci viaţa, judecînd-o conform normelor, chiar dacă o face de pe o poziţie adversă, pentru că punctului de vedere împovărător al Lindei vreau să-i opun în primul rînd un punct de vedere care să-i micşoreze vina ; prin urmare, nici acum nu poate fi vorba de adevărul întreg — iar ne poticnim de polemică.

Mă gîndesc la Osthausen.

Revăd în minte silueta tatii la bancul de tîmplărie. Faţa lui Steinert în timp ce opera vaca, mîinile ca de piele cafenie ale bătrînei Merten pe învelitoarea albă a patului, feţele calme ale femeilor din remorcă, cînd ne întorceam seara spre sat... Toate sînt legate de acelaşi peisaj, de aceleaşi trăiri, chiar şi mişcările lor se aseamănă între ele. Şi totuşi, în fiecare dintre ei se ascunde ceva, o anume temă unică. La fel ca şi în viaţa lui Werlich. Are vreo importanţă aici ? Unde ar avea, dacă nu într-o astfel de situaţie ? Şi de cine depinde oare ?

De cine depinde cîtă pondere reală mai au de pildă mesajele lui Werlich în vîltoarea inevitabilelor mişcări economice şi sociale ? Acum, în faţa rafturilor cafenii de pe perete, depinde printre altele de mine ! Iar de această răspundere, care nu e legată de nici o funcţie, nu mă dezleagă nici o altă înaltă şi anonimă instanţă şi nici un alt mecanism. Pentru Werlich nu se va face mai multă dreptate decît atîta cîtă voi obţine eu.

Aici, la această masă, e bine să ne dăm seama amîndouă că nu are rost să ne prevalăm de ceea ce se numeşte „dreptate în mare şi în general“, încep eu.

Linda leagănă stiloul între degetul mare şi arătător şi îl pune în cele din urmă la loc pe masă.

Eu îi vorbesc despre toate începuturile şi sfîrşiturile lui Werlich. Linda nu mă întrerupe. Nu notează nimic, şade nemişcată picior peste picior, scoate rotocoale de fum pe gură şi pe nas şi mă priveşte printre pleoape.

Colegul ei, judecătorul cu urechi mari, scrie însă de zor pe coperta din spate a dosarului pentru că nu are altceva la îndemînă. În timp ce îmi beau restul de cafea, aruncă spre Linda o privire întrebătoare. Ea încuviinţează cu un gest. El se întoarce vioi spre mine :

— Spuneţi-mi, vă rog, de ce credeţi că a cumpărat păsările *pentru el* ? Ca om realist, aşa cum îl descrieţi, nu se putea să nu ştie că azi nici un crescător nu-şi poate procura pe cale particulară nutreţ pentru mai multe sute

de animale, vreau să spun că nu-şi poate procura mereu...

Aceeaşi întrebare mi-am pus-o şi eu.

Proiectul respins al lui Werlich se leagă de abţinerea de la vot a lui Günter şi de remarca semnificativă a lui Henneberg despre „cîştigurile de pe urma găinilor“ şi de ridicarea mecanică a mîinilor femeilor cînd s-a votat cumpărarea combinei de recoltat sfeclă (cînd maşina n-a mai funcţionat, numai preşedintele era de vină...). Nu ştiu însă dacă l-aş ajuta pe Werlich venind aici cu astfel de păreri.

Mă uit în ochii judecătorului. E în ei curiozitatea vie a unui om capabil să înţeleagă lucrurile la fel ca mine. Îi spun şovăind :

— Într-un sat, conducerea cooperativei află, după cîte ştiu, cel mult în două zile că unul dintre membri a luat cîteva sute de găini. La interval de cîteva zile se aducea mereu nutreţ la Werlich acasă, copiii preşedintelui veneau să-şi vadă bunicul, ştirea a făcut ocolul satului. Conducerea cooperativei din Osthausen nu s-a dovedit însă nici prea unitară, nici prea consecventă. E foarte probabil că şi-a spus : dacă lucrurile merg bine, îi cumpărăm animalele (crescătoriile cele mai mari şi mai productive se vor desfiinţa mai tîrziu, spune Linda) ; ar fi avut astfel cu toţii, timp de cîţiva ani, cîştiguri suplimentare. Dacă lucrurile ar fi mers însă prost, ei n-ar mai fi avut nici un amestec. Werlich a ştiut-o probabil, şi a mizat totul pe o carte.

— Interesantă versiune, spune judecătorul stînd pe gînduri.

— Îl face pe Werlich prea bun, observă cu răceală Linda.

Nu mai ţin seama de nici un fel de precauţii tactice.

— Bun ? E nevoie oare să fie bun ca să i se mai dea o şansă ? Nici măcar nu e. Nici nu se gîndeşte numai la folosul obştesc. E de fapt un om neobişnuit de dificil, îndărătnic, scump la vorbă, necruţător faţă de sine şi de alţii — viaţa l-a făcut să fie aşa. A avut întotdeauna mai mulţi potrivnici decît prieteni, şi nu-i uşor să-ţi dai seama că îşi caută, în felul lui, locul printre ceilalţi, că simte nevoie să se afirme, şi că nevoia aceasta creşte o dată cu vîrsta. Nimeni nu rosteşte însă vreodată un cuvînt despre realizările lui excepţionale...

Şi le povestesc firesc mai departe despre ceea ce am văzut, am auzit şi am trăit eu însămi de cînd sînt la Osthausen. Le spun că te loveşti la tot pasul de semne de nepăsare pe care nici un ţăran nu şi le-ar fi permis înainte faţă de bunurile lui. Că tocmai Werlich n-a păstrat pentru sine nimic din inventivitatea lui şi din meticulozitatea lui specific germană, ci dimpotrivă. Le povestesc şi despre leşurile fierte şi tocate, şi despre programul lui de muncă, pe care nu i-l controla, şi deci nu i-l impunea nimeni. Drept e că, într-o privinţă, e mai norocos decît alţii, dat fiind că poate vedea aievea rezultatul muncii lui, în timp ce pentru o femeie care lucrează la cîmp valoarea muncii rămîne neştiută, ca într-o fabrică, unde totul merge de-a valma, ca într-o oală mare. O ase-

menea transformare a conştiinţelor are nevoie de timp; sîntem doar numai la cîţiva ani după una mie nouă sute şaizeci. Un început s-a şi făcut, se comasează mai multe sate laolaltă. Nici un om cît de cît inteligent nu se poate să nu-şi dea seama că acesta e drumul pe care merge agricultura, nu numai în ţara noastră. De ce ne grăbim însă mereu cu sufletul la gură ? Ca să ne putem îmbăta cu procente, ca în o mie nouă sute şaizeci ? Indiferenţa n-ar face decît să crească nestăvilit, căci oamenii nu au pîrghii de manevrare ca să le schimbi poziţia ca la maşini, de două sau trei ori în zece ani. Dacă încerci s-o faci, ies ei singuri din circuit. Înseamnă deci că toate eforturile urmăresc doar realizarea scopului economic în sine, trecînd astfel pe lîngă oameni. Strădaniile noastre nu-şi pierd astfel sensul lor adevărat şi originar ?

Cînd ajung aici, Linda tuşeşte stăruitor. Iar cînd o văd strivind în scrumieră ţigara numai pe jumătate arsă, sînt lămurită.

Ea îmi spune însă foarte calmă :

— Nu te-am întrerupt — aşa ne-am înţeles doar. Ciudatul tău mod de a vedea lucrurile mai curînd mi-a consolidat decît zdruncinat părerea despre cazul W. Pauza mea de prînz s-a încheiat.

Îşi bea cafeaua pînă-n fund.

— Neoficial şi în numele prieteniei noastre de demult aş vrea să-ţi spun că te-ai plîns nu o dată de răceala calculată a oamenilor de la ţară. Sînt dezamăgită şi surprinsă — ca să nu

spun mai mult — că tocmai tu intervii pentru un om, care toată viaţa lui nu s-a îngrijit de altceva decît de proprietatea lui. În primul rînd...

Îi ripostez numaidecît :

— Înainte, ţăranul *trebuia* să se gîndească la proprietatea lui, viaţa lui atîrna de ea, el nu primea, ca noi, salariu în fiecare lună — iată ce nu înţelesesem eu pînă atunci...

— ...în primul rînd, continuă Linda cu glas mai ridicat, cînd un om porneşte, în anul o mie nouă sute patruzeci şi şapte, la o treabă depăşită din punct de vedere istoric, nu poate fi vorba de simţul realităţii — cum crezi tu, Kurt —, ci de orbire socială şi de egotism. Prin urmare, numai el singur e de vină că şi-a irosit cei mai buni ani de viaţă, şi nu trebuie să se aştepte la nici un fel de indulgenţă din partea societăţii. În al doilea rînd...

Nu mai ascult ce spune, o caut pe Linda care m-a înconjurat cu grijă şi căldură în timpul sarcinei mele, care a găsit pentru Bettina un loc la creşă, iar mai tîrziu, la o reducere a posturilor din schemă, s-a zbătut ca măsura să nu atingă pe nici un coleg mai vîrstnic şi cu familie. De ce nu are acum, măcar neoficial, un gest mărunt de înţelegere pentru situaţia lui Werlich — independent de hotărîrea ei ? De cîte ori, în ceasurile cafeluţelor noastre, n-am regretat că în sala de judecată eram mereu nevoite să ţinem seama numai de povestirile ulterioare ale părţilor, influenţate fireşte de fiecare dată de scopul în cauză, de cîte ori

n-am regretat că o bună parte din viaţa cea adevărată rămînea undeva pe dinafară. Linda poate afla acum mai mult, nu e nevoită să se mărginească la instrucţiunile abstracte cu privire la soluţiile noastre în epoca revoluţiilor tehnico-ştiinţifice. Îmi pune însă vreo întrebare ? Vrea să ştie ceva despre Osthausen ? Nu, vorbeşte şi vorbeşte despre ceea ce e pentru ea punctul unu, şi punctul doi, iar eu văd cum se spulberă definitiv orice şansă pe care ar avea-o Werlich şi atunci îi iau pur şi simplu vorba din gură :

— N-a fost îndeajuns de pedepsit cu boala păsărilor, Linda ? Închipuie-ţi că ar trebui să renunţi acum la profesiunea ta şi s-o iei de la început ca bibliotecară, sau ca mulgătoare. Ce-ai face ?

— ...în al patrulea rînd, numără ea netulburată mai departe. În numele cui ai venit aici ? Cu ce drept vorbeşti despre *noi* ?

Fii cuminte, Karen ! Nu te lăsa abătută de la scopul vizitei tale ! Era de aşteptat să se întîmple aşa...

Ruth Merten are o vorbă : să nu-ţi închipui că poţi culege prune dintr-un măr.

Linda aşezată azi în faţa mea e o femeie trecută de cincizeci de ani, care nu-şi mai vopseşte părul. Oare pentru ca anii care se văd să dea astfel argumentelor ei mai mult greutate ?

La o vîrstă la care alte femei sînt bunici, ea şi-a mai dat încă examenul de stat. Situaţia obţinută cu eforturi atît de extraordinare nu-i apare oare ca cel mai înalt ţel al vieţii, un

fel de model ideal pentru epoca noastră ? A început cîndva ca secretară la o fostă judecătorie. Propriul ei şef o condamnase la mai mulţi ani de închisoare pentru atitudine „defetistă". Din această experienţă s-a născut de la sine, după sfîrşitul războiului, o linie de viaţă fără abateri şi fără fisuri exterioare : asistentă juridică, notar, conducătoarea unui notariat, instructor pentru toate notariatele din raion, şi paralel, învăţămînt fără frecvenţă. În perioada aceea atît de încordată bărbatul ei a divorţat de ea — iar băiatul, adolescent încă, a preferat să stea cu tatăl lui şi nu s-a întors la Linda nici cînd s-a ales cu o mamă vitregă, o femeie trecută, ca şi ea, de patruzeci de ani, însă gospodină, fără „nici un fel de ambiţii" (cum spunea Linda). Îmi făcuse toate aceste mărturisiri înainte de a fi auzit eu diverse zvonuri printre colegi, căci relaţiile dintre noi erau pe atunci mai mult ca între mamă şi fiică decît ca între colege.

Ce a fost s-a dus însă pentru totdeauna.

Întrucît se mai foloseşte şi acum (sau tocmai acum ?) de „necesităţile obiective" ca de o formulă magică faţă de ceilalţi, iar faţă de ea însăşi, ca de o absolvire totală, indulgenţa faţă de purtarea ei, oricît de întemeiată sau de înţeles ar fi, nu-şi are locul ! Căci nu e adevărat că fiinţa celor din afară rămîne neatinsă de portretele şi descrierile din aceste rafturi cafenii de pe pereţi. Unui fost condamnat nu-i mai poţi încredinţa niciodată o crescătorie de păsări, spusese zootehnicianul Henneberg.

Pentru Werlich situația este prea gravă. Nu ne este îngăduit să facem uz de ea spre a ne apăra propria logică de viață, spre a arăta că avem dreptate sau chiar numai spre a face aprecieri despre noi și despre alții.

Mă fac deci — deși nu fără greutate — că nu aud aluzia Lindei cu privire la „regresul meu pe linie de cadre“ și schimb tema, trecînd la finalitatea gîndirii juridice :

— Dacă te-am înțeles bine, felul meu de a privi cazul W. e pentru tine numai a ipoteză, și încă o ipoteză discutabilă. De fapt, e vorba de o pierdere de patruzeci de mii de mărci, din avutul obștesc, pierdere cauzată — probabil — de neglijență, nu-i așa ?

— Întocmai !

Linda se ridică de la locul ei.

— Și dacă Werlich suportă paguba ?

— Rămîne comportarea lui criticabilă din punct de vedere social...

— Ei, ei, intervine judecătorul, care s-a ridicat și el. Simt în tonul lui că iar e de partea mea, așa că nu mă mai sfiesc de nici un cuvînt, oricît de fățiș, și stărui mai departe pe lîngă Linda :

— Pentru comportare criticabilă din punct de vedere social ai putea foarte bine să acuzi jumătate din omenire, inclusiv pe mine și pe tine — nu te superi că în cazul de față îmi dau întîietate mie...

Își ia hîrtia și creionul și trece iar în spatele biroului. Se sprijină cu palmele de el și mă

fulgeră, ca pe vremuri, cu ochii ei luminos căprui :

— În orice caz, n-am să îngădui în acest raion nici o delăsare în sectorul economic ! Cazul W. are să evite repetarea unor cazuri viitoare !

Se îndreaptă apoi spre ușă și strigă :

— Următorul, vă rog !

Înainte ca „următorul“ să apară pe ușa dinspre coridor, ocolesc biroul și dau mîna cu Linda :

— La revedere în fața instanței, Linda ! Eu nu am nimic de pierdut — nici postul, nici altceva. Fii sigură că am să mă pregătesc ca pentru propriul meu proces !

Vrea să-mi mai spună ceva. În clipa aceea intră însă pe ușă un om străin, iar Linda nu spune niciodată ceva necugetat față de necunoscuți.

Judecătorul trimite spre Linda un salut amabil și iese o dată cu mine.

Aud abia acum bocănitul piciorului lui pus în ghips.

— Accident de circulație ?

— Nu, răspunde el, am căzut de pe o coastă de grohotiș. Caraghios, nu ? Cînd am urcat pe munți adevărați am fost cu ochii-n patru.

— E vorba de coasta de dincolo de Grüntal ?

— Întocmai, coasta aceea de nimica toată !

Ne povestim acum reciproc întîmplări din timpul urcușurilor pe coastă. Cînd află că știu toate cele cinci urcușuri posibile, îmi mărturisește că piciorul pus în ghips îl necăjește mai

puţin decît ştirbirea prestigiului său de tată alpinist: urcase atunci pentru prima oară împreună cu băiatul lui.

Mă folosesc de clipa favorabilă:

— Mai poate avea Werlich vreo şansă într-un proces?

Devine însă deodată grăbit şi îmi spune doar că nu se poate şti niciodată dinainte...

— Şi cînd aveţi prilejul, salutaţi pentru mine coasta aceea de nimica toată! Eu nu mai onorez de acum înainte decît coastele serioase.

17

CE FEL DE JURISTĂ aş fi fost eu oare, dacă mi-aş fi putut înfrînge îndoielile şi repulsia faţă de această profesie? De unde mi-aş fi luat siguranţa necesară? Mi-ar fi dat-o normele sau înălţarea în grad? M-ar fi ajutat ele să hotărăsc asupra vieţii altora?

Accelerarea aprobărilor pentru contracte sau procurarea de scaune noi pentru birouri n-au putut ascunde prea multă vreme că şedeam la masa de lucru numai pentru probleme de moşteniri şi de cadastru şi că eram plătită pentru ele. Încercam, fireşte, să-mi găsesc tot felul de scuze, îmi căutam alte preocupări, ca munca în organizaţia de tineret, sau lectura multor reviste. Sau dădeam vina pe surmenaj. Cum să mai ai poftă de lucru cînd faci zilnic cincizeci

de kilometri dus-întors între casă şi locul de muncă? Mai tîrziu, mai tîrziu... Iar mai tîrziu, după ce fusesem transferată în oraşul cel mare şi mă trezeam odihnită dimineaţa, refuzam pur şi simplu să gîndesc. Mă mulţumeam cu picul de strălucire pe care mi-l dădeau orele de audienţă fixate de două ori pe săptămînă în biroul meu. Puteam să pătrund astfel de pildă în povestea vieţii unui „testator“ (care şedea, viu încă, în faţa mea), sau să ascult cum mi se descrie, pornind de la o filă de cadastru, casa întreagă, ca şi culorile şi miresmele ţinuturilor din jurul ei.

Cele mai grele erau zilele dintre audienţe. Obişnuiam să mă uit atunci, cînd apatică, cînd nemulţumită, de la fereastra biroului meu de la etajul trei, în piaţa centrală a oraşului. Era acolo jos, în ceasurile amiezii şi spre seară, un furnicar de oameni. Mă apucam să le studiez mersul, şi gesturile, şi îmbrăcămintea. Îmi imaginam patru pereţi, posibile soţii sau posibili soţi ori copii şi ocupaţii şi biografii. Ce torent de destine, de bucurii, de dureri şi visuri îmi trecea pe sub fereastră! Uneori picura din el cîte un fir subţire şi printre mîinile mele. Oare asta era tot ce aşteptasem eu pînă atunci? Şi tot aşa avea să fie mai departe, pînă la pensie?

Viaţa mea începea în fiecare zi cu adevărat în următoarele două clipe: aceea în care simţeam, la uşa creşei, braţele mici ale Bettinei în jurul gîtului, şi clipa în care Peters băga capul pe uşa dintre camerele noastre.

Dimineața îmi făceam iar curaj privind chipurile întîlnite în drum. Vatmanul din față se năpustea oare zilnic în cabina lui chiuind de bucurie ? Sau precupeața de colo ? Poate că vinde de cincisprezece ani într-una, zi de zi, căpățîni de varză și morcovi. Muncile de care e nevoie trebuie făcute fără multă vorbă și gîndire și gata !

Dar punctul acesta de vedere nu mi-a folosit prea multă vreme. Înregimentarea, cîntărirea, aprecierea de zi cu zi a tot ce era viu după măsura normelor nu mai însemna pentru mine viața însăși. Aversiunea mea față de categoriile juridice nu mai putea fi înăbușită prin nici un argument rezonabil, îmbrăcînd treptat forme supărătoare : cădeam fără motiv de pe scaun în timpul ședințelor, sau vomitam peste un dosar irecuperabil.

„Surmenajul" — credea Linda. O știa din propria experiență.

„Exces de zel" — credea Peters, care după un început eruptiv își încheiase lucrarea de disertație, se pregătea pentru examenul de doctorat, și, în lupta disperată dintre îndoiala și încrederea care îl munceau, nu suporta nici măcar schimbarea unei plăpumi verzi cu una albastră. O femeie tînără și cu familie n-ar fi trebuit să se zbată să plece atît de des în delegații și călătorii de serviciu, cum făceam eu. Îi plăcuseră molcomirea și potolirea mea după nașterea Bettinei și căuta pe atunci polul liniștitor din ființa mea. De aceea, n-am mai vorbit nimic despre

pățaniile mele de la birou, și i-am lăsat pe doctori să mă trateze cu somnoterapie.

Nici la clinică n-au putut face însă nimic împotriva sufocărilor tot mai dese și fizic nemotivate, care începeau să mă chinuie și creșteau de îndată ce coteam în piața cea mare, îndreptîndu-mă spre clădirea notariatului.

Cît despre dorința mea de a prinde în mîini un capăt cît de mic al lumii ! Nicicînd nu fusese vreun om mai de prisos decît mine pe scaunul acela de notar, oricît încercam să mă las convinsă de alții sau să mă conving singură că nu era așa. De ce trebuia de fapt să fiu constrînsă la un mod de viață care mă făcea pe rînd apatică sau agitată și îmi devenise cu desăvîrșire nesuferit ? Cui îi era el de folos ? Societății cumva ?

Peters, după cîștigarea bătăliei lui în haine negre, după felicitări și discursuri și clinchet de pahare la banchet, rămas în sfîrșit singur cu mine, și-a închipuit că mă poate scoate din starea mea de prostrație :

— Acum ești tu la rînd, Karen !

Știa că, după ce aș fi împlinit douăzeci și cinci de ani, aveau cu mine tot felul de planuri : șefă la un birou de notariat sau judecător — toate drumurile din domeniul pentru care mă pregătisem îmi erau deschise, după așa-numita perioadă de probă.

Eu însă nu mai voiam nici unul din aceste drumuri — eu voiam numai să plec.

— Ai nevoie de odihnă, du-te deci și te odihnește, mi-a spus Peters.

— Nu de aceea vreau să plec.

— Cum așa ? De ce atunci ?

Pentru el eu eram tot femeia care voia să devină cineva (nu ascultasem îndemnurile lui anterioare de a mai face o pauză).

— Da, i-am spus, să mă odihnesc. Dar altfel, nu numai pe dinafară...

I-am povestit atunci pentru întîia oară, fără nici o reținere, despre copilăria mea și despre anii de liceu și despre toate acele speranțe pentru *mai tîrziu* și despre cum mă înăbușeam acum în spatele ușii biroului. Cele cîteva lucruri trecute sub tăcere le-am putut citi însă în adîncul privirii lui ațintite asupra mea. Tăcerea lui mă făcea să simt adînca comuniune lăuntrică dintre noi.

Într-un tîrziu, m-a întrebat :

— Ce-ai vrea acum mai mult decît orice ?

— Să trăiesc cu tine și cu Bettina, am răspuns fără ocol.

— Atunci fă-o și nu mai aștepta ! (Simțise oare de atunci că era vorba mai mult decît de o demisie obișnuită ?)

Cu certitudinea acestei înțelegeri între mine și Peters m-am dus la Linda, la o cafeluță.

Avea deschis în față caietul ei cu „însemnări particulare despre cadre“, intențiile ei fiind, firește, altele decît ale mele.

De aceea mi-a luat vorbele întîi drept o glumă proastă, pe care o treci cu vederea, apoi drept o

cunoscută metodă de presiune ca să obții o înaintare (ceea ce nu intenționam), iar în cele din urmă, drept „bătaie de cap“.

Am încercat o apropiere, apelînd la experiențele noastre comune : singurătatea ei, de pildă. Cu siguranță că nu și-ar fi urmat nici ea drumul pînă la asemenea consecințe, dacă n-ar fi fost constrînsă să nu mai țină seama nici de soț, nici de copil.

Făcusem un pas greșit ! Linda a pufnit grăbită fumul țigării aprinse și și-a împins în lături ceașca de cafea. Nici nu poate fi vorba de abandonare — mi-a spus ea — cel mult de imaturitatea socială a fostei ei familii. Iar acum, nici o vorbă în plus ! Din partea ei, n-aveam decît să fac o cură, ba chiar și două și să mă pun iar „la punct“. Studiasem pe socoteala muncitorilor și fusesem pusă aici, deci aici era locul meu obiectiv necesar și atît ! Generația ei nici n-ar fi îndrăznit măcar să pomenească de repulsii de neînfrînt !

De ce făcea însă o virtute din starea ei socială, ridicînd-o la rangul de model de viață pentru urmași și strănepoți ? Ce sens mai aveau sacrificiile pe care le făcuse ? Felul diferit în care crescusem și viața mea într-o altă zodie nu nășteau la rîndul lor alte întrebări ?

Ce a fost de spus, s-a spus, îmi replicase ea, și nu mai are timp pentru alte fleacuri. Închizîndu-și apoi caietul ei particular de cadre, m-a lăsat să plec.

Nu însă din serviciu (n-am reuşit s-o fac decît la venirea succesorului ei), ci din stima şi grija ei pentru mine. Ghimpele statornic al dispreţului ei era menit să-mi înfrîngă „toanele" caracterului.

Iar ghimpele acesta mi-a intrat într-adevăr în carne. Umblam de colo pînă colo împovărată de sentimentul vinovăţiei mele, căutam să o evit pe Linda, pentru că prezenţa ei alimenta de fiecare dată sentimentul nimicniciei mele. Întrucît serviciul ne punea însă mereu alături, iar firea mea reuşea să se supună tot atît de puţin pe cît reuşeam eu să nu mă mai simt vinovată, am început s-o urăsc pe Linda.

Iar ura aceasta trecea asupra tuturor celor la care descopeream cîte o trăsătură a Lindei — chiar şi asupra oamenilor din jurul lui Peters, şi cîteodată chiar şi asupra lui Peters.

Nu puneam eu oare pe seama oamenilor lucruri care trebuiau puse în mare parte pe seama condiţiilor lor de viaţă ?

Putea Linda să-şi îngăduie să se lase furată vreodată de întrebări sau de îndoieli ? Toată viaţa ei trebuise să se ocupe de oameni aflaţi în conflict şi care aşteptau tocmai de la ea sprijin, siguranţă, perspectivă, un nou punct de reazem — opinia societăţii. Rolul acesta devenise în cele din urmă pentru ea o a doua natură...

Aş mai fi plecat eu oare astă-vară, dacă aş fi izbutit să mă descurc atunci cu bine faţă de Linda ? De ce nu mi-am dat seama de toate încă

de pe atunci ? Pentru că îmi căutam suportul moral mai ales în afară. Şi cînd m-am văzut lipsită de această siguranţă, nu am avut ce pune în locul ei decît siguranţa alături de Bettina şi de Peters. Şi de ce ? Pentru că îmi alesesem profesiunea (şi nu numai profesiunea) mînată nu de o chemare lăuntrică adevărată, ci de pornirea mea împotriva tatii, a Irenei şi a lui Labinek.

Aş fi azi în stare să plec din nou ?

Nu vreau o viaţă după tiparul Lindei.

Care e viaţa pe care o vreau ?

Unde e propriul meu tipar ?

18

DOUĂ LUNI mai tîrziu, dosarul W., cu ştampila *rezolvat* a fost pus într-unul din rafturile cafenii de pe pereţii procuraturii din Rhodetal ; instanţa nu aproabase deschiderea unui proces penal împotriva lui Werlich.

La o şedinţă plenară a celor din Osthausen, contabilul anunţase cu tonul celei mai adînci satisfacţii, că Werlich, fără a i se fi cerut, vărsase în contul cooperativei suma de patruzeci şi trei de mii nouăzeci şi două de mărci.

Un murmur de la masă făcuse ocolul sălii.

— Trebuie să fi rămas fără nici un ban, spusese tînăra Merten, care şedea lîngă mine.

Nu-mi făceam griji. Eram încrezătoare pentru că ştiam cît de rar se întîmplă ca divergen-

țele dintre procuror și judecător să ajungă la o asemenea concluzie. Linda trecuse probabil prin nopți de insomnie.

— Are să mai vadă cîțiva ani de găinile lui și are să poată trăi pînă la pensie, i-am răspuns, plină de încredere, tinerei Ruth Merten.

S-a uitat la mine dintr-o parte și n-a zis nimic.

Nu voia, se pare, să-mi strice dispoziția.

Dar scepticismul ei mut s-a dovedit pînă la urmă mai realist decît speranța mea înaripată: cooperativa n-a mai cumpărat găini. Peste cîțiva ani tot n-ar mai fi avut nevoie de ele. Cine și-ar fi putut permite investiții atît de nesăbuite ? Pentru Osthausen viitorul însemna industria laptelui...

Ce i se putea oferi lui Werlich ?

Cînd una, cînd alta — pentru treburi obișnuite se găseau destui oameni care nu învățaseră decît lucruri obișnuite. Pentru treburile neobișnuite erau pregătiți oameni mai tineri. Ca și alți bărbați din Osthausen, ar fi putut și el să intre zilnic sub acoperișul unei fabrici din Rhodetal și să respire aburii de deasupra cauciucului fierbinte. Sau să fie liftier. De cincizeci și cinci de ani avusese în fiecare zi pămîntul sub picioare și cerul deasupra capului — așa că a intrat ca muncitor necalificat în brigada de construcții.

După prima săptămînă nu mai era în stare să ridice blocurile mari de piatră și panourile de acoperiș.

De atunci, e paznic de noapte la grajdurile din Osthausen.

În serile singuratece, Lina Werlich simte nevoia să vină la mine. „La ce bun toți anii aceia grei alături de el ? se întreabă ea. „Nu-i destul că umblă singur toată noaptea ? Un om normal ar avea nevoie să fie peste zi alături de oameni. Dar el ! Nici măcar nepoții nu vrea să și-i vadă! Un bunic normal nu trebuie să aibă cînd și cînd un copil în preajma lui ? El își încuie însă ușa sau pleacă călare pe motoretă, încolo nimic ! Și unde se duce ? La Rhodetal, după băutură ! La Rhodetal ! Toată viața lui n-a fost în stare să bea două pahare unul după altul. Unde are s-ajungă ? Ce-ar putea să facă ea ?“

„Cam tîrzie întrebare“, i-aș spune eu — dar la ce bun ?

„Caută-ți mîngîiere pe lîngă nepoți și în munca pe care ai îndrăgit-o, nu-ți secătui puterile văitîndu-te, poate că ești tocmai acum polul lui de liniște.“ (Ce lozinci ieftine ! Ne-au ajutat cumva mie și lui Peters ? Ce poate face un pol de liniște împotriva schimbării unei situații de viață ?)

Lina vine iar : la ce bun toți anii aceia grei...

Să încercăm să ne gîndim împreună : „Ce ai pierdut din vedere în toți acești ani ? Poate că reușiți amîndoi să îndreptați situația lui de acum dacă ți-o îmbunătățești și tu pe a ta“. Da, îmi spune Lina, de cînd are și ea o meserie prea a văzut fiecare numai de el însuși, dar la ce mai

folosește dacă o recunoaște acum ? (Și ce drept am eu să-i dau un asemenea sfat ? Ce să facă ea cu maximele mele îndoielnice ? Nu ne-au fost de nici un folos nici nouă — mie și lui Peters.

De trei luni, nici un rînd de la el, ne-am depărtat cu desăvîrșire unul de celălalt — cînd vrei prea mult nu mai ai pînă la urmă nimic.)

Lina vine iar : la ce bun toți...

Încerc cel puțin s-o mai ascult, deși repetă pînă și semnele de întrebare și de exclamare. Poate că vorbind astfel se liniștește îndeajuns ca s-o poată duce mai departe.

Dar ascultarea de acest fel te secătuiește, și nu schimbă nimic.

Uneori mă prefac că dorm cînd mă strigă Lina sub fereastra dinspre grădină.

Iar Steinert, cînd o aude urcînd scările tîrîș în cizmele de pîslă ale bărbatului ei, bate după trei minute la ușă, mă roagă să-i împrumut un ou, sau zahăr pentru ceai, și se așază apoi numaidecît la locul lui obișnuit de lîngă sobă, acaparînd cu nepăsare întreaga conversație : primăvara se lasă așteptată, se spune că în munții Tatra au dispărut patru oameni în viscol. Lina își aruncă jacheta pe umeri și pleacă tîrîndu-și picioarele.

Valul de cuvinte al lui Steinert încetează pe loc. Își lasă tufele negre ale sprîncenelor peste ochi, șade și tace și se strecoară în cele din urmă pe ușă, fără să ia cu el oul sau zahărul.

De cînd vine serile iar acasă, dispoziția lui e mereu alta, încît nu mai știi ce să crezi. Stă cîteodată ca prăbușit și muncit de gînduri. Alteori se învîrte peste tot cu pas ușor și ochi strălucitori, numai pupile. Apoi face iar surprinzătoare salturi într-o mare de cuvinte inutile.

Stau la fereastră, în fața pămîntului cufundat în somn.

Alături se întinde casa lui Werlich, neagră și tăcută ca un sicriu de neclintit. Jos, în sat, se topește casă după casă în adîncul înnegurat al văii (programul zilei la televiziune s-a terminat). Numai șirul de mărgele răsfirate al lămpilor rotunde luminează lunga stradă a Văii, coborînd spre gară.

Iar pe coasta din față se leagănă în ritm de mers o dîră întinsă de lumină. Înconjură, pentru a doua oară în astă-seară, blocul inform al grajdurilor de vite, tupilat pe înălțimea întunecoasă ca un cîine mare și adormit. Conul de lumină se oprește, tremură spre dreapta și spre stînga, ca un semnal pe mare, se leagănă mai departe. Nu uită nici un colț, și aici aceeași meticulozitate, intrată în sînge. Săptămîna trecută mai folosea încă lampa lui de vînt, cu cercul ei moale de lumină. Acum și-a adus lanterna asta mare, cu conul ei puternic ca de reflector. Poate că s-a schimbat într-adevăr ?

— Cu cineva care se poartă ca o femeie nu-i nimic de făcut, spune Steinert în spatele meu.

— Și cu altcineva ?

— N-avem numai un Werlich în raion.

— Cu atît mai multe motive de îngrijorare pentru noi.

— Nu se poartă însă toţi aşa, îmi răspunde Steinert, nervos. Între cincizeci şi şaizeci de ani, dispare ceva ce mai exista încă între treizeci şi cincizeci de ani. E un gînd cu care trebuie să ne împăcăm.

— Bine de noi, cei de treizeci de ani.

— Noi avem problemele *noastre,* spuse Steinert, tot nervos. Sînt ele mai uşoare ?

Eu nu ştiu. Oricum, Werlich avusese şi pe vremuri *problemele* lui, dar îşi găsise timp şi pentru ale mele şi nu se împăcase cu gîndul că fetele din Osthausen nu se duceau la liceu. Fără el m-aş fi împotmolit poate în descurajarea care mă cuprinsese.

Mă duc la Günter, băiatul lui.

Îmi spune că nu-i nimic de făcut, că a încercat totul. Să mă uit la cifrele de producţie şi am să văd că ne îndreptăm spre gospodărirea în comun a cinci sate, trăim *cu toţii* acest proces de transformare şi trebuie să acceptăm şi părţile lui grele.

Mă duc la Ruth Merten.

Lucrează încă. Fusesem pînă acum de mai multe ori în grajdul cel nou de vite. Am avut de fiecare dată sentimentul că e acolo ceva care mă priveşte şi pe mine, deşi ceea ce te izbeşte în primul rînd e latura tehnică, iar eu nu sînt o entuziastă în această privinţă. Iar ca om de la oraş, cum e Peters, nici măcar n-aş observa probabil construcţia aceasta în formă de hală, care nu e cine ştie ce arătoasă.

Dar în copilăria mea se mai aflau încă în diverse puncte ale satului rampe de lemn, cu cîte cincisprezece, douăzeci de bidoane de lapte. Ele erau strînse dimineaţa de o căruţă, aduse înapoi goale la prînz şi puse la porţile ţăranilor ; femeile le spălau, le puneau deasupra o strecurătoare, apoi mulgeau litru cu litru laptele într-o căldare şi-l turnau în bidon. Fiecare femeie mulgea dimineaţa şi seara cîte trei sau patru vaci, pe lîngă munca ei zilnică la cîmp şi acasă. În nopţile de vară, bidoanele erau puse în căzi cu apă rece. Acum, laptele întregului sat curge aici într-un singur cazan şi e încredinţat atenţiei sau neglijenţei mulgătoarei Ruth Merten.

Ori de cîte ori vin încoace, trec prin coridorul lung şi betonat din mijloc şi urmăresc drumul laptelui din toate aparatele de muls de sub vaci, din stînga şi din dreapta, ca din tot atîtea izvoare, care se adună sus, deasupra capetelor vacilor, într-o ţeavă străvezie, curgînd spre peretele din fund al grajdului, după care se roteşte, înconjurat de plăci albastre de faianţă, un lac de lapte alb-albăstrui, şi unde Ruth Merten, în halat alb şi cu părul prins în plasă, stă aplecată deasupra graficelor.

Mă uit de fiecare dată la femeile care pun aparatele de muls. Sînt trecute toate de treizeci de ani şi au învăţat abia cu un an în urmă munca pe care o fac, fără să aibă prea mult de

ales. Ruth Merten, (care voia de fapt să se facă arhitectă, dar cu cîţiva ani înaintea mea nu se făceau cereri de admitere în liceu pentru copiii din Osthausen, iar ei i-a lipsit şi curajul de a pleca, căci părinţii încropiseră doar gospodăria pentru singura lor fată şi după aceea s-au născut şi copiii, şase la număr), spune că e cea mai interesantă dintre toate muncile din sat. Pe toate femeile de aici, eu le ştiu din copilărie. Iar în clipa de faţă aş dori să fiu constructorul unor asemenea grajduri şi să născocesc ceva ca ele să nu trebuie să se aplece de fiecare dată cînd montează aparatele — acum se duc în fiecare seară acasă cu dureri de şale.

Coridorul din mijloc e astăzi pustiu. Din camera de răcire se aud glasuri agitate. Ruth Merten plînge în hohote, ca fata ei de şaptesprezece ani. Şeful de echipă şi doi oameni, care transportă de obicei nutreţ, sfarmă şi scot din cazan bucăţi de gheaţă albă-albăstruie. Ruth a încurcat din greşeală comutatoarele automatului de răcire. Acum încearcă toţi s-o liniştească. Fiecare dintre ei a avut cîte un accident, nimeni nu-i mai priceput decît altul, toţi trebuie să înveţe din propriile lor greşeli, doar nu pot aduce de fiecare dată specialişti de prin alte părţi.

Oare Werlich ar fi în stare ?

Nu pot sîcîi pe nimeni de aici cu problemele lui Werlich. Nu pot decît să mă duc la Merten acasă şi să mă ocup între timp de copii, tatăl

lor e în schimbul de după-amiază la fabrica de cauciuc, iar Ruth are să se întoarcă azi tîrziu.

Seara stau iar la fereastră, în faţa coastei întunecate.

— Dumneata îţi iroseşti viaţa... din pricina sentimentelor de culpabilitate, spune Steinert la spatele meu.

Poate că are dreptate.

În timp ce îmi caut un punct fix „undeva" înaintea mea, sau în urma mea, în copilărie, viaţa trece mai departe. Nimic nu rămîne neschimbat. Nici măcar un peisaj. Cu atît mai puţin oamenii. Şi încă şi mai puţin, felul tău de a vedea peisajele şi oamenii şi pe tine însuţi. Şi nici iubirea ; ea mai puţin decît orice. Undeva, dincolo de coasta întunecată, mult mai departe spre răsărit, păşeşte acum Peters pe străzile pline de lumini ale unui mare oraş, stă printre prietenii lui, mănîncă, doarme, lucrează — trăieşte. Iar eu aici nu-mi pot lua gîndul de la Werlich şi nu-mi trăiesc din plin viaţa.

Trag storul peste fereastră.

În penumbra odăii luceşte potolit doar mica lampă galbenă de pe tăblia mesei. Dincolo de cercul ei de lumină, capul lui Steinert se profilează întunecat pe faianţa palidă a sobei.

Mă aşez în fotoliul de răchită al tatii, lîngă fereastră. Ne desparte lărgimea camerei şi lumina domoală şi galbenă.

— Dieter... Ai avut vreodată sentimentul că ceva important s-a sfîrşit... şi că nu există nimic la fel de preţios care să-l poată înlocui ?

— Da. De mai multe ori.

— Şi ce-ai făcut ?

— Am făcut în fiecare zi ce trebuia să fac, pînă cînd se ivea într-o zi ceva nou.

Împinge în lături lampa din calea privirilor noastre. Îşi lasă apoi capul pe spate şi îl sprijină de cahlele galbene. Partea de sus a gîtului şi jumătate din faţă, pe unde îi creşte barba, sînt mai adînc umbrite, jumătatea de sus a feţei e mai albă. În ea, ochii pe jumătate închişi sînt două secere negre de lună, nemişcate. Răspîndeşte în jurul lui linişte şi siguranţă.

— Tinereţea, de pildă, începe el, căutînd încă. Tinereţea mea a fost fără eforturi, fără renunţări, am avut şi bani destui şi libertatea de a mă mişca, nici o fată nu m-a trimis la plimbare, ce să mai spun... După facultate, m-am trezit deodată aici. Cîte douăsprezece, cîte paisprezece ceasuri pe zi, era ca la cosit, seara mă simţeam ca un om de patruzeci de ani. Dar cînd am reuşit să-i salvez Margaretei — din părţile de sud ale raionului — cincisprezece din douăzeci de vaci pe care le credeam pierdute, şi am rămas pentru prima oară printre oamenii ei pînă la patru dimineaţa, am cîştigat ceva ce îmi lipsea la optsprezece ani... Fireşte, te abrutizezi după aceea treptat într-o viaţă în care nu-ţi faci decît datoria.

Tace un timp, apoi vorbeşte mai departe, ceva mai încet, cu capul tot neclintit lîngă cahlele galbene :

— Sau femeile... Nopţile, camaraderia, da. N-am trăit însă nicicînd un sentiment cu adevărat profund. Spuneam adesea că e vorba doar de sentimentalitate femeiască. Nici n-a trebuit să lupt vreodată pentru vreo femeie. Nici nu mai aşteptam nimic. Mă simţeam uneori ca la cincizeci de ani, mai ales după nopţile petrecute cu femei.... Abia după treizeci de ani. M-am îndrăgostit deodată ca un licean, ce să mai spun...

— Şi meseria dumitale ? îl întreb eu repede, cum ai ajuns la ea ?

— Firesc. Încă de copil îmi erau dragi animalele.

— Eşti de invidiat.

— De ce ?

— Eu n-am ştiut niciodată prea bine ce să scriu în rubrici ca cea intitulată „Ce profesiune vreţi să vă alegeţi ?“ Puteam să schiţez destul de bine modele de rochii şi să cos. Dar toată viaţa să nu fac altceva decît să înfăşor oamenii în veşminte ? Vederea sîngelui nu-mi făcea rău, aveam pe atunci şi chef de medicină şi stofă de medic. Toată viaţa să am de-a face însă numai cu trupuri bolnave şi cu nevroze ? Pe mine mă interesa mai mult să ştiu cum trăiesc oamenii, de unde vine căldura dintre ei, şi de unde răceala... Zîmbeşti ?

Nu-mi răspunde la întrebare. Mă întreabă însă :

— Şi meseria dumitale ?

— Cu ajutorul ei poţi face ceva esenţial, gîndeam eu, ceva împotriva răcelii şi a indiferenţei, de pildă. Dar în felul ei, meseria aceasta îţi strecoară şi ţie răceala în suflet. Iar din exemplul lui Werlich ai văzut şi dumneata că viaţa hotărăşte ea singură, în afara pereţilor sălii de tribunal.

— Iată-te, deci, spune Steinert, şi glasul lui sună ca şi cum ar fi aştepat mult timp în uşă, privind în josul străzii, înspre gară — şi ca şi cum, o dată sosită, nimic rău nu mi s-ar mai putea întîmpla.

Da, iată-mă deci. Cînd formulele tinereţii te pot face să zîmbeşti, cred că e vorba de ceea ce se cheamă maturizare. Şi cînd îţi poţi învinge prejudecăţile şi depăşi limitele polemicii. Cînd nu treci nepăsător pe lîngă fapte, fie ele aici sau în oraş, căci nu locul unde se petrec e esenţial. Faţă de ideal, viaţa rămîne mereu o înfrîngere. Ea s-ar putea preschimba cel mult într-o victorie asupra propriului tău punct de plecare, iar eu se pare că am reuşit cîte ceva în această privinţă. E destul să mă gîndesc la sosirea mea aici. Cum ne-am arătat unul altuia legitimaţiile. Un cal e un cal, şi un stomac e un stomac, şi alte asemenea sentinţe iuţi şi nesocotite în spatele cărora ne ascundem nesiguranţa.

Mă scol şi aduc din camera rece de alături ultima mea sticlă de vin.

Steinert scoate tirbuşonul din mînerul briceagului, îmi ia sticla din mînă, nu rosteşte nici un cuvînt, şi nici nu se uită la mine.

— Pentru seara frumoasă şi aurie, spun eu în timp ce torn vinul în pahare.

Bea fără să ciocnească.

Neliniştite, degetele mele se plimbă în lungul feţei de masă, urmărindu-i desenul.

O clipă mai tîrziu, cupele mîinilor lui se aşază, calde, peste ale mele.

— Lasă-l o dată în pace pe bătrînul acela egoist.

— Eu nu...

— Ba da... ! Sau te gîndeşti la el, sau la... tatăl Bettinei.

— Nu, m-am surprins doar făcînd o greşeală.

Îmi beau paharul pînă la fund, fără să-l las din mînă. Mai torn o dată şi îl beau iar pînă la fund.

— Cîndva, nu puteam suferi oamenii care îşi croiau după măsură, pentru fiecare nouă situaţie din viaţă, cîte o nouă filozofie. O filozofie care îi apăra împotriva exigenţelor de altă dată, dîndu-le dreptate, liniştindu-i.

Am mai băut încă un pahar plin.

— Acum am ajuns eu însămi pînă acolo. Îmi spun că ce s-a înîtmplat o dată e urmarea unei „-aţii“, iar altă dată a unui — „-ism“, sau „-asm“. Nu-i aşa că astfel te linişteşti, te simţi mai uşor ? Împotriva unor astfel de lucruri obiective nu poate face de fapt nimeni nimic.

Cum ar putea s-o facă ? Ajutat de un vis de demult, care îl făcea să creadă că avem puterea de a ne ajuta la impas unii pe alții, că nu putem sta nepăsători cînd cineva se prăpădește lîngă noi, pentru că noi voiam totuși să trăim împreună cu totul altfel decît toate generațiile de mai înainte ? E ridicol, nu ? În al treizecilea an de viață și în epoca științei și a tehnicii, mai există o femeie cu visuri atît de vagi ! Mă înțelegi, Dieter ? Mi-e grijă să nu mă fac de rîs. De ce nu-mi fac mai multe griji la gîndul cum am să mă justific mai tîrziu, cînd au să mă întrebe despre Werlich? Îmi pare rău, nu noi am fost de vină, nu *eu*, de pildă, ci cooperativizarea... Am experiență cînd e vorba de astfel de scuze. Spuneam altădată că pentru a schimba ceva între oameni trebuie să schimbăm condițiile de viață, era foarte comod, vorbeam doar așa, în general, și nu aveam de dat socoteală nimănui. — Trăiesc acum în alte condiții, gard în gard cu Werlich și mă consolez iarăși cu adevăruri trunchiate !

— Nu poți să faci nimic, Karen. Ce-ai vrea să faci ?

— Dacă n-am să mă liniștesc, am să găsesc eu ceva. Înainte îmi venea mereu cîte o idee. Cînd îți arzi tinerețea, ca pe o carte de povești, rămîi fără fantezie. Noroc Dieter, să bem pentru seara frumoasă și aurie !

Ciocnim pentru prima oară. Bem amîndoi cu ochii închiși. Dieter spune :

— Ești cu capul în nori. Dar mie nu-mi pasă.

N-am nici o secundă iluzia că e gura lui Peters. E o gură de bărbat, cu desăvîrșire străină, aspră, cu gust de tutun, m-aș mai putea apăra împotriva ei în această primă secundă. Dar nu mă apăr. Apoi e prea tîrziu ca s-o mai fac. Gura lui devine mai elastică și foarte tandră. Iar mai tîrziu, cînd îmi revin, mi-e tot atît de cunoscut și apropiat ca și fumul țigărilor lui lungi.

Din seara aceea îl evit.

Cînd uită cîteodată să pună zăvorul la baie și îl surprind pentru o clipă aplecat peste chiuvetă, cu trunchiul gol, priveliștea părului lui creț și negru pe piept și la subțiori mă urmărește și — îl doresc. Mă feresc însă din calea lui. Pentru că acum aș dori poate oricare alt bărbat. Pentru că l-am pierdut definitiv pe Peters. Pentru că nopțile sînt insuportabil de lungi și de reci. Pentru că nu pot face nimic pentru Werlich și nu i-am cîștigat nici măcar prietenia. Pentru că Dieter Steinert e poate ca un nou început față de toate sfîrșiturile. Pentru că e normal ca dragostea lui să mă măgulească. Pentru că la lumina zilei te sfiești de unele cuvinte din timpul nopții, pe care e posibil să le gîndești, dar nu să le și rostești, pentru că, pentru că... Dacă bag bine de seamă, mă surprind tentată să închid un ochi față de mine însămi...

Am în cadă pe cei trei mai mici dintre copiii Merten. Bettina și Kerstin pun masa. Ceilalți doi mai mari vin abia după șase de la școala de

muzică şi de la cursul de engleză. (Bunica a murit astă-iarnă.) Ne aşezăm apoi cu toţii în jurul mesei vaste din bucătărie. Ruth Merten e de părere că acolo unde-i loc pentru opt, e loc şi pentru zece.

Vine de la lucru îmbăiată şi pieptănată. Îşi atîrnă jacheta în cîrligul de pe uşă, se aşază în capul mesei, şade cîteva clipe cu spatele rezemat de scaun, ţinînd ochii închişi, subţire şi albă la piele ca o soră mai mare a fetei ei de şaptesprezece ani. Apoi, un val de cuvinte o împresoară. Mai întîi, cei trei micuţi, aşezaţi pe canapea, în costumaşele lor de noapte, trandafirii ca nişte purceluşi nou-născuţi. După aceea, Kerstin. A venit acasă cu primul cinci de cînd a început şcoala. Cît de greu sau cît de uşor trebuie luate asemenea lucruri pe viitor ? Depinde şi de reacţia mamei. Băiatul de şaisprezece ani povesteşte în stil telegrafic şi fără înflorituri, cu un glas adînc ca de bărbat, dar care la emoţii se subţiază ca al unui copil, despre o pană de motoretă chiar în faţa gardului şcolii de muzică. „Nouăzeci de mărcuţe", rezumă el, laconic. Ruth Merten scoate din dulapul de bucătărie o cutie de tablă cu încuietoare. După ce o deschide, apare deasupra o hîrtie cu planul de cheltuieli al familiei pentru luna în curs. Sub hîrtie se află plicuri cu bani, purtînd inscripţii diferite. „Pot să-ţi dau patruzeci de mărci, mai mult nu, restul trebuie să-l cîştigi tu, sau să-ţi dai jos din pod bicicleta cea veche." Băiatul îşi aruncă spre spate, cu o mişcare a capului, părul bălai.

Cu rabla aceea n-are să umble niciodată, toată lumea ar muri de rîs. „Atunci ai să mergi pe jos", spune Ruth, şi pune deoparte cutia de tablă. „Ai să mergi pe jos", repetă sora lui de şaptesprezece ani, foarte satisfăcută. Ruth răspunde numaidecît : „Iar tu ai să-ţi cumperi de data asta ciorapii din banii de buzunar". E un an în care toată familia trebuie să se mai restrîngă, cîştigurile cooperativei sînt mai mici... În asemenea seri înţeleg de ce nimeni de aici nu se frămîntă din pricina situaţiei lui Werlich.

Uneori, Bettina vine acasă cu cîţiva dintre copiii lui Ruth Merten. Doi din ei dorm în patul meu, Kerstin după uşa deschisă spre camera de alături a Bettinei, eu dorm în scaunul de răchită. Sînt înconjurată de gingaşe discuţii copilăreşti şi de o căldură binefăcătoare (cînd sînt singură cu Bettina, ea se adaptează fără să vrea felului meu de a fi). De ce nu mi-aş petrece şi eu viaţa în mijlocul unei familii mari ? Nu cu Peters, cu un bărbat care ţine şi el la copii : ...Fireşte, ţi-ai hotărî astfel tu singură soarta pentru cel puţin cincisprezece ani. Dacă n-ar fi decît aplecarea plină de înţelegere asupra celorlalţi, seara, cînd eşti tu însăşi stoarsă de vlagă după munca de peste zi — munţi de rufe de spălat, curăţenie, gătit, fără a mai vorbi de celelalte mii de treburi — şi totuşi, în schimbul timpului care se scurge capeţi ceva ce poţi cuprinde în mîini.

Dar după o vreme petrecută numai între copii, neastîmpărul reapare. Stau iar la fereastră și urmăresc dîra rătăcitoare de lumină de pe colina din față. Mă uit și la Merten, bărbatul lui Ruth, cînd se întoarce seara de la fabrica de cauciuc. În zilele schimbului de după-amiază nu-i chip de vorbit cu el. Stă la masă, livid, îmbucă două-trei înghițituri și se culcă numaidecît. După schimbul de dimineață își face toată după-amiaza de lucru prin preajma casei, pleacă la pădure cu cei doi copii mai mici și are culori în obraji cînd se așază seara la masă. E un om liniștit, scund și îndesat, cu părul rar; astă-toamnă conducea tractorul care trăgea remorca noastră. Acum mergem spre primăvară.

— Te bucuri că ai să te urci iar pe tractor, așa-i ? îl întreb eu.

— Nu, îmi răspunde el, m-am obișnuit și rămîn acolo. După cinci zile, ai două zile libere și după muncă ai timp pentru copii. Chiar și vara. Și bani mai mulți.

A izbutit deci. Abia după cîteva luni. De dragul copiilor poate, dar a izbutit. Werlich e numai cu zece ani mai mare decît el. Poate că reușește și el să facă altceva dacă e *silit* s-o facă ?

Deoarece Werlich nu mai e de găsit acasă, o iau într-o seară la drum, după dîra de lumină rătăcitoare care nu-mi dă pace. Cînd ajung acolo, lumina nu mai e. Bat la toate ușile, fac de cîteva ori în fugă ocolul grajdului și al halelor de nutreț, strig — Werlich s-a topit în întuneric. Dar mai apoi îi văd iar lumina de la fereastra mea. Prin urmare, nu vrea să fie găsit. Poate că se simte bine în singurătatea lui nocturnă, și nu mai dorește nimic. Cine să-l smulgă din starea lui dacă nu noi — *eu*... ? Dar cum ? Am nevoie de ceva real, de ceva care să-i solicite calitățile și să nu-i amintească neîntrerupt numai de limitele lui — poate combinatul de ouă din partea de șes a raionului...

Mă urc deci în tren și mă duc acolo. Nimeni nu mă lasă însă să intru — în ce fel de țară am trăi dacă oricui care trece pe drum i-ar veni poftă să intre ca să vadă și el cum e pe acolo ?

Mă întorc seara acasă, mai liniștită decît oricînd. Cineva trebuie să găsească un leac contra cancerului. Ruth trebuie să-și aibă în fiecare seară copiii în preajma ei. Peters are nevoie de lumea lui de idei. Steinert trebuie să aibă animale în jurul lui, în grajduri mari și luminoase. Iar eu trebuie să mai văd o dată ce se poate face tocmai pentru un proscris ca Werlich. Bat deci la ușa biroului lui Dieter.

E așezat la masa lui de scris albă, aplecat peste file tipărite. De îndată ce numele Werlich mi-a ieșit de pe buze, smocurile negre ale sprîncenelor se lasă iar peste ochi :

— N-o trag eu pe sfoară pe Margarete cu oameni ca el !

— Ai bătut doar și tu drumurile pentru găinile lui !

— Era altceva, era o şansă !

E nervos azi. Ciocăneşte într-una cu capătul stiloului în acelaşi punct de pe marginea hîrtiei. Poate că a făcut vreun drum obositor, sau a avut vreo ceartă după care nu şi-a revenit încă. Şi mai e şi seara aceea, nu de mult. Iar eu am fugit mereu de el.

— Mă iei cel puţin şi pe mine ? îl întreb.

— Nu. De la Rhodetal sînt autobuze. Iar pe şosea, maşini.

Nu-i nimic de făcut — are impresia că profit de el.

Mă ajunge din urmă pe coridor. Mă apucă de braţ şi mă întoarce spre el :

— Te las acolo, şi te aduc înapoi, mai mult nu. Tu nu eşti om de înţeles...

19

ABIA CĂTRE sfîrşitul lui aprilie vine şi primăvara.

Pe pămîntul umed al colinelor lucesc pietrele uscate, în timp ce prin adîncături au mai rămas încă petece de zăpadă cenuşie.

Deasupra noastră, soarele e limpede şi rece. În şanţurile de apă din lungul şoselei, cerul adînc albastru scînteiază ca de sub o oglindă şlefuită. Pe terasele săpate au început să apară primele firicele verzi printre capetele de iarbă uscate rămase din toamna trecută.

Cobor geamul maşinii.

Năvăleşte în ea miros de pămînt. Dinspre păduricea rară din dreapta vine pînă la noi adierea dulceagă a frunzelor căzute în anul care a trecut.

Aş merge aşa mereu !

— După ce terminăm şcoala ar trebui să umblăm întîi cîţiva ani peste tot prin ţară, prin multe ţări...

Dieter zîmbeşte.

Mîinile lui se lasă uşoare pe volan, aproape ca o mîngîiere.

— ...Un fel de ani de drumeţie şi de învăţătură, zbor eu cu gîndul mai departe. Să încerci mai multe meserii ! Să trăieşti cu mai mulţi oameni, în ţinuturi felurite — şi cînd te hotărăşti pentru ceva să n-o mai faci orbeşte şi nici după lozinci... din manuale. Iar de s-ar întîmpla mai tîrziu ca cineva să devină iar mărginit sau rigid şi să nu mai ştie decît din auzite cum sînt oamenii normali, să i se prescrie fără întîrziere o astfel de cură.

Dieter zîmbeşte mai tare. Dar nu cu superioritate. Aş spune mai curînd că se gîndeşte la cîţiva oameni anume, puşi să facă asemenea cură.

— Numai că cine mai coace pîinea sau conduce fabricile dacă jumătate din omenire pleacă în drumeţie ? mă întreabă el.

— Hm, şi asta-i o problemă : n-avem oameni.

— Şi din ce trăim în timpul tratamentului ?

— Ei, din diverse munci.

— La prețul de azi al benzinei, ar trebui deci să mergem pe jos, e el de părere, lăsînd jocul deoparte.

— N-avem decît. Ai veni și tu cu mine ?

— Dacă mă învelești noaptea frumos în fîn...

— S-a făcut... Poate că în comunism vor exista chiar și subvenții pentru asemenea călătorii de refacere, așa că am putea merge probabil cu mașina. Tu ce crezi ?

— Poate. Dar atunci o să fim prea bătrîni pentru fîn, păcat. Hei, Paule, dă-te mai la o parte cu rabla ta bună de muzeu !

Dieter claxonează, depășește.

Omul de pe capră răspunde la salut ducîndu-și degetele la cozorocul șepcii puse pe o parte și care îi lasă descoperită numai partea de jos a feței, nebărbierită.

În fața lui merge un tractor cu remorca plină de paie.

Îl întrecem și pe el, iar tractoristul răspunde la salut la fel ca și căruțașul.

Abia acum mă miră căruța cu cai pe care am lăsat-o în urmă. Ducea în ea cîteva baloturi de paie, care ar fi încăput la fel de bine în remorca din fața ei. La Osthausen nu mai sînt de mult cai. Nu rentează. De ce e nevoie de ei aici ? Dacă au bani pentru noi crescătorii de păsări, contabilul lor trebuie să fie un om cu ochii în patru. Să fi scăpat el din vedere doi cai în toată firea ?

— Nu cumva să te audă Margarete ! răspunde Dieter (m-am obișnuit să gîndesc tare

în prezența lui). Aflu că Paule e sub protecția ei. Șade toată ziua cocoțat pe capră și bolborosește de unul singur poezioare cu numere, ca copiii. Ca un copil cuminte însă. Iar caii îl ascultă ca pe nimeni altul. Devine brutal numai cînd e la ospiciu, pentru că nimeni nu vrea să fie calul lui...

— E o legendă ? Unde se mai hrănesc azi, în secolul tehnicii, doi cai numai de hatîrul unui bătrîn care nu poate trăi normal alături de nimic decît de cai !

— Nu-i o legendă !

— Extraordinară, Margarete a ta ; încep să cred că sînt speranțe și pentru Werlich...

Dieter își scoate țigaretul sculptat din buzunarul lateral al portierei, își caută pe îndelete tabacherea și bricheta, ca și cum ar voi să amîne un răspuns imediat. Vorbește numai după ce trage de cîteva ori din țigară :

— În locul tău n-aș fi atît de sigură. Brațele Margaretei nu sînt chiar atît de deschise ! Pe vremea cînd vecinul tău Werlich mai stătea după perdea și rîdea de colectivă, Paule lega spice, le aducea cu căruța, ajuta la transportul batozei, ara și duminica. Ani în șir. Pentru două sute zece mărci pe lună.

Înțeleg. Vrea să mă readucă pe pămînt ; clipa de euforie a trecut.

— Spune-mi ceva despre această legendară Margarete, îl rog eu.

Se împotrivește însă.

La ce bun ? Trebuie să-mi fac eu singură o părere, orice am spune înainte ar duce la nişte păreri preconcepute.

Pînă la urmă reuşesc totuşi să aflu cel puţin ceva din „prima lui perioadă“ (aşa le spune el anilor de după terminarea studiilor) :

— Am venit aici în plină campanie a grajdurilor deschise. Cine era împotriva lor, era împotriva păcii. Unii preşedinţi de cooperativă se purtau cu iscusinţă : mă chemau ca specialist, îmi arătau vacile moarte, iar eu le interziceam acest fel de adăpostire a vitelor. Mi-am scos, fireşte, nume rău la raion. Toţi preşedinţii, şireţi, şi-au ţinut gura. Numai Margarete nu. Ea nu s-a pus la adăpost în spatele unui medic veterinar, ci a luat făţiş atitudine împotriva acelei neghiobii. Întîi la forurile răspunzătoare, cu experienţa şi înţelepciunea ei de ţărancă. Apoi cu răspunderea ei pentru bunurile economice ale cooperativei ce-i fuseseră încredinţate. Iar în cele din urmă, cu autoritatea numeroaselor ei atribuţii. De ele a scăpat foarte repede. S-au făcut procese împotriva ei, a fost ostracizată. N-a construit însă asemenea grajduri ! La ea n-a pierit nici o vacă şi oamenii o alegeau mereu preşedintă. În cele din urmă, pierderile din şeptel n-au mai putut fi disimulate cu lozinci. Tărăboiul a încetat apoi, tot atît de repede pe cît începuse. Pentru mine fusese de ajuns însă : am înţeles în răstimpul acela scurt mai bine decît în toţi anii mei de învăţătură ce înseamnă răspunderea unui comunist.

În timp ce-mi spune aceste cuvinte, Dieter pufăie şi se învăluie într-un nor de fum. Nu l-am auzit încă niciodată vorbind astfel, entuziasmul îl face să se simtă prost. Iar pe mine m-a făcut să am într-adevăr o părere preconcepută : cînd simt o mare admiraţie pentru cineva, nu mai reuşesc, în momentul culminant, să-mi descleştez gura. Gîndul meu capătă glas şi de data asta.

Dieter dă din cap, pare mai împăcat. Îmi spune că Margarete e mereu grăbită. Nu-i exclus să nu mă mai ia în seamă, dacă fac de la început vreo stîngăcie. Sau s-ar putea să se înfurie. Are uneori o aplecare spre reacţii violente.

— Te las întîi la Marlene cea brună. Pe ea trebuie să ţi-o faci în primul rînd aliată !

Cine mai e şi Marlene ?

Dieter e şi mai stînjenit şi îmi cere să-i dau voie să nu-mi spună. Opreşte între două sate, în faţa unei clădiri noi, înconjurată de un gard lung de sîrmă şi cu plopi în spate.

— Iar dacă vrei să obţii ceva — să nu observe ce sîntem unul pentru altul.

O spune ca şi cum am fi căsătoriţi de ani de zile. Ceva în mine se revoltă împotriva acestei siguranţe de la sine înţelese. Aş dori să-i arăt că... De fapt, ce să-i arăt ? În timp ce caut cuvîntul potrivit, care să nu rănească, Dieter a şi claxonat de trei ori, îmi deschide cu un gest hotărît portiera şi îi strigă încă de departe fe-

meii brune care se îndreaptă spre noi — cu picioarele ei lungi —, pe aleea pietruită cu dale :

— Îți aduc azi o stagiară. Las-o să meargă peste tot, dacă se poate..., și se și pregătește s-o ia din loc.

Tînăra femeie se apleacă însă la geamul lui, vorbește despre niște paraziți din penele păsărilor, Dieter spune ceva despre lipsa de albumine, ea vorbește iar despre lipsa de spațiu și că ar fi bine să se facă un control, pînă ce el promite că are să treacă pe aici cînd se întoarce.

În timp ce demarează, Dieter ridică pentru o clipă mîna. Ea — lîngă mine pe dalele aleii — răspunde la fel, doar ceva mai nepăsător decît el.

Iat-o deci pe bruna Marlene : înaltă, suplă, oval gingaș al obrazului, cu gura mică și ochi mari, căprui.

Dieter e pentru ea mai mult decît un coleg și salutul neglijent nu era decît un camuflaj ? (Pornind, Dieter aruncă mereu cîte o privire în oglinda retrovizoare.)

Cîteva fraze banale, obișnuite, în timp ce pășește peste dale înaintea mea, puțin întoarsă spre dreapta, conducîndu-mă într-un mic birou, oferindu-mi loc, și așa mai departe. E deprinsă cu vizitatorii.

— Ce vă interesează în mod deosebit ?

O rog să mă lase să lucrez o jumătate de zi într-o hală nouă, cot la cot cu ceilalți. Înainte de a-mi putea face o idee mai generală, trebuie să mă obișnuiesc întîi cu o muncă, așa

cum se face ea zilnic, de preferință pe lîngă un tovarăș mai în vîrstă — dacă e vreunul ?

— Este unul.

O privire iute și atentă. Nu e nici cît de cît prea lungă, ca să pară cumva cercetătoare. Și totuși, privirile ei te aduc la realitate, la fel ca și frazele ei scurte și precise. Adineauri, cînd i-am văzut pentru prima oară ovalul gingaș al feței, mă gîndisem că e o fire blîndă, chiar romantică. Poate că și pe o fotografie ar părea la fel. Dar abia în prezența glasului ei rece și obiectiv și în fața privirii ei atente îți dai seama de felul ei concentrat de a trăi și că știe ce are de făcut : să examineze cu repeziciune oameni și situații și să ia hotărîri — conduce doar prima întreprindere de acest fel din raion (mi-a spus Dieter).

M-am pregătit pentru ziua de azi studiind caietele lui Dieter despre crescătoriile moderne de păsări din Olanda, din Statele Unite și din alte părți.

Așa-numita fabrică de ouă arată însă aici altfel decît în fotografii : în spatele noii construcții se întinde o alee cu nisip brun-gălbui, străjuită de plopi, iar de o parte și de alta a ei se află hale lungi și joase din tablă ondulată de aluminiu (iar ca în fotografii). Soarele de aprilie scînteiază. Împrejur sînt pajiști tunse, de un verde fraged. În fața halelor de tablă ondulată, tufe de trandafiri, cu ramurile încă scurt tăiate și acoperite cu pămînt de mraniță. Și peste tot, numai plopi înalți, cu verdele lor bătînd în gal-

ben. Crengile se leagănă uşor în vînt, golaşe încă — enorme mături de răchită întoarse care mătură cerul. Plopii au nevoie de timp ca să crească. Prin urmare bruna Marlene a avut grijă de ocrotirea lor în timpul construcţiilor. Toate deosebirile faţă de modelele din fotografii se datoresc desigur ei.

Iat-o stînd lîngă mine şi citindu-mi din priviri impresia lăsată de realizările ei (cele care se pot vedea). Şi pare mulţumită de ceea ce citeşte. Ne zîmbim pentru o clipă, cu spontană înţelegere : şi ea are nevoie să vadă cu ochii ei ce a realizat — nu numai cifrele de producţie. Iar cît ţine această clipă, eu o invidiez.

N-avem însă timp pentru sentimente de prisos. Bruna Marlene mă conduce în anticamera unei hale şi mă dă în grija unui bărbat cu părul cărunt ; e scund şi rotofei şi mormăie ceva. Nu pare a fi un salut voios de bun-venit.

N-are decît să mormăie ! Eu sînt acum Werlich... Îi spun că am lucrat în oarecare măsură numai în fabrici, că locuiesc într-altă parte, şi intru apoi în noul meu loc de muncă : o imensă popicărie foarte luminoasă, fără ferestre, care se îngustează în perspectivă. Podeaua scînteiază toată în volbura neîntreruptă a puilor. În zumzetul lor subţire se amestecă şi bîzîitul apăsat al instalaţiei de climatizare. Încolo, nici un zgomot — restul lumii a rămas afară, dincolo de uşa din aluminiu.

Omul cu părul sur nu mă ia cîtuşi de puţin drept Werlich, drept cineva de-o vîrstă cu el.

Îmi dă cu zgîrcenie cîteva explicaţii. Apoi tace tot timpul. Am impresia că vrea să mă împiedice, pe mine, studenta cu capul înţesat de ştiinţa luată din cărţi, să trag învăţăminte pripite. Presupusa studentă nu deschide deci gura şi se apucă de treabă.

Către amiază am reuşit să-mi dau seama, în mare, cam în ce fel s-ar desfăşura viaţa lui Werlich între pereţii aceştia de aluminiu : din tavan curge automat, fără întrerupere, ca nişte tije care intră în cupe mici din material plastic de culoare roşiatică, apă pentru păsări ; cupele trebuie să fie mereu curate. În potirele imenselor flori cenuşii care coboară şi ele tot din tavan se ascund radiatoare : temperatura trebuie controlată. Puii care dau semne de îmbolnăvire trebuie scoşi din grămada celorlalţi, în jgheabul cu formă de potcoavă aşezat peste podea trebuie turnată, la nevoie, făina de nutreţ, hala trebuie curăţată şi dezinfectată după fiecare „folosire"... Totul seamănă cu munca lui de pînă acum. N-are să fie pentru el o problemă, şi are să-l obosească mai puţin decît munca pe care o făcea cu braţele.

La ce surprize se poate aştepta însă ?

Omul cu părul cărunt nu-mi spune nimic.

Cum îl fac să iasă din rezerva lui ?

Ştiu din broşuri că aici n-au nici verdeţuri, nici morcovi, nici cutii de peşte cu miros urît. Întreb totuşi de ele.

Căruntul îşi dă seama că am avut cîndva de-a face cu asemenea treburi trudnice. Mă ia

în sfîrșit cu el, în anticamera halei, și îmi arată marele număr de siguranțe electrice, de butoane și comutatoare : atîtea și atîtea ceasuri atîta și atîta lumină, umiditate, nutreț și așa mai departe, exact după vîrstă. Mai ales exactitatea ! (Ea e cea dintîi calitate a lui Werlich.) De o singură mișcare atîrnă viața a opt mii de animale ! (În hambarele lui Werlich erau cîteva sute.) Cum a ajuns un om de vîrsta lui să învețe să stăpînească complicatele legături dintre toate aceste butoane și comutatoare ?

E o întrebare care i se pune se vede prea puțin. Căci de acum înainte începe să vorbească : e socotit aici ca un vechi specialist, pentru că a crescut prin părțile locului și a început ca ucenic în această fostă crescătorie : toca nutreț pentru păsări, îl ducea cu roaba la hambarele găinilor, împreună cu bidoanele cu apă, lucra în timpul verii cîte douăsprezece pînă la patrusprezece ceasuri pe zi. Nimeni nu-și dă însă seama că munca pe care o face azi în hala cea nouă e pentru el în multe privințe mai grea decît pentru mulți începători fără complexe. Căci viața lui fusese croită să se desfășoare pe perioade de timp îndelungate — creșteau o rasă de găini bogate în carne și care se dezvoltau repede. În fiecare toamnă alegea el singur cocoșii cei mai buni și cunoștea, prin urmare, fiecare animal în parte. Iar acum are de furcă de trei ori pe an cu cîte opt mii de pui, și cu butoane și cu comutatoare.

— Înțeleg și eu ce înseamnă, spun eu.

— Nu înțelegeți nimic, voi tinerii ! În glasul lui se ascunde o umbră de amărăciune. Iar pînă la prînz îmi dau seama că s-a obținut aici, firește, o victorie asupra mersului tîrîș la culesul cartofilor de pildă, dar că și ea te amorțește, chiar dacă o face în alt fel. Comutatoarele te împing spre rutină. Fiecare gest e neasemuit mai plin de răspundere decît la culesul cartofilor. Cum are să se împace Werlich cu monotonia acestei vieți mînuite cu comutatoarele ? La o vîrstă cînd puterea de concentrare e oricum mai scăzută ?

Cum se descurcă bătrînul de aici ?

Nu se descurcă întotdeauna : „În fiecare dimineață mi-e puțin frică că am să fac poate vreo mișcare greșită și am să stric ceva..."

Îmi spune că seara e obosit mai ales din cauza încordării. N-au însă zi de lucru lungă, de la opt pînă cel mult la trei, între timp e și pauza de prînz, iar după-amiaza stau în grădină. Firește, aici cîștigă toți bine. Iar peste patru ani iese la pensie...

Munca lui nu iese însă la pensie. Ea va trage și pe alții în vîrtejul avantajelor ei și al răcelii ei automatizate, pentru că, o dată ce-a apărut, nu mai poate fi ignorată.

Cum se vor obișnui ei cu amîndouă ? Cum vor folosi avantajele — ceasurile de muncă mai puține și mai puțina oboseală a trupului ? Și ce urme va lăsa în sufletul și în mintea lor automatismul care te amorțește și te istovește totodată ? Ne vom împotrivi noi oare, ca oameni

sensibili și inteligenți, sau îl vom adopta ? Mă gîndesc la foștii culegători de cartofi — femeile din Osthausen bunăoară — și la *mine* (sau la Bettina, care nu se înflăcărează decît pentru treburile „amuzante", pline de variație și fantezie prin urmare și care îi lasă destul loc pentru activitatea minții și a mîinilor).

— Ei, v-ați înțeles cu el ? mă întreabă la prînz bruna Marlene. În tonul întrebării ei mijește presupunerea că omul cu părul cărunt nu m-a răsfățat cu prea multe date. O las să creadă că e așa — pentru că vreau să aflu mai mult.

A cerut să mi se aducă de la bucătăria cooperativei o porție de tăiețel. Mîncăm chiar la birou, șezînd pe cîte un colț.

— Știu că vă cam stînjenesc, și sînteți și în pauza de prînz, încep eu să sondez terenul..

Precauția mea se dovedește de prisos. Marlene se uită la mine cu aceeași privire repede de azi-dimineață, dă deoparte farfuria goală și se ridică în picioare :

— Haideți cu mine ! Și eu sînt la fel, îmi place să văd și să pun mîna.

Urcăm în căruciorul ei cu motor și facem rondul ei zilnic obișnuit : plecăm de la halele de pui împrejmuite de garduri și trecem printr-un sat lung. La capătul lui sînt alte cîteva rînduri de hale, tot împrejmuite. Aici, găinile, care au fost cîndva și ele pui, stau în șiruri lungi de colivii și ouăle lor alunecă pe benzi în încăperea din față. Femei, care culegeau cîndva cartofi, culeg acum ouăle în lădițe, opt-

zeci de mii de ouă în fiecare zi. Urmăm și noi drumul lădițelor. Trecem iar prin satul cel lung. Ajungem la un fost conac. În grajdurile transformate sînt instalate mașini care sortează ouăle în trei mărimi. La benzile lor stau tot femei. Ele așază cîte douăsprezece bucăți în ambalaje pentru vînzare, care arată ca un fel de cauciuc spongios tare, de culoare argintie. În fața conacului așteaptă un camion. El duce ambalajele în rafturile magazinelor din Rhodetal.

Abia aici se sfîrșește lanțul care a început de la omul cu părul cărunt.

Aș prefera să fac parte din lanțul de aici, și nu din cel din lanul de cartofi ? Desigur, aș mînui valori mai mari, aș avea răspunderi mai mari, ca dealtfel toți ceilalți din lanț, deși nu-ți dai seama că e așa chiar din prima clipă a întîlnirii cu hambarele de aluminiu fără ferestre... Și după aceea ? Șirurile acestea de hale de aluminiu perfecte există și în Olanda și în America de Nord, poate chiar mai perfecte — și noi putem face ca ei. Dar după aceea ?

Aș mai întreba astfel dacă în loc să trăiesc printre bănci de școală și rafturi cu dosare aș fi trăit tot timpul aici ?

Legendara Margarete și-a consumat trei sferturi din viață ca să dovedească că putem și noi — dar ca proprietari ai acestor hale.

Dar Marlene ? Are cam vîrsta mea.

Îmi amintesc cum am văzut pentru prima oară în raft unul dintre ambalajele argintii. Am

întrebat-o pe vînzătoare despre ce nou sortiment de ouă era vorba. Femeile din jurul meu i-au luat-o înainte : erau, spuneau ele, ouă de la găini care nu văd niciodată iarba şi nici lumina zilei, şi prin urmare nu sînt ouă adevărate ! Acasă am gustat, ca să mă asigur, un pic de gălbenuş din linguriţă ; avea „cu adevărat" gust de gălbenuş. Iar cîteva luni mai tîrziu luam distrată din raft un astfel de ambalaj şi îl puneam în plasă, alături de unt şi de brînză. Nu mă întrebam cum de se găsesc ouă proaspete în februarie. Uitasem că în urmă cu şapte ani, cînd bruna Marlene venea de la „Uni", nu existau iarna decît ouă conservate prin frig. Marlene însă n-a uitat — ea le-a dat o parte din viaţa ei, ea îşi vede rodul strădaniilor trecute.

Dar eu ?

Îmi aduc aminte cum se îndoia Peters de utilitatea muncii lui. Da, oamenii care ţin în mîinile lor lucruri concrete o duc mai uşor, rezultatele sînt vizibile şi calculabile. Mi-am dat eu seama pînă acum că e aşa ? A primit el de la mine încurajările de care avea nevoie de la o soţie ? Iar eu de unde le-aş fi luat — din credinţă şi din cuvinte ?

Avea bruna Marlene alte posibilităţi decît mine, sau le-a folosit doar altfel ? Ce a făcut ea altfel decît mine ? Ce fel de om e la urma-urmei ?

O cercetez cu privirea, după-amiază, în birou. Oamenii intră şi ies mereu, telefonul sună.

Faţa ei rămîne mereu senină, răbdătoare, energică, concentrată. Încerc să mi-o închipui cînd aleargă, cum plînge, cînd îi e teamă, cum scoate un strigăt de surpriză... Nu reuşesc însă să-mi închipui nimic.

Unde găseşte puterea de care are nevoie pentru încordarea şi stăpînirea de sine neîntrerupte ? E altfel decît mine pentru că aşa s-a născut ? Cu ce ochi o priveşte oare un bărbat ? Are copii ?

O întreb întîi de copii. Da, îmi răspunde ea, un băiat şi o fată. Dealtfel, fetiţa trebuie luată acum de la grădiniţă — eu am să mă întorc cu medicul veterinar, sau cu autobuzul ?

Dau din umeri şi îi spun că nu m-am gîndit încă.

E ora la care trebuie să închidă. Aş putea aştepta foarte bine la ea, dacă nu mă gîndesc să fac altceva, medicul veterinar are să treacă pe acolo la întoarcere.

După două ceasuri sîntem amîndouă în cea din mijloc din cele trei camere luminate. Uşile dintre ele sînt deschise pînă la perete. În spatele uneia, copiii Marlenei stau întinşi pe burtă şi desenează. În spatele celeilalte sînt paturile şi dulapurile, tot cu uşile deschise, pentru că Marlene calcă. Eu iau rufele călcate şi le aşez pe categorii — iar din vreme în vreme Marlene face naveta între noi şi dulapuri, rînduind teancurile în rafturi ; pe marginea mesei se văd ceştile noastre goale.

Aroma cafelei plutește încă în aer. Iar din rufele care trec prin mîinile noastre vine miros de aer și soare.

Imaginile acestea de suprafață sînt însă înșelătoare : nu sînt mai aproape de bruna Marlene decît eram azi-dimineață, deși m-a făcut mai curînd să-mi uit rolul de musafir decît să mi-l amintească cu tot dinadinsul ; programul ei s-a desfășurat la fel ca în celelalte seri. A făcut baie copiilor, i-a schimbat, a controlat lecțiile băiețașului de opt ani, și-a văzut de gospodărie. Musafirul n-avea decît să se adapteze programului. Iar eu găsesc că e mai firesc așa decît să te învîrtești în jurul lui, să le interzici copiilor să te întrerupă și în sinea ta să stai ca pe jăratec și să-l trimiți la naiba pe cel care te deranjează (la treburile zilnice ale unei Marlene fără femeie de serviciu nu se gîndise bătrînul Knigge).

Sîntem deci împreună aici și am putea sta de vorbă. Și chiar stăm, dar despre vrute și nevrute.

Bruna Marlene locuiește la etajul noii clădiri a birourilor, laolaltă cu ucenicii. Baia și bucătăria sînt comune. O cooperativă atît de bogată nu-i poate da o locuință... ? Ba da, ba da, și-ar fi putut face casă, i se aprobase un împrumut, dar a renunțat în două rînduri. Nici un cuvînt mai mult. Și o spune pe un ton amabil, dar concluziv, încît nu o poți întreba mai departe (la drept vorbind, nici eu n-aș îngădui să fiu întrebată despre Peters).

Numai despre muncă vorbește fără să o întrebi. Despre ciclograma producției de pe peretele biroului de dedesubt de pildă, după care găinile ouă independent de anotimp. Chiar și aici, între rufe și copii, mintea ei n-are liniște, chibzuind neîntrerupt la toate termenele de vaccinare și la prețuri.

— Totdeauna ați voit să fiți ceea ce sînteți ?

— Da, răspunde ea numaidecît.

Deși, la început... Pe atunci proprietara fostei ferme trăia încă, umbla ziua întreagă peste tot, sprijinită în baston și ținea să arate tuturor „celor noi" că nu știu nimic. Dacă Margarete, președinta, n-ar fi intervenit mereu cerîndu-le să aibă răbdare, „mulți" s-ar fi întors din drum înainte de a fi pornit cu adevărat. Între timp, au căpătat mai multă experiență, pentru că acum există mai multe întreprinderi de acest fel, la Neuenstädt, la L...

— La L... ?

Ridică ochii de pe scîndura de călcat. Doar o frîntură de secundă, și continuă apoi, amabilă și netulburată :

— Lîngă L..., mai bine zis.

Se economisesc astfel, la marginea marilor orașe, cheltuielile de transport. E adevărat, acolo nu merg încă toate ca pe roate. Lipsesc mai ales oamenii — ca peste tot.

Cutiile argintii din magazinul nostru veneau așadar de la marginea orașului. Nu mă uitasem nici măcar la ce scria pe ele ; nu știam nimic despre oamenii prin ale căror mîini trecuseră.

...Şi mai departe ?

Mi-ar plăcea — *mie* să fac ce fac Marlene ?

Şi să am mereu în minte, ca pe o curbă de temperatură, ciclograma producţiei, iar pe deasupra şi amărăciunea ascunsă a omului cu păr cărunt, asigurarea unui loc la grădiniţă pentru băieţaşul tinerei femei din hala patru, nemulţumirea ucenicului de alături care se plînge de şefa lui de echipă...

Afară claxonează o maşină. De trei ori.

Marlene mă roagă să am puţin grijă de copii. Nu arată nici acum vreun semn de grabă sau de agitaţie. Doar la ieşire aruncă o privire fugară în oglindă. Poartă pantalon şi pulover, iar în părul brun şi desfăcut, o panglică roşie. Arată ca o fată tînără. De ce mi s-a părut tot timpul că e mult mai mare decît mine ? Unde e tatăl copiilor ei ? Extraordinara ei stăpînire de sine se datoreşte muncii pe care o face, sau aşa e firea ei ? Se poartă tot atît de impersonal şi faţă de prieteni ? Purtarea ei e oare urmarea inevitabilă a acestui stil de muncă, căruia trebuie să i se adapteze de dimineaţă pînă seara ?

Copiii Marlenei sar în sus şi se reped pe uşă afară încă înainte ca eu să-mi dau seama că se aude pe scară glasul lui Dieter. Intră cu copiii agăţaţi de gîtul lui şi rîde cu gura toată. În spatele lui, bruna Marlene le cere copiilor să se mai domolească. Ei nu se mai gîndesc la mama lor, singura lor grijă e ca Dieter să nu acorde cumva unuia dintre ei un strop mai

mult de atenţie decît celuilalt. Tînjesc după dragostea unui tată. (Îmi aduc aminte de braţele Bettinei în jurul gîtului lui Peters, cînd ne-am întors de Crăciun.)

Dar cînd Marlene vorbeşte de cină. Dieter îşi aminteşte că e grăbit. Abia am timp să-mi iau rămas bun. Văd din maşină cum se stinge lumina la una din ferestrele de sus şi ghicesc umbra unei siluete feminine dincolo de perdea.

— Ei, fetiţo, vino-ţi în fire !

Înaintăm o vreme pe şoseaua cufundată în întuneric, cînd, deodată, îmi vine în minte pentru ce am venit de fapt aici azi dimineaţă.

— Întoarce repede, de Werlich, n-am...

— Tipic pentru voi femeile ! Dieter merge mai departe. — Stai liniştită — am vorbit eu.

— Şi ?

N-ar fi împotrivă, ar avea nevoie de oameni, dar de hotărît hotărăşte conducerea ; a rămas să-i telefonăm poimîine.

— Eşti fără pereche !

— Ar fi timpul să-ţi dai seama, e el de părere. Şi de fapt, ce aţi flecărit voi două toată vremea ?

Îi povestesc tot ce-mi mai aduc aminte.

Nu uit nici de admiraţia mea faţă de capacitatea ei de a se supraveghea neîntrerupt şi pomenesc şi de uşoara mea timiditate în faţa ei.

— Nu cred că m-a luat drept o practicantă, i-am pus prea puţine întrebări de specialitate.

— S-ar putea. Dar nu asta-i cauza — Marlene e aşa întotdeauna.

— Nu-ţi place, deduc eu din tonul lui.

— Întocmai. Seamănă cu soţia mea.

— Soţia ta pare... mai doamnă...

— Numai la înfăţişare ! E la fel de ambiţioasă ca Marlene, ambiţioasă pînă la duritate.

De ce amărăciunea lui subită ? De obicei era mai nepăsător faţă de asemenea lucruri. A fost azi după-amiază acasă, la Rhodetal ?

Strînge tare volanul între mîini, ca şi cum ar fi plin pînă în vîrful degetelor de o mînie de care nu poate scăpa decît în goana maşinii.

Probabil că i-ar face bine acum să stea de vorbă. Poate că nu aşteaptă decît să vadă că sînt gata să-l ascult. De ce nu-i dau nici un semn ? Cînd începi să vorbeşti despre astfel de lucruri, nu poţi numai să asculţi mereu şi după aceea să taci mai departe. Ce aş putea spune eu despre el şi despre soţia lui, din pricina căreia e mînios ? La rîndul lui, Dieter nu aşteaptă să-i vorbesc şi eu la fel de sincer, despre Peters şi despre mine ? Dar despre noi nu pot vorbi cu nimeni, nici (sau cu atît mai puţin) cu Dieter.

Îi pun mîna pe braţ, mă plec spre el şi îi ating cu buzele colţul gurii.

Încleştarea mîinilor lui slăbeşte.

După un timp, îmi spune :

— Am fost deci împreună la Marlene. Pe primul ei soţ nu l-am cunoscut. Numai pe băieţelul lui. Se zice că nu era bun de nimic la pat, aşa spunea cel puţin al doilea ei soţ. Părinţii Marlenei au fost se pare despărţiţi. Mama ei, după ce şi-a făcut operaţii după operaţii, a murit

pînă la urmă tot de cancer. Marlene avea atunci şaisprezece sau şaptesprezece ani şi s-a agăţat de gîtul celui dintîi venit — aşa cum spunea tot cel de-al doilea soţ. Pe el îl cunosc dealtfel. Cu el sînt sigur că s-a simţit mai bine la pat, şi totuşi n-au rămas mult împreună. Ai auzit-o rîzînd vreodată din toată inima ?

— Într-o singură zi... obiectez eu. Tonul lui mă irită.

— Într-o zi sau într-o sută. În afară de orătănii, de ciclograme şi de educarea perfectă din punct de vedere pedagogic a copiilor, n-ai să mai găseşti nimic, deşi crezi la prima privire că are totul. E drept că e inteligentă şi sensibilă — dar la ea totul e dinainte programat, în funcţie de ani şi de profesie, te trec fiori nu alta !

— Vrei să spui că nu e ea însăşi — sau că nu îşi îngăduie să fie ?

— ...sau că nu mai poate fi, întregeşte Dieter. Exact !

E adevărat ? Nu e oare prea simplu ? Îşi poate îngădui un om în poziţia ei emoţii necontrolate? Înainte de a adopta o viaţă ca a ei trebuie să-ţi fie cunoscute toate consecinţele posibile. Dacă le cunoşti le poţi însă şi evita ?

Dieter mă priveşte cu coada ochiului.

— Îi iei apărarea, nu-i aşa ? Ce ciudat, tocmai tu.

Încep iar să gîndesc cu glas tare : „O apăr ? Nu ştiu. Aş vrea însă să descopăr cum a ajuns aici. Aş izbuti s-o fac dacă aş acuza-o, sau aş apăra-o ? Oricum, nu s-a născut astfel. În ce măsură ne modelăm de fapt noi înşine, şi în ce

măsură sîntem modelați ? Ce efect au de pildă răspunderea permanentă pentru alte ființe sau pentru valori economice, sau viața trăită printre comutatoare și butoane pe care trebuie să le apeși ? Deformările pot fi evitate ? Și dacă da, cum ? Cred că trebuie s-o știi cînd pornești pe un astfel de drum și ții să te poți apăra. Ruth Merten, de pildă, n-a uitat să rîdă și să fie tristă. S-a născut oare astfel ? Însușirea asta rămîne mereu neschimbată în făptura ei, alături de eleșteul de lapte cu răcire automată și de toate graficele și tabelele ? Poate că Marlene n-a trăit niciodată o mare iubire. E însă iubirea un panaceu universal și un scut pentru toate timpurile ? Ar fi iar prea simplu. (Aș fi eu altfel aici — și Peters într-altă parte ?) Un singur lucru mi se pare azi sigur : vremea noastră are nevoie mai mult decît oricînd de căldura sentimentelor; comutatoarele care funcționează perfect și dovada că și noi sîntem în stare înseamnă mult, dar nu totul — și în alte părți există ouă proaspete în tot timpul anului, și oricine le poate cumpăra".

Dieter își scoate o țigaretă și se înfășoară într-un nor opac de fum.

— Tu, cu visele tale.

Nu pot vedea în ce fel zîmbește cînd mi-o spune. Îl aud însă zîmbind.

Poate din cauza noilor mele „meditații" ?

Peste două zile, Dieter își lipește și el urechea de receptor cînd o sun pe Marlene.

După ce vorbesc, îi arunc o privire triumfătoare.

— Ei, ei, spune el doar. Să așteptăm !

Pentru că nu vreau să mai risc nici jocul de-a v-ați ascunselea în noapte pe coasta de peste drum și nici afrontul de a mi se încuia ușile în nas, mă cațăr numaidecît pe acoperișul din fața ferestrei lui Werlich ; știrile neobișnuite justifică și căile neobișnuite...

Stă întins pe pat, în hainele lui de lucru. Nu și-a scos nici măcar șapca lui albastră și uzată. Cozorocul lat al șepcii i s-a ridicat deasupra frunții, ca la cicliștii în cursă, uneori, cînd merg cu vîntul în față. Pare mai curînd că i-a căzut, căci de sub el, capul se arată prea mic, un craniu îngust de om bătrîn, în înveliș de piele, cu nas ascuțit, cu bărbia osoasă alunecată spre gît, iar eu simt deodată cum mă cuprinde spaima : din gaura neagră a gurii nu iese nici un sunet, lanțul ceasului, întins peste vesta cenușie, nu se mișcă...

— Paul !

Sare în sus, cu trunchiul drept, deschide ochii, își mută privirea de la mine la fereastra deschisă și de acolo iar la mine, se lasă să cadă iar pe spate și se întoarce cu fața la perete, închizînd ochii.

De data asta nu mă mai las intimidată de figurile lui obișnuite. Îl iau de umăr și îl întorc iar pe spate și îi strig cu tot elanul pe care l-am adus cu mine de la celălalt capăt al raionului :

— Să știi că de la întîi poți începe să lucrezi la fabrica de ouă !

Clipeşte, dar îşi închide şiret pleoapele. Cred că e nevoie să mai vorbesc. O asemenea ştire trebuie, fireşte, să-şi facă loc treptat printre întîmplările trăite în ultimele luni, punîndu-le în umbră. Mă pornesc deci, ca un agent de asigurări : Dacă ar lua trenul de şase şi opt minute, ar mai prinde la Rhodetal autobuzul în piaţa gării, treizeci şi cinci de minute de drum în total sînt o nimica toată, în oraşele mari muncitorii fac cîte o oră sau chiar mai mult ca să ajungă la lucru, iar în plus, munca acolo e atît de frumoasă, într-o temperatură constantă şi fără eforturi fizice, făcută parcă pentru predispoziţia lui la astmă — şi îi descriu culorile din hale, şi imensele flori de lumină care coboară din tavan, şi toate butoanele şi comutatoarele de care depinde ciclograma producţiei, şi frumoasele cutii argintii din magazinele cu autoservire — ca să-şi poată da cît de cît seama chiar de pe acum de munca lui importantă şi folositoare...

Mai departe nu ajung.

Rîsul lui chicotit mă irită.

Mă aplec să îi simt răsuflarea şi îi spun apoi de la picioarele patului, foarte dreaptă şi supărată :

— O să vorbim mai departe cînd ai să fii treaz !

— Da de unde, fetiţo, sînt numai urechi, tocmai o luaseşi aşa de bine, zi mai departe — acuma vine fleacul de Marlene, şi încă un fleac de patruzeci şi doi de oameni de jur-împrejur, care se controlează unii pe alţii, iar la urmă fleacul cel mai mic, cursul de pregătire pentru butoanele din anticamera halei, şi dacă îl întorci pe cel verde şi nu pe cel roşu şi animalele se duc pe copcă or să mă poftească iar la o cafea la poliţie, dă-i înainte, fetiţo, şi n-ai să uiţi nici fleacul de Margarete, comunista, nu-i aşa ? Asta îl ia deodată pe Werlich în spinare — ca să-l reabiliteze, nu ?

Rîde iar din vîrful buzelor cînd mă vede privind într-o parte, şi întinde mîna sub pat, după o sticlă.

— Ia, trage o duşcă, fetiţo, ai uitat plopii bătrîni şi frumoşi, ia o duşcă, asta te împacă iar cu lumea...

Mă duc cu sticla la fereastră şi îi torn conţinutul peste acoperiş.

Cînd mă întorc, odaia e goală şi uşa încuiată pe dinafară. Ies şi cobor lăsîndu-mă peste acoperiş. Uşa de la intrare e şi ea închisă. Şi toate ferestrele. De atunci nu l-am mai văzut pe Werlich, numai lumina lui rătăcitoare, noapte de noapte, pe coasta de peste drum.

20

A APĂRUT oare ceva nou ?

Sau s-a schimbat doar ierarhia lucrurilor din jurul meu ?

Dimineţile sădesc sfeclă pe ogoarele cooperativei.

Acum lucrăm fiecare în parte pe cîte un lot care ni s-a dat în grijă, iar socoteala se face separat. Oamenilor din Osthausen le convine : își pot împărți singuri timpul, ținînd seama de treburile lor de acasă sau de vremea neprielnică. Iar eu știu că de acest soi de muncă mai e încă nevoie peste tot în cuprinsul țării. Și cu toate acestea, în timp ce muncesc încovoiată, numai eu singură, mi se pare că nu fac decît să amîn astfel pentru mai tîrziu viața mea adevărată.

Mă scol dimineața foarte devreme. Dacă reușesc să-mi fac repede norma de care am nevoie ca să pot trăi, restul zilei îmi aparține. Adică — mie și lui Dieter.

Pentru că după-amiezele stau la biroul alb al lui Dieter, lîngă telefon. Notez apelurile telefonice, le transmit mai departe dacă îi cunosc traseul, telefonez iar îngrijitorilor și zootehnicienilor și le comunic indicațiile pe care mi le-a dat Dieter între timp. Sau plec și eu împreună cu el. E plăcut să cunoști lumea și locurile dintr-un raion întreg, cînd știi că ele sînt legate de satul în care te-ai născut. Îmi place să văd cît de vesel, de nestînjenit și de atent se poartă acum Dieter cu ceilalți (nu mai are nesiguranța aceea zgomotoasă pe care a avut-o după operație, în odaia țăranului). Și îmi place cum oprește brusc în fața vreunui magazin unde a văzut o bluză frumoasă, asaltînd-o cu atît de irezistibil farmec pe vînzătoare, încît ea nu se mai poate împotrivi și scoate bluza de la locul

ei înainte de schimbarea vitrinei. Și îmi place să ne ducem s-o luăm apoi pe Bettina, sau să plecăm cu mașina la scăldat, sau spre pădurile cu frunză deasă ale lunii iunie, și să-l aud pe Dieter jucînd mingea cu Bettina și strigînd ca un ștrengar de pe stradă.

Și mă bucur cînd mă copleșește cu accesele lui de tandrețe.

În mijlocul unei străzi pline de oameni, la Rhodetal, unde e salutat din stînga și din dreapta de cunoscuți, se apleacă deodată spre urechea mea și îi sărută lobul, uitîndu-se la mine cu coada ochiului.

— De ce roșești ? Mi-am dorit întotdeauna o femeie în stare să mai roșească, apoi cotește la stînga și mă sărută nu numai pe lobul urechii.

La început nu aveam încredere în admirația lui neobișnuit de expresivă și manifestată în văzul tuturor. Mi se părea nepotrivită pentru el. Voia să caute oare motive care să-l despartă de soția lui ? În neîncrederea mea se mai amesteca însă și sfiala — rămasă de la Peters — care nu mă lăsa să-mi exteriorizez sentimentele în împrejurările cele mai banale. Și comparîndu-l cu Peters eram la fel de nedreaptă ca și el, cînd mă compara cu soția lui : La început credeam... Pentru că și ea stă deseori la fel de țeapănă în ușă cum stăteai tu, cînd ai venit vara trecută.

— Poate că nu i-ai sărutat niciodată cum trebuie sfîrcul urechii ?

Rîde, apoi imită felul ei de a vorbi, în care cuvintele sînt articulate cu grijă :

— Nu te prosti, dragul meu, nu sîntem adolescenţi... Şi adaugă cu glasul lui, plin de sarcasm masculin : De două ori pe săptămînă — regim dietetic.

— Poate că totuşi ai trecut cu vederea sfîrcul urechii.

Tace atunci, de fiecare dată, şi, cuminţit, îmi aruncă cîte o privire : e aceeaşi întrebare mută ca pe drumul nostru de întoarcere de la bruna Marlene. Şi răspunsul e acelaşi : de ce ne apărăm fără a fi acuzaţi, de ce nu ne aplecăm atenţi asupra celor douăzeci şi patru de ore ale zilei, din care se încheagă în cele din urmă orice chip omenesc ? Soţia lui e la şcoală în cea mai mare parte din zi, cercetată de ochii necruţători ai elevilor, ca profesoară are datoria să se poarte exemplar, spre a sluji drept pildă generaţiilor de mîine şi prin urmare, trebuie să aibă în orice situaţie în primul rînd ţinută, să fie stăpînă pe sine, să nu piardă nici o clipă din vedere menirea învăţămîntului, fiind astfel mereu în primejdie de a deveni ea însăşi un articol din planul de învăţămînt. Toate aceste îndatoriri nu devin oare cu timpul o a doua natură, aşa cum devenise şi pentru mine o a doua natură să judec şi să dau sentinţe ? Iar acasă stă singură cu băiatul pentru că Dieter hotărîse să trăiască aşa cum îl îndemna firea lui. Ce face în serile acelea ? Corectează caiete numai pentru că îi place s-o facă, sau şi pentru că poate umple astfel un

gol — pentru că munca şi stăpînirea de sine, cultivată cu extremă grijă, o ajută să-şi înfrîngă dorurile neîmplinite ? Poate are şi ea chipuri pe care nu le-a arătat niciodată ? Toate gîndurile mele de acum sînt însă fără glas. Dieter m-a întrerupt o dată chiar în mijlocul lor, ca să mă întrebe de ce am venit eu la Osthausen. Şi a trebuit să recunosc că a fi în stare să înţelegi un lucru şi a-l avea zilnic în viaţa ta sînt două treburi foarte diferite. Recunoaşterea nu-mi aduce însă şi împăcarea. Ca şi atunci, în bucătăria Linei Werlich, ea aduce de fiecare dată cu sine, ca pe o trenă, mereu alte întrebări. Cum ar fi de pildă : a şti fără să intervii, nu e ca o sămînţă fără rod ? Şi întrebarea nu se referă totdeauna la Dieter, ci la mine.

Căci din ziua aceea la ferma cea nouă şi de la înfrîngerea suferită în casa lui Werlich, mi se pare că viaţa aleargă nebuneşte, că în mine şi în jurul meu se sfîrşeşte zilnic ceva, pentru ca altceva nou să înceapă. Astă toamnă, mîinile bătrînei Merten mai scoteau încă alături de mine sfecla din brazdă în ritmul respiraţiei. Acum mîinile ei zac nemişcate în pămînt. Încerc să le răpesc vremelniciei, păstrîndu-le în sinea mea, ca pe o experienţă. Brune ca pămîntul, crăpate, grele... ? Nu, arătau aşa pentru cineva care nu le cunoştea. Cînd umblau cu sfeclele erau mai uşoare, şi mai sigure, şi mai frumoase decît ale mele. Erau frumoase pentru că stăpîneau munca pe care o făceau. Şi totuşi, munca aceasta le deformase pînă într-atîta, încît nu mai erau în

stare să se odihnească slobode şi să se bucure. Mîinile ei vorbeau şi despre viaţa istovitoare a părinţilor mei, despre tot ce ştiam de acasă... Vremea aceea s-a dus însă pentru totdeauna. Iar eu i-am dorit sfîrşitul !

Şi mai departe ?

Fereastra e deschisă.

Din pădure, de aproape, un foşnet uşor, ca o bătaie de valuri, aduce cu el mireasma frunzelor tinere de molid. Miroase dinspre pajişti a fîn proaspăt cosit, şi din grădină urcă parfumul florilor de salcîm.

Dieter îşi cufundă faţa în părul meu :

— Aş vrea să am un copil de la tine.

— Credeam că ţii la Bettina ?

— Da. Dar aş vrea să mai trăiesc o dată totul de la început.

Are nevoie de siguranţă, fireşte. Vrea în jurul lui fapte reale : munca lui, o soţie pe care s-o iubească şi de care să fie iubit, care să împartă cu el orice, copii — un teren cunoscut sub picioare. El nu-i om care să se împace cu această stare de provizorat. A trăit în ea prea multă vreme.

Dar în fiinţa mea graba lui trezeşte numai împotrivire.

— Ai avut toată vremea un băiat.

— Asta-i altceva.

— De ce ? Pentru că e băiatul soţiei tale ? L-ai adoptat, de ce n-ai făcut din el băiatul tău?

— Pentru că e cu totul şi cu totul băiatul ei, programat cu grijă — pînă la vremea studenţiei

şi chiar şi după aceea. Din cauza atîtor note de 10 nu mai ştie nici să rîdă.

— Dar tu — *tu* de ce ai lăsat să i se fure copilăria ?

— Pentru că nu m-am putut împotrivi ! Ea e profesoara lui şi stă toată ziua pe lîngă el. Dar să lăsăm ! Te am pe tine şi pe Bettina...

E dornic de căldură, şi la fiecare mîngîiere a mea îşi mai ţine şi acum respiraţia, ca în cea dintîi noapte a noastră.

Şi dorinţa lui neobişnuită m-a surprins la început.

Nu se potrivea cu mîinile lui experimentate. Iar trupul meu, deprins cu atingerea lui Peters, s-a ferit întîi de atingerea străină. Mai ales pentru că simţea în mîinile lui tactica programată şi sigură de ţintă cu care fusese deprins în viaţa lui de pînă atunci. Şi pentru că mie mi-era teamă să nu dezvălui, fără să-mi dau seama, ceva ce era al meu şi al lui Peters.

Simt mereu nevoia unor comparaţii cu Peters, deşi ştiu cît de nedreaptă sînt faţă de Dieter atunci cînd le fac.

Împotrivirea mea faţă de nerăbdarea lui de a ajunge la o situaţie limpede creşte şi ea tot mai mult. Dacă întorc de pildă butonul aparatului de radio, cu o privire spre uşa Bettinei, mă întreabă cu o asprime nepotrivită în glas :

— La urma urmei, de ce să nu ştie nimic ? Vede doar cum trăim !

— Vede că trăim alături de tine, care eşti unchiul Dieter. Ca alături de mătuşa Ruth. Să

nu te superi. Dar pentru ea nu există decît tatăl ei, chiar dacă el era mereu plecat în interes de serviciu.

Dieter îmi răspunde foarte hotărît :

— El există numai pînă cînd ne căsătorim noi — în fața ochilor ei. După aceea are să preia *el* rolul de unchi.

Se ridică și îmi caută chipul prin semiîntuneric :

— Ne-am putea căsători în concediu, nu crezi ? Sau... te-ai răzgîndit ?

— Ești căsătorit încă, Dieter.

— Lucrurile se pot schimba curînd, dacă vrei tu.

Mi se pare ciudat că pentru el schimbarea depinde numai de mine. Căsnicia lui e totuși o parte din viața lui de pînă acum. N-ar trebui să ia orice hotărîre în legătură cu ea, independent de noi doi, numai el singur ? Dar eu de ce n-am luat nici o hotărîre, *eu* singură pentru mine ? Dragostea lui Peters am pierdut-o o dată pentru totdeauna (cutia de scrisori rămîne goală, zi după zi). De ce mai șovăi ? Ce mai aștept ? Și de ce mă mai aplec peste lanurile de sfeclă, de ce mai stau lîngă telefonul lui Dieter, deși simt mereu îndemnul să intru în locul lui Werlich în lumea aceea de automate și mecanisme și să mă port în ea ca un om ? Pentru că mi-e teamă de primejdii ? Se spune că unele boli te fac imun la o nouă îmbolnăvire, sau că, în orice caz, boala îmbracă a doua oară forme mai ușoare. De ce n-aș reuși să evit urmele pașilor

brunei Marlene, de ce n-aș reuși să-mi găsesc un drum al meu, dacă l-aș căuta mereu ? Aș putea trăi aici cu Dieter. M-aș putea duce în fiecare zi cu autobuzul la combinat, așa cum se duc alți oameni cu metroul la uzină sau la o instituție. Ar fi de ajuns să rostesc cuvîntul pe care Dieter îl așteaptă în fiecare clipă.

De ce nu-l spun ?

Dieter simte împotrivirea mea mută și începe să mă descoase :

— Sau ți-e teamă că n-aș fi un tată bun pentru Bettina ?

— Nu, Dieter, nu de asta. Ține foarte mult la tine. Dar eu nu vreau să o împovărez cu problemele mele decît atunci cînd e neapărat nevoie, îți dai seama ? Orice s-ar fi întîmplat, am reușit să-i păstrez neștirbită pînă acum liniștea necesară. E important și pentru mine, înțelegi ? Vreau să-și poată alege cît mai nestingherită propria ei viață și propriile ei probleme...

Îmi dau singură seama că ceea ce îi spun e numai o jumătate de adevăr.

Cu atît mai mult își dă deci Dieter seama că ocolesc răspunsul.

— Peters al tău n-a fost nici el un tată bun !

— Nu-i același lucru.

— De ce ? întreabă el, la fel de iritat ca și mine.

— N-aș putea să explic.

De atunci nu mi-a mai vorbit niciodată despre căsătorie. Și nici despre concediul nostru împreună sau de alte planuri comune.

Iar stau deseori trează pînă în zori și mă uit prin fereastra deschisă la cerul neobișnuit de

plin de stele. Dacă te uiţi la el destul de îndelung, parcă aruncă scîntei pînă şi firişoarele de praf din aer. Mă gîndesc atunci la cerul violet de deasupra oraşului, cu luna lui plutind peste acoperişurile înalte, cu o mînă de stele palide în jurul ei. Şi îmi aduc aminte cum, după ce ne întorceam acasă pe sub acest cer al marelui oraş, ne mai duceam o dată la patul Bettinei şi ne uitam multă vreme la obrazul ei rotunjit moale în pernă, cu gura întredeschisă, cu braţul unduit suplu din încheietură deasupra capului. „Ca la dans", spunea Peters. Şi îmi aduc aminte cît de mult îmi doream atunci încă un copil. Şi de multe alte ori în anii care au urmat.

Undeva, departe, Peters stă acum în pat, strîns pe o parte. N-am să-l mai văd niciodată culcat astfel. Cu el n-are să mai fie niciodată un nou început. El ştie unde m-ar putea găsi. Eu însă nu pot să-l găsesc. Iar el tace. Am pus dragostea noastră în joc şi nu am voie să mă plîng.

De ce să nu am un copil cu Dieter ? Un copil e totuşi un copil, şi un nou început ! Am trăi bine unul lîngă altul. Ne-am dărui unul altuia siguranţă şi căldură. Iar într-o zi îl voi iubi nu mai puţin decît mă iubeşte el pe mine... La ce am ajuns, vrînd să am mai mult? Am pierdut şi ceea ce aveam. Împlinesc treizeci de ani. Ar trebui să încetez de a mai voi totul.

Şi roşesc totuşi ca o mincinoasă sub mîngîierile aprinse ale lui Dieter.

Durerea pe care i-aş pricinui-o în goana mea nebunească după sinceritate n-ar fi însă şi mai

grea pentru el ? Şi la ce ar folosi ? Eu aş fi singură — el, tot singur. Şi amîndoi am fi nefericiţi.

Cu toate acestea, într-o după-amiază telefonez la ferma de lîngă L. Au nevoie de oameni fireşte. Da, asigură şi locuinţă. Cu copil ? E ceva mai greu. Să mă duc totuşi acolo, dacă sînt hotărîtă.

Ca toţi cei ce iubesc, Dieter are şi el acum un al şaselea simţ, care mă trezise cîndva şi pe mine înainte ca Peters să fi ieşit pentru totdeauna din odaia mea.

Dieter însă nu caută salvarea într-o viaţă trăită în comun, cum am făcut eu atunci. Fiecare dintre noi cunoaşte de mult şi slăbiciunile celuilalt. Cînd m-a ales pe mine, le-a acceptat şi pe ele. Ce ar mai putea face acum ?

— Rămîi cel puţin aici, se roagă el.

— Nu. O iau de la început, la L.

— Plecarea lui e fără întoarcere. Ce cauţi acolo ? Trăieşte de mult alături de altă femeie.

— Tot ce se poate. Dar eu vreau să trăiesc în oraşul în care e şi el.

Dieter mă îmbrăţişează, încearcă deznădăjduit să mă convingă :

— N-ai să fii niciodată fericită acolo, crede-mă. Rămîi aici !

— Nu pot. Chiar dacă aş vrea.

Voia să se întoarcă în iunie. Mă gîndesc mereu că sîntem în iunie. Cum e oare şi cum trăieşte acum Peters ? Mă simt ca şi cum l-aş fi pierdut fără să-l fi cunoscut în întregime şi fără să fi trăit cu el cu adevărat — visuri spulberate.

Chiar dacă nu are să vină la mine, are să fie acolo, în bătrînul nostru oraş, pe străzile şi în sălile de curs şi în cafenelele cunoscute. Are să trăiască în lumea lui. Dar cum ? Eu n-am pătruns în lumea aceea, n-am izbutit. Aici, la Osthausen, gîndul acesta nu are să mă mai părăsească niciodată.

Cîtă vreme te poţi împotrivi dorului ?

Vorbesc cu Ruth Merten şi îi spun ce mă frămîntă.

Nu-mi dă nici un sfat, fiecare om e singur stăpîn pe viaţa lui.

O ia însă numaidecît pe Bettina la ea, pînă cînd mă voi deprinde eu la L. Kerstin, fata ei, are să vină în vacanţă la noi. Poate că are să vină şi ea, Ruth, care se foloseşte totdeauna de ziua ei liberă pentru mici evadări din cotidian.

Plec cu trenul din zori.

Stau la fereastra deschisă.

Roua a răcorit aerul. În adierea proaspătă şi rece, miresmele nu se mai simt. Pe pajiştile din faţa pădurii au început să se zărească vălătucii cenuşii ai negurii. Pe coasta din stînga satului, conul de lumină al lui Werlich se clatină în ultimul lui rond prin jurul lungului şir de grajduri de vite. Şi orice gînd care mă poartă spre el se leagă numaidecît de imaginea lui, zăcînd în pat ca un mort, deşi un om de cincizeci şi cinci de ani mai poate avea în faţa lui încă alţi douăzeci (aproape tot atîţia cîţi mă despart pe mine de el). Jos, la Merten, se aprinde fereastra de la

bucătărie. La trei şi jumătate, Ruth, care voia de fapt să fie arhitectă, dar şi o mamă bună, îşi începe munca în grajdul de vite. Numai sus, pe Dîmbul Morii, casa noastră e la fel de lipsită de viaţă cum am lăsat-o ; sînt zile de cînd Dieter n-a mai venit pe acasă.

Mi-e inima mai strînsă pe măsură ce trenul îşi măreşte viteza, depărtîndu-mă de tot ce a făcut aici parte din viaţa mea. Pasul meu e fără întoarcere ! Nici la Dieter nu mă mai pot înapoia — şi pe el îl pierd ! Încă mai e timp... Îi pierd şi pe toţi ceilalţi cu care m-am întîlnit aici. Nu mi-au fost tot atît de necesari ca hrana, ca apa, ca hainele sau ca acoperişul de deasupra capului ? Nu m-au îndemnat ei să reacţionez faţă de ceea ce se petrecea în jurul meu şi cu mine însămi ? Nu m-am simţit bine printre ei ?

Da, am fost fericită aici.

Şi totuşi plec, îmi părăsesc limanul.

Ce om mai sînt şi eu !

Ce mă aşteaptă oare ?

Şi deşi raţiunea îmi spune că n-am putut scăpa vreodată de un dor decît lăsîndu-mă în voia lui, mă aşez în colţul compartimentului gol şi mă pornesc pe plîns ca o fetiţă la prima ei despărţire de casă.

Închiriez pentru prima oară în oraşul în care am trăit atîţia ani o cameră de hotel.

Mă spăl, îmi pun altă bluză şi colind pe străzile călduţe şi viu luminate din centru. Trec pe lîngă magazine şi cafenele cunoscute. Chipurile pe care le întîlnesc sînt însă toate necunoscute.

De cînd luasem o hotărîre, mă părăsise și neastîmpărul din ultimele luni.

Încep să presimt însă chiar din această primă seară cum vor fi serile de acum înainte. Străzi cunoscute, cafenele cunoscute — dar chipuri străine. Singurătate.

Caut străzi mai puțin cunoscute, ca să-mi creez iluzia unui oraș străin, în care nu cunosc încă pe nimeni, dar voi cunoaște curînd pe cineva. Și trecînd pe străzi, merg chiar pe lîngă zidurile caselor, pe sub ferestrele luminate. Tocurile bat zgomotos în dalele goale de piatră, deși pasul mi-e ușor și repede. De vină e ecoul care le amplifică în bolțile negre de la intrarea caselor. O iau prin mijlocul drumului. Și îmi dau seama pentru prima oară, cît de grăbit și de răsunător ne e mersul în ceasurile de noapte.

Aproape de hotel mă ajunge din urmă o mașină-stropitoare. Apa țîșnește limpede și rece de sub corpul lung al cisternei și curge în mici vîrtejuri din mijlocul străzii înspre rigolă. Un abur subțire se înalță din asfaltul spălat. Aerul se răcorește și miroase ca după o ploaie bună. Fără voie, îmi potrivesc pasul după ritmul mașinii. Bettina își arunca întotdeauna sandalele și strîngîndu-și rochița în jurul ei sărea sub razele de apă pînă ce i se tăia răsuflarea și șoferul mărea viteza. Cînd eram studenți, făceam și noi la fel. Iar uneori opream noaptea cîte o stropitoare, cînd nu mai trecea nici un tramvai și nu aveam bani pentru un taxi. Șoferul claxonează și trimite înspre mine o jerbă de stropi. Apoi pleacă

încet mai departe. Cînd se întoarce, mai zăresc o clipă, după geam, fața lui zîmbitoare.

În cele din urmă îi telefonez totuși lui Marker. Mă invită numaidecît la ei, crede că sînt acasă.

— Sînt în cămașă de noapte...

— Atunci vii mîine, ne-am înțeles ? Doar n-ai să stai singură în hardughia voastră ! Fritz al tău tot nu se întoarce înainte de sfîrșitul săptămînii. Dar asta o știi și tu singură. Ei, ce zici, nu te miri de cît foc are în condei ?

Pun încet receptorul în furcă și mă uit pe geam. Lîngă cabina de telefon și-au scuturat salcîmii floarea la pămînt. Deschid ușa și ies în strada plină de chipuri necunoscute.

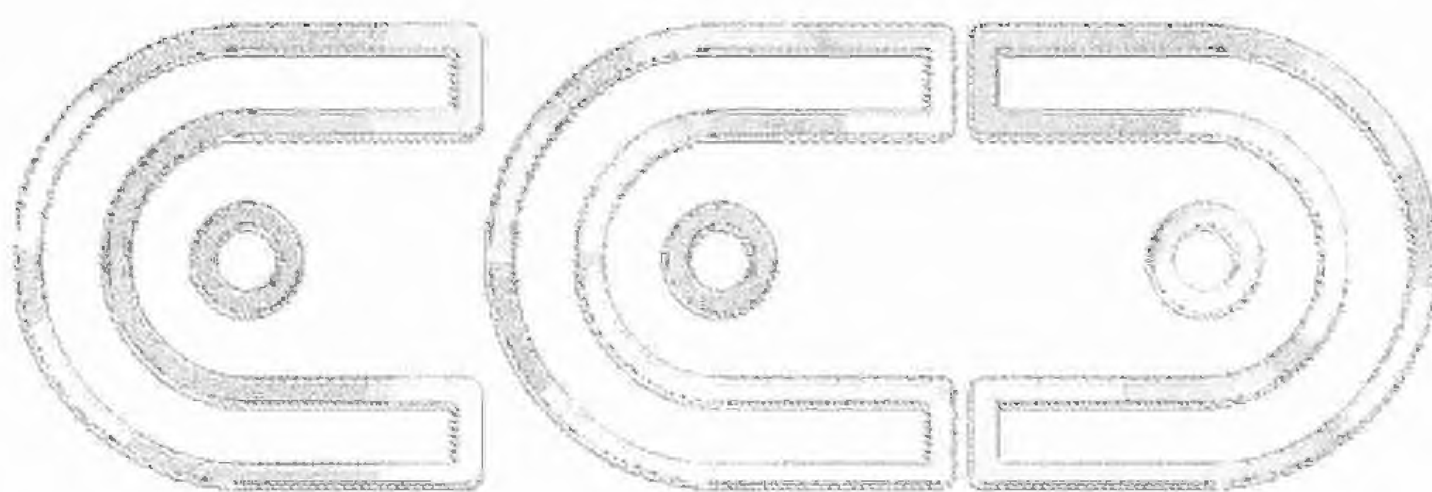
Tehnoredactor : N. ŞERBĂNESCU

Tiraj 20.110. Bun de tipar : 13.02.1979.
Coli tipar 13,5.

Comanda nr. 80 385
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

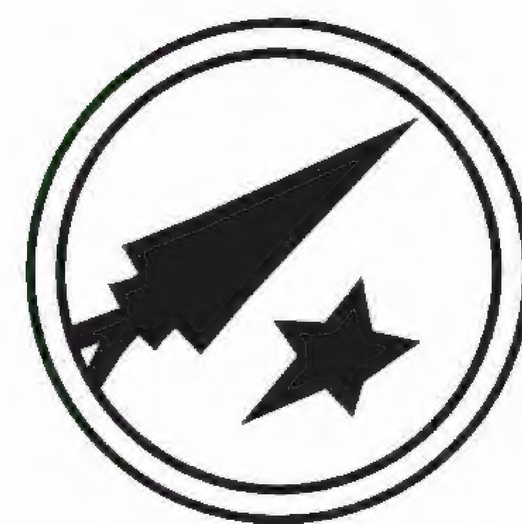

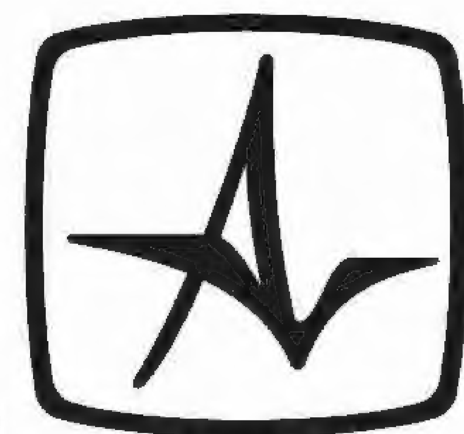

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

